

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**PLANLI KALKINMA DÖNEMİNDE (1963-2018) ÇOCUK REFAHI
ALANINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN SOSYAL HİZMET ÇALIŞMALARI
VE UYGULAMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

Murat ÖZDEMİR

Sivas
Mayıs 2019

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**PLANLI KALKINMA DÖNEMİNDE (1963-2018) ÇOCUK REFAHI
ALANINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN SOSYAL HİZMET ÇALIŞMALARI
VE UYGULAMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

Murat ÖZDEMİR

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Veda BİLİCAN GÖKKAYA

Sivas
Mayıs 2019

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı
Tezin Başlığı : Planlı Kalkınma Döneminde (1963-2018) Çocuk Refahı Alanında Gerçekleştirilen Sosyal Hizmet Çalışmaları ve Uygulamaları
Savunma Tarihi : 02.05.2019
Danışmanı : Doç.Dr.Veda BİLİCAN GÖKKAYA

	Unvanı - Adı Soyadı	İmza
Jüri Başkanı	: Doç.Dr.İshak AYDEMİR	
Üye	: Doç.Dr. Miraç Burak GÖNÜLTAS	
Üye	: Doç.Dr. Veda BİLİCAN GÖKKAYA	

Oy Birliği
Oy Çokluğu

Murat ÖZDEMİR tarafından hazırlanan Planlı Kalkınma Döneminde (1963-2018) Çocuk Refahı Alanında Gerçekleştirilen Sosyal Hizmet Çalışmaları ve Uygulamaları başlıklı tez, kabul edilmiştir./..../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1. Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
2. Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
3. Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
4. Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

30.10/2019

Murat ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLOLAR DİZİNİ	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1	5
ARAŞTIRMA BİLGİLERİ	5
1.1. Araştırmanın Önemi	5
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Yöntemi	6
1.4. Araştırma Bulguları	6
BÖLÜM 2	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Sosyal Devlet / Refah Devleti	7
2.2. Sosyal Hizmet Mesleği.....	9
2.3. Sosyal Çalışmacı / Sosyal Hizmet Uzmanı	15
2.4. Çocuk.....	17
2.5. Muhtaçlık / Yoksulluk.....	18
2.6. Kalkınma	21
BÖLÜM 3	23
PLANLI KALKINMA DÖNEMİNDE SOSYAL HİZMET ALANINDAKİ YATIRIMLAR	23
3.1. Devlet Planlama Teşkilatı ve Kalkınma Planları.....	29
3.1.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967).....	31
3.1.1. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972).....	36
3.1.2. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973 – 1977).....	47
3.1.3. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983).....	57
3.1.4. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985 – 1989)	65

3.1.5. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)	75
3.1.6. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000).....	85
3.1.7. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)	93
3.1.8. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013).....	105
3.1.9. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018).....	112
BÖLÜM 4.....	119
PLANLI KALKINMA DÖNEMİ SOSYAL HİZMET ALANINDAKİ	
MEVZUAT ÇALIŞMALARI.....	119
4.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1963-1967) Mevzuat	
Çalışmaları.....	121
4.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1968-1972) Mevzuat	
Çalışmaları.....	123
4.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1973-1977) Mevzuat	
Çalışmaları.....	124
4.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1979-1983) Mevzuat	
Çalışmaları.....	124
4.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1985-1989) Mevzuat	
Çalışmaları.....	130
4.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1990-1994) Mevzuat	
Çalışmaları.....	133
4.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (2001-2005) Mevzuat	
Çalışmaları.....	139
4.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (2007-2013) Mevzuat	
Çalışmaları.....	143
4.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (2014-2018) Mevzuat	
Çalışmaları.....	150
BÖLÜM 5.....	155
KALKINMA PLANLARI KAPSAMINDA ÇOCUK ALANINDA SOSYAL	
HİZMET ÇALIŞMALARI.....	155
5.1. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu.....	158
5.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	
Hükmünde Kararname (633 sayılı KHK).....	162

5.2.1. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	165
5.2.1.1. Dezavantajlı Çocuklara Yönelik Hizmet Modelleri.....	170
5.2.1.1.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti	170
5.2.1.1.2. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu	174
5.2.1.1.3. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları Müdürlükleri	182
5.2.1.1.4. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlükleri.....	187
5.2.1.1.5. Çocuk Destek Merkezleri Müdürlükleri.....	190
5.2.1.1.6. Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Hizmetleri.....	193
5.2.1.1.7. Kreş ve Gündüz Bakım Evi Hizmeti	205
5.2.1.1.8. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlıkları Hizmetleri.....	207
SONUÇ.....	211
KAYNAKÇA	217
ÖZ GEÇMİŞ.....	237

KISALTMALAR

- ÇDMY** : Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği
- ÇEÇUHY** : Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- ÇKK** : Çocuk Koruma Kanunu
- ÇYY** : Çocuk Yuvaları Yönetmeliği
- KAY** : Koruyucu Aile Yönetmeliği
- KB** : Kalkınma Bakanlığı
- KHK** : Kanun Hükmünde Kararname
- SED** : Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği
- SHÇEK** : Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
- SHK** : Sosyal Hizmetler Kanunu
- SYAYK** : Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü
- SYDTK** : Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu
- TMK** : Türk Medeni Kanunu
- YYKİİY** : Yetiştirme Yurtları Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. İndeks değerleri Türkiye ortalamasının üstünde olan illerin nüfusları ve bölge ve Türkiye nüfusuna oranı	32
Tablo 2. Yatırım bütçe göstergeleri(Bin TL).	34
Tablo 3. 1966 Yılı Yatırım Programı (Bin TL).....	35
Tablo 4. 1967 Yılı Yatırım Programı (Bin TL).....	36
Tablo 5. 1968 Yılı Yatırım Programı (Bin TL).....	42
Tablo 6. 1969 Yılı Yatırım Programı (Bin TL).....	43
Tablo 7. 1970 Yılı Yatırım Programı (Bin TL).....	44
Tablo 8. 1971 Yılı Yatırım Programı (Bin TL).....	45
Tablo 10. 1973 Yılı Yatırım Programı. (Bin TL).....	52
Tablo 11. 1974 Yılı Yatırım Programı (Bin TL).....	53
Tablo 12. 1975 Yılı Yatırım Programı (Bin TL).....	54
Tablo 13. 1976 Yılı Yatırım Programı (Bin TL).....	55
Tablo 14. 1977 Yılı Yatırım Programı (Bin TL).....	56
Tablo 15. 1979 Yılı Yatırım Programı (Bin TL).....	61
Tablo 16. 1980 Yılı Yatırım Programı	62
Tablo 17. 1981 Yılı Yatırım Programı	63
Tablo 18. 1982 Yılı Yatırım Programı	64
Tablo 19. 1983 Yılı Yatırım Programı	65
Tablo 20. 1985 Yılı Yatırım Programı	70
Tablo 21. 1986 Yılı Yatırım Programı	71
Tablo 22. 1987 Yılı Yatırım Programı	72
Tablo 23. 1988 Yılı Yatırım Programı	73
Tablo 24. 1989 Yılı Yatırım Programı	74
Tablo 25. 1990 Yılı Yatırım Programı	80
Tablo 26. 1991 Yılı Yatırım Programı	81
Tablo 27. 1992 Yılı Yatırım Programı	82
Tablo 28. 1993 Yılı Yatırım Programı	83
Tablo 29. 1994 Yılı Yatırım Programı	84
Tablo 30. 1996 Yılı Yatırım Programı	88
Tablo 31. 1997 Yılı Yatırım Programı	89

Tablo 32. 1998 Yılı Yatırım Programı	90
Tablo 33. 1999 Yılı Yatırım Programı	91
Tablo 34. 2000 Yılı Yatırım Programı	92
Tablo 35. 2001 Yılı Yatırım Programı	100
Tablo 36. 2002 Yılı Yatırım Programı	101
Tablo 37. 2003 Yılı Yatırım Programı	102
Tablo 38. 2004 Yılı Yatırım Programı	103
Tablo 39. 2005 Yılı Yatırım Programı	104
Tablo 40. 2007 Yılı Yatırım Programı	107
Tablo 41. 2008 Yılı Yatırım Programı	108
Tablo 42. 2009 Yılı Yatırım Programı	109
Tablo 43. 2010 Yılı Yatırım Programı	109
Tablo 45. 2012 Yılı Yatırım Programı	111
Tablo 46. 2013 Yılı Yatırım Programı	111
Tablo 47. 2014 Yılı Yatırım Programı	116
Tablo 48. 2015 Yılı Yatırım Programı	117
Tablo 49. 2016 Yılı Yatırım Programı	117
Tablo 50. 2017 Yılı Yatırım Programı	118

ÖZET

Yeni devletimizin yönetim şekli olarak Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte yeni bir devlet yapılanması da oluşturulmuştur. Bu devlet yapılanmasında, içinde bulunulan mevcut durumdan dolayı yeni organizasyonların oluşturulması da zorunlu olmuştur. Bu yapılanmaların oluşturulması ve işlevsellik kazanması ise oldukça geniş bir zaman diliminde gerçekleşmiştir.

Yeni yönetim ile birlikte benimsenen sosyal devlet anlayışı gereği, vatandaşların sosyal, ekonomik, kültürel, toplumsal veya psikolojik olarak sorun yaşamalarını engelleme / engellemeye çalışma yönünde adımlar atılmaya başlanmıştır. Özellikle birincil derecede öneme sahip kamusal hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması, üzerinde yoğun çabalar gerektiren çalışmaların ortaya konulmasını sağlamıştır.

Bir toplumun yönetiminde söz sahibi olan politik belirleyicilerin benimsedikleri “refah devlet” anlayışına istinaden, ihtiyaç sahibi bireylerin tespit edilerek muhtaçlık düzeylerine göre sosyal yardımlardan faydalandırılmaları hem günün refahı hem de gelecek refahı açısından oldukça önem arz etmektedir. Öyle ki, toplumun çekirdeği konumunda bulunan bireylerin, muhtaçlıklarının ta çocukluk döneminden itibaren tespit edilerek sosyal hizmet çalışanları tarafından gereğinin yapılması, başta ekonomi olmak üzere birçok alanda toplumsal gelişmişliği beraberinde getirecektir. Muhtaçlık yaşayan bireylere ihtiyaçları düzeyinde ulaşıp toplumsal yaşama, yetileri doğrultusunda katılımlarını sağlamak, aynı zamanda toplumsal kalkınma düzeyinde bireyin üstlendiği rolü de karşılayacaktır. Bu nedenle, kaynakların yeterliliği ölçüsünde sosyal hizmet çalışmalarını yürütmek, yönetim erklerinin göz ardı edemeyeceği çalışmalar arasındadır. Özellikle toplumsal yapının en zayıf üyesi olan çocukların muhtaçlık düzeylerine göre gereken ilgiyi görememeleri, ilerleyen zamanlarda daha büyük sorunlarla yüzleşmesi zorunluluğunu ortaya koyacaktır.

Birçok alanında sorun yaşanan bir toplumun yapısının düzeltilmesi, devlet yönetiminde de zaman zaman sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Öyle ki Cumhuriyetin ilk yıllarından çok partili hayata geçişe kadar olan sürede yönetimde yer alan yönetim kadrosunda büyük değişiklikler yaşanmamıştır. Bu değişikliklerin

yaşanmaması da uygulanması düşünülen program / plan / projede stabilize bir durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Çok partili yaşama geçiş ile birlikte yönetim alanında söz sahibi olabilmek için diğerlerinden farklı yeni fikirlerin ortaya atılması ve benimsenmesi sonucunda zaman zaman daha faydalı toplumsal işlerin yapıldığı bilinen gerçektir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde Kalkınma Planları'nın oluşturulması da oldukça faydalı olmuştur. Özellikle ekonomik anlamda toplumsal hizmetlere yapılan harcamaların etkililiği ve verimliliği açısından bir kontrol mekanizmasının oluştuğu söylenebilir. Her ne kadar Cumhuriyetin kuruluşundan yaklaşık 40 yıl sonra hazırlansa da hiçbir şey için geç kalınmadığı görülmüş ve sonraki süreçteki kamusal hizmetlerin sunumunda memnuniyetin oluşması sağlanmıştır.

İlk olarak 1963 yılında uygulamaya konulan Birinci Kalkınma Planı ile birlikte kamusal hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında yeni ve faydalı bir adımın atıldığı düşünülmektedir. Bu düşünce zaman zaman ortaya konulan uygulamalarla da kendini göstermiştir.

Çalışmamızda da Birinci Kalkınma Planı ile birlikte kamusal hizmetlerden en dezavantajlı konumda bulunan ihtiyaç sahiplerine ulaştırılan hizmetlerin etkinliğinde görülen çalışmalar ele alınmıştır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde Kalkınma Planları zamanında sosyal hizmet alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) yapılan yatırım çalışmalarına; ikinci bölümde Kalkınma Planları zamanında yapılan mevzuat çalışmalarına (disiplin, personel, malî gibi yönetimle alakalı mevzuat çalışmaları da yapılmış ancak çalışmamızda yer verilmemiştir) ve son bölümde ise Kalkınma Planları kapsamında yapılan yatırım ve mevzuat çalışmaları ışığında günümüzde hizmet veren Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın dezavantajlı çocuklara yönelik Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan gündüzlü ve yatılı uygulamalarından bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: aile, plan, kalkınma, dezavantaj, çocuk, sosyal hizmet, refah devleti, kalkınma.

ABSTRACT

With the proclamation of the Republic as the management form of our new state, a new state structure has been established. In this state structure, the formation of new organizations has also become mandatory due to the current situation. The creation and functionality of these structures has been realized in a very large period of time.

Pursuant to the social state approach adopted with the new management, steps have been taken to try to prevent / prevent the citizens from having social, economic, cultural, social or psychological problems. In particular, the delivery of public services, which are of primary importance, to those in need has led to efforts that require intensive efforts.

According to the concept of hem welfare state is adopted by the political determinants who have a say in the management of a society, it is of great importance both for the welfare of the day and for the future welfare of the individuals who are in need of social assistance according to their level of need. In fact, the necessity of the individuals who are in the position of the core of the society will be determined from the childhood period and will be done by the social workers. It will also meet the needs of the individuals who are in need, to achieve their needs at the level of their needs and to participate in the social life, in line with their abilities, and at the level of social development. For this reason, conducting social work activities to the extent of the resources is among the studies that management powers cannot ignore. In particular, the weakest member of the social structure, the lack of interest according to the level of neediness of children, will reveal the necessity to face greater problems in the future.

The correction of the structure of a society that has problems in many areas has caused problems in the state administration from time to time. In fact, there have been no major changes in the management staff in the administration until the transition from the first years of the Republic to the multi-party system. Failure to make these changes has led to a stabilized situation in the program / plan / project which is planned to be implemented.

It is a fact that in the course of the transition to multi-party life, the introduction of new ideas different from others in order to have a say in the field of management, and as a result of its adoption, it is known that more useful social affairs are made from time to time. When it is evaluated in this framework, the creation of Development Plans has been very useful. It can be said that there is a control mechanism in terms of efficiency and efficiency of expenditures made especially in economic terms in social services. Although it was found that about 40 years after the establishment of the Republic, the preparation was not too late for anything, and it was ensured that the presentation of public services in the next period was satisfied.

With the First Development Plan put into practice in 1963, it is thought that a new and useful step has been taken in bringing public services to needy people. This thought has also been shown with the practices put forth from time to time.

In our work, the first Development Plan together with the studies on the effectiveness of the services delivered to the needy, who are in the most disadvantaged position from the public services, are dealt with.

In the first part of our work which consists of three sections, investment projects in the field of social services (for disadvantaged groups) in the time of Development Plans; In the second part, legislative studies (discipline, staff, financial etc. related legislation studies have been made but our work has not been included) in the time of Development Plans and in the last part the Ministry of Family and Social Policy, which is serving today in the light of investment and legislative works within the scope of Development Plans, children's practices.

Within the scope of the study, the day and board services within the General Directorate of Child Services of the Ministry of Family and Social Policy were elaborated.

Key Words: family, plan, development, disadvantage, child, social service, welfare state, development.

GİRİŞ

Toplumun en küçük temel örgütlenmesi olarak aile kabul edilmektedir. Ancak bir toplumun asıl temel taşı, bireydir. İçinde yaşanılan toplumdaki birey, bütün / tüm örgütlenmelerin olmazsa olmazıdır.

Bireyin aile içerisindeki rolü, içinde yaşadığı toplumda oldukça büyük etkilere neden olmaktadır. Bir aile toplum içerisinde bir rol üstlenir ve ömrü boyunca bu rolü yerine getirmek için eylemler içinde bulunabilir. Birey hem özelde (aile içerisinde) hem de genelde (toplumsal anlamda) kendisine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmekle yükümlüdür. Yalnız burada dikkat çekilmesi gereken nokta, toplumsal rollerin yerine getirilirken sergilenen davranış örüntülerinin etik sınırlar içerisinde gerçekleşmesidir. Etik sınırlar içerisinde gerçekleşmeyen davranış örüntüleri toplum içinde hoşnutsuzluk yaratıp uyumun bozulmasına neden olabilir.

İnsanoğlunun ilk yaratıldığı günden bu yana çeşitli büyüklüklerdeki örgütlenmeleri, bir aile biçiminde yaşamasını sağlamış ve dış etkenlerden korunmasına yardımcı olmuştur. Yaşanılan çevrede her türlü canlı için her an bir tehlike bulunmakta ve canlılar bu tehlikelerle yaşamları boyunca çeşitli şekillerde mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. İnsanoğlunu da bazı canlılar gibi birliktelik esasına dayalı olarak bu tehlikeli durumlarla mücadelelerde başarılı olmaktadır.

İnsanoğlunun birlikteliğinin zayıflaması ile hayatı risk altına girer. Bu risklerden kaçınmanın / korunmanın en temel yolu aile birlikteliğinin sağlanmasıdır. Her ne kadar aile bilincinin oluşması bilimsel açıdan birçok alana göre farklılık gösterse de temelde hepsinin bulunduğu nokta, bu bilincin insanoğlunun yaşamını sürdürebilmesinin yolu olduğu gerçeğidir.

Aile bilincinin oluşmasının ardından ve insanoğlunun sayısal anlamda çoğalmasına bağlı olarak oluşturulması gereken düzende öncelikle **toplum bilincinin** oluşması gerekti. Toplum bilincinin oluşması, birlikte yaşama zorunluluğu bulunan insanoğlunun daha büyük örgütlenmeler ile hareket etmesi anlamına gelmektedir.

Toplum bilincinin günümüzde dahi yer yer oluşturulmadığı / oluşturulmadığından söz edilebilir. Ancak her ne kadar sorunlu olsa da şu an bütün devletlerin varlık göstergesi birlikte yaşamalarıdır. Sorunlu olan nokta, oluşturulan toplum bilincinden ziyade farklılıkların diğer toplumları daha alt seviyede görülmesine bağlı olan memnuniyetsizliklerdir. Şöyle ki toplumsal düzen içerisinde bir takım farklılıklara bağlı olarak kendilerini üstün gören kişi / grup, çeşitli yollarla diğer kişi/grubu sindirmeye çalışmaktadır. Bu durum da toplumsal hoşnutsuzluğu yaratmakta ve uyumu bozmaktadır.

Kişilerin bir arada yaşaması, olağan yaşam standartları altında dengeli bir dağılımı göstermesi gerekirken, zaman zaman beklenmeyen değişiklikler bu dengeyi bozmakta ve istenmeyen durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Aile birlikteliğinin çeşitli etkenlerle - *aile içerisinde kişiler arasında iletişimsizliğe bağlı olarak ortaya çıkan çatışmalar, sosyoekonomik nedenler, ekonomik nedenler vb. gibi* – zarar görmesi, toplum içerisinde bahsettiğimiz denge durumunun bozulmasına neden olmaktadır. Ailenin varlığı toplumsal anlamda çok küçük bir örgütlenme olması ve birey sayısına bağlı olarak azımsanacak düzeyde olması nedeni ile pek de önemsenmeyebilir ancak o aileden sonra olası bir neslin tehlikeli olabilecek bir davranış örüntüsü benimsemesi, oldukça ciddiye alınması gereken bir durumdur. Bu nedenle bir bireyin dahi toplumsal anlamdaki önemine gereken değer verilmelidir.

Toplum içerisinde görülen uyumsuzlukların temelinde elbette ki birey bulunmaktadır. Ancak sadece bir bireyin bundan sorumlu tutulması, toplum açısından aslında üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Aynı zamanda bir birey üzerinden uyumsuzlukların çözümüne ilişkin çalışmaların yapılması da haksızlıktır. İçinde yaşanılan toplumda her bireyin bir rolünün olduğu kabul edilirse ve olağandışı bir uyumsuzluk ortaya çıkarsa yine bu durumdan tüm toplum sorumlu tutulmalıdır. Toplumsal rollerin dağılımında veya yerine getirilmesinde görülen eksikliklerin toplum tarafından revize edilmemesi ile ortaya çıkan uyumsuzlukta, bir bütün olarak toplumun hatası vardır. Bireysel rollerin işleyişinde aynı zamanda denetleyici bir rolü olan toplumun, bu denetleme görevini yerine getirirken ihmal veya istismar durumlarında hiçbir müdahalede bulunmaması, olağandışı sorunların yaşanmasına

neden olur ve bu durumda bireyin sorumlu tutulması topluma yapılan bir hakarettten öteye gidemez.

Toplumsal düzende sorun çıkaran bireylerin varlığı, temelde aile yapısı ile yakından ilişkilidir. Aile yapısında sorun bulunan bireylerin, toplumsal yaşam içerisinde uyumsuzluk yaşadıkları ve uyumsuzluğa bağlı olan birçok rahatsız edici davranış örüntüleri sergiledikleri bilinmektedir.

Uyum sorunu yaşayan bireylerin durumlarının iyileştirilmesi amacı ile birçok çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmalar kişinin yaşına, kültürel, sosyolojik ve psikolojik durumuna göre farklı programlanmakta ve uygulanmaktadır. Uyum sorunu yaşayan kişilerden özellikle yaşı küçük olanlarda uygulamalarda zorluklarla karşılaşmaktadır.

Toplumsal düzen içerisinde aile yapısının bozulması, birçok olumsuz etkenden dolayı önlenememektedir. Zamanında müdahaleler ile de ailenin yapısının korunması, birçok ülke açısından fayda sağlamaktadır. Çünkü bir aile yapısının bozulması, toplumsal anlamda birçok yükümlülüğü ve yükü de beraberinde getirmektedir.

Aile yapısının bozulmasının sadece aile birlikteliğinin dağılması olarak algılanmaması gerekmektedir. Aile içerisinde olağan bir seyirde ilerleyen ilişkilerin bazı etkenlerle sorunlu hale gelmesi de aile yapısının bozulmasına örnek gösterilebilir. Bu nedenle aile yapısının bozulması birlikteliğin sonlandığı anlamına gelmez.

Yaşanılan bütün toplumsal yapılarda aile yapısının korunmasına yönelik birçok politika planlanmakta ve uygunluk düzeyine göre uygulanmaktadır. Bu politikaların ana felsefesi, aile yapısının korunmasına yönelik olsa da toplumsal düzeninin korunması da dikkate alınmalıdır. Sadece aile yapısının korunması adına toplumsal düzenin hiçbir zaman tehlikeye atılması söz konusu olamaz. Her ne kadar yukarıda en küçük bir bireyin dahi toplumsal açıdan öneminden söz etmiş olsak da toplumsal düzenin tek bir birey üzerinden tehlikeye atılması ender rastlanan durumlardan biridir.

Toplumsal yaşam içerisinde bir takım nedenlere bağlı olarak zarar gören aile yapısına çeşitli müdahaleler ile iyileştirme, geliştirme veya aile yapısında yeni bir

örgütlenmeye gidilmesine dönük çalışmalar yapılmaktadır. Bazı devletler de bu çalışmalar bir bakanlık teşkilatlanması şeklinde yürütülürken bazı devletlerde ise daha küçük örgütlenmeler sayesinde yürütülmektedir. Burada söz konusu olan etken, ülkenin gelişmişlik düzeyidir.

Ülkenin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak aile yapısının korunmasına yönelik maddî ve manevî anlamda birçok politika, her alanda devlet planları arasında yer almaktadır. Bu planlar doğrultusunda yapılan çalışmalar ile aile birlikteliğinde hem ebeveynler hem de çocuklar açısından ruhsal ve bedensel sağlıklarının korunması öncelik olarak yer alır.

Dolayısıyla hem birey hem aile hem de toplumun korunması temel alınmalı, uygulamalar bu yönde yapılmalıdır.

BÖLÜM 1

ARAŞTIRMA BİLGİLERİ

1.1. Araştırmanın Önemi

Sosyal hizmet kavramı, sosyal devlet anlayışından önce de toplumsal yaşantımızda önemli bir yeri olan kavramdır. Kavram, Cumhuriyet'ten önce ve sonrasında halk içerisinde “yardımlaşma” niteliği görmüş olup, ihtiyacı olanlara yardım etmek şeklinde yorumlanmıştır.

Sosyal hizmet alanında birçok devlet de sosyal devlet anlayışı gereği çeşitli tespit yolları sonucunda ihtiyacı olanlara yönelik yardımlar yapmaktadır. Bu kaynakların etkin ve verimli bir şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılıp, kullanılması ve muhtaçlıklarının giderilmesi, toplumsal yaşantımız açısından önemli bir politikadır. Ancak muhtaç kişilerin tespitinde ve muhtaçlıklarının giderilmesinde zaman zaman en gelişmiş devletlerde bile eksikler / sorunlar yaşanabilmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde, çalışmanın konusunu oluşturan ve özellikle toplum içerisinde çok önemli yeri bulunan çocukların muhtaç duruma düşmeleri durumunda faydalanabilecekleri ve muhtaçlıklarını giderebilecek sosyal hizmet modellerinin bir bütün içerisinde anlatılması önem arz etmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Toplumsal yaşantımızın önemli bir parçası haline gelen yardımlaşmanın hem kaynak kullanımı hem de verimlilik ve etkinlik anlamında yasal bir zeminde muhtaç kişiler ulaştırılması amacı ile hazırlanan yasal dayanakların anlatılması, bu hizmet modellerinden faydalanabilecek kişilerin tespit edilmesinde bir rehber görevi görecektir. Bu açıdan çalışmamızın amacı, sosyal yardım çeşitlerinden olan ve toplumumuzun en önemli yapıtaşı olan çocukların muhtaçlıklarının giderilmesinde kullanılan hizmet modellerini, yasal mevzuatlar ve alanda yapılan çalışmalar ışığında bir bütün olarak sunmaktır.

Çalışmamızın hedef noktası, daha sistematik bir çalışma prensibinin benimsendiği Planlı Kalkınma Dönemi'ndeki çocuk alanındaki sosyal hizmet çalışmalarıdır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamız literatür (kitap, makale, internet vb.) taraması yolu ile elde edilen verilerin ortaya konulduğu kuramsal bir çalışmadır. Tarama yapıldıktan sonra tespit edilen dokümanlar, yapılan araştırmaların ortaya koyduğu sonuçların yanında ciddi oranda yasal olarak hizmetlerin sunulmasını sağlayan mevzuat çalışmalarıdır. Bu kapsamda yapılan araştırmalar incelenmiş ve mevzuat çalışmaları titizlikle irdelenmiştir. Araştırma yöntemim kaynakçada yararlanılan metinlerin etkin analizi olarak ifade edilebilir.

1.4. Araştırma Bulguları

Araştırma sonucunda, Osmanlı'dan sonra Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte toplumsal değerlerimizin kendini koruyarak günümüze kadar ulaştığı ve bu değerlerin yeni dünya düzeninde bir politik anlayış olarak benimsenip "sosyal devlet" kavramı şeklinde işlendiği görülmüştür. Özellikle gün geçtikçe azalan kaynakların kullanımında en etkin ve verimli yolların, kaynakların muhtaçlara sunumunda kullanılan yollar olduğu tespitine istinaden hazırlanan mevzuat çalışmalarının, günün şartlarına uygun olarak sürekli güncellendiği ortaya koyulmuştur.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Devlet / Refah Devleti

Devletin aslî görevi, tüm vatandaşların ihtiyaçlarının karşılanması noktasında hem maddî hem de manevî tüm gereklilikleri yerine getirmektir. Bu ihtiyaçların karşılanma niteliği ise tamamen kaynakların yeterliliğine bağlıdır.

“Refah devleti” kavramı, savaş zamanında Almanya’nın “otoriter devlet”i ile savaş sonrası müttefik devletlerin yeniden yapılandırılması umudunu ifade eden “refah devlet”ini birbirinden ayırmak için ilk kez Archbishop Temple tarafından İngiltere’de kullanılmıştır (Pierson 1991’den akt: Duyan, Özbulut, Sayar 2008;).

Briggs (1961) ise, refah devletini, piyasa güçlerini en az üç alanda yönlendirmek için örgütlü kamu gücünün (politika ve yönetim vasıtasıyla) etkin bir şekilde kullanıldığı devlet olarak tanımlamıştır (Akt: Duyan, Özbulut, Sayar 2008). Duyan ve diğerlerine göre Briggs’in tanımı tam olarak şöyledir: “Refah devleti, kişilere ve ailelere, sahip oldukları mülklerin piyasa değerine bakılmaksızın minimum bir gelir garanti ederek; kişisel ve ailevi krizlere yol açabilecek hastalık, yaşlılık, işsizlik gibi belirli “sosyal riskleri” karşılayabilecek güce kavuşturmak suretiyle kişiler ve aileler için güvensizlik alanını daraltarak ve nihayet statü ya da sınıf ayrımı yapmaksızın tüm vatandaşlara belirli sosyal hizmetleri en iyi standartlarda sunmayı garanti ederek, piyasa güçlerinin işleyişini değiştirmek amacıyla devlet erkini politikalar ve idare yoluyla bilinçli olarak kullanan devlettir” (Duyan, Özbulut, Sayar 2008).

Refah devleti, sosyal refahın en elverişli bir şekilde vatandaşlara sunulması amacıyla devletin ekonomiye aktif ve kapsamlı müdahalelerde bulunmasını öngören bir devlet anlayışıdır (Aktan 1999’dan Akt: Duyan, Özbulut, Sayar 2008).

Lindbeck (1999), refah devleti kavramını devlet tarafından finanse edilen sosyal sigorta sistemleri, transferler, sağlık, yaşlı bakımı ve çocuk bakımı gibi hizmetlerin sağlanması ya da desteklenmesi anlamında kullanılmaktadır (Duyan vd., 2008).

Hak ve imkanların adil paylaşımı konusundaki politik çabalar, fırsat eşitliğini sağlamaya dönük politikalar, yaşam kalitesini arttırmaya dönük yardım ve hizmetler ve bunları tamamlayan diğer kamu hizmetlerinin ekseninde sosyal devlet kavramı yatmaktadır (Gürcan 2010).

Türkiye açısından düşünüldüğünde ise refah devleti, Atatürk ilkelerinde de yer alan “Devletçilik” ilkesi gereği, ekonomik anlamda gerektiği takdirde devletin müdahale yoluna gidip, yeni bir programlama yaparak uygulamaya koyması sayesinde tüm vatandaşların memnuniyetinin sağlanmaya çalışıldığı / sağlandığı devlet modeli olarak tanımlanabilir. Bu anlamda devletin ekonomik müdahalelerini tamamen yapıcı bir mekanizma olarak algulamak gereklidir. Piyasada oluşabilecek dengesizlikler ve yetersizlikler karşısında devletin müdahalesi ihtiyaçların karşılanmasında daha olumlu durumların yaşanmasını sağlamaktadır.

Türkiye sadece ekonomik anlamda sağlanan imkanlar açısından refah devleti değildir. İhtiyaç sahiplerine erişebilmek adına “Aile ve Sosyal Politikalar” adında bir Bakanlık kurmuş ve hizmet sunmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulması yakın bir zamana denk gelse de temelleri açısından Cumhuriyet kurulduktan birkaç yıl sonrası söz konusudur. Türkiye Cumhuriyeti, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı sayesinde ihtiyaç sahiplerine muhtaçlık düzeylerine sosyal yardımlarını ulaştırmakta ve refah devleti rolünü yerine getirmektedir.

Öyle yasal zeminde 1982 Anayasası’nda “Türkiye cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir (2. mad.), “Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkesiyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için şartları hazırlamaya çalışmaktır (5. mad.)” ve “Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun önceliklerini gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir(65. mad.)” ifadeleri yer almaktadır.

Ancak ifade etmek gerekir ki, sosyal devlet anlayışı içerisinde kendine yer edinen sosyal yardımların vatandaşları birer yardım bağımlısı haline getirmesine de izin verilmemesi yönünde gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Sosyal yardım sayesinde hayat kalitesini asgarî seviyeye kadar indiren bazı ihtiyaç sahipleri, hayatlarının kalan kısmında üretken yapılarını toplumdan izole şekilde yürütmektedir. Bu ise hem bireysel anlamda hem de toplumsal anlamda daha büyük kayıpların yaşanmasına neden olmaktadır.

2.2. Sosyal Hizmet Mesleği

Refah devletinde ihtiyaç sahiplerine / dezavantajlı kesimlere muhtaçlık düzeylerine göre ulaştırılan sosyal yardımlar, devletin sosyal politikası olarak görülmekte ve sunulmaktadır. İhtiyaç sahiplerine yönelik yardımların, hayırseverler / gönüllüler tarafından karşılıksız olarak ulaştırılması, zamanla yerini daha profesyonelleşmiş hareket tarzına bırakma zorunluluğunu ortaya koymuştur.

Özellikle artan nüfus karşısında kaynakların kullanımında yaşanan sorunlar, bu zorunluluğu desteklemektedir. Hayırseverlik / gönüllülük faaliyetlerinin daha profesyonel olarak ilerlemesi, bir meslek olarak gelişen sistemlerde bir meslek olarak nitelendirilmeye doğru evrilmesine neden olmuş ve “sosyal hizmet” mesleği ortaya çıkmıştır. Temelinde maddî veya manevî anlamda ihtiyaç sahiplerine muhtaçlık düzeylerine göre destek olma düşüncesi yer alan “sosyal hizmet” mesleğinde çalışanların, faaliyetlerini de daha planlı ve teknik açıdan sorun yaşamadan yürütebilmeleri amacıyla mekânsal varlık çalışmaları başlamış ve sosyal hizmet kuruluşları hizmete girmiştir.

Cılga (2004)'ya göre, sosyal hizmetin özü, insana ve topluma yardım bilgisi ve eylemini kapsar. Çünkü tarihsel süreç içinde insanlığın çabası, doğaya egemen olma, doğayı kendi insancıl ve toplumsal gereksinimleri doğrultusunda değiştirme olmuştur. Toplumsal oluşum içinde birlikte üretmeye ve paylaşmaya yönelen insanlar, üretim ve bölüşüm ilişkilerinin niteliğine göre bir yardımlaşma-dayanışma ilişkisi içine girmişlerdir. Başta doğanın sunduğu eşitsizliklere karşı kendi aralarında eşitlikçi bir düzen ve yardımlaşma geliştiren insan toplumsal oluşumlar değiştikçe kendi arasında da eşitsizlikleri önleyememiştir. Toplumsal farklılaşmalar yardımlaşma sisteminde de değişimlere yol açmıştır. Bu gelişmeler ise sosyal hizmet

mesleğinin oluşumu ve gelişim için evrensel bir belirleyicilik kazanmıştır. Çoğulcu ve katılımcı toplumsal yapısı içinde; insan hak ve özgürlükleri ile sosyal, ekonomik ve siyasal haklardan insanların yararlanmasını sağlayıcı koruyucu ve geliştirici çalışmalar yapmak sosyal hizmetin bilimsel ve meslekî özünü içerir. Toplumsal etkileşimin dinamiği ve süreci içinde; insanın yaşam bilgisini, kültürünü, kişisel gücünü, yeteneklerini ve eylemlerini geliştirmek, sorumluluk sahibi, bilinçli, etkili ve örgütlü varlıklar olarak yaşam pratiğine katılımlarını sağlamak, gereksinimlerini karşılamayı bilen, sorunlarını çözen, üretken, özgür ve mutlu insanlar olarak yaşayabilmeleri için nesnel yaşam koşullarının gelişmesine yardımcı olmak, sosyal hizmet eyleminin bilimsel ve meslekî karakterini oluşturur (Akt: Duyan, Özbulut, Sayar 2008).

Pincus ve Minahan (1973)'a göre sosyal hizmet, "İnsanların, yaşam amaçların, stres ile baş etmelerini, özlem ve değerlerini gerçekleştirme becerilerini etkileyen, insan ve çevresi arasındaki etkileşimle ilgilidir.

Sosyal hizmetin amacı,

1. İnsanların problem çözme ve baş etme kapasitelerini geliştirmek,
2. İnsanlara kaynak, hizmet ve şanslar tanıyan sistemler ile insanlar arasında bağlantı kurmak,
3. Bu sistemlerin etkili ve insancıl çalışmasını geliştirmek,
4. Sosyal politikanın geliştirilmesine ve ilerletilmesine katkı vermek" olarak ifade edilebilir (Akt: Duyan, Özbulut, Sayar 2008).

Ayrıca Miley ve Dubois (1998)'e göre sosyal hizmet mesleğinin üç temel işlevi ve bu işlevler kapsamında çeşitli rolleri bulunmaktadır;

1. Danışmanlık İşlevi: Sosyal hizmet uzmanları, sosyal işlevselliklerde sorunlar olduğu zaman çözüm bulmak amacıyla bireyler, aileler, gruplar, örgütler ve toplumla çalışır. Bu işlevin gereği olan roller; muktedir kılıcı kolaylaştırıcı, planlayıcı ve meslektir.
2. Kaynak Yönetimi İşlevi: Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçı sistemlerinin, belli ölçülerde kullandıkları kaynakları daha etkin kullanmalarını, kullanmadıkları kaynaklara ulaşmalarını ve halihazırda

olmayan kaynakların geliştirilmesini sağlarlar. Bu işlevin gereği olarak sosyal hizmet uzmanları bağlantı kurucu, savunucu, uygun hale getirici, arabulucu, harekete geçirici ve hızlandırıcı rollerini üstlenir.

3. Eğitim İşlevi: Bu işlevde, müracaatçı sistemi ve sosyal hizmet uzmanı arasında güçlendirici bilgi paylaşımı gereklidir. Karşılıklı bilgi paylaşımı, eğitim işlevinin temelidir. Bu işlevin gereği olan roller, öğretim, eğitim, toplumu bilgilendirme ve araştırma-meslekî bilgilendirme olarak belirtilmiştir (Akt: Sürsavur 2018).

Görüldüğü üzere sosyal hizmetin temelinde, toplumsal yaşamda çeşitli eksikliklerin neden olduğu sorunlara bireysel / toplumsal işlevsellikler yoluyla çözümler üreterek refahın sağlanmasına katkıda bulunmak yatar. Bu kapsamda toplumsal yaşam içinde çeşitli rol dağılımlarında görev alan çocuk, genç, yaşlı ve engelli her kesimden bireyle politik, coğrafi, kültürel ve sosyoekonomik farklılıklar ekseninde etkileşim halindedir. Ayrıca sosyal hizmet mesleğinin ve çalışanının, insanî hak ve özgürlüklerin kullanımı (dezavantajların ortadan kaldırılması) konusunda idealist ve hümanist bir hareket tarzı benimsediğini söylemek mümkündür.

Sosyal hizmet mesleğinin çalışma alanının toplumsal yaşamın (dezavantajlı kesimlerin de olması) direkt içi olması nedeni ile özellikle pratiklerin üretilmesi konusunda fayda görülmektedir. Sosyal hizmet mesleğinde bütüncül yaklaşımın ele alınması sayesinde sosyal politikaların üretilmesinde ve uygulamaya konulmasında, bilgi ve tecrübe paylaşımları yapılmakta ve fayda görülmektedir. Sosyal hizmet çalışanlarının temel çalışma mantıklarını oluşturan, toplumun riskleri konusunda öncülük ederek danışmanlık, kaynak ve eğitim desteği gibi işlevleri, aynı zamanda birçok alanda refahın düzeyinin artmasına da fayda sağlamaktadır.

Ülkemizde de sosyal yardım / hizmet çalışmaları dezavantaj / yoksulluk üzerinden ilerlemiştir. Ülkemizde yoksulluk, Cumhuriyetin kurulması ile tüm ülke sınırları içerisinde ayrı bir kültür olarak değil de ülkenin geneline hakim bir hava içerisinde uzun yıllar kendine yer edinmiştir. Öyle ki yönetim erki de 1970'li yılların sonuna kadar bununla mücadelenin sadece ekonomik yollarla olacağı inancı ile hareket etmiş ancak olumlu bir sonuç alamamıştır. Özellikle artan nüfus karşısında

sadece devletin ekonomik yönelimli politikalarının yetersizliği büyük tartışmaların yaşanmasına neden olmuş ve tüm sorumluluğun devlet-vatandaş birlikteliğinde yüklenilmesi gerektiği söylemleri etkili olmaya başlamıştır. Devletçilik ilkesinden hareketle yönetim erkinin gücünün kaynak üretiminde ve kullanımında belli bir oranda mücadelede etkili olması, vatandaşın katılımını zorunlu kılmıştır. Bu katılım göç olgusu ile zayıflamış ve yoksulluğun daha da görece hale gelmesine neden olmuştur. Yoksullukla mücadelede etkili olabilmesi amacı ile kurumların oluşturulması da sağlanmıştır.

Birleşmiş Milletler, Ford ve Rockefeller vakıflarının kaynak sağlama sözü üzerine, sadaka ve hayrat sisteminin yerine geçmek kaydıyla 1955 yılında hazırlanan kanun taslağı ancak 1959 yılında meclisten geçmiş ve aynı yıl Sosyal Hizmet Enstitüsü kurulmuştur. Bu kurumun görevleri şöyle sıralanabilir (Fişek'ten akt: SYAYK 2010):

- Yoksulluğun nedenleri ve bunlara sunulacak sosyal hizmetin biçim ve çeşidini araştırmak; bireylerin sosyal uyumsuzluklarını gidererek toplum kalkınmasına yönlendirmek,
- Çocukların bakılmasına, korunmasına ve yetiştirilmesine ilişkin sosyal hizmet programlarını yapmak ve ilgili kamu kuruluşlarıyla hayır derneklerine bildirmek,
- Çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin, sağlık bakımı, tedavi ve korunmalarıyla ilgili olan sosyal, psikoloji, pedagojik ve ekonomik konulara ait bilgi ve görüşlerini ilgili makam, kuruluş ve işletmelere bildirmek,
- Kamu ve özel rehabilitasyon kurumlarını denetlemek ve çalışma programlarını hazırlamalarına ve işbirliği yapmalarına yardımcı olmak,
- Bu alanda çalışan kuruluşlar arasında işbirliğini geliştirme olanaklarını araştırmak,
- Hayır ve yardım derneklerinin sosyal hizmetler alanındaki çalışmalarını arasında eşgüdüm sağlamak, işbirliğini, uyumlu çalışmayı sağlamak; bütçelerinin verimli kullanılması için görüş bildirmek,

- Ülkemizde ve yabancı ülkelerde sosyal hizmetler konusunda mevzuatın incelenmesi, bilgi toplamak, araştırmalar yapmak yoluyla ülkemizde bir sosyal hizmet mevzuatı hazırlanmasının dayanaklarını oluşturmak.

Konuya ilişkin olarak 22 Haziran 1959 tarih ve 10233 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kurulmasına Dair Kanun’un 1. maddesinde vazifeler ile ilgili olarak;

- Yoksullar arasında tetkikler yaparak yoksulluğun muhtelif sebeplerini araştırarak ve bunlara yapılacak sosyal hizmetlerin Şekil ve nev’ini tesbit etmek, fertlerin sosyal intibaksızlıklarını izaleye ve toplum kalkınmasını temine yarayacak tedbirleri araştırmak,
- Gerek normal ve gerekse akılcı veya bedence arızalı okul öncesi ve okul çağındaki çocuklarla gençlerin ve geri kalmış çocukların bakılmasına, korunmasına ve yetiştirilmesine ait sosyal hizmetleri programlamak ve tatbiki için alakalı Devlet makamlarıyla sair teşekkülleri ve hayır cemiyetlerine bildirmek,
- Çocukları, gençlerin ve yetişkinlerin tıbbî mahiyetteki bakım, tedavi ve korunmalarıyla alakalı bulunan sosyal psikolojik, pedagojik ve ekonomik hususlara ait bilgi ve mütalaaları ilgili makam, teşekkül ve tesislere bildirmek,
- Resmî ve hususî rehabilitasyon müesseselerini murakabe etmek ve çalışma programlarını tanzim ve işbirliği yapmalarına yardım etmek,
- Umumî ve mülhak bütçeli dairelerle hususî idareler ve belediyeler ve her nevi sosyal yardım işleriyle alakalı müessese ve kurumlar, hayır cemiyetleri ve hususî kanunlarla kurulmuş bankalar arasında sosyal hizmetler sahasında işbirliği sağlıyacak olan esasları araştırmak ve bunları tatbika elverişli Şekilde tesbit etmek,
- Cemiyetler Kanununa göre kurulan umumî menfaatlere hadim ve her nevi hayır ve yardım cemiyetlerinin sosyal hizmetler sahasındaki faaliyetlerini koordine etmek, işbirliğini ve ahenkli bir Şekilde çalışmalarını sağlamak, bütçelerinde sosyal hizmetlere ayırdıkları tahsisatın verimli ve Őumulünü umumî efkara tanıtacak neşriyat ve faaliyetlerde bulunmak,

- Yukarıdaki bentlerde belirtilen çeşitli vazifeleri yerine getirecek ve bunların öğretimini sağlayacak sosyal hizmetler mütehassıslarıyla sosyal yardımcılarını yetiştirmeye mahsus yüksek ve orta dereceli öğretim yapmak üzere bir sosyal hizmetler akademisi tesis etmek” ifadeleri yer almaktadır (Resmi Gazete 1959).

Türkiye’de 1957 yılında Birleşmiş Milletler Sosyal Refah Müşavirliği’nin önderliğinde, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı başta olmak üzere ilgili bakanlık, kamu ve özel kuruluş temsilcilerinin katılımıyla, Türkiye’de mevcut sosyal hizmetlerin bilimsel ve meslekî bir yaklaşımla yeniden örgütlenmesine yönelik toplantıda alınan kararlar gereğince; 1959 yılında 7355 sayılı kanunla alanda araştırma yapmak üzere Sosyal Hizmet Enstitüsü, sosyal hizmet eğitimi vermek üzere 1963 yılında Sosyal Hizmetler Akademisi, 1963 yılında ise Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde uygulama amaçlı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Duyan, Özbulut, Sayar 2008). 3017 sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kuruluş ve Personel Yasası’na eklenen bir maddeyle, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü şöyle tanımlanmıştır: “Her türlü sosyal yardım ve sosyal güvenlik hizmetlerini düzenlemek, korumaya muhtaç çocuklarla sakatlar ve ihtiyarların, bakım, yetiştirilme ve rehabilitasyonunu ve çalışma gücünden yoksun fakir kimselerin sosyal güvenliğini sağlamak ve Sosyal Hizmetler Enstitüsü’nün idarî ve bilimsel işlerini kovalama ve denetimini yapmakla görevlidir.” (Fişek’ten Akt: SYAYK 2010).

Ayrıca İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde bir önceki dönemden farklı olarak 1964 yılında yapımına başlanan ve 1968 yılı itibari ile hizmete giren Sosyal Hizmetler Akademisi’nin işleyişine dair yönetmelik çıkarılmıştır. Bir önceki dönemden farklı olmasının nedeni, önceki dönemde çıkarılan kanun ve yönetmelikler, dezavantajlı çocukların durumlarının düzeltilmesinde izlenmesi gereken yol ve yöntemlerden (yapılacak yardım türünün belirlenmesi) bahsederken farklı olan yönetmelikte bu çocuklara ulaşmada izlenecek yol ve yöntemlerden (tespit aşamasında kurumsal bir çalışma yapılması) bahsedilmiştir. 15 Nisan 1969 tarih ve 13175 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacı ile tespitinin yapılması olan ve amacı “(a) Türkiye’nin koşullarını ve sorunlarını kavrayabilmek için gerekli temel bilgilere ve sosyal

*hizmetin bütün metodlarında yeteri kadar bilgi ve beceriye sahip olan; (1) Köy ve şehirde, kamu sektörü ile özel sektör ve gönüllü kurumlarda ve çeşitli alanlarda doğrudan doğruya sosyal hizmet yapabilecek, (2) Çeşitli düzeylerdeki sosyal hizmet politikası ve planlamasına katılabilecek, (3) 3. maddede belirtilen sosyal hizmet konu ve alanlarında düzenleyici, planlayıcı, uygulayıcı, eğitici ve araştırmacı olarak çalışabilecek, Sosyal Hizmet Mühassısı yetiştirmek; (b) Sosyal hizmet alanında bilimsel araştırmalar yapmak ve yayında bulunmak, (c) Süresi 3 yıl olan orta dereceli öğretim ve eğitim programı düzenliyerek Sosyal Yardımcı yetiştirmek, (d) Sosyal hizmet alanında çalışmakta olanların bilgi ve becerilerini geliştirmek üzere çeşitli kurslar, seminerler ve konferanslar düzenlemek...” (2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Sosyal Hizmetler Akademisi Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.*

2.3. Sosyal Çalışmacı / Sosyal Hizmet Uzmanı

Sosyal hizmet, profesyonel bir şekilde kendini göstermeye 19. yüzyıl itibari ile başlamış olsa da eğitim aşaması 20. yüzyılın ilk çeyreğinde oturmuştur. Sosyal hizmet alanında eğitim çalışmaları, ilerleyen zamanlarda mesleğin icrası sırasında ihtiyaç sahiplerine ulaşmada, muhtaçlık derecesinin tespit edilmesinde, muhtaçlığının giderilmesinde ve tekrarlamaması açısından izlenebilecek yolları bilimsel anlamda ortaya koymuştur.

Sosyal hizmet mesleği açısından esas dönüm noktası, Birinci Dünya Savaşı olmuştur denilebilir. Savaş sonrası insanların maddî ve manevî yoksunluklarının giderilmesinde profesyonel bir hareketi zorunlu kıldığından, sosyal hizmet çalışanlarının kendilerini de tam olarak etkin bir şekilde gösterebilme imkânları olmuştur. Öyle ki bu dönem sosyal hizmet çalışanları, zaman zaman bir psikolog, zaman zaman bir psikiyatrist gibi görevlerde bulunmuşlardır. Bu nedenle insanlar ile iletişim konusunda en çok vakit geçiren kişilerin başında “sosyal çalışmacı / sosyal hizmet uzman”ları gelmektedir.

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte muhtaç kişilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve giderilmesinde, kaynakların en etkin ve verimli kullanılmasını sağlayan çalışanlar, sosyal hizmet uzmanları / sosyal çalışmacı olarak adlandırılmışlardır.

Sosyal hizmet uzmanları, daha profesyonel bir hizmet standardı içerisinde hareket ederek toplumsal refahın yükselmesinde önemli bir görev üstlenmişlerdir. Sosyal hizmet uzmanları, toplumsal yaşam içerisinde sadece maddî ihtiyaçların karşılanmasında değil aynı zamanda manevî ihtiyaçların karşılanmasında da görev üstlenerek insanların her türlü muhtaçlıklarını giderilmesini sağlamışlardır.

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Miley ve Dubois'in ortaya koyduğu danışmanlık işlevi, kaynak yönetimi işlevi ve eğitim işlevi gibi sosyal hizmetin işlevlerinin yerine getirilmesi sosyal hizmet uzmanları sayesinde mümkün olmaktadır. Bu üç aşamada sosyal hizmet uzmanı öncelikle kişinin muhtaçlık durumunun analizini yaparak çözümü ortaya koyar. Daha sonraki aşamada sorunun çözümüne yönelik somut adımlar atılır ve atılan bu adımların neticesinin takibi yapılarak hem kaynakların doğru yönetilerek etkin kullanılması hem de muhtaç kişi açısından fayda gözetimi sağlanır.

Sosyal hizmet uzmanının buradaki rolü insanların haklarını kullanabilmelerine yardım ederek tüm insanlar nezdinde hakların doğru kullanımı sağlamaktır. Sosyal hizmet uzmanları bu hak kullanımını çeşitli değişiklikler sayesinde yerine getirmektedir. Selcik ve Güzel'e göre "Mikro düzeyde birey ve ailelerle çalışıldığında bu değişimler çevresel değişiklikler olarak tanımlanmaktadır. Makro düzeyde topluluk ve toplumlarla çalışırken destekleyici, duyarlı, güçlendirici bir çevre yaratmak sosyal hizmet uzmanlarının hedefidir. Nihai hedef, politik eylemi sosyal değişime teşvik etmektir." (2016).

Sheafor ve Horejsi, sosyal hizmet uzmanlarının rollerini bağlantı kurucu, savunucu, öğretici / eğitici, danışman, vaka yöneticisi, işyüğü yöneticisi, personel geliştiricisi, yönetici, sosyal değişme ajanı ve profesyonel olarak nitelendirirken bu rollere karşılık olarak ise müracaatçıyı değerlendirmek ve kaynak sağlama, hizmete yönlendirme, hizmet sistemleri arasında bağlantı kurma; müracaatçı ve müracaatçı gruplarının haklarını savunma işlevi; sosyal yaşam becerileri öğretme, davranış değişikliği sağlama, önleyici hizmetler sağlama; psikososyal değerlendirme, sosyal işlevselliği sağlama ve koruma, terapötik uygulama; müracaatçıyı değerlendirme, hizmeti planlama, destek sağlama, takip ve koordinasyonu sağlama; çalışma planı hazırlama, zaman yönetimi, kalitenin sürdürülmesi, bilgi işleme; çalışanların

oryantasyonu, personel yönetimi, süpervizyon ve konsültasyon; yönetim, kurum içi ve dışı eşgüdüm, politika ve program geliştirme, program değerlendirme: sosyal sorun ve sosyal politika analizi, toplumun ilgisini hareket geçirme, sosyal kaynakların geliştirilmesini sağlama ve kişisel ve mesleki gelişimi sağlama, mesleğin güçlendirilmesi gibi işlevler yüklemiştir (2003).

Kısacası sosyal hizmet uzmanı planlı değişim sürecinde rehber olarak hizmet verir (Selcik, Güzel 2016). Bu rehberlik hizmeti, kişinin muhtaçlığı ortadan kalkıncaya kadar devam ederek toplumsal anlamda refahın yükselmesine katkı sağlanır.

2.4. Çocuk

Toplumsal yaşantımızın temel yapı taşı olarak kabul edilen bireylerin yaşamlarının ilk dönemleri, çocukluk dönemi olarak ifade edilmektedir. Bu dönemde, bireyin yaşamını idame ettirecek temel yetilerin oluşması için gereken birçok ruhsal, zihinsel ve fizyolojik gelişimler gözlenir. Birçok ülkede yasal bir zeminde bu dönem belirli zaman aralıkları ile sınırlandırılmıştır.

Ülkemizde de birçok yasal düzenleme ile çocuk denildiği zaman anlaşılması gereken yaş aralığı belirtilmiştir: 15/07/2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na göre çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi ifade eder (3.mad, a fıkrası). 4/12/2007 tarih ve 26720 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Yön ve Kapsamına Dair Kanun’da çocuk, onaltı yaşını doldurmamış kişiyi ifade eder (3. mad., c fıkrası). Kısaca bahsettiğimiz yasal düzenlemelerde kriter olarak çocuğun yetilerinin yeterliliği göz önüne alınmıştır.

Çocukluk yaşının yasal düzenleme ile belirtilmesinin başlıca amacı, çocukların bazı yetilerinin gelişme aşamasında olması nedeni ile karar verebilme / irade mekanizması tam olarak oturmamıştır. Bu ise bilinçsizce bazı yanlışlıkların yaşanmasına neden olmak ve çocukları zor duruma sokmaktadır. Çocukların iradeleri dışında gelişen durumlar karşısında sorun yaşamalarını ve neticesinde psikolojik ve biyolojik olarak sorun yaşamalarını engellemek amacı ile çeşitli değerlendirmeler sonucunda yaş kriterinin belirlenmesi gerekliliğine yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Çünkü çocukların sorunlar karşısında karşılaşılabilecekleri yaptırımlara gösterdikleri tepki, erişkinlere göre daha zayıf kalmakta ve ciddi sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca çocukların yaş aralığının yasal anlamda belirlenmesi, bir çeşit koruyuculuk vazifesi de görmektedir. Çocukların eylemlerinin sonuçları açısından erişkinlerden ayırt edilerek yaptırımlar görmesi, hem biyolojik hem de psikolojik açıdan faydalıdır.

2.5. Muhtaçlık / Yoksulluk

Toplumsal yaşam içerisinde ekonomik gelir düzeyleri arasındaki farklılıklar, bölgesel anlamda birçok alanda mevcut olan eksikliklerin yarattığı sorunlar, çalışma alanında düşük olan hizmet bedellerinin biraz da olsa yükseltilmesi amacıyla gayrîresmi yollara başvurulması (işçinin ve işverenin anlaşması doğrultusunda sosyal güvenlik primi ödemelerinde yasal yolların takip edilmemesi, sosyal güvenlik ücretinin işçiye elden verilmesi ile sigortasız çalışma durumlarının ortaya çıkması), göçe bağlı sosyoekonomik farklılıkların ortaya çıkardığı huzursuzluklar, sadece yetersiz ekonomik gücü olanlar için değil toplumsal anlamda her kesim için bir sosyal risk durumunu içinde barındırmaktadır.

Yukarıda sözü edilen riskler, aynı zamanda toplumsal güvenlik konusunda da tereddütlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Burada başat rol yönetim erkinin politikalarına yüklenmiştir. Yönetim erkinin, toplumsal riskleri göz önüne alarak politika planları yapmaları ve uygulamaya çalışmaları, toplumsal düzen içerisindeki memnuniyeti açısından oldukça önemlidir. Özellikle maddî anlamda politika uygulamaları, her devlette yönetim erkinin dikkatli davranmak zorunda olduğu sorumluluk alanını oluşturmaktadır. Çok aksi bir durum söz konusu olmadıkça yönetim erkinin temel amacı, ülkelerinin hem kendi hem de diğer toplumlar arası ilişkiler içerisinde gelişmiş bir şekilde tüm vatandaşlarının ihtiyaçları doğrultusunda yaşanabilir koşulları sağlamaktır. Bu nedenle bu amacın temel hareket noktası da her zaman için kaynakların kullanımına yönelik olmuştur.

Sahip olunan kaynakların kullanımında toplumsal anlamın yanı sıra en küçük birim olan aile / birey anlamında da dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Kişinin hayatını devam ettirebilmesi açısından ihtiyaç duyduğu kaynaklara yönelik yaşadığı erişim sorunu “yoksulluk” olarak adlandırılmaktadır. Kaynaklara erişimde yaşanan

bu mahrumiyet, kişinin toplumsal yaşam içerisindeki rolünü de ciddi anlamda etkilemektedir. Kaynak temininde başvurduğu yollardaki iradî davranış örüntüleri bu anlamda başat rol oynadığı düşünüldüğünde rolün yerine getirilmesinde olumsuzluk yaşanması, zamanla benimsenmesine bağlı olarak yeni bir kültürel öge olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şöyle ki, toplumsal yaşam içerisinde ihtiyaç sahiplerinin / kaynak kullanım hakları arasındaki farklılıklar, toplum içerisinde yeni kültürlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çoğu insanın “yoksulluk” kültürü olarak adlandırdığı bu yeni kültürel öge, aslına bakıldığında “eksik kaynaklara / kullanılmayan kaynaklara perde” olarak karşımıza çıkmaktadır. Eksik kaynak perdesi, devletin hizmet sunumunda kaynak yönetimindeki yetersizliği olarak ifade edilebilir. Yönetim erk, sosyoekonomik yoksunluk yaşayan ailelerin “yoksulluk” kültürünü benimseyerek yaşamaya çalışmalarını, kaynakların verimliliğinde (yetersizliği ya da herkese ulaştırılmak istenmemesi) görülen eksikliklere karşı bir savunma olarak kullanabilmektedir. Ancak hemen ifade etmekte yarar vardır ki yönetim erklerinin sunduğu tüm kamusal hizmetler, ekonomik yeterlilik ile doğru orantılıdır.

“Yoksulluk” kültürü kavramı Oscar Lewis tarafından 1960’lı yıllarda ortaya atılmış bir kavramdır. Lewis, Meksika ve Porto Riko’da kent yoksulları üzerine yürüttüğü çalışmalar sonucunda, yoksulluk kültürünün bir kuşaktan diğerine aktarılan bir yaşam biçimi olduğunu ve bu kültür içerisinde yer alan kişilerin, kendilerini çaresiz, aciz ve geleceklerini düşünmeden yaşadıklarını, ailesel birlikteliklerinin sürekli olarak dağıldığını, politik eylemlerde bulunmadıklarını, kamusal kurumlarla ilişkilerinin sınırlı bir düzeyde olduğunu, çocukların daha küçük yaşlarda bu kültürü benimseyerek içselleştirmeleri sonucu ömürlerinin kalan kısmını bu kabullenme ile geçirdiklerini ifade etmiştir (Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü 2010).

Bireyin “yoksulluk” kültürü çerçevesinde farkında olmadan benimsediği iki düşünce hali vardır: güçsüzlük ve iradesizlik. Birey bu iki düşüncenin etkisinde kalarak yaşamını yönlendirmekte ve toplumsal yaşamda yer almaktadır. Bu iki düşünce kalıbı nedeni ile yoksulluğu bir hayat tarzı haline getirip sosyoekonomik durumunu iyileştirme / geliştirme seçeneğini kullanmaz.

“Yoksulluk” kültürü yukarıda da değinildiği gibi kendi içinde bir çıkmaz barındırdığı için yönetim erki bu kültürü bertaraf edebilmek amacı ile çeşitli müdahalelerde bulunmaktadır. Bu müdahalelerden en çok bilineni ise “sosyal yardım”lardır. Bu yardım çeşitleri ile kültürel anlamda yoksulluğun ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Belirtmek gerekir ki yoksulluk algısı, toplumsal açıdan her ülkede farklılık göstermektedir. Buradaki temel ölçüt, ülkenin sosyoekonomik durumudur. Bu nedenle tüm uluslarda geçerli bir yoksulluk niteliğinden bahsetmek mümkün değildir.

Sosyal yardım, temel gereksinimleri karşılayabilme olanaklarından yoksun olanlara yönelik bir sosyal güvenlik yöntemi ve sosyal hizmet alanıdır (SYDGM 2006’dan Akt: SYAYK 2010).

Sosyal yardım kavramı ve olgusunun temel unsurları şu şekilde sıralanabilir (Çengelci 1993):

- Sosyal yardım esas olarak sosyal güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde yararlanılan primli sistemin tamamlayıcısı niteliği taşımaktadır.
- Sosyal yardımlardan yararlananların sisteme katkısı söz konusu olmayıp ihtiyaçları karşılıksız olarak giderilmektedir.
- Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik açısından kanunla düzenlenmiş olmaları ve resmî veya yarı resmî nitelikteki kuruluşlar tarafından yerine getirildikleri takdirde bir sosyal güvenlik hizmeti niteliğine sahip olabilmektedir.
- Sosyal yardımlar maddî sosyal gelirler biçiminde sunulabileceği gibi aynî yardımlar ve bakım, tedavi, rehabilite etme ve yetiştirme gibi hizmet yönü ağır basan nesnel sosyal gelirler biçiminde de sunulabilmektedir.
- Sosyal yardımlar, ihtiyaç tespitine ve bireysel gereksinimler dikkate alınarak farklı düzey ve biçimlerde sağlanmaktadır.
- Sosyal yardımlar kişileri kendilerine yeterli duruma getirmek amacını taşıyan yardımlardır. Sosyal yardım, yoksullara, muhtaçlık tespitine göre karşılıksız olarak verilen ve yoksullukla mücadeleyi amaçlayan aynî ve maddî yardımlardır.

Ayrıca bireylerin kaynaklara erişimi de zamansal olduğundan yoksulluğun kronik bir durum halini alması da kaynak erişim süresine bağlıdır. Bu nedenle bir kültür sistemi olarak tasvir edilmesi de her toplum açısından geçerlidir denilemez.

2.6. Kalkınma

Bir toplumun varlığının devam etmesi, o toplumun maddî ve manevî kaynaklarının etkin kullanımı ile yakından ilgilidir. Varlık ve kaynakların kullanımının birbiri ile ayrılmaz bir ilişki içerisinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Toplumların varlıklarını korumak üzere yönetim erkinin sürekli olarak uygulamayı düşündüğü / uyguladığı faaliyetler, maddî kaynakların manevî kaynaklar ile birleşerek hem toplumun kendi içerisinde hem de uluslararası konumunda varlığını koruyabilmesi ve devam ettirebilmesi amacı ile etkin olabilmesi amacı ile belirli bir plan / proje içerisinde gerçekleşmek zorundadır. Bu faaliyetler aynı zamanda hem toplumsal anlamda hem de bireysel anlamda refah seviyesinin artmasını sağlaması açısından büyük önem arz etmektedir.

Bir ülkenin / toplumun / bireyin refah seviyesi açısından istenilen seviyede olmasının sağlanması, az önce bahsettiğimiz gibi planlı / programlı faaliyetler sayesinde mümkün olacaktır. Ülkemizde de 1962 yılından itibaren daha planlı / programlı hareket edilmeye başlanmış ve özellikle toplumsal anlamda refah seviyesinde iyileşmeler görülmeye başlanmıştır (sosyal devlet anlayışı gereği hareket edilmesi, muhtaç kişilerin durumlarının biraz da olsa iyileşmesini sağlamaktadır).

Çalışmamızın odağında yer alan kalkınma kavramı, kullanıldığı zaman dilimlerine bağlı olarak anlamlar yüklenmektedir. Genellikle –başta ekonomik anlamda- ilerleme, gelişme veya yükselme gibi anlamlarda kullanılan kalkınma kavramı, toplumsal yaşantımızın her alanını ilgilendirmektedir.

Kalkınma kavramı, toplumsal anlamda “refah” kelimesi ile yakın anlamlar içerisindedir. Bu açıdan kalkınma kavramından bahsederken aynı zamanda refahın yükselmesi de anlatılmaktadır.

Çalışmamızda, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan yaklaşık 40 yıl sonra kamusal hizmetlerin daha etkin ve verimli olabilmesi amacı ile daha planlı /

programlı adımların atılmaya başlandığı “Planlı Kalkınma Dönem”lerinden bahsedilerek, toplumsal anlamda gelişmişliğin, belirli bir plan / program / proje dahilinde olduğu anlatılmıştır.

BÖLÜM 3

PLANLI KALKINMA DÖNEMİNDE SOSYAL HİZMET ALANINDAKİ YATIRIMLAR

Toplumsal yaşamın önemli bir parçası olan ailenin korunması, hem Cumhuriyet öncesinde hem de sonrasında büyük öneme sahiptir. Toplumun geleceği, aile yapısının sosyalizasyon sürecindeki davranış örüntülerine bağlıdır.

Toplumsal yaşamda ailenin önemi, Cumhuriyetin kurulması bir kez daha anlaşılmıştır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı ile beraber ciddi anlamda nüfus kaybı yaşayan ülkemiz, ulusal varlığını koruyabilmek ve sürdürebilmek amacıyla bir an önce nüfus sayısını artırmanın ve bu nüfusun korunması için gerekli çalışmaları uygulamaya koymuştur.

Ailenin korunmasına yönelik politikaların sadece beden sağlığı açısından olmadığı veya olmayacağı anlaşılmalıdır. Aile birlikteliğinin korunması, tüm bireylerin hem beden hem de ruhsal sağlığı ile mümkündür. Ülkelerin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak çok çeşitli alanlarda hizmet kolları oluşturulmakta ve gereken tüm çalışmalar asgarî düzeyde yapılmaktadır. Yürürlükte olan Anayasamızın 41. maddesinde “*Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır; teşkilatı kurar.*” 58. maddesinde “*Devlet, istiklal ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetiştirme ve geliştirmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzerî kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.*”, 60. maddesinde “*Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.*” ve 61. maddesinde “*Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.*” (1982 Anayasası) ifadeleri yer almaktadır.

Devletin, tüm sosyoekonomik düzeyleri göz önünde bulundurarak, vatandaşlarının toplumsal hayatın gerekliliklerini yerine getirirken sorun yaşamalarını engellemek amacı ile kaynakların etkin ve verimli bir şekilde sunulmasını sağlamaya dönük planlanan programlar, sosyal politika olarak adlandırılmaktadır. Aynı zamanda muhtaç kişilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında olabildiğine aktif bir şekilde rol alabilmek de sosyal politika olarak adlandırılabilir.

Devletin sosyal politikalarının uygulanabilirliğinin bir diğer deyişle vatandaşların hayatını kolaylaştırmanın ve ihtiyaç sahibi dezavantajlı kesimlere ulaşabilmenin en etkin yolu ise, sosyal hizmet çalışmalarıdır. Toplumsal yaşam içerisinde vatandaşların hayatlarını kolaylaştırmak ve çeşitli nedenlerle toplumsal yaşama uyum sağlamada güçlük çekip muhtaç duruma düşen kişilerin ihtiyaç çeşidine göre uygulamaların planlanıp devreye girdiği ve muhtaçlıklarının giderilmesine etkin bir rol oynandığı çalışmalara sosyal hizmet çalışmaları denilmektedir. Ancak sosyal hizmetin anlamı konusunda çoğu zaman bu birliktelikten dolayı sorun yaşanmaktadır. Sosyal hizmetin dezavantajlı gruplara yönelik olarak algılanan anlamı genelde “sosyal yardım”dır. Özcan, Şahin ve Zengin’e göre, sosyal yardım, temel gereksinimlerini karşılayabilme durumundan yoksun olan kişilere yönelik bir sosyal güvenlik yöntemi ve sosyal hizmet alanı ve sosyal koruma programları içerisinde yeterli gelire sahip olmayan kişiler için son mercide sağlanan maddî destek (2012:134); Şener’e göre sosyal yardımlar, yararlanıcıların herhangi bir biçimde katkı sunmadığı, devletin yoksulluğa karşı geliştirdiği destek mekanizmalarıdır (2010:2). Bu tanımlar sosyal hizmet çalışmalarında farklılığı ortaya koyabilmektedir.

Sosyal hizmet çalışmaları yüzyıllar boyunca toplumların sahip oldukları değerler çerçevesinde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmış hatta zaman zaman bu durumun suiistimal edildiği dahi görülmüştür.

Sosyal hizmet çalışmalarının başlıca amacı, vatandaşların hayatını kolaylaştırmada ve muhtaç kişilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında etkin ve verimli bir rol oynamaktır. İhtiyaç sahibinin istediği yardımın hayatî önemdeki bir kısmına müdahale edilerek aynı zamanda ihtiyaç sahibinin de etkin olmasını sağlamak

amaçlanmıştır. İhtiyaçların tam anlamıyla devlet eliyle karşılanmasından ziyade devletin ihtiyaç sahiplerini teşviki ile karşılanması esas olmalıdır.

Sosyal hizmet çalışmalarında göz önünde bulundurulacak etken, kolaylaştırıcılık ve kişinin ihtiyaç düzeyinin etkililiğidir. Örneğin, bir kişinin ihtiyacı sağlık yönünden olurken bir diğer kişinin ihtiyacının daha normal şartlar barındırması halinde öncekine ağırlık verilecek ve muhtaçlık ortadan kaldırılacaktır. Amaç, muhtaç kişinin ihtiyaçlarının karşılanmasında devlet - vatandaş birlikteliği esasına bağlı olmaktır.

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW)'na göre sosyal hizmetin amacı, toplum içinde eşitlikçi bir sosyal yapının oluşmasını kolaylaştırmaya çalışmak ve insanların onur ve haysiyetini koruyarak onlara güvence ve gelişme olanakları sunmaktır (1996). Çevresi içinde birey bakış açısı ile durumu bütün olarak değerlendiren ve müdahale stratejilerinde geneli yaklaşımı uygulayan sosyal hizmet, baskıcı muamelelere karşı güçlendirme, savunuculuk ve sosyal aksiyon gibi teknikler ile insanların başa çıkma olanaklarını artırmaya çalışır (Koçyıldırım, Sayar ve Tufan, 76). Belirtildiği gibi sosyal hizmetler, toplumsal yaşamın kolaylaştırılmasında ve muhtaçlık durumunun giderilmesinde rollerin dağılımı açısından önem arz etmektedir. Toplumsal yaşam koşullarının ve ihtiyaç sahibinin kaderinin sadece devlete bırakılmadığı ve kendisinin de etkin bir şekilde süreç içerisinde yer almasını sağlayan çalışmalar, sosyal hizmet çalışmaları olarak değerlendirilmektedir.

Sosyal hakların amacının toplumsal yaşam içerisinde bir eşitlik ve adalet duygusunun oluşturulmasına katkı sağlamak olduğu düşünülürse, sosyal adalet kavramı, Altay'a göre, "*toplum içinde ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yönden yoksul, mahrum ve zayıfların doğrudan doğruya ve bizzat toplum tarafından korunması*"dır (1983). Barker'e göre ise, "*toplumun tüm bireylerinin temel haklara, korumaya, fırsatlara, yükümlülüklerine ve sosyal kazanımlara sahip olduğu ideal düzen*"dir (2003).

Ülkemizde sosyal hizmet denilince akla hemen, bir muhtaçlık durumuna karşı yapılan çalışmalar gelmektedir. Bu nedenle uzun yıllar boyunca da bu mantıkla hareket edilmiştir. Sosyal yardımların uzun zaman boyunca bir dinî biçim altında ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasına tepki olarak daha bilimsel bir yol izlemek

açısından ortaya konulan sosyal hizmetler, Koçyıldırım vd. göre, “*yüzyıllarca dinsel bir kurguda ve geleneksel yöntemlerle sunulan sosyal yardım anlayışlarına bir tepki olarak kendini daha bilimsel ve profesyonel bir biçimde tanımlayan sosyal hizmet mesleğinin bu tepkisinin insan hakları ihlalleri çerçevesinde açıklamak gerekir. Yani, kişinin vicdanını rahatlatma, herhangi bir otoritenin hayırsever duygularını tatmin etme veya öte dünyaya dair bir yatırım aracı olarak görülen sosyal yardım anlayışları, insanları özgürleştirmeyi değil köleleştirmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, insanlığın en duyarlı taraflarının sömürüldüğü bu noktada, sosyal hizmet mesleği sosyal yardım uygulamalarını bir özgürleştirme aracı olarak yeniden tartışmaya açmıştır. Yani, birtakım haklardan yoksun olan insanların bunları elde etmeleri, özellikle 1945 sonrası dönemde uluslar üstü düzeyde hızla gelişen hukukî ve bilimsel yaklaşımlarla bir “hak” olarak görülmeye başlanmış ve yoksun insanların bu durumlarından ötürü çeşitli biçimlerde sömürülmesine karşı çıkmıştır*” (82). Biz de çalışmamızın ilk bölümünde Kalkınma Planları’nı irdelerken sosyal hizmetler açısından sadece muhtaçlık durumunun giderilmesi değil toplumsal yaşamı kolaylaştırıcı uygulamaları da ele alacağız. Bu nedenle tüm kamu kurum ve kuruluşların bazı uygulamaları; örneğin, adli anlamda yapılan çalışmalar da sosyal hizmet olarak değerlendirilecektir.

Sosyal hizmet çalışmaları ile ilgili olarak yukarıda bahsettiğimiz güçlendirme yönüne ilişkin Barker, “*bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumların bireysel, kişiler arası, sosyoekonomik ve politik güçlerini artırmak ve koşullarını iyileştirme yönünde etkilemek için yardım etme süreci*” (2003) ifadesini kullanmıştır. Barker’ın ifadeleri de sosyal hizmet çalışmalarının uygulanmasında etkinlik rolünün dağılımında ihtiyaç sahibine de yer vermek olduğu kanısını güçlendirmektedir.

Sosyal hizmetin bir “hak” olarak algılanması fikrinin en somut yansıması, Avrupa Konseyi’nin temel belgelerinden olup ilk olarak 1961’de kabul edilen ve daha sonra 1996’da gözden geçirilerek genişletilen “Avrupa Sosyal Şartı” (Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi) dir. Şart’ın ilk hali Konsey’in bütün üyeleri tarafından kabul edilmiştir. Gözden geçirilmiş halini ise halen imzalamamış olan ülkeler bulunmaktadır. Türkiye ise, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’nı (çalışma hayatı ve ücretle ilgili bölümlere kısmî çekinceler koyarak da olsa) 2004 yılında

imzalamış ve 2007’de onay kanunu Resmî Gazete’de yayımlanmıştır (Koçyıldırım, Sayar, Tufan, 2009: 83).

Sosyal hizmet çalışmalarının Cumhuriyet tarihi boyunca çeşitli yollarla – *düzenli ve / veya düzensiz* - yapıldığı bir gerçektir. Sosyal hizmet çalışmaları ile ihtiyaç sahiplerine daha etkili bir şekilde ulaşabilmek amacıyla birçok uygulamadan sonra daha planlı çalışmaların yapılmasının hem ihtiyaç sahipleri hem de devletin maddî ve manevî araçları için faydalı olacağı kanısı etkili olmuştur.

Sosyal hizmet çalışmalarının uygulanabilirliği elbette ki ülkenin gelişmişlik düzeyine bağlıdır. Ekonomik anlamda yeterliliğe sahip olmayan ülkelerin ihtiyaç sahiplerine karşılık verebileceği hiçbir maddî dayanağı söz konusu olamaz. Bu nedenle bu gibi durumlarla karşılaşılması amacıyla ekonomik yeterlilik göz önünde bulundurularak gerekli plan ve programlar hazırlanmak ve uygulamaya konulmaktadır. Yeterlilik fazlası bir plan veya programla karşılaşıldığında – *özellikle bu plan veya programın halka tanıtımı yapılmış ve büyük bir vaat olarak lanse edilmiş ise* – geri adımların atılması hoşnutsuzlukların yaşanmasına neden olacaktır. Bu hoşnutsuzluk da istenmeyen görüntülerin ortaya çıkmasına neden olup gelişmişlik yolunda ciddi duraksamaları ortaya çıkarabilir. Bu nedenle ekonomik gelişmişlik büyük bir öneme sahiptir.

Türkiye Cumhuriyeti, Birinci Dünya Savaşı’ndan ve Kurtuluş Savaşı’ndan çıkmış bir toplum olarak hiçbir maddî kaynağı olmadan ekonomik anlamda kendi ayakları üzerinde durmaya başlamıştır. Bu süreç, hem devlet yönetim kademesinde hem de toplumsal yaşamda halk açısından oldukça zorlu geçmiştir. Ayrıca Cumhuriyet’in kurulmasına takiben yaklaşık 10 yıl sonra tüm dünya çapında etkisini gösteren ekonomik kriz de yeni kurulan bir devlet açısından hiç de olumlu bir gösterge sunmamıştır. Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı, Dünya Ekonomik Krizi ve devletin kurulma dönemi olarak adlandırabileceğimiz ve sonrasında İkinci dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle tekrar bir sarsıntı içerisine giren Türkiye Cumhuriyeti’nin yaklaşık ilk 40 yılı oldukça sancılı bir dönem olarak tarihteki yerini almıştır.

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından dünya düzeninde görülen değişikliklerle beraber sahip olduğu bağımsızlığı korumak zorunda olan Türkiye Cumhuriyeti

yönetim kadrosu, hem bu bağımsızlığı korumak hem de uluslararası arenada istenilen düzeye yetişip yer edinebilmek amacıyla çeşitli çalışmalara girişmenin de zorunluluğunu hissetmiş ve bu zorunluluğu büyük bir sorumluluk olarak üstlenmiştir.

“Cumhuriyetin ilk yıllarında (1923-1933) özel teşebbüse dayalı liberal bir ekonomik politika izlenmiş, devlet ekonomide sadece teşvik edici bir rol oynamıştır. 1923 yılında İzmir’de düzenlenen I. Türkiye İktisat Kongresi’nde kabul edilen “İktisadî Misak-ı Milli”ye uygun olarak devletin, özel teşebbüse yardımcı olacağı ve özel teşebbüsün ekonomik gücünü aşan alanlarda faaliyet gösterebileceği hükmü getirilmiştir. Ancak yurt içi tasarruflar yanında ekonomik ve sosyal altyapıdaki yetersizlikler ve özel sektörün arzu edilen ölçülerde harekete geçirilememesi gibi olumsuz faktörlerin yanı sıra 1929 Dünya Ekonomik Krizinin ortaya çıkması liberal iktisat politikasının 1930’lara gelindiğinde önemli ölçüde değiştirilmesine neden olmuştur... Cumhuriyetin ilk yıllarında izlenen politikaların eksiklikleri anlaşılacak, 1932-1960 döneminde, ülke sanayiinin temelini oluşturacak yatırımların gerçekleştirilmesi için karma ekonomi sistemi benimsenmiş ve o dönem için dünyada kabul edilen sanayi planları yaklaşımına geçilmiştir... Hükümetlerin yatırım harcamalarının düzene sokulmasına yönelik planlar yapılmıştır. Şakir Kesebir Planı, İsmet İnönü Programı, 1933-1937 ve 1938-1942 Sanayi Planlarına paralel Meslek Eğitimi Planları, Şevkat Süreyya Planı gibi planlar bu dönemin ürünleridir.” (KB web 1 2018).

1950’li yıllarda Türkiye’de siyaset sahnesinde görülen çok partili hayat – Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü’nün çok partili hayata geçiş sürecindeki tavrının eşine az rastlanır bir biçimde olması açısından öncekilerden oldukça farklı bir yere sahiptir -, Türkiye Cumhuriyeti açısından hem bir çeşit sosyoekonomik kalkınmanın hem de siyaset açısından iyileştirmenin görülmesi açısından çok farklı havaların hakim olmasını sağlamıştır. Özellikle iktidara gelen Demokrat Parti’nin daha alt sosyoekonomik düzeyde bulunan kesime hitap etmesi ve tarım alanında – Başbakan Adnan Menderes’in de tarım arazilerinin bulunması da etkili olmuştur – gelişmelerin yaşanması üzerine daha liberal günlerin yaşanacağı kanısı oluşmuştur. Ancak 1960’lı yıllara doğru bu iyimser hava kaybolmaya başlamış ve 1960 yılında gerçekleşen askerî darbe sonrasında tüm politikalarda değişikliğe gidilmiştir. Askerî darbenin ardından tüm ülke çapında ihtiyaç sahiplerine ve diğer

vatandaşlara hizmetlerin daha hızlı ve etkin bir şekilde ulaştırılması amacı ile çeşitli devlet kurumlarında yeni yapılanmalar oluşturulmaya başlanmıştır. Başbakanlığa bağlı olarak 1960'tan sonra hizmet vermeye başlayan Devlet Planlama Teşkilatı da bunlardan biri ve belki de en önemlisidir.

Özellikle 1961 Anayasası'nın 41. maddesinde “ *iktisadî ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir. İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, milli tasarrufu arttırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği öncelikleri yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak devletin görevidir*” ve 129. maddesinde yer alan “ *iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma plana bağlanır. Kalkınma bu plana göre gerçekleştirilir*” ifadeleri ile gerçekleştirilmesi düşünülen politikaların etkinliği vurgulanmıştır. Öyle ki bu planların önemi ile ilgili olarak da 1961 Anayasası'nda “*Devlet Planlama Teşkilatının kuruluş ve görevleri, planın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslar ve planın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlayacak tedbirler özel kanunla düzenlenir*” ve 1982 Anayasası'nda “*Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.*” hükümleri yer almaktadır.

3.1. Devlet Planlama Teşkilatı ve Kalkınma Planları

“*Türkiye’de 1960’dan itibaren ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın hızlandırılması, uygulanan politikalar arasında uyum sağlanması, toplumsal ve kültürel dönüşümün uyumlu yönlendirilmesi ve ekonomiye rasyonel kamu müdahalesinin temini amacıyla Kalkınma Planlarının hazırlanması ve uygulanması fikri benimsenmiştir. 1961 Anayasası ile iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek için Kalkınma Planlarının hazırlanması hükme bağlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda 30 Eylül 1960 tarihinde Başbakanlığa bağlı Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Devlet Planlama Teşkilatı'nın görevi ekonomik, sosyal ve kültürel politikaların ve hedeflerin tayininde ve ekonomik*

politikayı ilgilendiren faaliyetlerin koordinasyonunda Hükümete yardımcı olmak ve danışmanlık yapmaktır.” (KB web 2 2018).

Yukarıda ifadesini bulan Devlet Planlama Teşkilatı, 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kaynakların kullanımında, etkinlik, verimlilik ve hız kazanıp ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda uygulanması amaçlanan politikaların bir bütün içerisinde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Kalkınma planları ile kararların daha uzun vadeli bir şekilde düşünülerek verilmesi ve uygulamaya girip yönetilmesi, sorumlu idarenin keyfi hareketlerden kaçınıp daha prensipli, açık ve sorgulanabilir davranış örüntülerine bürünmesi sağlanmıştır.

Planlar ve planlara dayalı yıllık programlara dayalı bütçeler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonu’nda görüşüldükten sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’nda yasalaştırılır. Kalkınma Bakanlığı konularla ilgili teknik çalışmaları yapmakla görevlidir. Plan hazırlıkları sırasında teşkil edilen geçici ve daimi özel ihtisas komisyonları vasıtasıyla toplumun çeşitli kesimlerinin ekonomik ve sosyal politikalar ve hedefler konusundaki görüş ve istekleri kalkınma planlarına yansıtılabilmektedir. Beşer yıllık dönemler itibariyle hazırlanan kalkınma planları, yıllık programlarla uygulamaya geçirilmektedir. Yıllık programlar, kalkınma planlarında benimsenen hedef ve politikalarla tutarlı olarak, Kalkınma Bakanlığı tarafından ilgili kuruluşların da görüşleri alınarak hazırlanır; Yüksek Planlama Kurulu ve Bakanlar Kurulu tarafından onaylanır (KB web 3 2018).

Kalkınma planların hazırlanış ve uygulama çalışmalarına bakıldığında belirlenen hedeflere ulaşmak amacıyla geçilmesi gereken bazı zorluklar görülmektedir. Elbette her plan içerisinde yer alan programların uygulanması hem maddî hem de manevî açıdan sorun çıkarmıştır ancak unutulmaması gereken şey, planlı dönemin bazı politik adımlarda hem politikacı açısından hem de ülke vatandaşları açısından yol gösterici nitelikte olmasıdır.

Kalkınma Planları başta Başbakanlığa bağlı olarak görev yapan Devlet Planlama Teşkilatı çalışmaları arasında yer alsa da 2011 yılı itibari ile Kalkınma Bakanlığı’nın kurulması, bu planların bakanlık bünyesinde daha üst düzeyde uygulamaya girmesi anlamı taşımaya başlamıştır.

Çalışmamızda Kalkınma Planları'nı ayrıntılı olarak ele almaktan ziyade sosyal hizmet (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) alanında Kalkınma Planları'nın içerisinde yer alan çalışmalar irdelenecektir.

3.1.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

İnsan hak ve hürriyetlerini, milli dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak bir demokratik düzeni kesin olarak seçmiş olan Türk milletinin, Anayasamızda açık ifadesini bulan iktisadî ve sosyal hayatı, keyfi ve plansız davranış tecrübelerine son verip, adalete, tam çalışma esasına ve herkesin insan haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenleme arzu ve azmine uygun olarak, milli tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararına, gerektirdiği önceliklerle yöneltmek ve iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek üzere Birinci Beş Yıllık (1963-1967) Kalkınma Planı hazırlanmıştır ve 16 Ekim 1962 tarihli ve 77 sayılı Uzun Vadeli Planın Yürürlüğe Konması ve Bütünlüğünün Korunması hakkındaki kanun hükümlerine uygun olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan Karma Komisyonu, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisinde görüşülüp 21 Kasım 1962 tarihinde onaylanmış ve 3 Aralık 1962 tarihli ve 11272 sayılı Resmi Gazete'de yayınlamıştır (Birinci Kalkınma Planı 1963:2).

Toplam 10 bölümden oluşan planın altıncı bölümünde “*Hızlı ve dengeli bir kalkınma için iktisadî konular yanında kamu hizmetlerinin de ayrıca ele alınması gerekmektedir. Sosyal gruplar ve bölgelere göre bugünkü dengesizliklerin giderilmesi ve sosyal refahın yükseltilmesi için kamu hizmetleri, yatırımları eldeki kaynaklara ve bunların dağıtılması da en uygun bir öncelik sırasına göre yapılacaktır*” (Birinci Kalkınma Planı 1963: 411) ifadesi ile yerini bulan tüm kamusal hizmet planları, “Hizmetler” başlığı altında anlatılmıştır.

Kamusal hizmetlerin sunumunda hizmet seviyesinin tüm bölgelerde daha da yükseltilmesi, hizmetlerin sunumunda fırsat eşitliği ilkesinin benimsenerek hareket edilmesi, bölgelerarasında çeşitli nedenlerle hizmetlerin sunumunda görülen farklılıkların giderilmesi, hizmetlerin sunumunda en küçük yerleşim yerlerinin dahi faydalanmak üzere uygulamaların yapılması, hizmetlerin sunumunda ihtiyaç

sahiplerinin de aktif bir rol alabilmesi amacıyla sorumlulukların teşvik edilmesi sağlanmak amaç edinilmiştir. Bu çerçevede tüm ihtiyaç sahiplerinin kamusal hizmetlerden faydalanması hem devlet hem de ihtiyaç sahibi vatandaşların birlikteliği ile gerçekleştirilecektir.

Plan'da yer alan ifadelere dikkat edildiğinde 1960'lı yılların Türkiye'sinde kamusal hizmetlerin sunumunda ciddi sorunların yaşandığı anlaşılabilir. Özellikle coğrafi olarak yaşanan farklılıklara bir de politik olarak yaşanan farklılıklar da eklenince ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların asgarî düzeye indirgenebilmesi için Kalkınma Planları devreye girmiştir.

Dönemin şartlarına bakıldığında nüfus yoğunluğunun (o dönemde 67 il vardı), Karadeniz, Marmara ve İç Anadolu Bölgelerinde çok olması nedeni ile hizmetlerin sunumunda diğer bölgeler ile aralarında farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Daha yoğun olan yerlerdeki sorunların öncelikli olması anlayışı, farklılıkların artması kadar hoşnutsuzluğu da beraberinde getirmiştir.

Tablo 1. İndeks değerleri Türkiye ortalamasının üstünde olan illerin nüfusları ve bölge ve Türkiye nüfusuna oranı

İllerin bulunduğu bölge	Bölge nüfusu (1)	Bölgede Türkiye ortalamasının üstünde olan illerin nüfusu (2)	Bölge nüfusuna oranı % (2) : (1) (3)	Türkiye nüfusuna oranı % (4) : (1) (4)
Marmara	5.2	2.2	42.6	8.0
Ege	2.9	1.1	36.5	3.8
Karadeniz	5.6	0.6	10.1	2.0
Akdeniz	2.9	1.2	10.2	4.3
İç Anadolu	6.4	1.7	26.1	6.1
Doğu Anadolu	3.0	-	-	-
Güney Doğu Anadolu	1.7	-	-	-
Türkiye toplamı	27.7	6.8	24.3	24.3

*Kaynakça: Birinci Kalkınma Planı, 1963: 412.

Nüfus oranlarının bu denli seyrek bir halde olması, sunulması düşünülen kamusal hizmetlerde bölgeler arasında coğrafyadan kaynaklı farkların ortadan kaldırılmasında fazladan malî bir sorumluluk gerektirdiğinden sorunların devam etmesi kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca yerleşme olgusunun da sürekli olarak yer

değiştirmesi yani nüfusun bir sirkülasyon içerisinde olması da sorunların devam etmesinde bir diğer etkidir. Bilinmektedir ki kamusal hizmetlerin sunumunda devamlılık esas olduğu kadar hizmetten faydalananların da sürekliliği esastır. Herhangi bir süreklilikte sorun çıktığı zaman diğerini de etkilemektedir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda sosyal hizmet çalışması olarak nitelendirebileceğimiz ilk çalışma, halka sağlık eğitimi verilmesidir. Özellikle o dönem yaygın olan sıtma, verem ve cüzzam hastalıkları ile mücadelede Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın çalışmalarının yanı sıra vatandaşların da desteği büyük önem arz etmektedir. Plan'ın sağlıkla ilgili özel tedbirler bölümünde de “*halkın sağlık konusunda eğitilmesi, çevre sağlığı hizmetlerinin yürütülmesinde halkın büyük ölçüde katılımının sağlanmasıyla mümkün olacaktır*” (Birinci Kalkınma Planı 1963: 430) ifadesi ile bu önem bir kez daha dile getirilmiştir.

Bir diğer hizmet kolu belediyelerin yapacağı sosyal hizmet çalışmalarıdır. Belediyelerin kullanabilmesi amacıyla Plan içerisinde sosyal hizmetlere yatırım çalışmalarına 1963 yılında 5,6 milyon TL, 1964 yılında 4,2 milyon TL, 1965 yılında 4 milyon TL, 1966 yılında 7 milyon TL ve 1967 yılında 9 milyon TL olmak üzere toplam 29,8 milyon TL bütçe planlanmıştır.

Zaman zaman gönüllü kuruluşlar zaman zaman da kamu kuruluşları tarafından düzenli olarak yürütülmeyen sosyal hizmet çalışmaları (dezavantajlı gruplara yönelik olarak), Plan çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir. İlk Planlı dönem uygulamaları içerisinde sosyal hizmetlerin amacı, “*çeşitli çevrelerde ortaya çıkan sosyal düzensizlik ve bozuklukların giderilmesi sağlanarak nüfus planlaması programının uygulanmasına yardım, şehirlerin varlıksız mahallelerinde ortaya çıkan meselelerin çözülmesine yardım, yaşlıların bakımı, sakatların işe alıştıırılması ve suçluların mahkumiyet sonrası işe alıştıırılmaları ve benzeri sosyal meseleler toplum ve kişi refahının sağlanması için ele alınacaktır.*” (Birinci Kalkınma Planı 1963: 430) olarak ifade edilmiştir.

Plan'ın Sosyal Hizmetler bölümünde yer alan tedbirlere göre öncelikle “*sosyal hizmetler esas itibari ile gönüllü kuruluşlar ile yürütülecek bir hizmet olduğu için bu kuruluşların birbirleri ile ve kamu otoriteleriyle işbirliğini sağlamak üzere il seviyesinde <<Koordinasyon Kurulları>> kurulacaktır. Bu alanda çalışan*

teşekküllerin âmme kaynakları kullanmaları yerine gönüllü tasarrufları azamileştirmeleri ve bunu en uygun şekillerde kullanacak hale getirmeleri için gerekli tedbirler alınacaktır. Kamu kaynakları öncelikle gönüllü tasarrufları harekete geçirmekte başarı gösterenlere verilecektir. Sosyal hizmetlere konu olan hizmetlerin ve fonların tek elden işbirliği içinde yürütülmesi için <<Sosyal Hizmetler Kurumu>> kurulacaktır.” (Birinci Kalkınma Planı 1963:430-431) ifadesi yer almıştır. Ancak dönemin şartlarında her meslek grubunda olduğu gibi sosyal hizmetlerde görev alacak personellerin eksikliğinden büyük mağduriyetler yaşanmaya başlamıştır. Bunun önüne geçilmesi amacıyla da alana yönelik olarak Sosyal Hizmetler Yüksek Okulları kurulup geliştirilmesi kararı verilmiştir. Bu dönemde sosyal hizmet (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) çalışmaları kapsamında bazı yatırımlar yapılması planlanmış ve bütçe hesaplanmıştır.

Tablo 2. Yatırım bütçe göstergeleri (Bin TL).

Yatırım giderleri	1963	1964	1965	1966	1967	Toplam
Binalar						
Korunmaya muhtaç çocuklar	1.600	1.000	700	1.700	3000	8.000
Yaşlılara bakımevleri	1.400	700	700	1.400	1.400	5.600
Rehabilitasyon merkezleri	800	1.000	1.200	1.500	1.500	6.000
Ara Toplam	3.600	2.700	2.600	4.600	5.900	19.600
Donatım ve Gereç						
Korunmaya muhtaç çocuklar	700	500	300	800	1.500	3.800
Yaşlılara bakımevleri	600	300	300	600	600	2.400
Rehabilitasyon merkezleri	500	700	800	1.000	1.000	4.000
Ara Toplam	1.800	1.500	1.400	2.400	3.100	10.200
Toplam Yatırım Giderleri	5.600	4.200	4.000	7.000	9.000	29.800

*Kaynakça: Birinci Kalkınma Planı, 1963:431.

Kalkınma Planı'nda yatırım yapılması planlanmasına ve bütçe hesaplanmasına rağmen 1963 ve 1965 yıllarında gerçekleştirmek üzere sosyal hizmet (dezavantajlı gruplara yönelik) kapsamında herhangi bir çalışma yatırım programında yer almamıştır – *kamusal hizmetler olarak genel çalışmalar için bütçe planı yapıldığından özelde herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır* -.

1966 yılı yatırım programında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na ait bölümde 1964 yılında yatırım programında yer almadan başlatılan sosyal hizmetler akademisinin inşaatının devamı ve diğer yeni işler için olmak üzere toplam 3.850 Türk Lirası bütçe ayrılmıştır.

Tablo 3. 1966 Yılı Yatırım Programı (Bin TL)

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı	1965	1966
			Başlama	Bitiş		sonuna kadar harcanan	yatırımı
						Toplam	Toplam
Devam eden işler							
64.K.00.01	Sosyal Hizmetler Aka.	Ankara	1964	1966	4.000	1.600	2.400
Devam eden işler toplamı						1.600	2.400
Yeni işler							
66.K.07.01	Rehabilitasyon merkezi	İstanbul	1966	1967	5.000	-	500
66.K.07.02	Kreş ve Gün. Bakım	>>	1966	1967	2.000	-	300
66.K.07.03	İhtiyarlık bakım yurdu	Ankara	1966	1967	3.500	-	300
66.K.07.04	Sosyal Hizmetler Kuruluşları için makine ve teçhizat	Çeşitli	1966	1966	220	-	250
Yeni işler toplamı							1.450
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Toplamı						1.600	3.850

*Kaynakça: DPT 1966 Yılı Yatırım Programı.

1967 yılı yatırım programında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na ait bölümde sosyal hizmet alanında 1964 yılında yatırım programında yer almadan başlatılan sosyal hizmetler akademisinin inşaatının devamı ve 1966 yılında başlayan diğer işler için olmak üzere toplam **6.597.000** Türk Lirası bütçe ayrılmıştır.

Tablo 4. 1967 Yılı Yatırım Programı (Bin TL).

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje	1966	1967
			Başlama	Bitiş	toplamı	sonuna kadar	yatırımı
			Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam
Devam eden işler							
64.K.00.01	Sosyal Hizmetler Aka.	Ankara	1964	1968	6.797	2.400	4.897
66.K.07.01	Rehabilitasyon merkezi	İstanbul	1966	1969	9.800	500	2.000
66.K.07.02	Kreş ve Gün. Bak.	İstanbul	1966	1967	2.000	300	1.700
66.K.07.03	İht. Bak. Yurdu	Ankara	1966	1967	3.500	300	1.000
Devam eden işler toplamı					22.097	3.500	6.597

*Kaynakça: DPT 1967 Yılı Yatırım Programı.

Birinci Kalkınma Planı'nda yatırım bütçesi olarak sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) **29.800.000** Türk Lirası planlanmış olmasına rağmen 1966 ve 1967 yılları yatırım programlarında olmak üzere toplam bütçe **10.447.000 (%35,06)** Türk Lirası ayrılmıştır.

Görüldüğü üzere planlananlar ile gerçekleştirilmek üzere yatırım programlarına dahil edilen bütçeler incelendiğinde sosyal hizmet alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) pek de verimli bir dönemin geçtiği söylenemez. Yaklaşık 3'te 1'inin gerçekleştiği görülebilir ancak tablolar yatırım programlarına dahil edilmelerine rağmen hizmete sunulmaları için daha da zamana ihtiyaç duyulduğunu gözler önüne sermektedir.

3.1.1. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 1967 yılı sonunda son bulması ile 1968-1972 yılları arasında uygulanmaya konmak üzere İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmış ve açıklanmıştır.

“İkinci Beş Yıllık Plan Devresi, memleketimiz için çok önemli ve hayati bir mahiyet taşır. Zira bu devrede ekonomimiz bir taraftan bünyevî değişikliklere maruz kalacak; diğer taraftan da dış kaynaklara olan bağımlılık derecesi gittikçe azalacaktır. İkinci Beş Yıllık Planı'nın memleketimizin gerçeklerine, milletimizin arzu ve ihtiyaçlarına azamî derecede uygun olmasına büyük itina gösterilmiştir. Zira

inancımız odur ki, memleketin gerçeklerini ve milletin arzu ve temayülünü göz önünde tutmayan bir plan hayatiyetten mahrumdur. Her türlü kalkınma çabasının hedefi, insanı memnun ve mes'ut etmektir. Bizim siyasî felsefemizin temelinde mamur ve müreffeh Türkiye'yi yaratma amacı vardır. Kalkınma Planımızın temel hedefini Türk vatandaşının mesut ve müreffeh hale gelmesi, yüzünün gülmesi teşkil eder. Bu amaca erişebilmek için evvelâ inanç sahibi olmak lazımdır. Biz herhangi bir müşkülden yılmadan ve herhangi bir engel karşısında tereddüde düşmeden mamur ve müreffeh Türkiye hedefine ulaşacağımız hususunda tam inanç içerisindeyiz. İkinci Beş Yıllık Planın hazırlanması dolayısıyla yapılan hesaplar bu inancımızı teyid etmiştir... İkinci Beş Yıllık Planla Türkiye'nin bütün meselelerinin hallolacağı iddia olunamaz. Ama huzur ve sükun içinde çalışıldığı takdirde bir millet ömründe uzun sayılanuyacak bir devrede öğünülecek bir başarıya ulaşmamız mümkündür. Çünkü hür ve demokratik sistemin kalkınma için en müsait bir ortamı temsil ettiğine olan inancımız tamdır. Kalkınma için hürriyetlerden sarfinazar etmek lüzumsuzluktur.” (Süleyman Demirel, İkinci Kalkınma Planı 1968: 2) sözleri ile duyurulan plan, Kalkınma Planının geniş bir çerçevede kısa etkilerle de olsa kendini hissettireceğini ortaya koymaktadır. Ancak ekonomik anlamda ve diğer çalışmalar anlamında düşünülenler çok fazla olsa da çalışmamız açısından önemli olan şey, sosyal hizmetler açısından düşünülen planlardır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Türk milletini hür ve medeni bir ortamda, demokrasi ve karma ekonomi düzeni içinde adalete ve tam çalışma esasına bağlı olarak herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesine ulaştırmayı gaye edinmiştir. Plan, Türkiye'de bir yandan fert başına geliri hızla ve devamlı olarak artırmayı hedef alırken, öte yandan çeşitli gelir grupları ve bölgeler arasında dengeli gelişmeyi sağlamak, çok sayıda vatandaşa iş imkanları yaratmak kalkınmanın nimet ve külfetlerinin fırsat eşitliğine, sosyal adalet ilkesine göre paylaşılarak iktisadî ve sosyal düzende olumlu bir gelişme elde etmek amaçlarına göre (İkinci Beş Yıllık Plan, toplumun hayat standardının yükseltilmesini amaç olarak almıştır... Bununla beraber artan gelirin vatandaşlar arasında daha adil dağılımı ile bölgeler arası dengeli gelişmeyi sağlamak amacıyla izlenecek politikalar sonucunda, düşük gelir gruplarının yaşam standardın da ortalamanın üzerinde bir iyileşme sağlanacaktır. Ancak tasarruf ve tüketimdeki artış oranları arasındaki büyük fark göz önünde

tutulduğunda, ikinci beş yıllık planının temel amacının <<toplumun 1968-1972 döneminde fizikî refahın artırılmasından çok, sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkelerine uygun olacak şekilde gösterilecek gayretlerle Türk ekonomisinin hızlı gelişmesini devam ettirebilir bir güce kavuşturulması ve dolayısıyla gelecek kuşakların refah seviyesinin artırılması>> şeklinde açıklıkla tanımlanması gereklidir (İkinci Kalkınma Planı, 1968) hazırlanmıştır.

Toplam 11 bölümden oluşan Planı'nın yedinci ve onuncu bölümlerinde sosyal hizmet (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) kapsamında çalışmalardan bahsedilmiştir.

Birinci Kalkınma Planı'nda olduğu gibi İkinci Kalkınma Planı'nda da halka sağlık eğitimi verilmesi, sağlık alanındaki sosyal hizmet çalışmalarının başlangıcı olmuştur. Eğitim konusu, Planın "Sağlık" bölümünün "İlkeler" başlığında "Çevre sağlığı şartlarının düzeltilmesi, halkın sağlık konusunda eğitilmesi, ..., öncelik verilecektir" ve "Sağlık seviyesinin yükseltilmesi halkın sağlık konusunda eğitimiyle gerçekleşebilir." (İkinci Kalkınma Planı 1968: 224-229) ifadesi ile yerini bulmuştur.

Sosyal hizmet çalışmaları, Planın "Sosyal Refah Hizmetleri" başlığı altında, "Sosyal refah hizmetleri, bütün ihtiyaç gruplarını kapsıyacak genişlikte ve imkanlar ölçüsünde nakden yapılan yardımlarla sağlanacaktır", "Sosyal refah hizmeti sağlanması gereken kişilerin sorunları ele alınırken, bu sorunların temelindeki nedenlerine kadar inilecek, çözüm yolları bu yaklaşım içinde getirilecektir.", "Sosyal refah hizmetleri, kişilerin toplum hayatında gelişmeleri için gereken güvenlik ortamını yaratmak ve artan refahtan pay almalarını sağlamak, böylece karşılaştıkları sosyal güçlükleri yenmek amacıyla yaşlılara, fakirlere sosyal yardım, çocuk refahı, gençlerin refahı, aile bakımı, beden ve ruh yapıları bakımından veya sakatlıkları yüzünden çalışamayanların bakımı, tıbbî ve sosyal rehabilitasyon, işe alıştırma, suç ve suçlu ile ilgili hizmetler, boş zamanları değerlendirme konularında uygulanan kamu programları olacaktır. Bunlarla ilişkili olan sosyal faaliyet alanlarında yapılan çalışmalarla ilgi kurulacaktır." (İkinci Kalkınma Planı 1968: 238) şeklinde yer alıp amaçları belirtilmiştir.

Dönemin mevcut durumunda Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu'na göre, 6 yaşına kadar olan çocukların bakımlarının ve yetiştirilmelerinin yükümlülüğü

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na aitken; 7 yaşından 18 yaşına kadar olan çocukların bakımlarının ve yetiştirilmelerinin yükümlülüğü Milli Eğitim Bakanlığı'na aittir. Plan'a göre bu hizmet, mahalli idare ile birlikte <<Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birlikleri>> tarafından yürütülmektedir ancak hizmetin yürütülüş şekli psikolojik ve sosyal bakımdan yeterli değildir. Çok sayıda çocuğu bir arada barındıran bugünkü düzen yerine konması düşünülen koruyucu aile veya gündüzlü bakım imkanları deneme safhasındadır. Çocukların refahı konusunda <<evlat edinme>> ve <<beslenme>> sorunları üzerinde durmak gerekir. Çocuklar kendilerine güvenlikler sağlayan resmî bir <<evlat edinme>> düzeni dışında oldukları zaman sosyal politika bakımından benimsenmeyecek bir statüde ve yaşama ortamında bulunmaktadır (İkinci Kalkınma Planı 1968: 238-40). Özellikle dönemin şartları düşünüldüğünde adlî açıdan da eksikliklerin bulunması nedeni ile artan çocuk suçluluğu karşısında çaresiz kalınan durumlarla karşılaşlabilmektedir.

Bu dönemde çocuklarda en çok görülen suç tipi, hırsızlıktır. Bu durumda bulunan çocukların düzeltilebilmesi amacıyla emniyetin çocuk birimlerinin faydalı çalışmaları, ceza aldıklarında eğitimlerinin aksamaması için eğitim imkanlarının sağlanması, çeşitli alanlarda kurslar verilmesi faydalı uygulamalar olmuştur.

Ayrıca bu dönemde cezaevlerinden çıktıktan sonra bir boşluğa düşen çocukların, sosyal çevreye uyum sağlayamamaları ve kontrol edilmemeleri nedeni ile tekrar suça karışmaları kaçınılmazdır. Ruh ve beden sağlıkları bozulan çocukların sayısının 1955 yılında yaklaşık 60 bin civarı olduğu tahmin edilmektedir.

“Memleketimizde çocuk refahı konusunda geri zekalı çocuklar sorunu önem taşımaktadır. Bu konuda sağlanan 95 derslikte 1768 çocuğa eğitim verilmektedir. Bu dersliklerin ilkokullar içinde bulunması pedagojik problemler yaratmaktadır. Çocukların beslenme şartlarını iyileştirme ve ailelerinin bu konudaki imkanlarının sınırlılığını karşılamak için ilkokullarda uygulamaya başlanan beslenme programlarının kapsamı genişse de etkisiz şuuru kalmaktadır.” (İkinci Kalkınma Planı 1968: 240).

Kimsesiz yaşlıların veya kendilerine bakacak yeterlilikte olmayan yaşlıların bakımı ile ilgili çalışmalar da belediyeler ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı birlikteliği ile gerçekleştirilmektedir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın yaptığı

araştırmalardan anlaşıldığı üzere o dönem 65 yaşı üzerinde yaklaşık bir milyon yaşlının bakıma muhtaç olduğu tespit edilmiştir.

Alkoliklerin tedavi süreçlerinin parçası olan tekrar sosyalleşmeleri açısından herhangi bir faaliyet bulunmamaktaydı.

Yoksullara ve asker ailelerine sosyal yardımlar, Sağlık ve Sosyal Bakanlığı'ndan ziyade belediyeler ve gönüllü kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Diğer tıbbi anlamdaki sosyal hizmetler, aile planlamasına ilişkin eğitim yardımları, aile danışma hizmetleri, suça karışmış kişilerin sosyalizasyon süreçlerinde uygulamalar gibi sosyal hizmet çalışmaları dağınık ve düzensiz yapılmaktadır.

Bu dönemde hizmetlerin dağınık elden yürütülmesi, bir birlikteliği zorunlu kılmıştır. Bu amaçla Plan'da geniş bir kitleye belirli bir hizmet seviyesini devamlı olarak ve belirli bir standarda götürmeye imkan vermiyen ve bu nedenle etkili olmayan bu hizmetlerden tekelden idaresi mümkün olanlar <<Sosyal Hizmetler Kurumu>> içinde birleştirilecektir (iinci Kalkınma Planı 1968:241).

Ayrıca bu hizmetlerin birleştirilmesi, dezavantajlı gruplara yönelik olarak sosyal hizmet çalışmalarında birlikteliği sağladığından aynı zamanda eşgüdümlü olarak koordinasyona da fayda sağlamaktadır. Merkezî idare ile mahalli idarenin de birlikteliği bu sayede sağlanmış oldu.

Dezavantajlı gruba yönelik olarak sosyal hizmet çalışmaları yürüten gönüllü kuruluşların desteklenmesi amacı ile de sosyal yardım fonu oluşturulması ve bu gönüllü kuruluşların daha verimli olmalarını sağlamak amacı ile çeşitli kıstaslar kullanılması kararlaştırılmıştır.

Değişen dünya şartlarında daha büyük yerleşim yerlerine göç ederek gelen kişilerin sosyalizasyon sürecinde sorun yaşamalarını engellemek adına çeşitli çalışma merkezleri oluşturulmuştur. Ailelerin faydalanmaları için aile danışma merkezleri, daha farklı grupların faydalanmaları için halk eğitim merkezleri gibi yapılanmalar sayesinde sosyal hizmet çalışmaları bu kişilere ulaştırılacaktır.

Cezaevlerinde kalan kişilerin beraat ettikleri zaman toplumsal yaşama uyum sağlamada zorlanmalarını kolaylaştırmak için mahkumiyet süreleri boyunca çeşitli eğitimler verilerek davranış örüntüleri kazandırılmaya çalışılması planlanan

çalışmalar arasındadır. Çocuklar açısından da düşünüldüğünde daha özel çalışmaların uygulanması, bu çalışmaların emniyet müdürlüklerinin çocuk birimleri ve sosyal hizmetler merkezi işbirliği içerisinde yürütülmesi uygun olacaktır.

İhtiyaç sahibi dezavantajlı kişilerin maddî durumlarının yeterli olmadığı zamanlarda hukukî işlerinde yardımcı olabilmek amacı ile sosyal hizmet modeline benzer hizmet modellerinin hazırlanması gerektiği planlanmıştır.

Türkiye'nin sosyal hizmet alanında yapmayı düşündüğü şey, yeni hizmet modelleri oluşturmaktan ziyade mevcut olumsuzlukların giderilmesinde etkili ve verimli olacak hizmet modellerinin geliştirilmesidir. Görülen odur ki bu hizmetlere olan ihtiyaçlı sayısının fazlalığı, yeni bir hizmet modelinin ortaya konup uygulamada faydanın alınacağı zaman diliminin beklenemeyecek kadar riskli olması nedeni ile bu riske girilemeyecek kadar zorda olunmasıdır. Bu nedenle İkinci Beş yıllık Kalkınma Planı'nda sosyal refah çalışmalarının daha gerçekçi bir şekilde genişletilmesi büyük önem taşımaktadır.

Öyle ki sosyal hizmetlerin çeşitli hizmet modellerinde geçerli olmak üzere hazırlanan mevzuatının karşılaşılabilecek olası engellerin ortadan kaldırılması amacı ile tekrar revize edilmesi dahi düşünülmüştür.

Sosyal hizmet çalışmalarının uygulanmasından sonra bu hizmetlerin faydasının korunabilmesi amacıyla da ek çalışmalar düşünülmüş ve planlanmıştır. Özellikle insan gücünden faydalanma konusunda gereken eğitim desteği hemen planlanmıştır. Eğitimin her kademesinde verilecek eğitimler ile yeterli personelin yetişmesi sağlanacak ve ihtiyaç giderilecektir. Ayrıca sadece personel yetiştirilmesi açısından değil aynı zamanda vatandaşın da süreç içerisine dahil edilerek sorumluluk yüklenip bir rol verilmesi ile çalışmaların etkililiğinin artması konusunda da halka eğitim verilmesi ve dağıtılmak üzere eğitim materyallerinin hazırlanması gibi eğitim desteği planlanmıştır.

Tablo 5. 1968 Yılı Yatırım Programı (Bin TL)

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje	1967	1968
				Başlama	Bitiş	toplam	sonuna kadar	yatırımı
						Toplam	Toplam	Toplam
Devam eden işler								
64.K.00.01	Sosyal Hizmetler Aka.	Ankara		1964	1969	6.797	2.700	3.000
66.K.07.01	Rehabilitasyon merkezi	İstanbul		1966	1970	9.800	2.000	3.500
66.K.07.03	İht. Bak. Yur.	Ankara		1966	1968	3.500	1.000	2.500
Devam eden işler toplamı						20.097	5.700	9.000
Yeni İşler								
68.I.00.75	Kreş ve Gün. Bak.	İzmir	100 yataklı	1968	1969	2.000	-	250
68.I.00.76	İht. Bak. evi	İstanbul	200 yataklı	1968	1970	3.500	-	250
68.I.00.77	Rehabilitasyon merkezi	İzmir	50 yataklı	1968	1970	4.000	-	250
Yeni İşler Toplamı						9.500	-	750
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						29.597	5.700	9.750

*Kaynakça: DPT 1968 Yılı Yatırım Programı.

İkinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1968 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **29.597.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1968 yılı için bu projelere **9.750.000 (% 33)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 6. 1969 Yılı Yatırım Programı (Bin TL)

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje	1968	1969
			Başlama	Bitiş	toplamı	sonuna kadar	yatırımı
					Toplam	Toplam	Toplam
64H000025G37006	Devam eden işler Sosyal Hizmetler Aka.	Ankara	1964	1968	6.800	4.800	2.000
66100133026G37534	Rehabilitasyon Merkezi	İstanbul	1966	1970	9.800	5.500	2.000
6610013406G37506	İht. Bak. Yur.	Ankara	1968	1970	5.600	1.500	1.000
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı					22.200	11.800	5.000

*Kaynakça: DPT 1969 Yılı Yatırım Programı.

İkinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1969 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **22.200.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1969 yılı için bu projelere **5.000.000** (% 22,5) Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 7. 1970 Yılı Yatırım Programı (Bin TL)

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje	1969	1970
				Başlama	Bitiş	toplamı	sonuna kadar	yatırımı
						Toplam	Toplam	Toplam
Devam eden işler								
661001330	Rehabilitasyon merkezi	İstanbul		1966	1970	9.800	7.500	2.300
661001340	İht. Bak. Yur.	Ankara		1968	1971	3.600	500	2.500
681000750	Kreş ve Gün. bakımevi	İzmir	100 kişilik	1968	1971	2.000	500	500
681000760	İht. Bak. evi	İstanbul	200 kişilik	1968	1971	5.600	500	2.500
681000770	Rehabilitasyon merkezi	İzmir	50 yatak	1968	1972	4.000	500	500
691000860	İht. Bak. Yur.	İzmir	200 kişilik	1969	1972	5.000	500	500
691000870	Altındağ Kreş ve Gün. Bak.	Ankara	100 kişilik	1969	1971	1.000	500	500
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						31.000	10.500	9.300

*Kaynakça: DPT 1970 Yılı Yatırım Programı.

İkinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1970 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **31.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1970 yılı için bu projelere **9.300.000 (% 30)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 8. 1971 Yılı Yatırım Programı (Bin TL)

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje	1970	1971
				Başlama	Bitiş	Toplam	sonuna kadar	yatırımı
						Toplam	Toplam	Toplam
Devam eden işler								
701000090	İht. Bak. Yur.	İzmir	Etüd-Proje	1970	1971	640	290	350
661001340	İht. Bak. Yur.	Ankara	200 kişilik	1966	1972	5.600	1.200	3.450
681000750	Kreş ve Gün. bakımevi	İzmir	100 kişilik	1968	1972	2.000	100	200
681000760	İht. Bak. Yur.	İstanbul	210 kişilik	1968	1973	6.200	100	300
681000770	Rehabilitasyon merkezi	İzmir	50 yatak	1968	1973	4.000	100	250
691000860	İht. Bak. Yur.	İzmir	210 kişilik	1969	1972	6.000	500	500
691000870	Altındağ Kreş ve Gündüz Bakım.	Ankara	100 kişilik	1969	1972	2.000	100	200
711000750	Çocuk Bak. Yurdu	Kastamonu		1971	1972	2.886	-	500
711000760	Çocuk bakım yurdu ve yet. Sit.	Ankara	Etüd-Proje	1971	1972	1.023	-	163
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						27.463	2.390	5.413

*Kaynakça: DPT 1971 Yılı Yatırım Programı.

İkinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1971 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **27.463.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1971 yılı için bu projelere **5.413.000 (% 19,8)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 9. 1972 Yılı Yatırım Programı (Bin TL)

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1971 sonuna kadar	1972 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
Devam eden işler								
661001340	İht. Bak. Yur.	Ankara	200 kişilik	1966	1973	5.600	1.700	2.500
681000760	İht. Bak. Yur.	İstanbul	210 kişilik	1968	1973	6.200	100	3.000
691000860	İht. Bak. Yur.	İzmir	210 kişilik	1969	1972	6.000	100	3.000
711000750	Çocuk bakım yurdu	Kastamonu		1971	1972	2.400	400	2.000
711000760	Çocuk bakım yurdu ve yet. Sit.	Ankara	Etüd-Proje	1971	1972	863	163	70
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						21.063	2.463	10.570

*Kaynakça: DPT 1972 Yılı Yatırım Programı.

İkinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1972 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **21.063.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1972 yılı için bu projelere **10.570.000 (% 50,2)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Görülmektedir ki sosyal hizmet (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) alanında İkinci Kalkınma Planı dönemi, önceki döneme göre oldukça verimli geçmiştir. Özellikle Planı'n politik anlamda Türk siyaseti açısından önemli bir dönemden sonraya denk gelmesi, politik yöneticilerin kendilerini de kalıcı kılma isteğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü daha yaklaşık 8 yıl kadar öncesinde demokratik yönetim tarzında ciddi bir sınav vermiş olan Türk politik hayatı, yeniden sivil bir yönetim altında ayakta durma çabaları ile uğraşmaktadır. Her ne kadar demokrasinin askerî kanat tarafından güvence altında olduğu iddia edilse de yönetim tarzına müdahalenin meşruluğu konusu halen tartışılmaktadır ve özellikle yakın tarihimizde de tekrar önemli bir hale gelmiştir.

3.1.2. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973 – 1977)

“Planlı kalkınma, artık yalnız bir Anayasa gereği olmaktan çıkmış, milletçe benimsenen bir siyaset aleti haline gelmiştir... Yeni Strateji, Atatürkçü bir görüşle hazırlanan ve en kısa zamanda çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmayı hedef alan bir atılım stratejisidir.” (Başbakan Ferit Melen, Üçüncü Kalkınma Planı, 1973) ifadeleri ile kamuoyuna sunulan planda, ekonomik anlamda kalkınmanın ağırlıklı olduğu daha ilk baştan kendini belli etmiştir. Plan, 16 Ekim 1962 tarihli ve 77 sayılı Kanun gereğince, I. Millet Meclisi Genel Kurulu’nun 26/10/1972 tarihli 15. Birleşiminde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Dönemin Başbakanı Melen, Türkiye için o dönem gerekli olan çalışmaların, ekonomik kalkınmayı hızlandıracak türden olması ve bunu yaparken de özellikle özel kesimin teşvik edilmesinin faydalı olacağı inancındadır.

Önceki iki dönemde görülen eksikliklerin giderilmesi ve ilerleyen dönemlerde de olası sorunların önüne geçilmesi amacı ile geniş çaplı ekonomik kalkınma ile donatılmış bir plan olarak açıklanan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı toplamda 6 Kesim ve 26 bölümden oluşmaktadır. Plan’ın 1. Kesim 2. Bölümü’nde; 2. Kesim 1., 2. ve 4. Bölümlerinde; 4. Kesim 9., 10., 12., 13., ve 14. Bölümlerinde sosyal devlet anlayışı gereği ihtiyaç sahibi dezavantajlı kesimlere yönelik hazırlanan çalışmalar anlatılmıştır.

“1950’den bu yana yüksek bir hızla çoğalmanın sonucu olarak Türkiye nüfusu bugün <<genç nüfusu>> yapısı niteliği göstermektedir. Toplam nüfus içinde 0 – 14 yaş grubunun payı 1955 yılında yüzde 39,4’ten, 1960’da yüzde 41,3’e, 1966’da yüzde 42 ve 1970’de yüzde 41.1’e ulaşmıştır. Öte yandan iktisaden faal nüfusu oluşturan 15-64 yaş grubunun toplam içindeki payı ise 1955’de yüzde 57,2’den 1970’de yüzde 54,5’e düşmüştür.” (Üçüncü Kalkınma Planı 1972: 75).

Üçüncü Kalkınma Planı’nda toplumsal yaşamın en ciddi öneme sahip olan kesimi “gençler” hakkında temel amaç, Atatürkçü ilkeleri çerçevesinde oluşturulup hareket edebilecekleri bir toplumun yaratılmasıdır.

Üçüncü Kalkınma Planı'nda ilk sıralarda eğitim alanında sosyal eşitliği sağlamak üzere çalışmaların planlandığı görülmektedir. Özellikle sosyoekonomik yoksulluklardan kaynaklı eğitim sorunlarının çözülmesi amacıyla yükseköğrenim alanında barınmaya yönelik uygulamalar planlanmıştır. Plan'ın 88. sayfasında yer alan "Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Sosyal Adalet" başlığı içerisinde "...Yetenekli, başarılı ve dar gelirli öğrencilere dikey sosyal hareketlilik yolunu açmak üzere, kalkınma planlarında öngörülen, kredi, burs ve parasız yatılılık olanaklarının artırılmasındaki gerçekleştirmeler, bu hedefi sağlayacak düzeye ulaşamamıştır. Parasız yatılılık olanaklarının çok sınırlı ve belli meslek okullarında yaratılmış olması, öğrencilerin istedikleri üst okullara devam edebilmelerini engellemiştir." (Üçüncü Kalkınma Planı 1972) ifadeleri ile sorun dile getirilmiştir.

Ayrıca Plan'da "Yapılan tahminlere göre Türkiye nüfusu 1995'de 65 milyon dolaylarında olacaktır. Ancak nüfusun ekonomik ve sosyal kalkınma ile ikili ilişkisi sonucu nüfus büyüklüğünün makro düzeyde tasarruf-yatırım-tüketim-istihdam bağıntılarını ve bu bağıntılara ilişkin politika kararlarını etkileyeceği açıktır. Öte yandan, 1990'ların ortalarında bağımlılık oranının binde 700 dolayına düşeceği tahmin edilmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerde karşılaştırıldığında bu oran yine de yüksek bir düzeyi temsil edecektir. Gerek yüksek bağımlılık oranı, gerek hızlı nüfus artışı nedeniyle fertlerin alt yapıdan beslenmeye, eğitimden sağlığa kadar her türlü ihtiyaçlarının karşılanması, gelecek dönemlerin bir sorunu olacaktır." (Üçüncü Kalkınma Planı 1972: 106) ifadeleri ile dezavantaj durumunun ilerleyen yıllarda nüfusunun artışına bağlı olarak artacağı da bildirilmiştir.

Özellikle nüfusun artması, bağımlı nüfusun da çoğalmasına neden olacağı ve bu nüfusun kalkınmaya ve sosyal refaha bir süreliğine de olsa katkısı olmayacağı düşünüldüğünde, ilerleyen yıllarda dezavantajlı grubunun imkanlarının daha da kötüleşeceğini de işaret etmektedir.

Plan'da eğitimin sosyal kalkınma ve refah açısından öneminden bahsedilerek eğitim alanında kapasiteye bağlı olarak ortaya çıkan sorunların önüne geçmek için bir sosyal talepten bahsedilmektedir. Konuya ilişkin olarak eğitim olanaklarından eşit bir şekilde faydalanamayan dar gelirli veya geliri bulunmayan çocukların, eğitim hayatlarının sekteye uğradığı dile getirilmiştir. Bu durumun en önemli nedeni olarak

da bölgesel düzeyde ekonomik anlamda eşitsizliğin olmasının yanı sıra personel dağılımı da dile getirilmektedir. Eğitim alanındaki organizasyon eksikliği olarak Plan'daki yerini bulan bu sorun neticesinde, kendi imkanları yaratma fırsatından yoksun olan bireyler yetişmekte ve yaşı ne olursa olsun bağımlılık durumu ortaya çıkmaktadır.

“Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma çabalarının fertler ve toplum açısından anlamı, yaşama düzeyinin yükseltilmesidir. Yaşama düzeyindeki yükselmeler, toplumda sosyal ve kültürel ilişkilerinde bütünleşme olanakları sağlayacak...” (Üçüncü Kalkınma Planı 1972: 19) ifadeleri ile daha çok ekonomik anlamda plan yapılmasının nedeni açıklanırken ilerleyen paragraflarda ise ekonomik alanda yapılacak yatırımların tüm toplumu kapsayacak bir refah artışını birden bire sağlamasının mümkün olmayacağı, olsa bile daha sonraki süreçte zorlayacak derecede bir duraksamaya neden olacağı ve bu nedenle ekonomik anlamda gelir eşitsizliğini önlemek üzere yapılacak çalışmaların uzun vadede planlanması gerektiğinden bahsedilmektedir. *“Fertler arası gelir bölüşümünde olduğu gibi yöreler arası gelişmişlik farklarını kısa dönemde ortadan kaldırmaya çalışmak da ekonomik bakımdan etkin olmayan kaynak dağılımına yol açarak uzun dönemde sermaye birikimini ve ekonomik gelişmeyi yavaşlatabilir.”* (Üçüncü Kalkınma Planı 1972: 122).

Üçüncü Kalkınma Planı, ekonomik temelli bir plan olması ve bunun da sık sık dile getirilmesi nedeni ile planda yer alan bütün kamusal hizmetler ekonomik kalkınma ekseninde düşünülmüştür. Elbette bu göz ardı edilecek bir durum değildir ancak kamusal hizmetlerin sunumunda öncelikle talebin karşılanması ve memnuniyetin sağlanması amaçlanmalı iken tamamen ekonomik temelli hareket edilmesi düşündürücüdür. Günün şartlarına uygun olarak dünya devletleri seviyesine ulaşabilmek ve onlarla aynı ekseninde mücadele edebilmek amaçlanmış olmasına rağmen bu davranış örüntülerinde toplumsal memnuniyetin düşünülmemesi, politik açıdan sürekliliği ciddi anlamda etkilemektedir.

Sosyal hayat içerisinde uygulanması düşünülen politikalar, genellikle işgücü, sanayileşme, ekonomik kalkınma vb. bir çerçevede biçimlenmeye çalışılmıştır. Önceki sayfalarda ortaya koyduğumuz ifadelerden ve bundan sonra da ortaya

koyacağımız ifadelerden bu durum kolaylıkla görülecektir. Öyle ki Plan'da yer alan *“Sanayileşme ve hızlı şehirleşme sonunda ortaya çıkan gelişmeler, fert ve toplum olarak daha ileri bir yaşama düzeyini gerekli ve mümkün kılmaktadır. Sosyal alandaki gelişmeler, bu yaşama düzeyine ulaşmada ortaya çıkacak sorunları göz önüne alan bir ağırlıkla ele alınmıştır. Sosyal güvenlik, sosyal refah hizmetleri, sağlık, konut, eğitim, yerleşme ve istihdam alanlarında öngörülen gelişmeler özellikle bu sorunun çözümüne yönelmiştir.”* (Üçüncü Kalkınma Planı 1972) ifadeleri, temelde bireysel yaşam kalitesinin artırılması olarak gösterilse de genel anlamda ekonomik kalkınmanın diğer alanları gölgede bırakacak bir öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Önceki sayfalarda dile getirilen eğitimde fırsat eşitliği sorunu, Plan'ın ilerleyen bölümlerinde kısıtlı imkanlarla planlı bir şekilde giderilmeye çalışılacağı bilgisi verilmiştir. Özellikle barınma gibi temel sorunlar nedeni ile eğitim hakkında yoksun olanların bu sorunlarının ve dezavantajlarının giderilmesi amacı ile yatılılık sisteminin genişletilmesi planlanmıştır.

Üçüncü Kalkınma Planı döneminde, dönemin gençlerine yönelik bütün projeler ve politikaları okul içerisindeki gençlere yönelik olduğu ev okul dışında yer alan gençlere yönelik uygulamaların yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca yükseköğretimde bulunan öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında hem öğrencilerin kendi imkanlarının hem de devlet desteğinin yetersiz kaldığı ancak yine de imkanların zorlandığı ifade edilmiştir.

Plan'da gençlere yönelik olarak *“Gençliğin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal sorunların gençliğe yöneltilmiş eğitim, rehberlik, sağlık, çalışma, eğlenme ve dinlenme, spor ve sosyal refah hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve etkinliğinin artırılması yoluyla hızla çözülmesi bu konulardaki programların koordinasyonu ile sağlanacaktır. Gençlik sorunlarının ekonomik, sosyal ve kültürel yapıyla yakın ilişkileri göz önünde bulundurularak, bu sorunların ferdi ve sosyal yönden oluşumunu etkileyen faktörler araştırılarak bulunacak çözüm yolları, sorunların bütününe kapsayan bir yaklaşım içinde ele alınacaktır.”* (Üçüncü Kalkınma Planı 1972: 791) ifadeleri ile dezavantajlı durumların ortaya çıkmasını engellemek planlanmıştır.

Üçüncü Kalkınma Planı'nda sosyal yardım ve sosyal hizmet (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) çalışmaların tek elden yürütülmemesi sonucu dağınıklığından ve etkinliğinin yetersizliğinden de bahsedilmiştir. Ayrıca çeşitli bakanlıklarda sosyal hizmet çalışmalarına ayrı bir ödenek ayrıldığı ve çalışmaların bu şekilde farklı şekillerde yürüdüğü bilgisi de yer almıştır. Üçüncü Kalkınma Planı'na sosyal hizmetler için (dezavantajlı gruplara yönelik olarak), *“aile ve kişilerin beşeri ya da sosyal riskler karşısında tekrar normal yaşantıya dönüşlerini kolaylaştırmak üzere, toplumca ilgililerin mali gücüne bakılmaksızın sunulan hizmetlerin tümü sosyal refah hizmetlerini teşkil etmektedir.”*, *“Yaşlılar için 11 ilde belediyelerin yaşlı bakım yurtları bulunmaktadır. Çocuk Esirgeme Kurumunun korunmaya muhtaç çocuklar için 20 çocuk yuvası ve 58 ilde 84 yetiştirme yurdu, 5 ilde 10 gündüzlü bakımevi ve 4 ilde küçük çocuklar için yardım müesseseleri bulunmaktadır.”* (Üçüncü Kalkınma Planı 1972: 807) ifadeleri yer almıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda toplumun dezavantajlı gruplarına yönelik olarak kullanılan *“Sosyal yardım hizmetleri, sosyal sigorta sistemi dışında kalan ve geleneksel dayanışma imkanlarını yitirmiş olan güçsüz, çocuk, kadın ve ihtiyarlara öncelik vererek geliştirilecektir. Bunun için Genel İdaresinin, Mahalli İdarelerin ve gönüllü örgütlerin tek bir sistem içinde yeniden düzenlenmesi gerçekleştirilecek ve uygulamada yardımların transfer özelliğinden çok ferdi istihdam sürecine belli ölçülerde katılmaya hazırlayıcı türler olmasına dikkat edilecektir... Sosyal yardım sisteminin kurulmasında kapsam, yardım edilecek gruplar, yapılacak yardım şekli ve yardım yapılacak kişilerin ihtiyaç derecelerinin objektif olarak tespit edilmesi konularına özel önem verilerek bu konular belirli programlara bağlanacaktır.”* (Üçüncü Kalkınma Planı 1972:808) ifadeleri ile sosyal yardımların, ihtiyaç sahiplerini teşvik edici yönünün olması gerektiği vurgulanmıştır. Günümüzde sosyal yardım algısı, bazı insanlar tarafından suiistimal edilecek bir türden olup titizlik gerektiren çalışmalar gerekmektedir. İhtiyaç sahiplerinin sürekli olarak şikayet ettikleri sosyal yardım miktarının azlığı, suiistimal durumlarına karşı alınan bir önlem ve aynı zamanda teşvik edici bir itici güçtür.

1950'den sonra şehirlere doğru ki özellikle nüfusunun 500 binden fazla olduğu şehirlere doğru ciddi anlamda bir göç dalgası başlamıştır. Her ne kadar politik anlamda bazı yörelerde tarım ağırlıklı politikalar uygulamaya girmiş olsa da diğer yörelerdeki geçim kaynaklarında düzelmeler tüm kamusal hizmetlerde olduğu gibi ekonomik koşullara bağlı olarak seyrek ilerlemekteydi. 1970'lere gelindiğinde nüfusun bu kentlerde de yoğunlaşması üzerine daha büyük mağduriyetler yaşanmaya başlamıştır. Sosyal imkanlarının büyük şehirlerde daha gelişmiş olduğunu düşünüp bu bölgelere göç eden insanlar, kendi dezavantajlarını da beraberinde getirmişlerdir. Hizmet kapasitesinin, planlananın dışına çıkması ile beklentilerin karşılanmasında güçlükler yaşanmaya başlamıştır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın temelinde bu mağduriyetlerin giderilerek bireysel sorumluluklar ile toplumsal kalkınma yatmaktadır. Çünkü nüfusun artması ile sadece ekonomik imkanlar dahilinde iyileştirmeler görülmemiş sosyokültürel anlamda bireysel psikolojik sorunlar da daha çok görülmeye başlamıştır.

Tablo 10. 1973 Yılı Yatırım Programı. (Bin TL)

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1972 sonuna kadar	1973 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
	Devam eden işler							
661001340	İht. Bak. Yur.	Ankara	200 kişilik	1966	1974	9.600	4.458	3.000
681000760	İht. Bak. Yur.	İstanbul	210 kişilik	1968	1974	7.500	500	2.000
691000860	İht. Bak. Yur.	İzmir	210 kişilik	1969	1974	7.500	300	2.000
711000750	Çocuk bakım yurdu	Kastamonu		1971	1974	2.400	100	1.500
711000760	Çocuk bakım yur. ve yet. Sit.	Ankara	Etüd-Proje	1971	1974	863	250	415
73I000310	Rehabilitasyon Merkezi	Kayseri	Etüd-Proje	1973	1973	200	-	200
73I000320	Altındağ Kreş ve Gündüz B.	Ankara	Etüd-Proje	1973	1973	200	-	200
73I000600	Çocuk Bakım Yurdu	Samsun		1973	1976	2.600	-	600
73I000610	Çocuk Bakım Yurdu	Malatya	İnşaat	1973	1976	2.600	-	600
073I000620	K.Esat Kreş ve Gündüz Bakım Yurdu	Ankara	İnşaat	1973	1975	1.950	-	450
	Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı					35.413	3.808	10.965

*Kaynakça: DPT 1973 Yılı Yatırım Programı.

Üçüncü Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1973 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **35.413.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1973 yılı için bu projelere **10.965.000 (% 31)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 11. 1974 Yılı Yatırım Programı (Bin TL)

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1973 sonuna kadar	1974 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
Devam eden işler								
66I000330	Rehabilitasyon merkezi	İstanbul	Bina inşaatı	1966	1976	27.452	22.025	3.027
68I000760	İht. Bak. Yur.	İstanbul	210 kişilik	1969	1977	17.900	2.122	4.000
69I000860	İht. Bak. Yur.	İzmir	210 kişilik	1969	1976	17.938	9.838	4.000
71I000750	Çocuk bakım yurdu	Kastamonu	150 kişilik	1970	1975	5.000	1.700	3.300
73I000600	Çocuk bakım yurdu	Samsun	150 kişilik	1973	1975	4.400	2.200	2.200
73I000610	Çocuk bakım yurdu	Malatya	150 kişilik	1973	1975	4.400	2.000	2.400
73I000620	K. Esat Kreş ve Gün. Bak. Yurdu	Ankara	150 kişilik	1973	1975	3.780	2.177	1.603
74I001000	Çocuk bakım Yurdu	Isparta	150 kişilik	1974	1976	6.300	-	1.000
74I001010	Çocuk Bakım ve Yet. Sit. (Sarayköy)	Ankara	1000 kişilik	1974	1978	50.000	-	500
74I001020	Kreş ve Gündüz Bakımevi	Ankara	150 kişilik	1974	1976	6.000	-	1.000
74I001030	Yaş. Huzur ve Dinlenme yurdu	Antalya	280 kişilik (etüd-proje)	1974	1976	1.600	-	700
74I000760	Sarayköy Çocuk Bakım Yurdu ve Yet. Sitesi	Ankara	Etüd-Proje	1971	1975	977	963	14
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						145.747	43.025	22.744

*Kaynakça: DPT 1974 Yılı Yatırım Programı.

Üçüncü Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1974 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **145.747.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1974 yılı için bu projelere **22.744.000 (% 15,6)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 12. 1975 Yılı Yatırım Programı (Bin TL)

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje	1974	1975
				Başlama	Bitiş	toplamı	sonuna kadar	yatırımı
						Toplam	Toplam	Toplam
Devam eden işler								
661001340	İht. Bak. Yur.	Ankara	200 kişilik	1966	1974	9.608	7.585	452
70I000300	Yaşlılar huzur ve dinlenme yurdu	Adana	200 kişilik	1970	1974	4.235	3.635	600
711000760	Sarayköy çocuk bakım yurdu ve yetiştirme sitesi	Ankara	Etüd-Proje	1971	1974	970	220	757
73I000320	Altındağ Kreş ve Gündüz B.	Ankara	Etüd-Proje	1973	1973	300	-	300
71I000750	Çocuk bakım yurdu	Kastamonu	150 kişilik	1971	1975	3.770	200	1.500
66I000370	Rehabilitasyon merkezi	İstanbul	Bina inşaatı	1966	1973	24.700	17.383	3.000
68I000760	İht. Bak. Yur.	İstanbul	210 kişilik	1968	1975	9.000	1.892	3.000
69I000860	İht. Bak. Yur.	İzmir	210 kişilik	1969	1975	9.000	3.500	4.000
73I000600	Çocuk bakım yurdu	Samsun	150 kişilik	1973	1975	3.200	100	2.000
73I000610	Çocuk bakım yurdu	Malatya	150 kişilik	1973	1975	3.200	100	2.000
73I000620	K. Esat Kreş ve Gün. Bak. Yurdu	Ankara	150 kişilik	1973	1975	2.700	100	2.000
74I001000	Çocuk Bakım Yurdu	Isparta	150 kişilik	1974	1975	3.500	-	500
74I001010	Çocuk Bakım ve Yet. Sit. (Sarayköy)	Ankara	1000 kişilik	1974	1977	30.000	-	1.000
74I001020	Kreş ve Gündüz Bakımevi	Ankara	150 kişilik	1974	1976	3.350	-	250
74I001030	Yaş. Huzur ve Dinlenme yurdu	Antalya	280 kişilik (eütü-proje)	1974	1974	750	-	300
75I000300	Yaş. Huzur ve Din. yurdu	Trabzon	220 kişilik	1975	1976	1270	-	400
75I000310	Çocuk bakım yurdu	Sivas	150 kişilik	1975	1977	5.400	-	1.500
75I000320	Rehabilitasyon merkezi	Erzurum	200 kişilik	1975	1976	1.250	-	500
75I000330	Kreş ve Gün. Bakımevi	İzmir	150 kişilik	1975	1977	5.400	-	1.500
75I000340	Yaş. Huz. Din. Yurdu	Adana	Huzur kısmı	1975	1976	5.600	-	1.500
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						126.203	34.715	27.059

*Kaynakça: DPT 1975 Yılı Yatırım Programı.

Üçüncü Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1975 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **126.203.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1975 yılı için bu projelere **27.059.000 (% 21,4)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 13. 1976 Yılı Yatırım Programı (Bin TL)

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje	1975	1976
				Başlama	Bitiş	toplamı	sonuna kadar	yatırımı
						Toplam	Toplam	Toplam
68I000760	İht. Bak. Yur.	İstanbul	210 kişilik	1968	1977	17.900	5.370	6.255
69I000860	İht. Bak. Yur.	İzmir	210 kişilik	1969	1976	20.400	13.700	6.700
74I001000	Çocuk bakım Yurdu	Isparta	150 kişilik	1974	1976	6.300	1.000	5.300
74I001010	Çocuk Bakım ve Yet. Sit. (Sarayköy)	Ankara	1000 kişilik	1974	1978	50.000	5.000	7.000
74I001020	Kreş ve Gündüz Bakımevi	Ankara	150 kişilik	1974	1977	7.200	100	4.000
75I000310	Çocuk bakım yurdu	Sivas	150 kişilik	1975	1977	6.720	1.000	2.000
75I000320	Rehabilitasyon merkezi	Erzurum	200 kişilik	1975	1977	1.800	10	813
75I000330	Kreş ve Gün. Bakımevi	İzmir	150 kişilik	1975	1977	6.720	850	2.500
75I000340	Yaş. Huz. Din. Yurdu	Adana	Huzur kısmı	1975	1976	6.700	1.500	5.200
75I000480	Rehabilitasyon merkezi	Ankara		1975	1976	2.900	1.000	1.900
74I001040	Yaş. Huzur ve Dinlenme yurdu	Antalya	Etüd-Proje	1974	1976	1.600	100	1.500
75I000300	Yaş. Huzur ve Din. yurdu	Trabzon	220 kişilik	1975	1976	1.600	50	1.550
74I000750	Çocuk Bakım Yurdu	Kastamonu	150 kişilik	1970	1976	5.250	4.390	860
75I000530	Tip Çocuk Bakım Yurdu ve Yaş. Huzur Evi	Çeşitli	Etüd-Proje	1975	1976	234	47	187
76I000370	Yaşlılar Şifa ve Huzur Yurdu	Denizli	210 kişilik	1976	1978	20.000	-	1.000
76I000380	Kreş ve Gündüz Bakımevi	Kocaeli	150 kişilik	1976	1978	6.175	-	675
76I000390	Okmeydanı Kreş ve Gündüz Bakımevi	İstanbul	150 kişilik	1976	1978	20.000	-	1.000
76I000410	Gazi Kreş ve Gün. Bakımevi	Ankara	150 kişilik	1976	1978	6.175	-	675
76I000420	Çocuk bakım Yurdu	Kırşehir	150 kişilik	1976	1978	6.175	-	675
76I000430	Keçiören Gündüz Kreş ve Gün. Bakımevi	Ankara	150 kişilik	1976	1978	6.175	-	675
76I000440	Maltepe Kreş ve Gün. Bakımevi	İstanbul	150 kişilik	1976	1978	6.175	-	675
76I000450	Yaşlı ve Huzur Yurdu	Antalya	200 kişilik	1976	1979	19.000	-	500
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						225.199	34.117	52.315

*Kaynakça: DPT 1976 Yılı Yatırım Programı.

Üçüncü Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1976 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **225.199.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1976 yılı için bu projelere **52.315.000 (% 23,2)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 14. 1977 Yılı Yatırım Programı (Bin TL)

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje	1976	1977
				Başlama	Bitiş	Toplam	sonuna kadar	yatırımı
				Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam
74I001040	Yaş. Huzur ve Din. Yurdu	Antalya	200 kişilik	1974	1977	500	-	500
75I000300	Yaş. Huzur ve Din. yurdu	Trabzon	200 kişilik	1975	1977	1.000	250	750
75I000320	Rehabilitasyon merkezi	Erzurum	200 kişilik	1975	1977	1.560	380	1.180
77I000020	Yaş. Huzurevi	Uşak	110 kişilik	1977	1977	900	-	900
77I000030	Yaş. Huzurevi	Van	110 kişilik	1977	1977	50	-	50
77I000040	Yaş. Huzurevi	Kastamonu	110 kişilik	1977	1977	50	-	50
68I000760	İht. Bak. Yur.	İstanbul	210 kişilik	1968	1977	17.900	9.260	8.640
74I001000	Çocuk bakım Yurdu	Isparta	150 kişilik	1974	1977	6.300	1.500	4.800
74I001020	Kreş ve Gündüz Bakımevi	Ankara	150 kişilik	1974	1977	7.500	4.700	2.800
75I000310	Çocuk bakım yurdu	Sivas	150 kişilik	1975	1977	7.500	4.000	3.500
75I000330	Kreş ve Gün. Bakımevi	İzmir	150 kişilik	1975	1977	7.500	3.700	3.800
74I001010	Çocuk Bakım ve Yet. Sit. (Sarayköy)	Ankara	1000 kişilik	1974	1978	50.000	21.200	15.000
76I000370	Yaşlılar Şifa ve Huzur Yurdu	Denizli	210 kişilik	1976	1978	25.000	3.000	10.000
76I000380	Kreş ve Gündüz Bakımevi	Kocaeli	150 kişilik	1976	1978	7.500	-	1.500
76I000390	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Malatya	210 kişilik	1976	1978	25.000	1.000	10.000
76I000400	Okmeydanı Kreş ve Gündüz Bak.	İstanbul	150 kişilik	1976	1978	7.500	-	1.500
76I000410	Gazi Kreş ve Gün. Bakımevi	Ankara	150 kişilik	1976	1978	7.500	-	1.500
76I000420	Çocuk bakım Yurdu	Kırşehir	150 kişilik	1976	1978	7.500	700	1.800
76I000430	Keçiören Kreş ve Gün. Bak.	Ankara	150 kişilik	1976	1978	7.500	-	1.500
76I000440	Maltepe Kreş ve Gün. Bakımevi	İstanbul	150 kişilik	1976	1978	7.500	-	1.500
76I000450	Yaşlı ve Huzur Yurdu	Antalya	200 kişilik	1976	1979	22.800	-	7.000
77I001280	Yaş. Huzurevi	Kocaeli	220 kişilik	1977	1979	25.000	-	2.000
77I001290	Yaş. Huzurevi	İstanbul	İkmal inş.	1977	1979	5.600	-	1.000
77I001300	Yaş. Huzurevi	Balıkesir	220 kişilik	1977	1979	25.000	-	2.000
77I001310	Yaş. Huzurevi	Edirne	220 kişilik	1977	1979	25.000	-	2.000
77I001320	Yaş. Huzurevi	Bursa	220 kişilik	1977	1979	25.000	-	2.000
77I001330	Yaş. Huzurevi	Isparta	200 kişilik	1977	1979	25.000	-	2.000
77I001340	Yaş. Huzurevi	Trabzon	220 kişilik	1977	1979	25.000	-	2.000
77I001350	Çocuk bakım yurdu	Trabzon	150 kişilik	1977	1979	7.800	-	800
77I001360	Çocuk bakım yurdu	Edirne	150 kişilik	1977	1979	7.800	-	800
77I001370	Çocuk bakım yurdu	Van	150 kişilik	1977	1979	7.800	-	800
77I001380	Kreş ve Gündüz bakımevi	Eskişehir	150 kişilik	1977	1979	7.800	-	800
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						405.360	49.690	94.470

*Kaynakça: DPT 1977 Yılı Yatırım Programı.

Üçüncü Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1977 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **405.360.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1977 yılı için bu projelere **94.470.000 (% 23,3)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yatırım yapılması planlanmasına ve bütçe hesaplanmasına rağmen 1978 yılında gerçekleştirmek üzere sosyal hizmet (dezavantajlı kesime yönelik) kapsamında herhangi bir çalışma yatırım programında yer almamıştır – *kamusal hizmetler olarak genel çalışmalar için bütçe planı yapıldığından özelde herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır* -.

Görüldüğü gibi Üçüncü Kalkınma planı, ekonomik kalkınma ve bireysel refahın yükseltilmesinin yanı sıra sosyal hizmet (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) alanında da oldukça ciddi çalışmaların planlandığı ve yatırım programlarının devreye sokulduğu bir dönemi kapsamaktadır. Her ne kadar yatırım programlarında çok küçük miktarlarda ödenek ayrılması gibi durumların olduğu görülse de temelde önemli çalışmaların başlangıcı adına oldukça büyük politiklardır.

Plan'da Türkiye'nin ekonomik anlamda kalkınabilmesi amacıyla önceki planlara göre daha ciddi ekonomik çalışmalara ağırlık verileceği çeşitli ifadeler ekseninde sık sık belirtilmiştir. Dönemin çağın gereklerine ayak uydurabilme ve ekonomik anlamda güçlü olan Avrupa devletleri ile daha etkili ekonomik mücadelelere girişebilmek için bu çalışmalar oldukça ciddiye alınarak düşünülmüş, planlanmış ve uygulamaya konmuştur. Elbette ki yatırım programlarına dahil edilen bütün planların bütçeleri konusunda yeterlilikten söz edilemez ama çalışmamız açısından bizim için önemli olan şey sosyal hizmet alanında yapılan çalışmalardır ki önem verildiğini açık açık görmekteyiz.

3.1.3. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

“Türkiye, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (IV.) dönemine, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri yürütülen gelişme atılımlarının başarıya ulaştırılması ve sürdürülmesi gibi temel bir çabanın yanı sıra, büyük iç ve dış sorunların baskısı altında girmektedir. Toplum, bir derlenip toparlanma ve ertelenmez boyutlara varan sorunları çözme zorunluluğu ile karşı karşıya bulunmaktadır. IV. Plan sonunda ülke

bir çok gereksinimi kendi olanaklarıyla karşılayacak ve diğer ülkelere dışsatım yapacak bir duruma gelecektir.... Ülkenin ekonomik ve toplumsal gelişmesi, bugünkü aşamada önemli darboğazlar ve sorunlarla karşı karşıyadır. Aşta enerji, ulaşım ve haberleşme olmak üzere altyapı yetersizlikleri, hızlı kentleşmenin yarattığı kır – kent, bölgeler içi ve bölgeler arası dengesizlikler, sağlıklı, dengeli, hakça bir gelişme yöntemi ile giderilebilir. Gelişmenin bütünlüğü, ekonomik – toplumsal – siyasal bunalımları da kökenlerinde gidermenin çaresi olacaktır.” (IV. Kalkınma Planı 1978: 3-4) ifadeleri ile Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 16 Ekim 1962 tarihli, 77 sayılı Yasa gereğince, Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 29 – 30.11.1978 tarihli 15. Birleşiminde onaylanmış ve kamuoyu ile paylaşılmıştır.

4 kesim ve 21 bölümden oluşan Planı'n 1. Kesim Birinci, İkinci, Dördüncü ve Altıncı bölümleri ile; 2. Kesim İkinci, Beşinci ve Altıncı bölümlerinde sosyal hizmet çalışmalarından bahsedilmiştir.

1960-1965 döneminde 880 bin dolaylarında olan kır-kent göçünün, 1970-1975 döneminde 2.8 milyona ulaştığı saptanmıştır. Böylece, kır-kent göçünün kentleşme olgusuna katkısı 1960'larda yüzde 42.6 iken 1970'li yıllarda yüzde 63 dolaylarına çıkmıştır. Göç eden nüfusun özellikle genç yaşlarda olması, göç veren yörelerin yaş yapısını olumsuz yönde etkilemektedir (IV. Kalkınma Planı, 1979:24). Yoğun göç dalgası karşısında kentin olanaklarının da zaman zaman yetersiz kaldığını ve mağduriyetleri ortaya çıkardığını daha önceki sayfalarda da ifade etmiştik. Burada önemli etken, nüfus politikasına yönelik olarak uygulanan politikaların yetersizliği olarak değerlendirilebilir. Köyde doğurganlığın fazla olması ve yetişen bu çocukların olanaklar karşısında ihtiyaçlarını karşılamak üzere göç etmesi kaçınılmaz bir durumdur. Özellikle eğitim ve sağlık alanında mağduriyetlerin büyük oranda yaşandığı köylerden kentlere göç, büyük politikalar uygulanmadığı takdirde engellenebilecek bir durum değildir. Ayrıca bu göç dalgası aynı zamanda tarımsal üretime de sekte vurmaktadır. Her ne kadar kente göç eden nüfusun tarım alanından uzaklaşıp hizmet sektörüne fayda sağladığı gözlemlense de tarımsal alanda dışa bağımlılığa doğru bir sürecin başlamasını tetiklemektedir. Bilindiği üzere dışa bağımlılık beraberinde pahalılığı ve mağduriyetleri getirmektedir. Her ne kadar devlet teşkilatlanmasında giderek güçlenen bir yapı görülse de hangi alanda olsun bağımlılık, her zaman zarardan ibarettir. Özellikle sağlık alanında görülen ithal

olgusu, birçok ekonomik yoksulluk içerisindeki dezavantajlı kesimi derinden etkilemekte ve hizmetten faydalanmasına engel olmaktadır.

Kentlere olan göç dalgasında geçimini sağlamak adına oldukça düşük ücretlerde çalışmayı göze alan insanlar, gerçek işgücü emeğinin karşılığının da düşmesine ve mağduriyetlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Özellikle yeni yeni gelişen sanayileşme alanında düşük ücretli emek oldukça rağbet görmektedir. Kırsal alanda ihtiyaçlarını karşılanmak zorlanan ve bu nedenle kente göç eden bu insanlar, kent yaşamına hem sosyal hem de ekonomik anlamda uyum sağlayamayınca daha da zorlu durumlar yaşamaktadırlar. Ekonomik anlamda kaynaklarının kısıtlı olması nedeni ile de devlet desteğinin yetersiz kalması, bu mağduriyetlerin artmasına neden olmaktadır. Önceki yatırım programlarında bu eksiklik görülmüş ve tüm yurt çapında çeşitli nedenlerle muhtaç duruma düşmüş kişilerin ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile çeşitli yatırım uygulamaları ve politikaları devreye sokulmuştur. Ayrıca var olan iş olanaklarının beklentileri karşılamaması, yetersiz bilgi ve eğitim durumunun zayıflığı da farklı dezavantajlar oluşturmak ve hem ekonomik anlamda hem de toplumsal anlamda politikaları zorlamaktadır. Bahsedilen konuların ortaya çıkardığı mağduriyetlerin giderilmesi de giderek artan farklı politik çalışmaları gerekli kılmakta ve önceki toplumsal iyileştirmeleri geciktirmektedir.

Büyük kentlere göç ile birlikte kentleşme olgusu da önem kazanmaya başlamıştır. Göç ile birlikte bir gecede yapılan yerleşmeler nedeni ile düzensiz arazi kullanımını da bir sorun olarak kendini göstermeye başlamıştır. Bunun mücadele edebilmek amacı ile öncelikle gelişmiş bölgeleri korumak için maddî anlamda destekler sağlanmaya başlanmıştır. Bu ise diğer bölgeler üzerindeki yatırımları (sosyal hizmet alanındaki) engellemeye başlamıştır. Bakıldığı zaman her sorunun bir diğerine öncelik ettiği görülecektir. Bu nedenle bütün sorunları büyük bir çerçevede değerlendirmenin önemi kendini ortaya koymaktadır.

Çalışmamızda her ne kadar dezavantajlı kesime yönelik sosyal hizmet çalışmalarını ele almış olsak da bu dezavantajı ortaya çıkaran etkenlerden bahsetmekte önem görülmektedir. İleride de bahsedileceği üzere sosyal hizmet alanındaki politikaların temelinde hep bir önceki politikaların ve çevre etkenlerinin

önemi vardır. Mesela Üçüncü Kalkınma Planı'nın ekonomik temelli olmasının nedeni de bireysel zenginliklerin toplumsal kalkınma ile ilgili olduğundandır.

IV. Kalkınma Planı'nda da *“işçi ve ailesinin asgarî yaşam düzeyini sürdürebilmesine yetecek geliri sağlaması gereken en az ücret, gerek ilgili komisyonun çalışma yöntemi ve kullandığı ölçüler, gerek uygulamadaki aksaklıklar nedeniyle yeterli olmamaktadır.”* (1979:136) ifadesi ile toplumsal alandaki dezavantajın ortaya çıkma nedenlerinden birine değinilmiştir. Ekonomik yoksulluğun ortaya çıkardığı diğer sorunlar nedeni ile aile düzeninde istenilmeyen görüntüler ortaya çıkmaktadır. Öyle ki bazı ailelerin dağıldığı görülmektedir.

Tablo 15. 1979 Yılı Yatırım Programı (Bin TL)

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje	1978	1979
				Başlama	Bitiş	toplamı	sonuna kadar	yatırımı
				Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam
66I000330	Bakırköy Rehabilitasyon Merkezi	İstanbul		1966	1979	31.905	28.755	3.150
74I001000	Çocuk Bakım Yurdu	Isparta	150 kişilik	1974	1979	8.605	2.390	6.215
74I001010	Çocuk Bakım ve Yet. Sit. (Sarayköy)	Ankara	1000 kişilik	1974	1979	67.655	47.655	30.000
76I000400	Okmeydanı Kreş ve Gündüz Bak.	İstanbul	150 kişilik	1976	1979	13.200	1.700	11.500
76I000420	Çocuk Bakım Yurdu	Kırşehir	150 kişilik	1976	1979	8.945	6.960	1.985
76I000450	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Antalya	150 kişilik	1976	1979	33.160	11.600	21.560
77I001290	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	İstanbul	İkmal inşaatı	1977	1979	11.500	1.500	10.000
77I001300	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Balıkesir	220 kişilik	1977	1979	29.870	20.500	9.370
77I001320	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Bursa	220 kişilik	1977	1979	27.400	22.250	5.150
77I001340	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Trabzon	220 kişilik	1977	1979	34.580	11.500	23.080
77I001350	Çocuk Bakım Yurdu	Trabzon	150 kişilik	1977	1979	9.500	7.430	2.070
75I000340	Yaş. Huzurevi İkmal	Adana	150 kişilik	1975	1980	17.315	5.315	4.000
76I000370	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Denizli	210 kişilik	1976	1980	60.000	28.500	10.000
76I000390	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Malatya	210 kişilik	1976	1980	61.000	8.275	10.000
76I000410	Kreş ve Gündüz Bakımevi	Sincanköy-Ankara	150 kişilik	1976	1980	14.000	1.500	5.000
76I000430	Gündüz Kreş ve Gün. Bakımevi	Keçiören-Ankara	150 kişilik	1976	1980	14.000	2.000	7.000
77I001330	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Isparta	220 kişilik	1977	1980	28.750	3.000	6.000
77I001380	Kreş ve Gündüz bakımevi	Eskişehir	150 kişilik	1977	1980	14.000	2.000	5.000
78I000110	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Afyon	220 kişilik	1978	1980	35.000	3.000	7.000
78I000120	Çocuk Bakım Yurdu	Gaziantep	150 kişilik	1978	1980	14.000	1.500	6.000
79I000540	Yaş. Huzurevi	Uşak	110 kişilik	1979	1981	30.000	-	1.500
79I000550	Yaş. Huzurevi	Gaziantep	220 kişilik	1979	1982	70.000	-	2.500
79I000560	Rehabilitasyon Merkezi	Afyon	200 kişilik	1979	1982	81.000	-	3.000
79I000570	Kreş ve Gündüz Bakımevi	Zonguldak	150 kişilik	1979	1981	32.000	-	1.500
79I000580	Kreş ve Gündüz Bakımevi	Erzurum	150 kişilik	1979	1981	32.000	-	1.500
79I000590	Yaş. Huzurevi	Hatay	220 kişilik	1979	1982	70.000	-	2.500
79I000600	Yaş. Huzurevi	Besni-Adıyaman	220 kişilik	1979	1982	70.000	-	2.500
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						919.385	217.330	199.080

*Kaynakça: DPT 1979 Yılı Yatırım Programı.

Dördüncü Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1979 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **919.385.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1979 yılı için bu projelere **199.080.000 (% 21,6)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 16. 1980 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje	1979	1980
				Başlama	Bitiş	toplamı	sonuna kadar	yatırımı
						Toplam	Toplam	Toplam
74I001010	Çocuk Bakım ve Yet. Sitesi(Sarayköy)	Ankara	1000 kişilik	1974	1980	65.155	-	7.185
76I000400	Okmeydanı Kreş ve Gündüz Bak.	İstanbul	150 kişilik	1976	1980	19.700	-	11.300
76I000420	Çocuk Bakım Yurdu	Kırşehir	150 kişilik	1976	1980	13.665	-	2.500
76I000430	Keçiören Gün. Kreş ve Gündüz Bakımevi	Ankara	150 kişilik	1976	1980	16.720	-	7.000
76I000450	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Antalya	150 kişilik	1976	1980	44.355	-	20.525
77I001290	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	İstanbul	-	1977	1980	16.790	-	5.000
77I001300	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Balikesir	220 kişilik	1977	1980	40.410	-	8.000
77I001320	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Bursa	220 kişilik	1977	1980	40.410	-	8.000
77I001330	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Isparta	220 kişilik	1977	1980	46.850	15.150	15.000
77I001340	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Trabzon	220 kişilik	1977	1980	45.545	-	21.930
77I001380	Kreş ve Gündüz bakımevi	Eskişehir	150 kişilik	1977	1980	20.810	8.410	12.400
78I000110	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Afyon	220 kişilik	1978	1980	44.410	17.300	13.000
78I000120	Çocuk Bakım Yurdu	Gaziantep	150 kişilik	1978	1980	22.100	11.500	10.600
79I000540	Yaş. Huzurevi	Uşak	110 kişilik	1979	1981	77.250	500	1.000
79I000550	Yaş. Huzurevi	Gaziantep	220 kişilik	1979	1982	108.000	2.500	25.000
79I000560	Rehabilitasyon Merkezi	Afyon	200 kişilik	1979	1982	122.500	500	1.000
79I000570	Kreş ve Gündüz Bakımevi	Zonguldak	150 kişilik	1979	1981	61.250	500	10.000
79I000580	Kreş ve Gündüz Bakımevi	Erzurum	150 kişilik	1979	1981	61.250	2.000	10.000
79I000590	Yaş. Huzurevi	Hatay	220 kişilik	1979	1982	108.000	1.000	30.000
79I000600	Yaş. Huzurevi	Adıyaman	220 kişilik	1979	1982	108.000	2.500	30.000
80I000180	Yaş. Huzurevi	Kastamonu	220 kişilik	1980	1982	108.000	-	10.000
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						1.191.170	62.860	259.440

*Kaynakça: DPT 1980 Yılı Yatırım Programı.

Dördüncü Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1980 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **1.191.170** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1980 yılı için bu projelere **259.440 (% 21,8)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 17. 1981 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi			Proje	1980	1981
			Karakteristik	Başlama	Bitiş	toplamı	sonuna kadar	yatırımı
						Toplam	Toplam	Toplam
76I000400	Okmeydanı Kreş ve Gün. Bak.	İstanbul	150 kişilik	1976	1981	40.865	26.865	14.000
76I000410	Kreş ve Gün. Bak. Ev.	Ankara	150 kişilik	1976	1981	74.335	31.200	53.135
76I000420	Çocuk Bakım Yurdu	Kırşehir	150 kişilik	1976	1981	27.835	13.835	14.000
76I000430	Keçiören Gün. Kreş ve Gündüz Bakımevi	Ankara	150 kişilik	1976	1981	37.500	22.500	15.000
76I000450	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Antalya	150 kişilik	1976	1981	65.190	38.365	26.825
77I001290	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	İstanbul	-	1977	1981	79.000	13.780	65.240
77I001340	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Trabzon	220 kişilik	1977	1981	95.860	54.190	41.760
74I001010	Çocuk Bakım Yur. ve Yet. Sit.	Sarayköy-Ankara	1000 kişilik	1974	1983	153.390	53.390	25.000
76I000370	Yaş. Huzurevi	Denizli	220 kişilik	1976	1982	240.255	55.375	40.000
76I000390	Yaş. Huzurevi	Malatya	220 kişilik	1976	1982	349.595	73.010	50.000
77I001300	Yaş. Huzurevi	Balıkesir	220 kişilik	1977	1982	218.400	33.400	40.000
77I001320	Yaş. Huzurevi	Bursa	220 kişilik	1977	1982	89.130	43.360	15.000
77I001330	Yaş. Huzurevi	Isparta	220 kişilik	1977	1982	168.380	31.395	25.000
77I001380	Kreş ve Gündüz bakımevi	Eskişehir	150 kişilik	1977	1980	58.135	10.505	15.000
78I000110	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Afyon	220 kişilik	1978	1980	185.670	32.840	25.000
78I000120	Çocuk Bakım Yurdu	Gaziantep	150 kişilik	1978	1980	65.000	7.730	15.000
79I000550	Yaş. Huzurevi	Gaziantep	220 kişilik	1979	1982	283.810	19.500	40.000
79I000590	Yaş. Huzurevi	Hatay	220 kişilik	1979	1982	301.435	11.000	46.000
79I000600	Yaş. Huzurevi	Adıyaman	220 kişilik	1979	1982	280.920	32.500	40.000
80I000170	Yaş. Huzurevi	Kastamonu	220 kişilik	1979	1982	310.000	40.000	50.000
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						3.124.705	644.740	695.960

*Kaynakça: DPT 1981 Yılı Yatırım Programı.

Dördüncü Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1981 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **3.124.705** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1981 yılı için bu projelere **695.960** (% 22,3) Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 18. 1982 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1981 sonuna kadar	1982 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
76I000370	Yaş. Huzurevi	Denizli	210 kişilik	1976	1982	203.345	96.345	105.000
76I000390	Yaş. Huzurevi	Malatya	210 kişilik	1976	1982	300.475	185.475	115.000
76I000410	Kreş ve Gün. Bak. Ev.	Sincanköy- Ankara	150 kişilik	1976	1982	69.140	61.140	28.000
77I001300	Yaş. Huzurevi	Balıkesir	220 kişilik	1977	1982	295.570	77.570	218.000
77I001330	Yaş. Huzurevi	Isparta	220 kişilik	1977	1982	137.395	52.395	75.000
77I001340	Yaş. Huzurevi	Trabzon	220 kişilik	1977	1982	196.655	97.655	99.000
74I001010	Çocuk Bakım Yur. ve Yet. Sit.	Sarayköy- Ankara	1000 kişilik	1974	1984	250.670	70.140	50.000
77I001320	Yaş. Huzurevi	Bursa	220 kişilik	1977	1984	238.965	43.965	50.000
78I000110	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Afyon	220 kişilik	1978	1984	209.915	39.915	50.000
79I000550	Yaş. Huzurevi	Gaziantep	220 kişilik	1979	1983	294.685	72.170	50.000
79I000570	Kreş ve Gün. Bak. Evi	Zonguldak	150 kişilik	1979	1984	167.000	16.860	50.000
79I000580	Kreş ve Gün. Bak. Evi	Erzurum	150 kişilik	1979	1984	160.000	15.660	50.000
79I000590	Yaş. Huzurevi	Hatay	220 kişilik	1979	1983	325.500	39.225	50.000
79I000600	Yaş. Huzurevi	Adıyaman	220 kişilik	1979	1983	339.235	76.500	50.000
80I000170	Yaş. Huzurevi	Kastamonu	220 kişilik	1979	1983	322.370	85.000	50.000
80I000200	Yaş. Huzurevi	Ordu	220 kişilik	1979	1984	270.000	-	50.000
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						3.780.920	1.030.015	1.140.000

*Kaynakça: DPT 1982 Yılı Yatırım Programı.

Dördüncü Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1982 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **3.780.920** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1982 yılı için bu projelere **1.140.000 (% 30,2)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 19. 1983 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1982 sonuna kadar	1983 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
75I000340	Yaş. Huzurevi	Adana	-	1975	1983	79.445	7.945	71.500
77I001330	Yaş. Huzurevi	Isparta	220 kişilik	1977	1982	198.725	147.825	50.900
77I001340	Yaş. Huzurevi	Trabzon	220 kişilik	1977	1982	209.135	177.655	31.500
78I000110	Yaş. Şifa ve Huzur Yurdu	Afyon	220 kişilik	1978	1984	348.290	115.790	232.500
79I000550	Yaş. Huzurevi	Gaziantep	220 kişilik	1979	1983	379.955	138.155	241.800
79I000570	Kreş ve Gün. Bak. Evi	Zonguldak	150 kişilik	1979	1984	211.765	44.165	167.600
79I000580	Kreş ve Gün. Bak. Evi	Erzurum	150 kişilik	1979	1984	230.600	54.060	176.000
79I000590	Yaş. Huzurevi	Hatay	220 kişilik	1979	1983	445.225	99.225	346.000
79I000600	Yaş. Huzurevi	Adıyaman	220 kişilik	1979	1983	422.995	138.995	234.000
80I000170	Yaş. Huzurevi	Kastamonu	220 kişilik	1980	1983	444.820	115.820	331.000
74I001010	Çocuk Bakım Yur. ve Yet. Sit.	Sarayköy-Ankara	1000 kişilik	1974	1984	250.065	110.065	50.000
77I001320	Yaş. Huzurevi	Bursa	220 kişilik	1977	1984	218.965	73.965	40.000
80I000200	Yaş. Huzurevi	Ordu	220 kişilik	1980	1984	329.000	20.000	70.000
Sos. Hiz. Gen. Müd. Toplamı						3.590.085	1.243.665	2.042.800

*Kaynakça: DPT 1983 Yılı Yatırım Programı.

Dördüncü Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1983 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **3.590.085** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1983 yılı için bu projelere **2.042.800 (% 56,9)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

3.1.4. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985 – 1989)

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 16 Ekim 1962 tarihli 77 sayılı Kanun gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 13/07/1984 tarihli 90. Birleşiminde onaylanmıştır.

Toplam 5 bölümden oluşan Kalkınma Planı'nın 4. Bölümünde toplumun sosyal refahına yönelik olarak yürütülen sosyal hizmet çalışmalarından “*nüfusun sağlık, eğitim, barınma ve beslenme imkanları artırılacak; sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve özellikle göç veren ve doğurganlığın*

yüksek olduğu illerde yaşayan nüfusun bu hizmetlerden faydalanması sağlanacaktır. Ferdin topluma kazandırılmasında birinci derecede önemli olan ailenin, maddî ve manevî bakımdan sağlıklı bir kurum olarak korunması, eğitilmesi ve geliştirilmesi yönünde tedbirler alınacaktır.” (Beşinci Kalkınma Planı 1984:125) ifadeleri ile hedeflenerek bahsedilmiştir.

Nüfus olarak yoğunlukta olan gençlerin istihdam edilmesine yönelik birçok politikanın hedeflendiği Plan’da, gençlerin istihdam alanlarında eğitim açısından sorun yaşamalarını engellemek amacı ile de meslekî anlamda yeterlilik kazanabilecekleri (hem işe yerleşmeden önce hem de işe yerleştikten sonra) tüm eğitim olanaklarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar da yer almıştır.

Gençlerin bütün sosyal alanlarda faydalanabilecekleri hizmetlerin nitelik açısından daha da iyi hale gelmesine özen gösterileceği; milli, manevî ve kültürel değerler ile yetişmelerini sağlayacak her türlü eğitim imkanlarının geliştirileceği; tüm gençler arasında fırsat eşitliğinin sağlanacağı; okul dışında olan gençlerin de sorunlarına çözüm üretileceği; gençlerin zararlı alışkanlıklardan uzak durmalarına yardımcı bütün çözüm yollarının değerlendirileceği ve toplumsal hayattaki rollerinde daha faydalı bireyler haline gelmelerinin sağlanacağı yönünde uygulamalar da önemle yer almıştır.

Toplumun en önemli yapıtaşı olan ailenin, toplumsal görevini yerine getirirken daha etkin ve verimli olabilmesi, değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasında daha kültürel bağlara sahip olabilmelerini sağlamak amacı ile eğitime yönelik uygulamalar planlanmıştır. Ayrıca aile birlikteliğinin korunmasına yönelik olarak da çalışmalar Plan’da yer almıştır.

“Sosyal hizmetlerin ve yardımların, sosyal ve ekonomik gelişme ile orantılı, toplumun imkanları ve yapısıyla uyumlu olarak arttırılması esastır.” (Beşinci Kalkınma Planı 1984: 155) düşüncesi ile tüm dezavantajlılara yönelik olarak uygulamaların devreye sokulması planlanmıştır. Devletin ve gönüllü kuruluşların dezavantajlılara yönelik olarak yaptıkları sosyoekonomik anlamdaki yardımların gerçek sahiplerine ihtiyaçları düzeyinde ulaştırılabilmesi amacı ile öncelikli olarak bir kontrol ve denetim mekanizmasının oluşturulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda

sosyal hizmetlerin devletin denetimi ve kontrolünde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması kararlaştırılmıştır.

Sosyal hizmet programı içerisinde yer alan yardımların ihtiyaç düzeylerine göre yaşlı, korunmaya veya bakıma muhtaç çocuklar, engelli ve diğer kişilerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmesi ve bu hizmet modelinin genişletilmesi planlanmıştır. “*Sosyal hizmetlerin götürülmesinde kişi ve ailelerin maddî, manevî ve sosyal güçlüklerinin giderilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunması, hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesi esastır.*” (Beşinci Kalkınma Planı 1984: 155) ifadesi ile sosyal hizmet ile ne amaçlandığı bir kez daha ortaya konmuştur. Ayrıca ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının tamamının giderilmesinden ziyade kendilerinin daha aktif bir şekilde rol almalarına rehberlik etmek de sosyal hizmet çalışması olarak değerlendirilmelidir. Doğru bir şekilde yapılacak rehberlik ve yönlendirme çalışması ile kişinin kendine olan güveninin kazandırılması ve tüm hayatının olumlu yönde değişmesi sağlanabilir.

Sosyal hizmet çalışmalarında elbette tüm ihtiyaç sahiplerine ulaşmak esastır ancak korunmaya muhtaç olan çocuk, engelli ve bakıma muhtaç yaşlıların öncelikleri bulunmaktadır. “*Korunmaya muhtaç çocukların sosyal, psikolojik ve kültürel gelişmelerinin sağlanması için çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının niteliklerinin yükseltilmesi ve sayıca artırılması hususunda gerekli çalışmalar yapılacaktır. Yetiştirme Yurtları, Çocuk Esirgeme vb. kurumlarda korunan çocuklardan çalışma yaşına gelerek, bu kurumlardan ayrılmaları halinde iş yerlerine, sakatlar ve eski hükümlülerde olduğu gibi belli oranda istihdam zorunluluğu getiren yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir. Bakıma muhtaç çocuklar için koruyucu aile programı ve evlat edinmenin şartları konusunda gerekli çalışmalar yapılacaktır.*” (Beşinci Kalkınma Planı 1984: 155) olarak yapılan açıklamalarda yasal mevzuat çalışmalarının yapılacağı da planlanmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde mevzuat çalışmalarına ayrıca değinilecektir.

Sosyal hizmet çalışmalarının belki de en muhtaç grubu engellilerdir. Elbette her dezavantajlı grubun kendine göre bir zorluğu bulunmaktadır ama tahmin edilebilir ki hiçbirisi bir engelli kadar muhtaç durumda değildir. Akıl ve beden sağlığı

yerinde olan her birey, dezavantajı ne olursa olsun küçük çapta destekleyici yardımlarla hayatını idame ettirecek konuma sahip olabilir ancak bir engelli için aynı şeyden bahsetmek mümkün değildir. Hayatını diğer insanlardan bir eksik olarak sürdürmek zorunda olan engelli kişiler, durumlarının getirmiş olduğu zorluğa bir de sosyoekonomik, psikolojik veya toplumsal açıdan bir takım çıkmazlar eklenince oldukça ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Bu amaçla hizmetlerin daha etkin ve verimli olabilmesi için tek elden yürütülmesine yönelik teşkilatlanma çalışmaları oldukça faydalı olacağından Beşinci Kalkınma Planı'nda da *“Körler, sağırılar, ortopedik özürlüler ve uyumsuz çocuklar için özel eğitim hizmeti veren eğitim kuruluşları sayıca ve nitelikleri itibariyle ihtiyaca cevap verebilecek seviyeye çıkarılacaktır.”* (Beşinci Kalkınma Planı 1984: 155) ifadesi yer almıştır.

Toplumun temel mihenk taşı bireyleri olarak görülen ve toplumsal değerlerin aktarılmasında ve korunmasında oldukça önemli bir yeri olan yaşlılara yönelik çalışmalar da daha önceki planlarda olduğu gibi bu planda da yer almıştır. *“Muhtaç ve yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan huzurevlerinin gittikçe artan ihtiyaçlar karşısında sayıca ve nitelikleri itibariyle yeterli seviyeye çıkarılmasına çalışılacaktır.”* (Beşinci Kalkınma Planı 1984: 155) ifadeleri bu kapsamda önemli bir yere sahiptir.

Sosyal yardımların en büyük özelliği, devlet tarafından yapılan yardımların yanı sıra gönüllü kişi / kişiler / kurum / kuruluş / grupların da aktif bir şekilde varlığıdır. Niteliksel anlamda devlet yardımlarının çerçevesi geniş olsa da niceliksel anlamda zaman zaman eksiklikler görülebilmektedir. Bu eksiklerin giderilmesinde en büyük rol, gönüllülerin varlığıdır. Bu nedenle Plan kapsamında bu gönüllülüğün arttırılmasına yönelik teşvik çalışmaları da planlanmıştır. *“Bir milli müessese olarak Türk toplumunda sosyal hizmet ve yardım açısından önemli bir yeri olan vakıfların bu hususiyetlerinden saptırılmadan vakıf hukuku ve kültürüne uygun olarak teşviki sağlanacaktır. Geleneksel sosyal yardım müesseselerinden azami yardımı sağlamak üzere enformasyon, yönlendirme ve teşvik sistemleri devreye sokulacaktır.”* (Beşinci Kalkınma Planı 1984: 155) ifadeleri bu kapsamda planda yer almıştır.

Daha önce kırdan kente göçün sebep olduğu sorunların bazılarında bahsetmiş ve bu sorunların mağduriyetleri ortaya çıkarıp arttırdığını ifade etmiştik. Beşinci Kalkınma Planı kapsamında bu sorunlara yönelik olarak rehberlik çalışmalarının da sosyal hizmet çalışmaları ile entegre bir şekilde ilerlemesinin faydalı olacağı bilgisi yer almıştır.

Dezavantajlı olarak bahsettiğimiz grubun içerisinde Beşinci Kalkınma Planı'nda hükümlüler/hükümlülüğü son bulmuş kişiler de yer almıştır. Özellikle bu kişilerin sosyal yaşama yeniden entegrasyonuna ve bu kişilerin istihdamına yönelik çalışmaların yapılması amaçlanmıştır.

Sürekli olarak değişen ve gelişen yaşam koşullarında sosyal yardımların sadece ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmayıp toplumsal refahın artırılmasında bir araç olarak kullanılması gerekliliği de Plan'da üzerinde durulan bir diğer konudur. Özellikle sanayileşme alanında kalkınmanın söz konusu olması nedeni ile işgücünde kadınların da yer almasının bir sonucu, küçük yaştaki çocukların bakımlarının sağlanmasına yönelik olarak karşılaşılan olumsuzluklardır. Bu olumsuzlukların ortadan kaldırılması amacı ile çocukların bakımının sağlanabileceği kurum ve kuruluşların kurulmasına, geliştirilmesine ve konumunun korunmasına yönelik çalışmalar da yapılmıştır. Özellikle kreş ve gündüz bakımevlerinin hem niteliksel olarak hem de niceliksel olarak geliştirilmelerine yönelik çalışmaların ilerleyen zamanlarda yapılacağı yönünde bilgi paylaşılmıştır.

Tablo 20. 1985 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplam	1984 sonuna kadar	1985 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
85I000010	Etüd-Proje	Çeşitli	Etüd-Proje	1985	1985	14.000	-	3.000
85I000020	60 ve 80 Yatak Kap. Alter. Tip Yaş. Huzurevi	Çeşitli	Etüd-Proje	1985	1985	80.000	-	5.000
74I001010	Çocuk Bak. Yur. ve Yet. Sit.	Sarayköy-Ankara	1000 kişilik	1974	1985	425.000	215.000	210.000
75I000340	Yaş. Huzurevi	Adana	-	1975	1985	91.000	68.000	23.000
77I001320	Yaş. Huzurevi	Bursa	220 kişilik	1977	1985	250.000	150.000	100.000
77I001330	Yaş. Huzurevi	Isparta	220 kişilik	1977	1985	287.000	219.000	68.000
79I000570	Kreş ve Gün. Bak. Evi	Zonguldak	150 kişilik	1979	1985	233.000	188.000	45.000
79I000580	Kreş ve Gün. Bak. Evi	Erzurum	150 kişilik	1979	1985	229.000	206.000	23.000
80I000170	Yaş. Huzurevi	Kastamonu	220 kişilik	1980	1985	490.000	255.000	235.000
80I000200	Yaş. Huzurevi	Ordu	220 kişilik	1980	1985	535.000	280.000	255.000
84I000080	Kız Yet. Yurdu	Niğde	150 kişilik	1983	1985	90.000	15.000	75.000
84I000090	Yetiştirme Yur. Atölyeleri	Bingöl	Atölyeler	1983	1985	60.000	5.000	55.000
84I000100	Kreş ve Gündüz Bakımevi	Kastamonu	150 kişilik	1983	1985	85.000	22.000	63.000
83I000260	Erkek Yet. Yur.	Sakarya	200 kişilik	1984	1986	478.000	50.000	50.000
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1984	1986	478.000	1.000	20.000
84I000050	Erkek Yet. Yur.	Edirne	200 kişilik	1984	1986	475.000	25.000	50.000
84I000060	Kız Yet. Yur.	Uşak	200 kişilik	1984	1986	414.000	110.000	60.000
84I000070	Çocuk Bakım Yurdu	Bingöl	150 kişilik	1984	1986	270.000	5.000	50.000
84I000120	Arifiye Çocuk Yuvası	Sakarya	150 kişilik	1983	1986	230.000	44.000	50.000
84I000130	Kız Yet. Yurdu	Antalya	200 kişilik	1983	1986	425.000	5.000	50.000
85I000060	Çocuk Yuvası İkmal İnşaatı	İzmir	100 kişilik	1985	1986	80.000	-	5.000
85I000070	Yetiştirme Yurdu(Atölyeli)	Ankara	200 kişilik	1985	1986	230.000	-	10.000
85I000080	Yetiştirme Yurdu(Atölyeli)	Burdur	200 kişilik	1985	1986	270.000	-	10.000
85I000090	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Çanakkale	200 kişilik	1985	1987	170.000	-	10.000
85I000100	Çocuk Yuvası (7-12 Yaş)	Samsun	300 kişilik	1985	1987	340.000	-	10.000
85I000110	Sırameşeler Yet. Yurdu	Bursa	200 kişilik	1985	1987	270.000	-	6.000
85I000120	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Edirne	200 kişilik	1985	1987	170.000	-	5.000
85I000130	Sakatlar ve Felçliler Rehabilitasyon Merkezi	Samsun	200 kişilik	1985	1987	900.000	-	13.000
85I000140	Kız Yetiştirme Yurdu(Atölyeli)	Sivas	200 kişilik	1985	1987	270.000	-	1.000
85I000150	Kız Yet. Yurdu	Erzurum	200 kişilik	1985	1987	270.000	-	1.000
85I000160	Kız Yet. Yurdu	Malatya	200 kişilik	1985	1987	270.000	-	1.000
85I000170	Kız Yet. Yurdu	Afyon	200 kişilik	1985	1987	270.000	-	1.000
85I000180	Kız Yetiştirme Yurdu(Atölyeli)	Konya	200 kişilik	1985	1987	270.000	-	1.000
85I000190	Kız Yet. Yur.	İçel	200 kişilik	1985	1987	270.000	-	1.000
85I000200	Erkek Yet. Yur.	Ankara	200 kişilik	1985	1987	270.000	-	1.000
85I000210	Erkek Yet. Yurdu(Atölyeli)	İzmir	200 kişilik	1985	1987	270.000	-	1.000
85I000220	Erkek Yet. Yur.	Antalya	200 kişilik	1985	1987	270.000	-	1.000
85I000230	Erkek Yet. Yur.	Niğde	200 kişilik	1985	1987	270.000	-	1.000
85I000240	Çocuk Yuvası (7-12 Yaş)	Kırklareli	200 kişilik	1985	1987	270.000	-	1.000
85I000010	Kreş ve Gün. Bak.(0-6 Yaş)	Ankara	300 kişilik	1985	1986	100.000	-	40.000
Toplam						11.139.000	1.863.000	1.610.000

*Kaynakça: DPT 1985 Yılı Yatırım Programı.

Beşinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1985 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **11.139.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1985 yılı için bu projelere **1.610.000 (% 14,4)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 21. 1986 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1985 sonuna kadar	1986 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
85I000010	Etüd-Proje	Çeşitli	Etüd-Proje	1985	1986	20	-	20
85I000020	60 ve 80 Yatak Kap. Alter. Tip Yaş. Huzurevi	Çeşitli	Etüd-Proje	1985	1986	100	-	100
84I000080	Kız Yet. Yurdu	Niğde	150 kişilik	1983	1986	91	40	51
84I000090	Yet. Yur. Atölyeleri	Bingöl	Atölyeler	1983	1985	85	-	85
85I000110	Sırameşeler Yet. Yurdu	Bursa	200 kişilik	1984	1986	124	25	99
74I001010	Ç. Bak. Yur. ve Yet. Sit.	Ankara	1000 kişilik	1974	1987	520	80	150
80I000170	Yaş. Huzurevi	Kastamonu	220 kişilik	1980	1987	460	58	90
80I000200	Yaş. Huzurevi	Ordu	220 kişilik	1980	1987	630	12	45
83I000260	Erkek Yet. Yur.	Sakarya	200 kişilik	1983	1987	702	130	45
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1983	1987	899	63	45
84I000050	Erkek Yet. Yur.	Edirne	200 kişilik	1983	1987	722	210	50
84I000060	Kız Yet. Yurdu	Uşak	200 kişilik	1983	1987	549	130	45
84I000070	Çocuk Bakım Yurdu	Bingöl	150 kişilik	1984	1987	407	71	45
84I000120	Arifiye Çocuk Yuvası	Sakarya	150 kişilik	1984	1987	340	110	45
84I000130	Kız Yet. Yurdu	Antalya	200 kişilik	1984	1987	237	39	45
85I000060	Çocuk Yuv. İkmal İnş.	İzmir	100 kişilik	1985	1987	112	-	5
85I000070	Yetiştirme Yurdu(Atölyeli)	Ankara	200 kişilik	1985	1987	322	-	10
85I000080	Yetiştirme Yurdu(Atölyeli)	Burdur	200 kişilik	1985	1987	378	-	10
85I000090	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Çanakkale	200 kişilik	1985	1987	238	-	10
85I000100	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Samsun	300 kişilik	1985	1987	423	-	45
85I000110	Sırameşeler Yet. Yurdu	Bursa	200 kişilik	1985	1987	378	-	10
85I000120	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Edirne	200 kişilik	1985	1987	238	-	10
85I000130	Sakatlar ve Felçliler Rehabilitasyon Merkezi	Samsun	200 kişilik	1985	1987	715	-	45
85I000140	Kız Yet. Yur.(Atölyeli)	Sivas	200 kişilik	1985	1987	378	-	1
85I000150	Kız Yet. Yurdu	Erzurum	200 kişilik	1985	1987	378	-	1
85I000160	Kız Yet. Yurdu	Malatya	200 kişilik	1985	1987	378	-	1
85I000170	Kız Yet. Yurdu	Afyon	200 kişilik	1985	1987	378	-	1
85I000180	Kız Yet. Yur.(Atölyeli)	Konya	200 kişilik	1985	1987	378	-	1
85I000190	Kız Yet. Yur.	İçel	200 kişilik	1985	1987	378	-	1
85I000200	Erkek Yet. Yur.	Ankara	200 kişilik	1985	1987	378	-	1
85I000210	Erkek Yet. Yurdu(Atölyeli)	İzmir	200 kişilik	1985	1987	378	-	1
85I000220	Erkek Yet. Yur.	Antalya	200 kişilik	1985	1987	378	-	1
85I000230	Erkek Yet. Yur.	Niğde	200 kişilik	1985	1987	378	-	1
85I000240	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Kırklareli	200 kişilik	1985	1987	378	-	1
86I000040	Karamürsel 100. Yıl Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Kocaeli	-	1986	1986	44	-	44
86I000050	Gediz Ç. Yuv. (7-12)	Kütahya	-	1986	1986	36	-	36
86I000060	Yet. Yurdu	Tokat	100 kişilik	1986	1987	125	-	25
86I000070	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Van	150 kişilik	1986	1987	977	227	1
86I000080	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Diyarbakır	150 kişilik	1986	1987	750	-	1
86I000090	Yet. Yurdu (Atölyeli)	İstanbul	200 kişilik	1986	1987	392	-	1
Toplam						14.133	1.195	1.224

*Kaynakça: DPT 1986 Yılı Yatırım Programı.

Beşinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1986 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **14.133.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1986 yılı için bu projelere **1.224.000.000 (% 8,6)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 22. 1987 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı		1986	1987
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	sonuna kadar	yatırımı
85I000010	Etüd-Proje	Çeşitli	Etüd-Proje	1985	1987	29	-	29	
85I000020	60 ve 80 Yatak Kap. Alter. Tip Yaş. Huzurevi	Çeşitli	Etüd-Proje	1985	1988	420	50	50	
80I000200	Yaş. Huzurevi	Ordu	220 kişilik	1980	1987	594	394	200	
83I000260	Erkek Yet. Yur.	Sakarya	200 kişilik	1983	1987	856	656	200	
83I000030	Merkez Yet. Yur.	Kırşehir	300 kişilik	1983	1987	330	280	50	
84I000050	Erkek Yet. Yur.	Edirne	200 kişilik	1983	1987	878	628	250	
84I000060	Kız Yet. Yurdu	Uşak	200 kişilik	1983	1987	911	611	300	
84I000070	Çocuk Bakım Yurdu	Bingöl	150 kişilik	1984	1987	532	362	170	
84I000130	Kız Yet. Yurdu	Antalya	200 kişilik	1984	1987	268	168	100	
86I000040	Karamürsel 100. Yıl Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Kocaeli	-	1986	1987	78	40	38	
86I000050	Gediz Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Kütahya	-	1986	1987	72	36	36	
86I000060	Yet. Yurdu	Tokat	100 kişilik	1986	1987	105	23	82	
82I000030	Yet. Yurdu	Samsun	250 kişilik	1982	1988	300	135	12	
83I000240	Çamlıca Din. ve Rekreasyon Mrk.	İstanbul	Etüd-Proje	1983	1988	742	-	12	
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1983	1988	899	108	12	
85I000060	Çocuk Yuv. İkmal İnş.	İzmir	100 kişilik	1985	1988	112	-	11	
85I000070	Yet. Yurdu (Atölyeli)	Ankara	200 kişilik	1985	1988	322	-	11	
85I000080	Yet. Yurdu (Atölyeli)	Burdur	200 kişilik	1985	1988	378	9	11	
85I000090	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Çanakkale	200 kişilik	1985	1988	238	-	11	
85I000100	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Samsun	300 kişilik	1985	1988	423	-	11	
85I000110	Sırmeşeler Yet. Yurdu	Bursa	200 kişilik	1985	1988	378	-	11	
85I000120	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Edirne	200 kişilik	1985	1988	238	-	11	
85I000130	Sakatlar ve Felçliler Rehabilitasyon Merkezi	Samsun	200 kişilik	1985	1988	715	-	11	
85I000140	Kız Yet. Yur. (Atölyeli)	Sivas	200 kişilik	1985	1988	378	-	1	
85I000150	Kız Yet. Yurdu	Erzurum	200 kişilik	1985	1988	378	-	1	
85I000160	Kız Yet. Yurdu	Malatya	200 kişilik	1985	1988	378	-	1	
85I000170	Kız Yet. Yurdu	Afyon	200 kişilik	1985	1988	378	-	1	
85I000180	Kız Yet. Yur. (Atölyeli)	Konya	200 kişilik	1985	1988	378	-	1	
85I000190	Kız Yet. Yur.	İçel	200 kişilik	1985	1988	378	-	1	
85I000200	Erkek Yet. Yur.	Ankara	200 kişilik	1985	1988	378	-	1	
85I000210	Erk. Yet. Yur. (Atölyeli)	İzmir	200 kişilik	1985	1988	378	-	1	
85I000220	Erkek Yet. Yur.	Antalya	200 kişilik	1985	1988	378	-	1	
85I000230	Erkek Yet. Yur.	Niğde	200 kişilik	1985	1988	378	-	1	
85I000240	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Kırklareli	200 kişilik	1985	1988	378	-	1	
86I000070	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Van	150 kişilik	1986	1988	750	227	1	
86I000080	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Diyarbakır	150 kişilik	1986	1988	750	-	1	
86I000090	Yet. Yurdu (Atölyeli)	İstanbul	200 kişilik	1986	1988	392	-	1	
87I001630	Akyurt Yet. Yur.	Ankara	40 kişilik	1987	1988	161	-	10	
87I001640	Kız Yet. Yur.	Erzincan	150 kişilik	1987	1988	377	-	1	
87I001650	Yet. Yurdu	Denizli	150 kişilik	1987	1988	377	-	1	
87I001660	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1988	377	-	10	
87I001670	Yet. Yurdu	Turhal	150 kişilik	1987	1988	377	-	10	
Toplam						17.537	3.727	1.675	

*Kaynakça: DPT 1987 Yılı Yatırım Programı.

Beşinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1987 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **17.537.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1987 yılı için bu projelere **1.675.000.000 (% 9,5)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır. Ayrıca tabloda yer alan projelerden bazılarının maliyetinin %40 ile %50 arasında bir miktarı, mahalli katkı ile karşılanmıştır.

Tablo 23. 1988 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1987	1988
				Başlama	Bitiş	Toplam	sonuna kadar	yatırımı
				Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam
85I000010	Etüd-Proje	Çeşitli	Etüd-Proje	1985	1988	39	-	39
85I000020	60 ve 80 Yatak Kap. Alter. Tip Yaş. Huzurevi	Çeşitli	Etüd-Proje	1985	1988	490	60	200
80I000200	Yaş. Huzurevi	Ordu	220 kişilik	1980	1987	1.783	982	801
82I000030	Yet. Yur.	Samsun	250 kişilik	1982	1988	710	413	297
83I000030	Merkez Yet. Yur.	Kırşehir	300 kişilik	1983	1987	635	377	258
84I000050	Erkek Yet. Yur.	Edirne	200 kişilik	1983	1987	1.621	1.544	77
84I000060	Kız Yet. Yurdu	Uşak	200 kişilik	1983	1987	1.845	1.201	644
84I000130	Kız Yet. Yurdu	Antalya	200 kişilik	1984	1987	976	695	281
85I000240	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Kırklareli	200 kişilik	1985	1988	500	250	250
86I000050	Gediz Ç. Yuv. (7-12)	Kütahya	-	1986	1987	261	33	228
87I001630	Akyurt Yet. Yur.	Ankara	40 kişilik	1987	1988	165	75	90
83I000240	Çamlıca Rek. Mrk.	İstanbul	Etüd-Proje	1983	1990	1.300	11	250
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1983	1989	1.983	185	50
85I000080	Yet. Yurdu (Atölyeli)	Burdur	200 kişilik	1985	1989	840	23	60
85I000090	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Çanakkale	200 kişilik	1985	1989	945	-	10
85I000100	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Samsun	300 kişilik	1985	1989	1.022	-	10
85I000110	Sırameşeler Yet. Yurdu	Bursa	200 kişilik	1985	1989	682	-	10
85I000120	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Edirne	200 kişilik	1985	1989	945	-	40
85I000130	Sak. ve Fel. Reh. Mer.	Samsun	200 kişilik	1985	1989	1.200	-	10
85I000140	Kız Yet. Yur. (Atölyeli)	Sivas	200 kişilik	1985	1990	682	-	1
85I000150	Kız Yet. Yurdu	Erzurum	200 kişilik	1985	1990	682	-	1
85I000160	Kız Yet. Yurdu	Malatya	200 kişilik	1985	1990	682	-	1
85I000170	Kız Yet. Yurdu	Afyon	200 kişilik	1985	1990	682	-	1
85I000180	Kız Yet. Yur. (Atölyeli)	Konya	200 kişilik	1985	1990	682	-	1
85I000190	Kız Yet. Yur.	İçel	200 kişilik	1985	1990	682	-	1
85I000200	Erkek Yet. Yur.	Ankara	200 kişilik	1985	1990	682	-	1
85I000210	Erk. Yet. Yur. (Atölyeli)	İzmir	200 kişilik	1985	1990	682	-	1
85I000220	Erkek Yet. Yur.	Antalya	200 kişilik	1985	1990	682	-	1
85I000230	Erkek Yet. Yur.	Niğde	200 kişilik	1985	1989	682	-	1
86I000060	Yet. Yurdu	Tokat	100 kişilik	1986	1989	229	98	60
86I000070	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Van	150 kişilik	1985	1989	1.012	303	1
86I000080	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Diyarbakır	150 kişilik	1986	1989	1.012	-	1
86I000090	Yet. Yurdu (Atölyeli)	İstanbul	200 kişilik	1986	1989	682	-	1
87I001640	Kız Yet. Yur.	Erzincan	150 kişilik	1987	1989	510	-	1
87I001650	Yet. Yurdu	Denizli	150 kişilik	1987	1989	510	-	1
87I001660	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1989	510	-	10
87I001670	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1989	510	9	10
88I001590	Yet. Yurdu	Nevşehir	200 kişilik	1988	1989	934	-	10
88I001600	Yet. Yurdu	Niğde	200 kişilik	1988	1989	934	-	10
88I001610	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Mardin	150 kişilik	1988	1989	1.264	-	10
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	1989	1.273	-	10
88I001630	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	K.Maraş	150 kişilik	1988	1989	1.264	-	10
Toplam						35.406	6.259	3.750

*Kaynakça: DPT 1988 Yılı Yatırım Programı.

Beşinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1988 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **35.406.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1988 yılı için bu projelere **3.750.000.000 (% 10,6)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır. Ayrıca tabloda yer alan projelerden bazılarının maliyetinin %40 ile %50 arasında bir miktarı, mahalli katkı ile karşılanmıştır.

Tablo 24. 1989 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1988 sonuna kadar	1989
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
85I000010	Etüd-Proje	Çeşitli	Etüd-Proje	1985	1989	74	-	74
85I000020	60 ve 80 Yatak Kap. Alter. Tip Yaş. Huzurevi	Çeşitli	Etüd-Proje	1985	1989	837	247	590
82I000030	Yet. Yur.	Samsun	250 kişilik	1982	1989	1.760	988	772
83I000030	Merkez Yet. Yur.	Kırşehir	300 kişilik	1983	1989	945	848	97
85I000240	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Kırklareli	200 kişilik	1985	1989	636	336	300
86I000050	Gediz Ç. Yuv. (7-12)	Kütahya	-	1986	1989	277	210	67
83I000240	Çamlıca Din. ve Rekreasyon Mrk.	İstanbul	Etüd-Proje	1983	1990	2373	239	444
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1984	1990	3.826	231	300
85I000080	Yet. Yurdu (Atölyeli)	Burdur	200 kişilik	1985	1990	1.540	93	400
85I000090	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Çanakkale	200 kişilik	1985	1990	1.930	9	400
85I000100	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Samsun	300 kişilik	1985	1990	1.815	9	400
85I000110	Sırameşeler Yet. Yurdu	Bursa	200 kişilik	1985	1990	1.369	9	350
85I000120	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Edirne	200 kişilik	1985	1990	1.669	37	400
85I000130	Sakatlar ve Felçliler Rehabilitasyon Merkezi	Samsun	200 kişilik	1985	1990	2.550	9	350
85I000140	Kız Yet. Yur. (Atölyeli)	Sivas	200 kişilik	1985	1990	914	-	50
85I000150	Kız Yet. Yurdu	Erzurum	200 kişilik	1985	1990	607	-	50
85I000160	Kız Yet. Yurdu	Malatya	200 kişilik	1985	1990	607	-	50
85I000170	Kız Yet. Yurdu	Afyon	200 kişilik	1985	1990	607	-	50
85I000180	Kız Yet. Yur. (Atölyeli)	Konya	200 kişilik	1985	1990	738	-	50
85I000190	Kız Yet. Yur.	İçel	200 kişilik	1985	1990	607	-	50
85I000200	Erkek Yet. Yur.	Ankara	200 kişilik	1985	1990	607	-	50
85I000210	Erk. Yet. Yur. (Atölyeli)	İzmir	200 kişilik	1985	1990	607	-	50
85I000220	Erkek Yet. Yur.	Antalya	200 kişilik	1985	1990	607	-	40
85I000230	Erkek Yet. Yur.	Niğde	200 kişilik	1985	1990	607	-	40
86I000070	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Van	150 kişilik	1986	1990	1.072	-	40
86I000080	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Diyarbakır	150 kişilik	1986	1990	1.072	-	40
86I000090	Yet. Yurdu (Atölyeli)	İstanbul	200 kişilik	1986	1990	738	-	50
87I001630	Akyurt Yet. Yur.	Ankara	40 kişilik	1987	1990	668	83	200
87I001650	Yet. Yurdu	Denizli	150 kişilik	1987	1990	1.072	-	50
87I001660	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1990	909	22	50
87I001670	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1990	909	26	110
88I001590	Yet. Yurdu	Nevşehir	200 kişilik	1988	1990	1.600	11	110
88I001600	Yet. Yurdu	Niğde	200 kişilik	1988	1990	988	-	50
88I001610	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Mardin	150 kişilik	1988	1990	2.275	20	50
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	1990	1.874	-	50
88I001630	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	K.Maraş	150 kişilik	1988	1990	2.275	9	50
Toplam						43.561	3.136	6.274

*Kaynakça: DPT 1989 Yılı Yatırım Programı.

Beşinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1989 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **43.561.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1989 yılı için bu projelere **6.274.000.000** (%) Türk Lirası ödenek ayrılmıştır. Ayrıca tabloda yer alan projelerden bazılarının maliyetinin %40 ile %50 arasında bir miktarı, mahalli katkı ile karşılanmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma dönemi, sosyal hizmetler alanında oldukça yoğun bir şekilde geçmiştir. Her ne kadar planlanan bütçe ile ayrılan bütçe arasında büyük bir fark olsa da yatırım programlarında yoğun bir şekilde çeşitli kurumların kuruluş bütçelerinin yer alması, ihtiyaç sahibi olan dezavantajlı grubun sürekli düşünüldüğü ve bütün programlarda yer aldığı ortaya koymaktadır. Planlı dönemin başladığı ilk yıllar ile 90'lara gelindiğinde bütün kamusal hizmetlerde olduğu gibi sosyal hizmetler alanında da büyük bir gelişme görüldüğü, söz konusu yatırım programlarında yer alan projeler incelendiğinde rahatlıkla söylenebilir. Planlanan dönemde projelerin tamamlanamaması malî açıdan daha fazla yükümlülükler getirmiş olduğu da görülmektedir. Buradaki en büyük etken olarak içinde bulunulan politik ve ekonomik durumlar gösterilebilir. Özellikle bazı yatırım programların planlandığı dönemlerde içinde bulunan konumun korunamaması nedeni ile veya beklentilerin karşılanamaması nedeni ile bir sonraki yıla ötelenmelerin görülmesi olağan karşılanmıştır. Ayrıca değişen toplumsal yaşam koşullarında hizmet türlerinin farklılaşarak artması ve malî açıdan zorlaması nedeni ile zaman zaman aksaklıklar yaşanması da o dönem şartlarında olağan karşılanmıştır.

3.1.5. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 30.10.1984 tarihli 3067 sayılı kanun gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 22.6.1989 tarihli 107. Birleşiminde onaylanmıştır (Altıncı Kalkınma Planı, 1989).

Plan'da toplumun sosyal alanlarına yönelik sosyal hizmet çalışmalarındaki başlıca hedefleri “ *1. Türk milletinin refah seviyesini açık toplum ve rekabete açık ekonomi ilke ve esasları doğrultusunda, hür ve güvenli bir ortamda yükseltmek* Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planının temel amacıdır. *Hızlı, dengeli ve istikrarlı bir kalkınma süreci içinde gelir dağılımını iyileştirmek, işsizliği, bölgesel ve yöresel*

gelişmişlik farklarını azaltmak Planın başlıca amaçları arasındadır. 2. Türk toplumunun temel taşı olan ailenin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda desteklenmesine ve güçlendirilmesine, kadının ve çocuğun korunmasına ve eğitilmesine önem verilecektir.” (Altıncı Kalkınma Planı 1989) şeklinde genel ifadesini bulmuştur.

Toplamda beş bölümden oluşan Planı'n 4. bölümünde “Sosyal Hizmet ve Yardımlar” başlığı ile dezavantajlı gruplara yönelik uygulanması planlanan çalışmalardan bahsedilmiştir.

Plan'da öncelikli olarak sosyal hizmet alanındaki çalışmalardan ziyade ülke nüfusunun ilerleyen yıllarda tahmini olarak ne kadar artabileceği üzerinde durulmuştur. Çünkü planlı bir şekilde nüfus artışının kontrol altında tutulması, kamusal hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine yeteri kadar ulaştırılmasını sağlayacaktır. Tam tersi durum düşünüldüğünde nüfus artışının hesaplanmadan sosyal politikalar planlanması ve hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine yeteri kadar ulaştırılmasında sorunların yaşanması beraberinde memnuniyetsizlikleri, toplum içerisinde huzursuzlukları ve toplumsal anlamda kriz durumlarının ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Bu nedenle Planı'n sosyal hizmetlere ilişkin bölümünün başında “*Ülke nüfusunun gelecek yıllarda hangi boyutlara ulaşacağına tahmin edilmesi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlardaki ihtiyaçların tesbiti ile çıkması muhtemel sorunların çözümüne yönelik tedbir ve kararların önceden alınabilmesi bakımından büyük önem arz etmektedir.*” (Altıncı Kalkınma Planı, 1989:284) ifadesi yer almaktadır.

Altıncı Kalkınma Planı, toplumsal kalkınmanın da temel unsurunun birey olduğunu yineleyen bir anlayış ile tasarlanmıştır. Özellikle gittikçe gelişen teknolojik yaşam şartlarında birçok olumsuzlukla (hastalıklarla mücadele, ölüm oranlarının azaltılması, ortalama yaşam düzeyinin yükseltilmesi yönündeki çalışmalar) mücadele anlamında olumlu gelişmelerin yaşanması, toplumsal kalkınmanın ve toplumsal refah düzeyinin tüm bireyler arasında dengeli bir şekilde dağılımını olağan bir şekilde ortaya koymayı gerektirmektedir.

Kamusal hizmetlerin tüm ihtiyaç sahipleri arasında dengeli bir şekilde dağıtılması amacı ile hizmetlerin ulaştırılmasında gerekli tüm çalışmaların titizlikle yapılması ve her alanda dikkat edilmesi gereken konuların olduğu ve dikkat edileceği ifade edilmiştir. Öyle ki toplumsal anlamda çalışma yapan sivil yapıların da desteklenmesi de planda yer almıştır.

Altıncı Kalkınma Planı'nda, daha önceki planlarda yer almayan ayrı bir bölüme yer verilmiştir: **Aile – Kadın - Çocuk**. Önceki planlarda hep yatırım şekli olarak kamusal hizmet binaları üzerinde durulmuştur. Ancak Altıncı Kalkınma Planı'nda böyle ayrıntılı bir ayrıcalık tanınması oldukça büyük bir önem arz etmektedir. *“Millî ve manevî değerlerin korunmasında ve geliştirilmesinde, dolayısıyla millî bütünlüğün ve dayanışmanın pekiştirilmesinde temel unsur olan aile müessesesinin her bakımdan güçlendirilmesi, kalkınmaya paralel olarak ekonomik ve sosyal yapıdaki değişme ve gelişmelere uyum sağlamasına yardımcı olacak tedbirlerin alınması ve ailelerin sosyal refahtan aldıkları payın dengeli olarak artırılması esastır. Aile fertleri arasında bağlılık ve dayanışmayı geliştirici ve özendirici politikalara ağırlık verilecektir (5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun da yer alan ve uygulanması gereken tüm tedbir kararlarının temelinde de öncelikle çocuğun yüksek yararının aile yanında sağlanması amaçlanmaktadır). Ailenin artan sosyal hizmet ve yardım ihtiyaçlarının karşılanmasında standardizasyona önem verilecek ve bu alanda gönüllü dayanışma teşvik edilecektir. Ailelerin çocuk yetiştirme, sağlıklı ve dengeli beslenme konularında bilgilendirilmeleri üzerinde önemle durulacaktır. Kadınların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi ve meslekî eğitim imkanlarından daha fazla yararlanmaları suretiyle özellikle tarım dışı sektörlerde istihdamının yaygınlaştırılması için gerekli ortam oluşturulacaktır. Çalışan kadınların çalışma hayatı, sosyal güvenlik, sağlık, meslekî eğitim, yeniden işe alınma gibi konularda karşılaştıkları, uygulamadan kaynaklanan güçlüklerin giderilmesi için tedbirler geliştirilecek, çocuklarının bakım imkanlarının artırılması teşvik edilecektir. Geleceğin güvencesi olan çocukların yaşatılması, bedenen ve fikren sağlıklı bir biçimde yetiştirilmesi temel ilkedir. Çalışan çocukların çalışma şartları ve iş güvenliği, sağlık, sosyal güvenlik ve meslekî eğitim konularındaki sorunları üzerinde önemle durulacak ve uzun dönemde çalışma hayatından çıkarılmalarını sağlayacak ortamın oluşturulmasına çalışılacaktır. Çocukları kötü alışkanlıklardan*

koruyucu ve suça itilmelerini engelleyici önlemler bir bütün olarak ele alınacaktır. Çocukların oyun ve spor alanları artırılacak, okuma alışkanlığı ve beceriler kazandırmaya yönelik kültürel faaliyetlere ağırlık verilecek, bir alanda eğitici ve öğretici yazılı ve görsel yayın araçlarından etkin şekilde yararlanılacaktır. Korunma ve bakıma ihtiyacı olan daha çok sayıda çocuğun kurum bakımı ve koruyucu aile uygulamasından yararlanması sağlanacaktır. Özel eğitime olan daha fazla çocuğun bu imkanlardan yararlanması için gerekli tedbirler alınacaktır.” (Altıncı Kalkınma Planı 1989: 287) ifadeleri ile daha önceki planlarda ayrıntılandırılmayan hususlar üzerinde durulmuştur.

Ayrıca toplumsal hayatta gelecek nesiller açısından önemli bir yeri olan gençler hakkında da uygulamalar düşünülmüştür. Gençlerin eğitim alarak topluma faydalı bireyler olarak yetişmeleri temel ilke olmuştur. Gençlerin faydalandığı kamusal hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi ve çeşitli etkinlik ve uygulama programları ile zararlı alışkanlıklardan korumak amaçlanmıştır. Özellikle uyuşturucu madde ve türevleri ile ilgili mücadelede koordinasyonun sağlanması ve bu birliktelik ile hareket edilmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Gençlerin toplumsal içerisindeki bireysel ve toplu olarak üstlendikleri rollerdeki verimliliği, toplumsal hayat içerisindeki tutum ve davranışları ve sosyoekonomik düzeyleri hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olunması ve bu bilgiler ışığında politik adımların atılması amacı ile birçok araştırma çalışmasının önemi vurgulanmıştır.

Altıncı Kalkınma Planı'nı genel itibari ile dikkatli bir şekilde incelendiğinde hemen hemen bütün alanlarda öncelikle bireye önem verildiği görülecektir. Daha önce ekonomik ağırlıklı olan planların aksine Altıncı Kalkınma Planı oldukça hümanist bir düşünce içerisinde hazırlanmıştır. Özellikle sosyal hizmet alanında politik perspektifin genişlemesi, hem ülke toplumsal yapısı açısından hem de bireysel anlamda oldukça yerinde bir davranış olarak kendini göstermiştir. Ekonomi tamamen arka plana itilmemiş ancak önemli olan unsurun insan olduğu anlaşılmıştır denilebilir. Öyle ki Plan'da “... ekonomik ve sosyal kalkınmanın ancak insan gücünün iyi yetiştirilmesi ve eğitilmesi ile sağlanabileceği göz önünde bulundurulurak ...” (Altıncı Kalkınma Planı 1989: 298) ifadeleri yer almıştır.

“Sosyal hizmet ve yardımların sosyoekonomik gelişme ve toplumsal refah ile orantılı, toplumun yapısıyla ve imkanları ile uyumlu olarak artırılması esastır. Sosyal hizmet ve yardım programlarında koruyucu ve önleyici uygulamalara öncelik verilecektir. Gerek kamu, gerekse özel ve gönüllü kuruluşlarca sunulan hizmet ve yardımlarda kaynakların rasyonel kullanılmasına özen gösterilecektir. Sosyal hizmetler ve yardımların ulaştırılmasında aile birimi esas alınacaktır. Yardıma muhtaç aileleri ihtiyaçlarının karşılanması, toplum hayatına intibakları, istihdamları, yaşlıların korunması ve korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılmasına yönelik politikaların uygulanmasında ilgili bütün kuruluşların etkin işbirliği sağlanacaktır. Korunmaya muhtaç çocuk, sakat ve yaşlılarla ilgili düzenlemeler yapılarak hizmetlerde bunlara öncelik tanınacaktır. Muhtaç yaşlı ve sakat kişilere ödenen aylıklarda ayarlamalar yapılacaktır. Müessese bakımı yerine mümkün olduğu kadar aile içinde bakım hedef alınarak hizmetler bu yaklaşımla organize edilecektir (hem çocuklar açısından hem de engelli bireyler açısından günümüzde hizmet modelleri yaklaşımında bu düşünce ile hareket edilmektedir). Müessese bakımı yapılan hallerde toplumla bütünleşmeye önem verilecektir (bazı şehirlerde çocuklara yönelik kurum hizmetlerinde tek bir kampüs içerisinde yerine toplumla iç içe bir barınma alanının oluşturulması, bu amaçla hareket edildiğini göstermektedir). Sosyal hizmet ve yardımların düzenlenmesinde mahalli yöneticiler ile o mahalli insanların daha fazla rol almaları sağlanacaktır. Kreş, gündüz bakımevi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, özürllüler için rehabilitasyon merkezleri, huzurevleri ve benzeri sosyal tesislerin yapımında vakıflar ve özel kesim girişimleri teşvik edilecektir (hem maddî açıdan hem de manevî açıdan toplum içerisinde bir sorumluluk alanının oluşturulması). Mahalli idarelerin sosyal hizmet ve yardımlar konusundaki katkıları arttırılacaktır (özellikle kamusal hizmet olarak ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında kolaylıkların sağlanması amacı ile). Alkolizm, toksikomani, fuhuş, fuhuşla ilgili bulaşıcı hastalıklar, kötü alışkanlıklar ile mücadele ve eski hükümlülerin korunmaları ile ilgili olarak sosyal rehabilitasyon uygulamaları etkinleştirilerek yaygınlaştırılacaktır.” (Altıncı Kalkınma Planı 1989: 306) ifadeleri, toplumsal anlamda önceki politik uygulamalara göre daha ayrıntılı ve titiz bir şekilde hareket edilmesi gerektiği ortaya konmuştur.

Tablo 25. 1990 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1989 sonuna kadar	1990 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
90I000640	Etüd-Proje	Muhtelif		1990	1991	350	-	100
82I000030	Yet. Yurdu	Samsun	250 kişilik	1985	1990	2.288	1.980	308
85I000080	Yet. Yurdu (Atölyeli)	Burdur	200 kişilik	1985	1990	2.237	400	1.857
85I000090	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Çanakkale	200 kişilik	1985	1990	3.845	248	3.597
85I000120	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Edirne	200 kişilik	1985	1990	2.586	248	2.338
85I000240	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Kırklareli	200 kişilik	1985	1990	1.901	717	1.184
86I000050	Gediz Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Kütahya	-	1986	1990	588	374	214
87I001630	Akyurt Yet. Yur.	Ankara	40 kişilik	1987	1990	379	124	255
88I001610	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Mardin	150 kişilik	1988	1990	2.848	380	2.468
89I000320	Çocuk Yuvası Tevsif	Siirt		1989	1990	625	62	563
83I000240	Çamlıca Din. ve Rekreasyon Mrk.	İstanbul	Etüd-Proje	1983	1991	4.867	509	1.000
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1984	1992	6.350	365	1.000
85I000100	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Samsun	300 kişilik	1985	1991	3.604	263	900
86I000090	Yet. Yurdu (Atölyeli)	İstanbul	200 kişilik	1986	1992	1.632	-	276
87I001660	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1991	1.253	35	300
87I001670	Yet. Yurdu	Tokat-Turhal	150 kişilik	1987	1991	1.958	140	500
88I001590	Yet. Yurdu	Nevşehir	200 kişilik	1988	1991	1.446	141	250
88I001600	Yet. Yurdu	Niğde-Aksaray	200 kişilik	1988	1992	1.780	62	310
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	1993	6.028	-	900
88I001630	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	K.Maraş	150 kişilik	1988	1991	4.658	101	850
90I000680	Sarayköy Yet. Yur. Atölye binası	Ankara		1990	1990	350	-	350
90I000690	Atatürk Çocuk Yuv. Grup Ev.	Ankara	10 çocuk kap. 10 ad. ev	1990	1990	400	-	400
Toplam						51.973	6.119	19.920

*Kaynakça: DPT 1990 Yılı Yatırım Programı.

Altıncı Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1990 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **51.973.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1990 yılı için bu projelere **19.920.000.000 (% 38,3)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır. Ayrıca tabloda yer alan projelerden bazılarının maliyetinin %40 ile %50 arasında bir miktarı, mahalli katkı ile karşılanmıştır.

Tablo 26. 1991 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1990 sonuna kadar	1991 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
82I000030	Yet. Yurdu	Samsun	250 kişilik	1982	1991	3.846	3.336	510
85I000080	Yet. Yurdu(Atölyeli)	Burdur	200 kişilik	1985	1991	2.616	793	1.823
85I000090	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Muhtelif	200 kişilik	1985	1991	7.758	2.414	5.344
85I000100	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Muhtelif	300 kişilik	1985	1991	5.777	3.106	2.671
87I001630	Akyurt Yet. Yur.	Ankara	40 kişilik	1987	1991	1.334	1.018	316
88I001610	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Mardin	150 kişilik	1988	1991	4.792	3.064	1.728
83I000240	Çamlıca Din. ve Rekreasyon Mrk.	İstanbul	Ettüd-Proje	1983	1992	3.800	297	1.123
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1984	1992	6.716	886	1.000
86I000090	Yet. Yurdu (Atölyeli)	İstanbul	200 kişilik	1986	1992	8.235	1.222	3.000
88I001590	Yet. Yurdu	Nevşehir	200 kişilik	1988	1992	5.484	811	2.000
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	1993	13.188	792	1.300
88I001630	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	K.Maraş	150 kişilik	1988	1993	7.919	906	1.000
91I001280	Çocuk Yuv. İnş. (İzmir (0-12 Yaş), Kırıkkale, Gümüşhane (-12 Yaş))	Muhtelif		1991	1993	13.900	-	200
91I001290	Yet. Yur. İnş. (İzmir Kız Yet. Yur., Gümüşhane)	Muhtelif		1991	1993	3.270	-	150
91I001300	Huzurevi İnş. (Konya, Tokat)	Muhtelif		1991	1993	6.000	-	150
91I001310	Yatalak ve Yaş. Özel Bakımevi İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1993	6.436	-	100
91I001320	Eğit. Zih. Özur. Reh. Mrk. İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1992	6.436	-	100
Toplam						107.507	18.645	22.515

*Kaynakça: DPT 1991 Yılı Yatırım Programı.

Altıncı Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1991 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **107.507.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1991 yılı için bu projelere **22.515.000.000 (% 20,9)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır. Ayrıca tabloda yer alan projelerden bazılarının maliyetinin %40 ile %50 arasında bir miktarı, mahalli katkı ile karşılanmıştır.

Tablo 27. 1992 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1991 sonuna kadar	1992 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
92I000960	Etüd-Proje	Muhtelif		1992	1992	400	-	400
83I000240	Spastik Çocuklar ve Zihinsel Özürlüler Mrk.	İstanbul	Etüd-Proje 150 kişilik	1983	1992	8.234	2.674	5.560
85I000090	Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	Çanakkale	200 kişilik	1985	1992	6.316	3.736	2.580
85I000100	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Samsun	300 kişilik	1985	1992	5.857	2.657	3.200
85I000120	Çocuk Yuv. (0-6 Yaş)	Edirne	200 kişilik	1985	1992	5.796	4.166	1.630
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1984	1993	9.550	1.190	1.500
86I000090	Yet. Yurdu (Atölyeli)	İstanbul	200 kişilik	1986	1993	4.293	593	600
87I001660	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1993	2.819	1.319	600
87I001670	Yet. Yurdu	Tokat-Turhal	150 kişilik	1987	1993	4.500	1.660	700
88I001590	Yet. Yurdu	Neşşehir	200 kişilik	1988	1993	3.171	1.441	679
88I001600	Yet. Yurdu	Niğde-Aksaray	200 kişilik	1988	1993	4.170	1.370	650
88I001610	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Mardin	150 kişilik	1988	1993	11.292	4.792	200
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	1995	20.952	2.092	300
88I001630	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	K.Maraş	150 kişilik	1988	1993	12.106	1.906	200
91I001280	Çocuk Yuv. İnş. (İzmir(0-12 Yaş), Kırkkale, Gümüşhane(7-12 Yaş))	Muhtelif	750 kişilik	1991	1995	23.490	200	300
91I001290	Yet. Yur. İnş. (İzmir Kız Yet. Yur., Gümüşhane)	Muhtelif	400 kişilik	1991	1995	5.450	150	100
91I001300	Huzurevi İnş. (Konya, Tokat)	Muhtelif		1991	1994	10.095	150	100
91I001310	Yatalak ve Yaş. Özel Bakımevi İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1993	10.870	1	1
91I001320	Eğit. Zih. Ötür. Reh. Mrk. İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1993	10.870	100	200
92I001000	Sürekli Bak. Mrk. (Ankara, Aksaray)	Muhtelif	Etüd-Proje-İnş.	1992	1994	10.000	-	400
92I001010	Ruhsal Özürlüler Bak. ve Reh. Mrk.	İstanbul	300 kişilik	1992	1995	13.500	-	400
92I001020	Yet. Yur. İnş.	Karaman	150 kişilik	1992	1994	3.600	-	125
92I001030	Çocuk Yuv.	Batman	İnş.	1992	1994	9.180	-	100
92I001040	Çocuk Yuv.	Şırnak	İnş.	1992	1994	9.180	-	100
92I001050	Huzurevi İnş.	Aksaray	İnş.	1992	1994	4.500	-	125
Toplam						205.191	30.197	20.750

*Kaynakça: DPT 1992 Yılı Yatırım Programı.

Altıncı Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1992 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **205.191.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1992 yılı için bu projelere **20.750.000.000** (% 10,1) Türk Lirası ödenek ayrılmıştır. Ayrıca tabloda yer alan projelerden bazılarının maliyetinin %40 ile %50 arasında bir miktarı, mahalli katkı ile karşılanmıştır.

Tablo 28. 1993 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1992 sonuna kadar	1993 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
93I000540	Etüd-Proje	Muhtelif		1993	1993	400	-	400
83I000240	Çamlıca Din. ve Rekreasyon Mrk.	İstanbul	Etüd-Proje	1983	1993	14.186	11.226	2.960
85I000100	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Samsun	300 kişilik	1985	1993	9.848	8.108	1.740
85I000120	Çocuk Yuv. (0-6 Yaş)	Edirne	200 kişilik	1985	1993	14.105	10.405	3.700
87I001670	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1993	7.615	4.140	3.475
88I001610	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Mardin	150 kişilik	1988	1993	16.437	11.184	5.253
88I001630	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	K.Maraş	150 kişilik	1988	1993	9.632	3.221	6.411
88I001590	Yet. Yurdu	Nevşehir	200 kişilik	1988	1993	6.440	3.508	2.932
88I001600	Yet. Yurdu	Niğde	200 kişilik	1988	1993	7.062	3.232	3.830
91I001310	Yatalak ve Yaş. Özel Bakımevi İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1993	17.512	10.371	1
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1984	1994	25.165	2.205	3.000
87I001660	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1994	4.674	3.044	358
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	1995	21.910	-	4.000
91I001280	Çocuk Yuv. İnş. (İzmir(0-12 Yaş), Kırıkkale, Gümüşhane(7-12 Yaş))	Muhtelif	750 kişilik	1991	1994	39384	-	6.000
91I001290	Yet. Yur. İnş. (İzmir Kız Yet. Yur., Gümüşhane)	Muhtelif	400 kişilik	1991	1994	10.020	-	1.000
91I001300	Huzurevi İnş. (Konya, Tokat)	Muhtelif		1991	1994	18.620	-	-
91I001320	Eğit. Zih. Özur. Reh. Mrk. İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1994	9.310	-	-
92I001000	Sürekli Bak. Mrk. (Ankara, Aksaray)	Muhtelif	Etüd-Proje-İnş.	1992	1994	18.460	-	-
92I001010	Ruhsal Özürlüler Bak. ve Reh. Mrk.	İstanbul	300 kişilik	1992	1995	24.705	-	-
92I001020	Yet. Yur. İnş.	Karaman	150 kişilik	1992	1994	6.600	-	-
92I001030	Çocuk Yuv.	Batman	200 kişilik	1992	1994	16.720	-	-
92I001040	Çocuk Yuv.	Şırnak	200 kişilik	1992	1994	16.720	-	-
92I001050	Huzurevi İnş.	Aksaray	80 kişilik	1992	1994	9.310	-	-
Toplam						324.835	70.644	45.060

*Kaynakça: DPT 1993 Yılı Yatırım Programı.

Altıncı Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1993 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **324.835.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1993 yılı için bu projelere **45.060.000.000 (% 13,9)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır. Ayrıca tabloda yer alan projelerden bazılarının maliyetinin %40 ile %50 arasında bir miktarı, mahalli katkı ile karşılanmıştır.

Tablo 29. 1994 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı Toplam	1993 sonuna kadar Toplam	1994 yatırımı Toplam
				Başlama	Bitiş			
93I000540	Etüd-Proje	Muhtelif		1993	1994	1.000	-	1.000
83I000240	Çamlıca Din. ve Rekreasyon Mrk.	İstanbul	Etüd-Proje	1983	1994	22.309	19.060	3.249
85I000120	Çocuk Yuv. (0-6 Yaş)	Edirne	200 kişilik	1985	1994	24.900	19.730	5.150
87I001660	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1994	8.300	5.300	3.000
87I001670	Yet. Yurdu	Tokat- Turhal	150 kişilik	1987	1994	13.600	10.100	3.500
88I001600	Yet. Yurdu	Niğde	200 kişilik	1988	1994	12.680	9.380	3.300
88I001610	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Mardin	150 kişilik	1988	1994	21.200	14.800	6.400
92I001020	Yet. Yur. İnş.	Karaman	150 kişilik	1992	1994	11.020	970	10.050
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1984	1995	43.000	10.000	8.000
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	1995	56.000	-	4.000
91I001280	Çocuk Yuv. İnş. (İzmir(0-12 Yaş), Kırıkkale, Gümüşhane(7-12 Yaş))	Muhtelif	750 kişilik	1991	1995	94.000	-	7.500
91I001290	Yet. Yur. İnş. (İzmir Kız Yet. Yur., Gümüşhane)	Muhtelif	400 kişilik	1991	1995	13.500	-	4.000
91I001300	Huzurevi İnş. (Konya, Tokat)	Muhtelif		1991	1995	44.000	730	5.000
91I001310	Yatalak ve Yaş. Özel Bakımevi İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1995	35.000	1	1
91I001320	Eğit. Zih. Özur. Reh. Mrk. İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1995	24.000	-	4.000
92I001000	Sürekli Bak. Mrk. (Ankara, Aksaray)	Muhtelif	Etüd-Proje- İnş.	1992	1995	47.600	-	3.000
92I001010	Ruhsal Özürlüler Bak. ve Reh. Mrk.	İstanbul	300 kişilik	1992	1995	62.900	-	2.800
92I001030	Çocuk Yuv.	Batman	200 kişilik	1992	1995	43.000	-	2.800
92I001040	Çocuk Yuv.	Şırnak	200 kişilik	1992	1995	43.000	-	2.000
92I001050	Huzurevi İnş.	Aksaray	80 kişilik	1992	1995	24.000	-	2.000
93I000830	Çocuk Yuv. İnş. (0-6 Yaş)	Tekirdağ Çerkezköy	150 kişilik	1993	1995	28.000	750	2.000
94I001260	Kız Yet. Yur. İnş.	Afyon	75 kişilik	1994	1996	9.000	-	400
94I001270	Kız Yet. Yur. İnş.	Ankara	150 kişilik	1994	1997	13.000	-	400
94I001280	Kız Yet. Yur. İnş.	Diyarbakır	150 kişilik	1994	1995	22.000	-	400
94I001290	Huzurevi (AP)	Diyarbakır	80 kişilik	1994	1997	20.000	-	400
94I001300	Kız Yet. Yur. İnş.	İstanbul	150 kişilik	1994	1996	13.000	-	400
94I001310	Çocuk Yuv. (AP)	Muş	150 kişilik	1994	1997	22.000	-	400
Toplam						772.009	90.821	85.150

*Kaynakça: DPT 1994 Yılı Yatırım Programı.

Altıncı Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1994 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **772.009.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1994 yılı için bu projelere **85.150.000.000 (% 11)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır. Ayrıca tabloda yer alan projelerden bazılarının maliyetinin %40 ile %50 arasında bir miktarı, mahalli katkı ile karşılanmıştır.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma dönemi, sosyal hizmetler açısından bir önceki dönem kadar yoğun geçmemiştir. Yatırım programlarında dalgalanmalar görülmüş yurdun dört bir yanına yatırım amaçlı hazırlanan bütçenin dağıtımında zaman zaman ve yer yer yetersizliklerin yaşandığı görülmüştür. Her ne kadar planlanan bütçe ile ayrılan bütçe arasında büyük bir fark olsa da yatırım programlarında yoğun bir şekilde çeşitli kurumların kuruluş bütçelerinin yer alması, ihtiyaç sahibi olan dezavantajlı grubun sürekli düşünüldüğü ve bütün programlarda yer aldığını ortaya koymaktadır. Bir önceki yılın sosyal hizmet alanında getirdiği hizmet ivmesi, bu yılda devam etmiştir. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, zaman zaman malî sorunlar yaşansa da sosyal hizmet açısından verimli bir şekilde geçtiği söylenebilir.

3.1.6. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 30.10.1984 tarihli 3067 sayılı Kanun gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 18.7.1995 tarihli 142. Birleşiminde onaylanmıştır.

“Türkiye, 21. Yüzyıla çağdaş, üreten, gelirini adaletle paylaşan, insan haklarını ve demokratik özgürlükleri tam olarak kullanan, barış içinde bir ülke olarak girmelidir. Türkiye, olanakları ve toplumsal dokusu ile bu atılımı gerçekleştirecek güce sahiptir. Özgür ve demokratik bir ortamın sağlanmasına, bireyin ön plana çıkarılmasına, toplumun yaşam seviyesinin yükseltilmesi ve gelir dağılımının iyileştirilmesine, dünya refahından daha yüksek pay alabilmek için eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve toplumun tüm bireylerine yeteneklerine uygun eğitimin verilmesi, kültürel gelişmenin sağlanması, toplumun tümünün sosyal güvenlik ve temel sağlık hizmetlerine kavuşturulmasına çalışılacaktır. Sosyal sorunları çözebilecek kurumsal düzenlemelerde, insan kaynaklarının geliştirilmesi,

devletin sosyal görevlerinin yeniden tanımlanması, bölüşümün ekonomik ve sosyal dengeleri de dikkate alacak bir yapıda iyileştirilmesi önem taşımaktadır. Sosyal devlet anlayışı, toplumsal yararın yüksek olduğu eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik konularında yoğunlaştırılacak, sübvansiyonlar bütçeleştirilecek, uygulamada fırsat eşitliği, objektiflik, etkinlik ve yararlananların ödeme gücü dikkate alınacaktır.” (Yedinci Kalkınma Planı 1995:20) ifadeleri ile kamuoyu ile paylaşılan ve toplam 4 bölümden oluşan Planı’n 1. bölümünde genel sosyal gelişmeler değerlendirilmiş; ikinci bölümünde Planı’n genel amaçları ve ilkelerinin altında ve üçüncü bölümde sosyal hizmet alanında yapılan çalışmalardan da bahsedilmiştir.

“Kadın haklarının önemi ve kadınların eğitiminin kalkınmanın önemli bir gücünü oluşturduğu giderek daha iyi anlaşılmaktadır. Günümüzde ailelerin bazı fonksiyonlarını devralmış kurumların hizmetlerin duyulan ihtiyaç artmıştır. Sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, sosyal hizmet ve yardımlar alanında yeterli hizmetin verilebilmesi, ailelerin kriz durumlarında veya ihtiyaç halinde başvurabilecekleri kurumsal yapının oluşturulması ihtiyacı sürmektedir. Kadınların toplumsal statülerinin yükseltilmesi ve kalkınmaya katılımlarının artırılabilmesi için eğitim, sağlık, istihdam, sosyal güvenlik alanları ile ilgili göstergelerinin iyileştirilmesi, yasal açıdan kadın-erkek eşitliğini engelleyen hususların düzenlenmesi gerekmektedir.” (Yedinci Kalkınma Planı 1995: 38).

“Ailenin gelir sürekliliğinin, sağlık hizmetleri ihtiyacının ve sosyal güvenliğinin sağlanması suretiyle güçlendirilmesine, kriz durumlarında ihtiyaç ve sorunlarının giderilmesine yardımcı olacak bir sistemin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılacak; çocuk yetiştirme, yaşlı ve engelli üyelerinin bakımı konularında ailenin eğitilerek desteklenmesi sağlanacaktır. Aileyi korumak ve desteklemek amacıyla uygulanacak politikalarda kadın-erkek eşitliğinin güçlendirilmesine özen gösterilecektir. Toplumsal refahın artırılması ve kadınların da refahtan en üst düzeyde yararlanabilmesi için kız çocuklarının ve kadınların eğitimine ağırlık verilecek ve kadının kalkınmaya katılımı gerçekleştirilecektir. Çocuğun bakımı ve yetiştirilmesinde ideal ortamın aile olduğu ilkesinden hareketle, aileyi destekleyici önlemlere, koruyucu aile ve evlat edindirme uygulamalarına ağırlık verilecek, kurum bakımının iyileştirilmesi sağlanacaktır.” (Yedinci Kalkınma Planı 1995: 38).

“Çocukları kötü muamele ve kötü alışkanlıklardan koruyucu, suça itilmelerini engelleyici önlemler bir bütün olarak ele alınacak; suça eğilimli, sorunlu, evden kaçan ve sokakta risk altında yaşayan çocuklar için koruyucu ve önleyici hizmetler geliştirilecek; suça yönelen ve suç işleyen çocukların yeniden topluma kazandırılması sağlanacaktır.” (Yedinci Kalkınma Planı 1995: 40).

Yedinci Kalkınma Planı’nda da bir önceki planda olduğu gibi kalkınmanın temel itici gücünün insan olduğu *“İnsana yapılan yatırım en verimli yatırım olarak görülerek, genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahip olan ülkemizde hızlı ve istikrarlı bir ekonomik büyüme ve sosyal gelişmenin gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.”* (Yedinci Kalkınma Planı 1995: 22) sözleri ile vurgulanmıştır.

Tablo 30. 1996 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1995 sonuna kadar	1996 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
93I000540	Etüd-Proje	Muhtelif		1993	1996	4.000	-	4.000
88I001600	Yet. Yurdu	Niğde	200 kişilik	1988	1996	80.300	68.000	12.300
83I000240	Çamlıca Din. ve Rekreasyon Mrk.	İstanbul	Etüd-Proje	1983	1997	171.000	128.800	20.000
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1984	1997	200.000	80.000	8.000
87I001650	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1997	54.800	37.200	8.000
87I001670	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1997	78.100	50.700	10.000
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	1997	126.000		1.000
91I001280	Çocuk Yuv. İnş. (İzmir(0-12 Yaş), Kırıkkale, Gümüşhane(7-12 Yaş))	Muhtelif	750 kişilik	1991	1997	293.500	24.600	13.000
91I001290	Yet. Yur. İnş. (İzmir Kız Yet. Yur., Gümüşhane)	Muhtelif	400 kişilik	1991	1997	33.300	500	1.000
91I001300	Huzurevi İnş. (Konya, Tokat)	Muhtelif		1991	1997	118.400	35.900	16.000
91I001310	Yatalak ve Yaş. Özel Bakımevi İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1997	134.400	1	8.000
91I001320	Eğit. Zih. Özur. Reh. Mrk. İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1997	134.400	-	1.000
92I001000	Sürekli Bak. Mrk. (Ankara, Aksaray)	Muhtelif	Etüd-Proje-İnş.	1992	1997	102.600	3.000	5.000
92I001010	Ruhsal Özürlüler Bak. ve Reh. Mrk.	İstanbul	300 kişilik	1992	1997	122.000	-	5.000
92I001020	Yet. Yur. İnş. (7-12 Yaş)	Karaman	200 kişilik	1992	1997	65.000	50.000	7.000
92I001030	Çocuk Yuv.	Batman	200 kişilik	1992	1997	84.000	-	1.000
92I001040	Çocuk Yuv.	Şırnak	200 kişilik	1992	1997	84.000	-	1.000
92I001050	Huzurevi İnş.	Aksaray	80 kişilik	1992	1997	136.000	18.000	8.000
93I000910	Çocuk Yuv. İnş. (0-12 Yaş)	Tekirdağ	150 kişilik	1993	1997	125.500	500	2.000
94I001260	Kız Yet. Yur. İnş.	Afyon	75 kişilik	1994	1997	37.700	500	1.000
94I001270	Kız Yet. Yur. İnş.	Ankara	150 kişilik	1994	1997	98.000	-	1.000
94I001280	Kız Yet. Yur. İnş.	Diyarbakır	150 kişilik	1994	1997	50.000	200	4.000
94I001290	Huzurevi (AP)	Diyarbakır	80 kişilik	1994	1997	75.200	500	5.000
94I001300	Kız Yet. Yur. İnş.	İstanbul	150 kişilik	1994	1997	98.000	-	3.000
94I001310	Çocuk Yuv. (AP)	Muş	150 kişilik	1994	1998	85.300	300	2.000
94I001690	Yet. Yur. İnş.	Bilecik	75 kişilik	1994	1997	49.100	800	1.000
94I001700	Huzurevi İnş.	Muhtelif	400 kişilik (5 Adet)	1994	1997	704.000	3.850	5.000
96I001460	Huzurevi İnş.	Muhtelif		1994	1998	812.000	-	10.500
96I001470	Reh. Mrk.	Giresun	80 kişilik	1995	1998	77.000	-	1.000
96I001480	Reh. Mrk.	Manisa	72 kişilik	1995	1998	81.200	-	1.000
96I001890	Reh. Mrk.	Samsun	100 kişilik	1996	1997	63.200	-	1.000
96I001900	Sokak Çocuk. Mrk.	İçel	100 kişilik	1996	1997	33.200	-	1.000
Toplam						4.411.200	503.351	167.800

*Kaynakça: DPT 1996 Yılı Yatırım Programı.

Yedinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1996 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **4.411.200.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1996 yılı için bu projelere **167.800.000.000 (% 3,8)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 31. 1997 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1996 sonuna kadar	1997 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
93I000540	Etüd-Proje	Muhtelif		1993	1997	5.000	-	5.000
83I000240	Çamlıca Rek. Mrk.	İstanbul	Etüd-Proje	1983	1997	221.100	173.650	27.450
87I001650	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1997	69.400	62.400	7.000
87I001670	Yet. Yurdu	Tokat-Turhal	150 kişilik	1987	1997	100.100	73.100	27.000
92I001020	Yet. Yur. İnş. (7-12 Yaş)	Karaman	200 kişilik	1992	1997	71.600	69.400	2.200
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1984	1998	272.500	140.000	40.000
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	1998	126.000	-	5
91I001280	Çocuk Yuv. İnş. (İzmir(0-12 Yaş), Kırkkale, Gümüşhane(7-12 Yaş))	Muhtelif	750 kişilik	1991	1998	348.300	60.900	70.005
91I001290	Yet. Yur. İnş.	Muhtelif	400 kişilik	1991	1998	48.500	52.400	5
91I001300	Huzurevi İnş.	Muhtelif		1991	1998	154.500	1	69.750
91I001310	Yat. ve Yaş. Özel Bak.	Yozgat	220 kişilik	1991	1998	134.000	-	35.000
91I001320	Eğt. Zih. Özürl. Reh. Mrk. İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1998	134.000	-	10
92I001000	Sürekli Bak. Mrk.	Muhtelif	Etüd-Proje	1992	1998	100.000	-	10.005
92I001010	Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif		1992	1998	12.200	-	5
92I001030	Çocuk Yuv.	Batman	200 kişilik	1992	1998	84.000	-	6.490
92I001040	Çocuk Yuv.	Şırnak	200 kişilik	1992	1998	84.000	1.800	2.000
92I001050	Huzurevi İnş.	Aksaray	80 kişilik	1992	1998	190.000	400	10.000
93I000910	Çocuk Yuv. İnş. (0-12 Yaş)	Tekirdağ	150 kişilik	1993	1998	110.900	-	10.000
94I001270	Kız Yet. Yur.	Ankara	150 kişilik	1994	1998	98.000	7.800	5
94I001260	Kız Yet. Yur. İnş.	Afyon	75 kişilik	1994	1998	45.000	1.300	5.000
94I001280	Kız Yet. Yur. İnş.	Diyarbakır	150 kişilik	1994	1998	84.300	5.500	40.000
94I001290	Huzurevi (AP)	Diyarbakır	80 kişilik	1994	1998	130.400	-	30.000
94I001300	Kız Yet. Yur. İnş.	İstanbul	150 kişilik	1994	1998	93.000	1.200	5
94I001310	Çocuk Yuv. (AP)	Muş	150 kişilik	1994	1998	80.100	7.800	30.000
94I001690	Yet. Yur. İnş.	Bilecik	75 kişilik	1994	1998	78.000	2.200	7.000
94I001700	Huzurevi İnş.	Muhtelif	400 kişilik	1994	1998	704.600	-	28.005
96I001460	Huzurevi İnş.	Muhtelif		1994	1998	896.000	-	5.950
96I001470	Reh. Mrk.	Giresun	80 kişilik	1995	1998	77.000	-	5
96I001480	Reh. Mrk.	Manisa	72 kişilik	1995	1998	81.200	-	5
96I001890	Reh. Mrk.	Samsun	100 kişilik	1996	1998	63.200	-	5.000
96I001900	Sokak Çocuk. Mrk.	İçel	100 kişilik	1996	1998	33.200	-	5.000
Toplam						4.730.100	659.851	477.900

*Kaynakça: DPT 1997 Yılı Yatırım Programı.

Yedinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1997 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **4.730.100.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1997 yılı için bu projelere **477.900.000.000 (% 10,1)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 32. 1998 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1997 sonuna kadar	1998 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
93I000540	Etüd-Proje	Muhtelif		1993	1998	20.000	-	20.000
83I000240	Çamlıca Din. ve Rekreasyon Mrk.	İstanbul	Etüd-Proje	1983	1998	391.900	373.900	18.000
84I000040	Erkek Yet. Yur.	Çorum	200 kişilik	1984	1998	473.700	268.700	205.000
87I001650	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1998	170.500	108.500	62.000
87I001670	Yet. Yurdu	Tokat	150 kişilik	1987	1998	195.275	141.300	53.975
91I001300	Huzurevi İnş. (Konya, Tokat)	Muhtelif		1991	1998	266.500	164.500	102.000
92I001020	Yet. Yur. İnş. (7-12 Yaş)	Karaman	200 kişilik	1992	1998	16.100	131.000	30.000
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	1999	35.000	-	-
91I001280	Çocuk Yuv. İnş. (İzmir(0-12 Yaş), Kırıkkale, Gümüşhane(7-12 Yaş))	Muhtelif	750 kişilik	1991	1999	601.350	184.600	49.551
91I001290	Yet. Yur. İnş. (İzmir Kız Yet. Yur., Gümüşhane)	Muhtelif	400 kişilik	1991	1999	94.600	-	1
91I001310	Yatalak ve Yaş. Özel Bakımevi İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1999	939.700	439.700	20.000
91I001320	Eğit. Zih. Özur. Reh. Mrk. İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	1999	260.000	-	1
92I001000	Sürekli Bak. Mrk. (Ankara, Aksaray)	Muhtelif	Etüd-Proje-İnş.	1992	1999	180.500	500	1
92I001010	Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif		1992	1999	237.000	-	2
92I001030	Çocuk Yuv.	Batman	200 kişilik	1992	1999	245.200	3.100	1
92I001040	Çocuk Yuv.	Şırnak	200 kişilik	1992	1999	150.000	-	1
92I001050	Huzurevi İnş.	Aksaray	80 kişilik	1992	1999	455.600	91.200	50.000
93I000910	Çocuk Yuv. İnş. (0-12 Yaş)	Tekirdağ	150 kişilik	1993	1999	225.900	5.600	135.470
94I001260	Kız Yet. Yur. İnş.	Afyon	75 kişilik	1994	1999	97.500	5.600	81.940
94I001270	Kız Yet. Yur.	Ankara	150 kişilik	1994	1999	150.000	-	1
94I001280	Kız Yet. Yur. İnş.	Diyarbakır	150 kişilik	1994	1999	176.000	115.000	40.000
94I001290	Huzurevi (AP)	Diyarbakır	80 kişilik	1994	1999	269.400	125.800	40.000
94I001300	Kız Yet. Yur. İnş.	İstanbul	150 kişilik	1994	1999	150.000	-	1
94I001310	Çocuk Yuv. (AP)	Muş	150 kişilik	1994	1999	212.400	16.600	30.450
94I001690	Yet. Yur. İnş.	Bilecik	75 kişilik	1994	1999	151.600	17.600	30.000
94I001700	Huzurevi İnş.	Muhtelif	400 kişilik	1994	1999	1.479.400	38.700	800.001
96I001460	Huzurevi İnş.	Muhtelif		1994	1999	1.905.000	-	1
96I001470	Reh. Mrk.	Giresun	80 kişilik	1995	1999	255.000	-	1
96I001480	Reh. Mrk.	Manisa	72 kişilik	1995	1999	150.000	-	1
96I001890	Reh. Mrk.	Samsun	100 kişilik	1996	1999	200.000	-	2.000
96I001900	Sokak Çocuk. Mrk.	İçel	100 kişilik	1996	1999	200.000	-	10.000
Toplam						10.355.125	2.231.900	1.780.669

*Kaynakça: DPT 1998 Yılı Yatırım Programı.

Yedinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1998 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **10.355.125.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1998 yılı için bu projelere **1.780.669.000.000** (% 17,2) Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 33. 1999 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1998 sonuna kadar	1999 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
93I000540	Etüd-Proje	Muhtelif		1993	1999	10.000	-	10.000
91I001300	Huzurevi İnş. (Konya, Tokat)	Muhtelif		1991	1999	526.000	481.000	45.000
94I001260	Kız Yet. Yur. İnş.	Afyon	75 kişilik	1994	1999	148.000	96.000	52.000
94I001280	Kız Yet. Yur. İnş.	Diyarbakır	150 kişilik	1994	1999	467.000	317.000	100.000
94I001290	Huzurevi (AP)	Diyarbakır	80 kişilik	1994	1999	718.000	468.000	50.000
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	2000	504.000	-	1.000
91I001280	Çocuk Yuv. İnş. (İzmir(0-12 Yaş), Kırkkale, Gümüşhane(7-12 Yaş))	Muhtelif	750 kişilik	1991	2000	1.601.300	-	251.000
91I001290	Yet. Yur. İnş. (İzmir Kız Yet. Yur., Gümüşhane)	Muhtelif	400 kişilik	1991	1999	136.800	-	1.000
91I001310	Yatalak ve Yaş. Özel Bakımevi İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	2000	2.188.800	-	50.000
91I001320	Eğit. Zih. Özur. Reh. Mrk. İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	2000	374.400	-	1.000
92I001000	Sürekli Bak. Mrk.	Muhtelif	Etüd-Proje	1992	2000	276.500	-	2.000
92I001010	Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif		1992	2000	341.300	-	1.000
92I001030	Çocuk Yuv.	Batman	200 kişilik	1992	2000	819.350	-	100.000
92I001040	Çocuk Yuv.	Şırnak	200 kişilik	1992	2000	311.000	-	1.000
92I001050	Huzurevi İnş.	Aksaray	80 kişilik	1992	2000	1.152.000	-	164.000
93I000910	Çocuk Yuv. İnş. (0-12 Yaş)	Tekirdağ	150 kişilik	1993	2000	735.800	-	150.000
94I001270	Kız Yet. Yur.	Ankara	150 kişilik	1994	2000	216.000	-	1.000
94I001300	Kız Yet. Yur. İnş.	İstanbul	150 kişilik	1994	2000	216.000	-	1.000
94I001310	Çocuk Yuv. (AP)	Muş	150 kişilik	1994	2000	555.800	-	128.000
94I001690	Yet. Yur. İnş.	Bilecik	75 kişilik	1994	2000	365.000	-	100.000
94I001700	Huzurevi İnş.	Muhtelif	400 kişilik	1994	2000	4.322.800	-	201.000
96I001460	Huzurevi İnş.	Muhtelif		1994	2000	2.743.200	-	11.000
96I001470	Reh. Mrk.	Giresun	80 kişilik	1995	2000	367.200	-	1.000
96I001480	Reh. Mrk.	Manisa	72 kişilik	1995	2000	216.000	-	1.000
96I001890	Reh. Mrk.	Samsun	100 kişilik	1996	2000	288.000	-	1.000
96I001900	Sokak Çocuk. Mrk.	İçel	100 kişilik	1996	2000	289.400	-	36.000
Toplam						19.889.650	1.362.000	1.460.000

*Kaynakça: DPT 1999 Yılı Yatırım Programı.

Yedinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 1999 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **19.889.650.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 1999 yılı için bu projelere **1.460.000.000.000 (% 7,3)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 34. 2000 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	1999 sonuna kadar	2000 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
93I000540	Etüd-Proje	Muhtelif		1993	2000	20.000	-	20.000
91I001300	Huzurevi İnş. (Konya, Tokat)	Muhtelif		1991	2000	1.631.800	1.351.800	280.000
94I001260	Kız Yet. Yur. İnş.	Afyon	75 kişilik	1994	2000	313.800	213.800	100.000
94I001290	Huzurevi (AP)	Diyarbakır	80 kişilik	1994	2000	1.495.000	1.145.000	350.000
91I001310	Yatalak ve Yaş. Özel Bakımevi İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	2000	917.800	595.900	321.900
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	2001	715.000	-	100.000
91I001280	Çocuk Yuv. İnş. (İzmir(0-12 Yaş), Kırıkkale, Gümüşhane(7-12 Yaş))	Muhtelif	750 kişilik	1991	2001	2.270.600	1.114.300	250.001
91I001290	Yet. Yur. İnş. (İzmir Kız Yet. Yur., Gümüşhane)	Muhtelif	400 kişilik	1991	2001	330.600	-	1
91I001310	Yatalak ve Yaş. Özel Bakımevi İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	2001	3.119.000	1.709.200	250.000
91I001320	Eğit. Zih. Özur. Reh. Mrk. İnş.	Yozgat	220 kişilik	1991	2000	532.900	-	1
92I001000	Sürekli Bak. Mrk. (Ankara, Aksaray)	Muhtelif	Etüd-Proje-İnş.	1992	2001	688.350	-	80.001
92I001010	Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif		1992	2000	485.900	-	98.978
92I001030	Çocuk Yuv.	Batman	200 kişilik	1992	2000	1.278.700	635.550	350.000
92I001040	Çocuk Yuv.	Şırnak	200 kişilik	1992	2000	443.100	-	1
93I000910	Çocuk Yuv. İnş. (0-12 Yaş)	Tekirdağ	150 kişilik	1993	2000	1.188.100	541.200	178.000
94I001270	Kız Yet. Yur.	Ankara	150 kişilik	1994	2000	307.800	-	1
94I001280	Kız Yet. Yur.	Diyarbakır	150 kişilik	1994	2000	2.311.250	788.000	305.000
94I001300	Kız Yet. Yur. İnş.	İstanbul	150 kişilik	1994	2000	307.800	-	1
94I001690	Yet. Yur. İnş.	Bilecik	75 kişilik	1994	2000	603.500	183.900	134.000
94I001700	Huzurevi İnş.	Muhtelif	400 kişilik	1994	2000	6.644.000	654.900	208.001
96I001460	Huzurevi İnş.	Muhtelif		1994	2000	4.021.200	-	11
96I001470	Reh. Mrk.	Giresun	80 kişilik	1995	2000	522.900	-	56.000
96I001480	Reh. Mrk.	Manisa	72 kişilik	1995	2000	307.800	-	50.000
96I001890	Reh. Mrk.	Samsun	100 kişilik	1996	2000	418.600	-	98.099
96I001900	Sokak Çocuk. Mrk.	İçel	100 kişilik	1996	2000	444.600	30.600	14.999
2000I001380	Kız Yet. Yur.+ Çocuk Yuv.	Yalova	250 kişilik	2000	2001	544.507	-	1
2000I001390	Huzurevi	Yalova	80 kişilik	2000	2001	711.632	-	1
2000I001400	Çocuk Yuv.	Kocaeli-Karamürsel	150 kişilik	2000	2001	490.307	-	1
2000I001410	Kız Yet. Yur.+ Çocuk Yuv.	Kocaeli-Gölcük	250 kişilik	2000	2001	544.507	-	1
2000I001420	Bak. ve Reh. Mrk.	Kocaeli-Gölcük	Etüd-Proje	2000	2001	694.080	-	1
Toplam						34.305.133	8.982.150	3.245.000

*Kaynakça: DPT 2000 Yılı Yatırım Programı.

Yedinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2000 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **34.305.133.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2000 yılı için bu projelere **3.245.000.000.000 (% 9,5)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma dönemi, sosyal hizmet çalışmaları açısından oldukça verimli geçen yıllarda tanıklık eden bir kalkınma programı olmuştur. Yatırım programlarında günümüze yaklaştıkça hem proje tutarında hem de ayrılan bütçelerde artma görülmektedir. Ancak bu artış olumlu bir şekilde kendini göstermiş olup yurdun birçok köşesinde dezavantajlı gruplara yönelik olarak hizmet vermek üzere kamu kurum ve kuruluşların kurulması sağlanmıştır. Özellikle değişen dünya şartlarında ihtiyaç sahibi grupların sosyal devlet anlayışı gereği ihtiyaçlarını gidermek oldukça etkili bir politikadır. Bu açıdan Yedinci Kalkınma Planı dönemindeki yatırımlara bakıldığında Türkiye'nin de ekonomik ve politik şartlar elverdiği ölçüde oldukça geniş bir hizmet ağı kurduğu söylenebilir.

3.1.7. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), 30.10.1984 tarihli ve 3067 sayılı Kanun gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 27.6.2000 tarihli 119. Birleşiminde onaylanmıştır.

Toplam 10 bölümden oluşan Planı'n birinci bölümünde genel sosyal ve kültürel alandaki gelişmelere yönelik durum değerlendirmesi yapıldıktan sonra 7. ve 8. Bölümlerde sosyal hizmet alanındaki çalışmalardan söz edilmiştir.

Sosyal hizmet çalışmalarının başlıca amaçları hakkında çalışmamız başında kullandığımız ifadeler hatırlanıldığında, Plan'da kullanılan "*Gelir dağılımı eşitsizliği ölçütü olan Gini Katsayısı, 1987 yılındaki 0,43 düzeyinden 1994 yılında 0,49'a yükselmiş olup Türkiye'de kişisel gelir dağılımı alanında var olan dengesizliğin artarak devam ettiğini göstermektedir.*" (Sekizinci Kalkınma Planı 2000: 16) ifadeleri ile sosyal hizmet alanında halen istenilen seviyeye gelinemediği ortaya konmuştur.

Sekizinci Kalkınma Planı'nda, Avrupa ekonomisi (refah düzeyinin yüksek olması nedeni ile) ve Türkiye ekonomisi arasında yer yer karşılaştırma yapılmış ve ekonomik anlamdaki durum ortaya konularak ekonomik kalkınmanın hem toplumsal anlamda hem de bireysel anlamda yükseltilmesi için hangi alanlarda çalışmaların yapılabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca "*Artan kentleşme, göç olgusu, yüksek enflasyon, gelir dağılımının bozulması, yoksullaşma ve aile yapısında meydana gelen*

değişimler gibi sebeplerden dolayı sosyal hizmet ve yardımlara olan ihtiyaç artmaktadır. Sosyal hizmetlerin yürütülmesinde, dağıtım kurumsal ve finansal yapılanma, kurumlar arasındaki koordinasyon ve işbirliği eksikliği sebebiyle ortaya çıkan sorunlar önemini korumaktadır.” (Sekizinci Kalkınma Planı 2000: 18) ifadeleri ile yapılması gereken çalışmaların merkezîleşme sayesinde verimli olacağı anlaşılmıştır.

Plan’da bölgesel anlamda farklılıkların, sosyoekonomik ve sosyokültürel anlamda, yapılan çalışmalara rağmen devam ettiği ve özellikle maddî açıdan yetersizliklerin bu farkı ciddi anlamda etkilediğinden bahsedilmiştir. Ayrıca büyük kentlere olan göçün, bu sorunları daha da tetiklediği ve büyük kentler için düşünülen uygulamaların çerçevesinin genişletilmesi gerektiği de Plan’da yer edinmiştir.

Ulusal kaynakların, sosyal refahın artırılması amacı ile etkin ve verimli bir şekilde kullanılması ve bölgelerarasındaki sosyoekonomik farklılıkların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Plan’da bölgesel anlamda farklılıkların ortadan kaldırılması ve refah seviyesinin daha da yükseltilmesi de amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öncelikle bölgeler arasındaki farklılıkların temelleri belirlenmiş ve planlama çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca bu farklılıkların ortadan kaldırılması yönünde yapılacak çalışmalar kapsamında özel bir birim de oluşturulmuştur. Öyle ki Plan’ın farklı yerlerinde sosyal hizmet alanına verilen önem yinelenmiştir: *“Kırdan kente devam eden göç sonucu artan kentleşme, ekonomik ve sosyal yapıdaki gelişmeler sonucu aile yapısında oluşan değişim, sosyal yardım ve hizmetlere olan ihtiyacı artırmaktadır. Sosyal yardım ve hizmet sunan kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve ayrılan kaynakların yetersizliği, muhtaç ve ekonomik yoksunluk içerisindeki gruplara ulaşılmasında aksaklıklara yol açmaktadır. Sosyal yardım ve hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine etkin bir sistem çerçevesinde ulaştırılması önem arz etmektedir. Yoksullukla mücadele amacıyla uygulanan sosyal koruma programlarında etkinlik sağlanamamıştır. Uzun süredir devam eden yüksek enflasyon ve faiz ödemelerinin bütçe üzerindeki yükü devletin genelde sosyal refahı, özelden gelir dağılımını düzeltici ve yoksulluğu azaltıcı politikalar uygulama imkanlarını daraltmıştır. Gelir dağılımında gözlenen dengesiz yapı, ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltıcı etkilerinin ortaya çıkmasını güçleştirmektedir. Yoksulluğun ortadan kaldırılmasında, makroekonomik istikrarın sağlanması, üretken*

yatırımların artırılarak istihdamın geliştirilmesi, sosyal koruma programlarının etkinleştirilmesi, eğitim, sağlık, beslenme ve barınma sorunlarının çözümlenmesi, iktisadi politikalar ile sosyal politikaların ahenk içinde uygulanması, gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi, bilgi ekonomisinin gerektirdiği becerilerin aktarılması ve kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.” (Sekizinci Kalkınma Planı 2000: 75-76).

Sekizinci Kalkınma Planı'nda daha önceki planlarda yer almayan bir konuya da değinilmiştir: “*Ülkemize yurt dışından gelen göçmen, sığınmacı ve kaçak işçilerin demografik ve sosyoekonomik özelliklerinin tespiti ve takibine imkan verecek etkin bir kayıt sistemi geliştirilecektir.*” (Sekizinci Kalkınma Planı, 2000:79). Bu konu aslında oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Özellikle günümüzde düşünüldüğünde önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bilindiği üzere ülkemiz sınırlarında yaşanan olaylar sonucunda ülkemize sığınan mülteciler, yurt içerisinde hem toplumsal anlamda hem de sosyoekonomik anlamda birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Çalışabilecek yeterliliğe sahip olmasına rağmen sığındığı toprakların yönetimi tarafından uygulanan politikaların ardına sığınarak sosyal yardım talebinde bulunan sığınmacılar, hem ekonomik anlamda hem de toplumsal anlamda büyük bir yükü de beraberinde getirmektedir. Ayrıca aynı topraklarda yaşayan diğer ihtiyaç sahibi kişilere ayrılan paya ortak olan bu kişiler, sosyoekonomik anlamda kalkınmaya da engel olmaktadır. Sığınmacı olgusunun getirdiği bir diğer olumsuz durum ise düşük ücretli bir şekilde çalışmaları ve normal kazanç sınırlarına zarar vermeleridir. Özel işletmelerin düşük ücret karşısında gayrîresmi tutum ve davranışları, memnuniyetsizlik yaratmaktadır. Çünkü resmi yollarda işçi çalıştırma ile gayrîresmi yollarda işçi çalıştırma arasındaki ekonomik fark nedeni ile birçok kişi işsiz kalmaktadır.

Gençlerin zararlı alışkanlıklardan uzak durmasını kontrol ve takip etmek amacı ile yasal mevzuat çalışmalarının yanı sıra fiilî olarak da etkin bir hizmet sunabilmek için Uyuşturucu Kullanımı ile Mücadele Takip ve Yönlendirme Alt ve Üst Kurulları oluşturulmuştur. Bu kurul sayesinde mevcut durum değerlendirmesinden sonra yapılacak çalışmalar daha kısa ve etkin bir düzene kavuşmuştur.

Sekizinci Kalkınma Planı'nda, kadınlara ayrı bir yer verilmiştir. Kadının toplumsal yaşamdaki sosyal statüsüne yönelik olarak sağlık hizmetlerinden faydalanmasında, eğitim durumunun iyileştirilmesinde ve kişisel gelişiminde daha etkin çalışmaların yapılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda *“Kadınların toplumsal konumlarının güçlendirilmesi, etkinlik alanlarının genişletilmesi ve eşit fırsat ve imkanlardan yararlanmalarının sağlanması için eğitim seviyesi yükseltilecek, kalkınma sürecine, iş hayatına ve karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımları sağlanacaktır. Türk Medeni Kanunu'nda günün ekonomik ve sosyal koşullarına uygun düzenlemeler yapılacaktır.”* (Sekizinci Kalkınma Planı 2000: 94) ifadelerine yer verilmiştir.

Ailenin korunmasına dair de Plan'da ayrı bir çalışmaya yer verilmiştir. Özellikle ailenin toplumsal yaşam ve toplumsal kalkınma açısından önemine değinerek aile ilgili bütün çalışmalarda daha özenli davranılması ve devlet olarak öneminin korunması gerektiği ifade edilmiştir: *“Aileye yönelik hizmet veren kuruluşların yeniden yapılandırılması, teşkilat, personel ve mevzuat açısından ihtiyaçlarının karşılanması ve kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanması önemini korumaktadır. Millî ve manevî değerlerin korunmasında ve geliştirilmesinde, millî bütünlüğün ve dayanışmanın pekiştirilmesinde aile müessesesinin güçlendirilmesi esastır. Ailenin toplumsal ve ekonomik değişmeye uyum sağlamasına yardımcı olacak tedbirler alınacak, aile bireyleri arasında bağlılık ve dayanışmayı geliştirici ve özendirici politikalara ağırlık verilecektir. Ailenin gelir sürekliliğini, sağlık ve eğitim hizmetleri ihtiyacının karşılanması ve aileye sosyal güvenlik ve sosyal yardım sağlanması hususunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Çocuk yetiştirme, yaşlı ve engeli üyelerin bakımı konularında aile eğitilerek desteklenecek, aile ile ilgili kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlanacaktır. Aile ile ilgili kuruluşların mevzuat düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.”* (Sekizinci Kalkınma Planı 2000: 94).

Sekizinci Kalkınma Planı, oldukça geniş kapsamlı çalışmalar sonucu hazırlanmış bir plan olarak kendini göstermiştir. Daha önceki planlarda da toplumsal yaşamda dezavantajlı konumda bulunanlara yönelik çalışmalar yapılmış olsa da yeteri kadar ve ayrıntılı bilgiler edinilememiştir. Ancak Sekizinci Kalkınma Planı'nda bunun tam tersi durum yaşanmıştır. Çocuklara yönelik çalışmalar da bahsettiğimiz çalışmalardan biridir. Öncelikle yasal anlamda çocukların yaş sınırına

ilişkin çalışma yapılmış ve 18 yaş altındaki herkesin çocuk kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. Özellikle çocuk alanında yapılan mevzuat çalışmaları oldukça büyük öneme sahiptir. Toplumun temel unsuru olan insanın yaşamı boyunca hak ettiği şekilde yaşaması yetiştirilmesine bağlıdır. Bu kapsamda çocukların yetiştirilmelerinde karşılaşılabilecek sorunlar karşısında çözüm yolları konusunda yeterliliğe sahip olabilmek için çalışmalar Plan'da yer almıştır. *“1995 yılında onaylanarak yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde öngörülen ilke ve standartların iç hukuka yansıtılmasına, Sözleşmenin etkin bir şekilde uygulanması, izlenmesi ve koordinasyonuna, çocuklara yönelik tüm verilerin toplandığı bir veri tabanı ve bilgi ağı oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Çocuk işçiliği, sokak çocukları ve sokakta çalışan çocuklar sorunu önemini korumaktadır. Kimsesiz, aile ve yakın çevresinde yaşaması riskli olan çocuklar yönünden aile dışında alternatif bakım modellerinin geliştirilip yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesindeki 76 adet çocuk yuvası ve 97 adet yetiştirme yurdunda toplam 16.595 korunmaya muhtaç çocuğa hizmet verilmekte olup ayrıca 421 çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilmiş ve 11730 çocuk da evlat edindirilmiştir.”* (Sekizinci Kalkınma Planı 2000: 95). Çocukların herhangi bir suça itilmeleri durumunda önleyici tedbir çalışmalarının yapılması da planlanmıştır. Özellikle madde bağımlılığına, sokaktaki kötü alışkanlıklara ve çocukların zorla çalıştırılmalarına yönelik yasal mevzuat çalışmaları yapılmıştır.

Suçta itilen çocuklarla ilgilenecek kolluk kuvvetlerinin oluşturulması, bu çocukların toplumsal uyumunun sağlanması açısından hem işledikleri suçun kanunî karşılığını almak hem de bu esnada uyumunun sağlanması amacı ile kurulan ıslahevlerinin sayılarının artırılması amaçlanmıştır: *“Kanunla ihtilafa düşen çocuklar sorunu önemini korumaktadır. Çocukların suça itilmesini önlemeye yönelik politikalar oluşturulmasına; Çocuk Kolluğu kurulmasına; yeterli sayıda ve nitelikte çocuk tutukevi ve ıslah evi inşa edilmesine; çocuk tutukevi ve ıslah evi, Emniyet ve Jandarma bünyesinde çocuk konusunda uzmanlaşmış nitelikli personel istihdam edilmesine; çocuk mahkemelerinin 2253 sayılı Kanunun öngördüğü yapıya kavuşturularak sayısının artırılmasına ve çocukların topluma yeniden kazandırılmaları programlarının geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Çocuğun*

bakım ve yetiştirilmesinde ideal ve öncelikli ortamın aile olduğu ilkesinden hareketle, özürli çocuklar ve korunmaya muhtaç çocukların ailesi yanında korunup yetişmesini sağlamak üzere aileye yönelik sosyal destek programlarına ağırlık verilecektir.” (Sekizinci Kalkınma Planı 2000: 95).

Ayrıca çocuk hizmetleri altında birçok ilde İl Emniyet Müdürlükleri bünyesinde Çocuk Şube Müdürlükleri oluşturulmuştur. Yine adli makamlar açısından Çocuk Mahkemeleri oluşturulmuştur. İlde bulunan tüm kamu kurum ve kuruluşlarında çocuklarla ilgili çalışmalar yapan nitelikli personel sayısının artırılması da planda uygulanması istenen çalışmalar arasındadır. Çocukların sosyal rehabilitasyonlarının sağlanabilmesi amacı ile mahallî idarelerin çalışmalarının yoğunlaşması ve bu yöndeki yatırımların artırılması da planda yer almıştır.

Plan'ın uygulanma döneminde gerçekleşen büyük Marmara depremi, sosyal hizmet ve yardım çalışmalarının önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Özellikle dönemde mevcut durumunda sosyal hizmet ve yardımlar, deprem sonrasında yaşanan mağduriyet karşısında yetersiz kalmıştır. İhtiyaç sahiplerine hizmetin ulaştırılmasında teknik ve ekonomik açıdan görülen eksiklikler, ilerleyen yıllarda olası doğal afetlerde de aynı sorunların yaşanmasını engellemek adına çalışmaların yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde daha önce hiç görülmeyen bir sistem de devreye girmiş oldu: Yeşil Kart. Ekonomik yoksulluk nedeni ile sağlık hizmetlerine erişimde sıkıntı yaşayan dezavantajlı gruplar ve hastalar, Yeşil Kart uygulaması sayesinde ihtiyaç duydukları sağlık hizmetine erişiminde sorun yaşamamaktadırlar.

Devlet koruması altına alınan çocukların aile yanına verilmesi ile ilgili çalışmalarda istenilen düzeyin yakalanmadığı görülmüş ve bu kapsamda çalışmalara da ağırlık verileceği ifade edilmiştir. Ayrıca sosyal hizmet ve yardımlardan faydalanan kişilere, defaatle ödeme yapılmasının kontrol altına alınması ve bu grubun hangi yaş aralıklarını ve maddî yoksulluk derecesini kapsadığını tespit etmek amacı ile bir veri tabanı oluşturma çalışmalarının halen devam ettiği belirtilmiştir.

Sanayileşme ve büyük kentlere olan göç sonucunda aile yapısında meydana gelen değişmelere bağlı olarak hanede bulunan yaşlıların hane dışında bakımlarının gerçekleştirilebilmesi için gereken kurum desteğinin sorunsuz bir şekilde olması için rehabilite kurumların sayısının artırılması gerekliliği de kendini göstermiş ve planda bahsedilmiştir.

“Yoksulluğun azaltılması ve muhtaç durumda bulunan kişi ve gruplara etkin sosyal koruma sağlanması, sosyal hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine yaygın, etkili ve sürekli bir şekilde ulaştırılması esastır. Sosyal hizmet ve yardım sağlayan kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği sağlanacaktır –günümüzde dahi halen bu alanda sorunlar yaşanmaktadır-. Sosyal yardım ve hizmetler, hedef kitlelere daha etkin bir hizmet sunmak amacıyla yeni bir sisteme kavuşturulacaktır. Sosyal korum bilgi sistemi oluşturulacak, sosyal yardım ve hizmetlerden yararlanacak kesimler objektif şekilde belirlenerek uygulama sonuçları izlenecektir. Sosyal Hizmetler Ana Planı hazırlanacaktır.” (Sekizinci Kalkınma Planı 2000: 111). Ayrıca ek olarak yoksul kişilerin eğitim, sağlık gibi çeşitli kamusal hizmetlere erişiminde yaşadıkları sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların yapılması da kararlaştırılmıştır.

Sosyal hizmet ve yardımların ihtiyaç sahibi dezavantajlı gruplara ulaştırılmasında en büyük sorun, gerçek yoksulların tespitinde yaşanan sorunlar sonucu ve denetim mekanizmasının yetersizliğinden dolayı kaynakların etkin bir şekilde kullanılamamasıdır. Bu durumun önüne geçebilmek amacı ile planlanan sistem üzerindeki çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. Hizmetlerin gerçek sahiplerine ulaştırılabilmesi ve merkezî kontrol mekanizması sayesinde kaynak kullanımında yaşanan sorunların önüne geçebilmek amacı ile mevzuat çalışmalarına da ağırlık verileceği ifade edilmiştir: *“Çocuk, yaşlı, özürlü, özel ilgiye muhtaç, yoksul ve diğer risk gruplarına yönelik sosyal hizmet ve yardımların geliştirilebilmesi amacıyla, kamuya ait her türlü sosyal hizmet ve yardım programının düzenlenmesi, idaresi ve koordinasyonundan sorumlu yeni bir kurumsal yapılanma oluşturulacaktır.”* (Sekizinci Kalkınma Planı 2000: 112).

Tablo 35. 2001 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	2000 sonuna kadar	2001 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2001I001350	Etüd-Proje	Muhtelif		2001	2001	20	-	20
91I001300	Huzurevi İnş. (Konya, Tokat)	Muhtelif		1991	2001	2.105	1.592	513
92I001030	Çocuk Yuv.	Batman	200 kişilik	1992	2001	1.604	1.098	120
93I000910	Çocuk Yuv. İnş. (0-12 Yaş)	Tekirdağ	150 kişilik	1993	2001	1.563	1.012	120
94I001260	Kız Yet. Yur. İnş.	Afyon	75 kişilik	1994	2001	502	360	142
94I001690	Yet. Yur. İnş.	Bilecik	75 kişilik	1994	2001	253	659	120
96I001900	Sokak Çocuk. Mrk.	İçel	100 kişilik	1996	2001	490	140	120
88I001620	Huzurevi İnş.	Ankara	110 kişilik	1988	2002	843	-	1
91I001280	Çocuk Yuv.	Muhtelif		1991	2002	3.498	1.850	441
91I001290	Kız Yet. Yur.	İzmir	72 Kişilik	1991	2002	389	-	1
91I001310	Yat. ve Yaş. Öz. Bak. Evi	Yozgat	220 Kişilik	1991	2002	5.245	3.529	100
91I001320	Eği. Zih. Özr. Reh. Mrk. İnş.	Yozgat	220 Kişilik	1991	2002	627	-	1
92I001000	Bak. ve Reh. Mer.	Muhtelif	İnşaat	1992	2002	845	35	22
92I001010	Bak. ve Reh. Mrk.	İstanbul	300 Kişilik	1992	2002	572	-	1
92I001040	Çocuk Yuv. (7-12 Yaş)	Şırnak	72 Kişilik	1992	2002	522	-	50
94I001270	Kız Yet. Yur.	Ankara	150 Kişilik	1994	2002	362	-	1
94I001280	Kız Yet. Yur.	Diyarbakır	150 Kişilik	1994	2002	3.702	1.336	70
94I001290	Huzurevi İnş.	Diyarbakır	80 Kişilik	1994	2002	2.631	1.830	85
94I001300	Kız Yet. Yur.	İstanbul	150 Kişilik	1994	2002	362	-	1
94I001310	Çocuk Yuv.	Muş	250 Kişilik	1994	2002	2.159	1.432	100
94I001700	Huzurevi	Muhtelif	İnşaat	1994	2002	9.052	1.326	181
95I001460	Huzurevi	Muhtelif	İnşaat	1995	2002	5.671	-	11
95I001470	Reh. Mrk.	Giresun	80 Kişilik	1995	2002	617	-	1
95I001480	Reh. Mrk.	Manisa	72 Kişilik	1995	2002	363	-	1
96I001890	Reh. Mrk.	Samsun	100 Kişilik	1996	2002	690	-	1
2000I001380	Kız Yet. Yur. + Çocuk Yuvası	Yalova	250 Kişilik	2000	2002	915	-	1
2000I001390	Huzurevi	Yalova	80 Kişilik	2000	2002	1.196	-	1
2000I001400	Çocuk Yuv.	Kocaeli	150 Kişilik	2000	2002	823	-	1
2000I001410	Kız Yet. Yur.+ Çocuk Yuv.	Kocaeli-Gölcük	250 kişilik	2000	2002	915	-	1
2000I001420	Bak. ve Reh. Mrk.	Kocaeli-Gölcük	Etüd-Proje	2000	2002	1.168	-	1
2000I001650	Yet. Yur.	Antalya	100 Kişilik	2000	2002	413	-	1
2000I001660	Anne ve Çocuk Ağırlıklı Toplum Mrk.	Kocaeli	Etüd-Proje	2000	2002	2.263	-	750
Toplam						53.295	16.199	2.980

*Kaynakça: DPT 2001 Yılı Yatırım Programı.

Sekizinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2001 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **53.295.000.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2001 yılı için bu projelere **2.980.000.000.000 (%5,6)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 36. 2002 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	2001 sonuna kadar	2002 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2002K130010	Etüd-Proje	Muhtelif		2002	2002	30	-	30
2002K130020	Etüd-Proje	Muğla	Zih. Özr. Çocuk. Reh. Mrk.	2002	2003	460	-	-
1991K131300	Huzurevi İnş.	Konya	80 Kişilik	1991	2002	1.490	1.390	300
1992K131030	Çocuk Yuv. İnş. (7-12 Yaş)	Batman	250 Kişilik	1992	2002	2.510	1.024	686
1993K130910	Çocuk Yuv. (0-12 Yaş)	Tekirdağ	150 Kişilik	1993	2002	2.400	1.569	831
1994K131290	Huzurevi İnş.	Diyarbakır	80 Kişilik	1994	2002	3.684	2.954	730
1994K131310	Çocuk Yuv.	Muş	250 Kişilik	1994	2002	2.700	2.390	310
1994K131690	Yet. Yur.	Bilecik	75 Kişilik	1994	2002	1.842	916	926
1996K131900	Sokak Çocukları Mrk.	İçel	100 Kişilik	1996	2002	890	740	150
2000K131660	Anne ve Çocuk Ağırlıklı Toplum Mrk.	Kocaeli	İnş.	2000	2002	3.283	555	-
1991K131280	Çocuk Yuv.	Muhtelif	İnş.	1991	2003	4.552	2.520	1.687
1991K131290	Kız Yet. Yur.	İzmir	72 Kişilik	1991	2005	2.900	-	-
1991K131310	Yat. ve Yaş. Özel Bak. Evi	Yozgat	220 Kişilik	1991	2003	6.056	4.460	-
1992K131000	Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif		1992	2003	5.800	-	-
1994K131280	Kız Yet. Yur.	Diyarbakır	150 Kişilik	1994	2003	5.279	2.350	2.100
1994K131400	Huzurevi İnş.	Muhtelif	İnşaat	1994	2003	12.394	1.920	400
1995K131460	Huzurevi İnş.	Muhtelif	İnşaat	1995	2003	8.330	-	-
1995K131470	Reh. Mrk.	Giresun	80 Kişilik	1995	2003	2.320	-	-
1995K131480	Reh. Mrk.	Manisa	72 Kişilik	1995	2003	2.320	-	400
1996K131890	Reh. Mrk.	Samsun	100 Kişilik	1996	2003	849	49	100
2000K131650	Erk. Yet. Yur. Ek Bina	Antalya	100 Kişilik	2000	2003	508	-	-
2002K130060	Yat. ve Yaş. Özel Bak. Evi	İstanbul	İnşaat	2002	2003	621	-	-
Toplam						71.218	22.837	8.650

*Kaynakça: DPT 2002 Yılı Yatırım Programı.

Sekizinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2002 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **71.218.000.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup

2002 yılı için bu projelere **8.650.000.000.000 (%12,1)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 37. 2003 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	2002 sonuna kadar	2003 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2003K130010	Etüd-Proje	Muhtelif		2003	2003	10	-	10
2003K130020	Etüd-Proje	Muhtelif		2003	2003	10	-	10
1991K131280	Çocuk Yuv.	Muhtelif	İnş.	1991	2003	6.650	5.570	1.080
1994K131310	Çocuk Yuv.	Muş	250 Kişilik	1994	2003	5.160	4.460	700
1996K131890	Reh. Mrk.	Samsun	100 Kişilik	1996	2003	1.070	598	472
1991K131290	Kız Yet. Yur.	İzmir	72 Kişilik	1991	2006	3.560	-	500
1992K131000	Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif		1992	2004	7.360	-	800
1991K131310	Yat. ve Yaş. Özel Bak. Evi	Yozgat	220 Kişilik	1991	2004	11.071	7.099	1.600
1992K131030	Çocuk Yuv. İnş. (7-12 Yaş)	Batman	250 Kişilik	1992	2004	6.180	3.780	512
1994K131280	Kız Yet. Yur.	Diyarbakır	150 Kişilik	1994	2004	7.370	4.170	1.300
1994K131700	Huzurevi İnş.	Muhtelif		1994	2005	14.422	4.952	1.400
1995K131460	Huzurevi İnş.	Muhtelif	İnşaat	1995	2004	7.800	-	901
1995K131470	Reh. Mrk.	Giresun	80 Kişilik	1995	2004	2.700	-	500
1995K131480	Reh. Mrk.	Manisa	72 Kişilik	1995	2004	2.700	-	500
2000K131650	Erk. Yet. Yur. Ek Bina	Antalya	100 Kişilik	2000	2004	640	-	240
2000K131660	Anne ve Çocuk Ağırlıklı Toplum Mrk.	Kocaeli	İnş.	2000	2004	4.723	1.810	1.000
2003K130020	Etüd-Proje	Muğla	Zih. Özr. Çocuk. Reh. Mrk.	2002	2004	580	-	420
Toplam						82.006	32.439	11.945

*Kaynakça: DPT 2003Yılı Yatırım Programı.

Sekizinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2003 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **82.006.000.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2003 yılı için bu projelere **11.945.000.000.000 (%14,6)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 38. 2004 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	Karakteristik	İşin Tarihi		Proje toplamı	2003 sonuna kadar	2004 yatırımı
				Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2004K130010	Etüd-Proje	Muhtelif		2004	2004	10	-	10
2004K130020	Etüd-Proje	Muhtelif		2004	2004	10	-	10
1991K131280	Çocuk Yuv.	Muhtelif	İnş.	1991	2004	10.600	9.900	700
1992K131030	Çocuk Yuv. İnş. (7-12 Yaş)	Batman	250 Kişilik	1992	2004	6.560	4.660	1.900
1994K131280	Kız Yet. Yur.	Diyarbakır	150 Kişilik	1994	2004	10.100	7.000	3.000
1996K131890	Reh. Mrk.	Samsun	100 Kişilik	1996	2004	5.224	2.406	-
1991K131290	Kız Yet. Yur.	İzmir	72 Kişilik	1991	2005	2.200	400	500
1991K131310	Yat. ve Yaş. Özel Bak. Evi	Yozgat	220 Kişilik	1991	2005	12.886	9.286	100
1992K131000	Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif		1992	2005	5.800	-	-
1994K131700	Huzurevi İnş.	Muhtelif		1994	2005	10.800	5.500	1.900
1995K131460	Huzurevi İnş.	Muhtelif	İnşaat	1995	2005	9.400	-	-
1995K131470	Reh. Mrk.	Giresun	80 Kişilik	1995	2005	1.200	-	1.500
1995K131480	Reh. Mrk.	Manisa	72 Kişilik	1995	2005	3.200	-	-
2000K131650	Erk. Yet. Yur. Ek Bina	Antalya	100 Kişilik	2000	2005	100	-	-
2000K131660	Anne ve Çocuk Ağırlıklı Toplum Mrk.	Kocaeli	İnş.	2000	2005	9.700	721	100
2003K130020	Etüd-Proje	Muğla	Zih. Öزر. Çocuk. Reh. Mrk.	2002	2005	700	-	100
2002K130060	Yat. ve Yaş. Özel Bak. evi	İstanbul		2002	2005	11.500	-	-
Toplam						128.790	39.873	9.820

*Kaynakça: DPT 2004 Yılı Yatırım Programı.

Sekizinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2004 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **128.790.000.000.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2004 yılı için bu projelere **9.820.000.000.000 (%7,6)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 39. 2005 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı	2004 sonuna kadar	2005 yatırımı
			Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2005K130010	Etüd-Proje	Muhtelif	2005	2005	100	-	100
2005K130020	Etüd-Proje	Muhtelif	2005	2005	11	-	11
1991K131280	Çocuk Yuv.	Muhtelif	1991	2004	15.800	14.000	1.800
1991K131310	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1991	2006	52.592	22.509	6.663
1992K131000	Özr. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1992	2006	20.252	4.061	2.721
1991K131290	Yet. Yurt. Genç. Evleri	Muhtelif	1991	2006	17.880	12.180	3.800
2000K131660	Toplum Mrk.	Muhtelif	2000	2006	9.578	794	800
1992K131110	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk. İn.	Muhtelif	1992	2006	148.444	143.414	7.200
Toplam					264.657	196.958	23.095

*Kaynakça: DPT 2005 Yılı Yatırım Programı.

Sekizinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2005 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **264.657.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2005 yılı için bu projelere **23.095.000 (%8,7)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, sosyal hizmet ve yardımlar açısından oldukça etkili bir dönem yaşatmıştır. Her ne kadar dönemin son iki yılında büyük düşüş görünse de özellikle bazı dezavantaj gruplarına yönelik olarak yapılan çalışmaların genişletilmesi, iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması sayesinde hizmet sunulan ihtiyaç sahibi sayısında da artış gözlemlenmiştir. Hizmet çeşitliliğinin yanı sıra sunulan hizmetlerde verimliliği de arttırıcı yollar üzerinde durulmuş ve bu amaçla hem teorik hem de pratik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Mevzuat açısından yapılan çalışmalar çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde anlatılacaktır.

3.1.8. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)

Kamusal kaynakların hizmet olarak etkin ve verimli bir şekilde halka sunulmasında büyük rolü olan Kalkınma Planlarının Dokuzuncusu, “2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı, değişimin çok boyutlu ve hızlı bir şekilde yaşandığı, rekabetin yoğunlaştığı ve belirsizliklerin arttığı bir döneme rastlamaktadır. Küreselleşmenin her alanda etkili olduğu, bireyler, kurumlar ve uluslar için fırsatların ve risklerin arttığı bu dönemde, Plan, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda bütüncül bir yaklaşımla gerçekleştireceği dönüşümleri ortaya koyan temel politika dokümanıdır. Bu kapsamda Dokuzuncu Kalkınma Planı, **“İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye”** vizyonu ve *Uzun Vadeli Strateji (2001-2023)* çerçevesinde hazırlanmıştır.” (Dokuzuncu Kalkınma Planı 2006: 1) ifadeleri ile 1 Temmuz 2006 tarihli ve 26215 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır. Ayrıca Plan çerçevesinde toplumsal alanla ilgili olarak aşağıdaki ilkeler temel alınmıştır (Dokuzuncu Kalkınma Planı 2006: 3):

- Ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara bütüncül bir yaklaşım esastır.
- Toplumsal diyalog ve katılımcılık güçlendirilecek, toplumsal katkı ve sahiplenmesinin sağlanması esastır.
- İnsan odaklı bir gelişme ve yönetim anlayışı esastır.
- Kamusal hizmet sunumunda; şeffaflık, hesap verilebilirlik, katılımcılık, verimlilik ve vatandaş memnuniyeti esastır.
- Uygulamanın vatandaşa en yakın birimlerce yapılması esastır.
- Toplumsal yapımızın ve bütünlüğümüzün ortak miras ve paylaşılan değerler çerçevesinde güçlendirilmesi esastır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı, daha önceki kalkınma planları da göz önüne alınmış ve tüm kamusal ve özel hizmet sunan alanların yeniden düzenlenerek çalışılmıştır. Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda öncelikli olarak toplumsal yaşamda çağdaş medeniyetler düzeyine çıkmamızda düzeltilmesi gereken alanlar tespit edilmiş ve bunların düzeltilmesi yönünde çalışmalar planlanmıştır. Ayrıca vatandaşlara hizmet sunan kamu kesimi ile özel kesim arasındaki iletişimin

güçlendirilmesi ve işbirliğinin daha da etkin sağlanması, “Tüm kesimlerin sahiplenmesiyle, toplumsal potansiyelimizin tamamının harekete geçirildiği bir ortamda, ekonomik ve sosyal gelişme hızlandırılacak, kapsayıcı bir kalkınma süreci çerçevesinde halkımızın yaşam kalitesi artırılabilecektir.” (Dokuzuncu Kalkınma Planı 2006: 1) ifadeleri ile planlanmıştır.

Plan’da yer alan “Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, özürllüer ve kente göç edenler başta olmak üzere yoksulluk riskiyle karşı karşıya olanlara yönelik eğitim, kültür ve sağlık gibi hizmetlerin artırılması ihtiyacı devam etmektedir. Ülkemizde yaşlı nüfusta gözlenen artış ve aile yapısının değişime uğraması gibi nedenler, yaşlı kesime götürülecek hizmetlerin önemini artırmaktadır. Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar ve zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması ile çalışan çocuk sayısında azalma olmasına rağmen çocuk işçiliği, sokak çocukları ve sokakta çalışan çocuklar sorunu önemini korumaktadır.” (Dokuzuncu Kalkınma Planı 2006: 43) ifadeleri ile sosyal hizmet çalışması gereksinimi duyulan alanlar tekrar belirtilmiştir. Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda daha önceki planlarda yer almayan bir başka soruna da değinilmiştir: “Şiddet, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de daha çok kadın ve çocukları maruz kaldığı bir sorundur. Kadınlara karşı şiddetin ve istismarın önlenmesi için toplumun bilinçlendirilmesine yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmaları devam etmektedir.” (Dokuzuncu Kalkınma Planı 2006: 43).

Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda kamusal hizmetlerin sunumunda önem arz eden şeffaflık, fırsat eşitliği, birey odaklılık ve memnuniyet göz önünde tutulmuştur. Özellikle değişen dünya düzeninde vatandaş odaklı hizmetlerde hem ülke düzeyinde hem de Avrupalı devletler düzeyinde olumlu gelişmelerin görülmesi memnuniyetle karşılanmaktadır.

Toplumsal yaşamda yer alan gelir dağılımındaki eşitsizlik ve fırsat eşitsizliği sorunları, daha önceki planlarda olduğu gibi Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda da kalıcı bir çözüm için gündeme alınmıştır. Ancak daha öncekilerden farklı olarak kişilerin kendi özbecerilerine yönelik olarak çalışmaların fazlaştırılması üzerinde durulmuştur. Sosyal devlet anlayışı halen etkisini sürdürmektedir ancak daha çok birey üzerine sorumluluk verilmiştir. Ayrıca ekonomik katılımı özürllülerin etkin

şekilde yer alabilmesi için erişilebilirlik ve meslekî eğitim çalışmalarının iyileştirilmesi, kadınların rolünün de artırılması hedeflenmiştir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda yoksulluğun bir kültür olarak toplumsal yaşamda yer edinmesini engellemek amacı ile yoksulluk ve desosyalizasyonu önleyici politikalar, başta eğitim olmak üzere istihdam, barınma, sağlık ve kültürel hizmetlerde kamu kurum ve kuruluşlarının koordineli bir şekilde çalışması planlanmıştır. Özellikle sosyal yardım ve hizmetlerin fırsat eşitliği ilkesi çerçevesinde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması hedeflenmiştir. Daha önceki planlarda da yer alan kontrol ve denetim mekanizmasındaki ve personel sayısındaki eksiklikler yinelenmiş ve çalışmaların bu yönde de olacağı ifade edilmiştir. Sosyal yardım ve hizmetlerde toplumun kültürel yapısının da göz önüne alınarak ihtiyaç sahiplerine ulaşmak, etkinliği artırıcı yöntemler arasında belirlenmiştir.

Toplumsal yaşamda kalkınmanın önemli bir süreci olarak toplum içerisindeki her kesimden insanın birbiri ile etkileşimini artırıcı çalışmaların da sosyal eşitliği sağlama yolunda önemli bir araç olduğu anlaşıldığından özellikle sivil yapılanmalar (Sivil Toplum Kuruluşları, Dernekler vb.) bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Tablo 40. 2007 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı Toplam	2006 sonuna kadar Toplam	2007 yatırımı Toplam
			Başlama	Bitiş			
2007K130010	Etüd-Proje	Muhtelif	2007	2007	600	-	600
2000K131660	Toplum Mrk.	Muhtelif	2000	2007	13.710	7.587	6.123
1991K131310	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1991	2008	36.153	23.853	3.801
1992K131000	Özr. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1992	2009	40.044	7.505	9.400
1991K131290	Yet. Yurt. Genç. Evleri	Muhtelif	1991	2008	12.980	2.080	5.550
2006K130050	Çocuk Yuv. Ço. ve Genç. Mrk. Kreş ve Gün. Bak. Ev.	Muhtelif	2006	2008	11.300	-	4.000
Toplam					114.787	41.025	29.474

*Kaynakça: DPT 2007 Yılı Yatırım Programı.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2007 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **114.787.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2007 yılı için bu projelere **29.474.000 (%25,6)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 41. 2008 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı	2007 sonuna kadar	2008 yatırımı
			Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2008K130010	Etüd-Proje	Muhtelif	2008	2008	200	-	200
1991K131310	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1991	2009	6.744	-	2.000
1992K131000	Özr. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1992	2009	18.578	8.215	7.898
1991K131290	Yet. Yurt. Genç. Evleri	Muhtelif	1991	2009	14.890	1.606	7.310
2006K130050	Çocuk Yuv. Ço. ve Genç. Mrk. Kreş ve Gün. Bak. Ev.	Muhtelif	2006	2009	11.883	1.905	7.631
2000K131660	Toplum Mrk.	Muhtelif	2000	2009	6.900	824	2.819
Toplam					59.195	12.550	27.858

*Kaynakça: DPT 2008 Yılı Yatırım Programı.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2008 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **59.195.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2008 yılı için bu projelere **27.858.000 (% 47)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 42. 2009 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı	2008 sonuna kadar	2009 yatırımı
			Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2009K130010	Etüd-Proje	Muhtelif	2009	2009	1.000	-	1.000
1991K131310	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1991	2011	20.700	819	5.200
1992K131000	Özr. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1992	2011	30.746	5.912	4.273
1991K131290	Yet. Yurt. Genç. Evleri	Muhtelif	1991	2011	52.950	6.947	14.227
2006K130050	Çocuk Yuv. Ço. Genç. Mrk. Kreş Gün. Bak. Evi	Muhtelif	2006	2011	24.150	6.287	5.519
2000K131660	Toplum Mrk.	Muhtelif	2000	2010	20.450	2.903	8.574
Toplam					149.996	22.868	38.793

*Kaynakça: DPT 2009 Yılı Yatırım Programı.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2009 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **149.996.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2009 yılı için bu projelere **38.793.000 (%25,9)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 43. 2010 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı	2009 sonuna kadar	2010 yatırımı
			Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2010K130010	Etüd-Proje	Muhtelif	2010	2010	865	-	865
1991K131310	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1991	2012	60.820	5.760	10.000
1992K131000	Özr. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1992	2012	28.140	7.045	9.000
1991K131290	Yet. Yurt. Genç. Evleri	Muhtelif	1991	2012	65.375	22.105	15.200
2006K131210	Çocuk Yuv. Ço. Genç. Mrk. Kreş Gün. Bak. Evi	Muhtelif	2006	2012	27.626	10.616	5.850
2000K131660	Toplum Mrk.	Muhtelif	2000	2012	37.365	10.420	10.300
Toplam					220.191	55.946	51.215

*Kaynakça: DPT 2010 Yılı Yatırım Programı.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2010 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için

toplam **220.191.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2010 yılı için bu projelere **51.215.000 (%23,3)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 44: 2011 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı	2010 sonuna kadar	2011 yatırımı
			Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2011K130010	Etüd-Proje	Muhtelif	2011	2011	1.000	-	1.000
1991K131310	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1991	2015	226.980	10.100	16.420
1992K131000	Özr. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1992	2015	54.155	11.000	7.300
1991K131290	Yet. Yurt. Genç. Evleri	Muhtelif	1991	2015	89.700	29.000	17.300
2006K131210	Çocuk Yuv. Ço. Genç. Mrk. Kreş Gün. Bak. Evi	Muhtelif	2006	2015	26.415	12.500	7.280
2000K131660	Toplum Mrk.	Muhtelif	2000	2015	41.130	16.730	9.700
Toplam					439.380	79.330	59.000

*Kaynakça: DPT 2011 Yılı Yatırım Programı.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2011 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **439.380.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2011 yılı için bu projelere **59.000.000 (%13,4)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı dönemi 2012 yılı oldukça büyük değişikliklerin görüldüğü bir yıl olmuştur. Daha önceleri Başbakanlığa bağlı bir genel müdürlük sıfatı ile işlerini yürüten Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, yapılanmasında büyük bir değişiklik yaşayarak bakanlık düzeyine erişmiştir. Yeni dönemdeki adı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'dır. Bu nedenle bundan sonraki yatırım programlarında Bakanlık bünyesindeki diğer birçok alanda daha etkili çalışmaların (bu dönemdeki yatırımlar kurum yatırımları olarak değil de araştırma yatırımları olarak ön plana çıkmıştır) planladığı görülecektir.

Tablo 45. 2012 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı	2011 sonuna kadar	2012 yatırımı
			Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2012K170010	Etüd-Proje	Muhtelif	2012	2012	4.500	-	4.500
2006K171210	Çocuk Yuv. Ço. Genç. Mrk. Kreş Gün. Bak. Evi	Muhtelif	2006	2014	29.000	6.770	8.040
1991K171290	Yet. Yurt. Genç. Evleri	Muhtelif	1991	2014	93.375	23.595	14.475
1992K171000	Özr. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1992	2014	62.950	16.120	9.075
2000K171660	Toplum Mrk.	Muhtelif	2000	2014	152.720	14.789	10.060
1991K171310	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1991	2014	365.685	23.265	26.945
Toplam					708.230	84.539	48.795

*Kaynakça: DPT 2012 Yılı Yatırım Programı.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2012 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **708.230.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2012 yılı için bu projelere **48.795.000 (%6,9)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 46. 2013 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı	2012 sonuna kadar	2013 yatırımı
			Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2013K170010	Etüd-Proje	Muhtelif	2013	2013	2.000	-	2.000
1991K171310	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1991	2015	332.985	34.090	24.530
1992K171000	Özr. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1992	2015	110.957	18.378	536
2000K171660	Toplum Mrk.	Muhtelif	2000	2015	118.780	22.078	8.280
2006K171210	Çocuk Yuv. Ço. Genç. Mrk. Kreş Gün. Bak. Evi	Muhtelif	2006	2015	160.075	37.296	20.356
Toplam					724.797	111.842	47.702

*Kaynakça: DPT 2013 Yılı Yatırım Programı.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2013 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **724.797.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2013 yılı için bu projelere **47.702.000 (%6,6)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, daha önceki planlara göre daha az proje ile daha fazla malî kaynağın kullanıldığı bir dönem olmuştur. Ayrıca bu dönemin sonlarına doğru sosyal hizmet ve yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında kurumsallaşan bir yapının ortaya çıkması ve özellikle dezavantajlı gruplara yönelik araştırma çalışmalarının hem Bakanlık bünyesinde hem de bazı yerel bölgelerde yürütülmesi, malî açıdan bir fazlalık da getirmiştir. Bu nedenle sadece proje sayısının azlığına bakılarak Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda dezavantajlı gruplara yönelik çalışmaların azlığından söz edilemez. Öyle ki bugün tüm ülke çapında geniş bir personel ağı ile hizmete konulan "Aile Sosyal Destek Programı"nın hazırlanma aşamasında dahi büyük bir bütçe gerekmiş ve karşılanmaya çalışılmıştır. Bu ise diğer yatırım programlarını etkilemiştir.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın özellikle dünya düzeninin çok hızlı değiştiği bir zamana denk gelmesi, çalışmaların etkililiğinin ve veriminin de araştırılmasını zorunlu kılmıştır. Hizmetin sadece ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması değil; ihtiyaç sahibine ulaştırılan kaynakların bu kişiler tarafından kullanımının da etkinlik açısından değerlendirilmesi önemli bir hal almıştır. Bu nedenle denetim mekanizmalarının daha etkili bir hale getirilme çalışmaları da bir kez daha hız kazanmıştır.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı ile görülmüştür ki kaynaklarının ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması yeterli olmamaktadır. Bu kaynakların ihtiyaçlar doğrultusunda etkin bir şekilde kullanımı da büyük önem arz etmektedir. Daha önceki planlarda da defalarca dile getirilmesine rağmen bir sonraki plana ötelenen denetim mekanizması çalışmasının önemi Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur.

3.1.9. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), 30.10.1984 tarihli ve 3067 sayılı Kanun gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 01.07.2013 tarihli 127. birleşiminde onaylanmıştır.

"2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı, ülkemizin 2023 hedefleri doğrultusunda, toplumumuzu yüksek refah seviyesine ulaştırma yolunda

önemli bir kilometre taşı olacaktır. Plan, küresel ekonomide geleceğe dönük risklerin ve belirsizliklerin sürdüğü, dünya ekonomisinde değişim ve dönüşümlerin yaşandığı, yeni dengelerin oluştuğu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında güç dengelerinin yeniden şekillendiği bir ortamda hazırlanmıştır. Kalkınmanın amacı insanların refahını artırmak, hayat standartlarını yükseltmek, temel hak ve özgürlüklerini güçlendirerek adil, güvenli ve huzurlu bir yaşam ortamı tesis etmek ve bunu kalıcı kılmaktır. Bu çerçevede, Onuncu Kalkınma Planı kalkınmanın sürdürülebilirliğini merkeze alan bir yaklaşımla hazırlanmıştır...” (Onuncu Kalkınma Planı 2013: 1-2) ifadeleri kullanılarak kamuoyu ile paylaşılan Plan, Cumhuriyet tarihinin gelişen dünya düzeninde belki de en çok zorlandığı süreci kapsamaktadır. Öyle ki bir yanda Avrupa’da kurulmuş olan ve hem ekonomik anlamda hem de insanî değerler açısından örnek olarak görülen gelişmişliğin kalesi Avrupa Birliği’ne katılım için gerekli çalışmaların yapılması diğer yanda bu çalışmaların gerçekleştirilmesinde ekonomik olarak sorun yaşamamak en büyük hedefler arasındaki yerini almıştır. Özellikle ekonomik kalkınmanın sağlanması açısından dış borçlanmaya gitmeden yatırımların gerçekleştirilmesi ve sosyal devlet anlayışının gereklerini yerine getirmek oldukça zorlu bir süreci başlatmıştır.

Toplam 3 bölümden oluşan Planı’nın birinci bölümünde küresel ölçekte Türk toplumsal yapısının mevcut durumu ve gelişmeler; ikinci bölümünde ayrı ayrı başlıklar halinde yaşlı, engelli, kadın, çocuk ve aile olmak üzere sosyal hizmet alanı ile ilgili mevcut durumdan ve çalışmalardan söz edilmiştir.

Sosyal hizmetler ve yardımlar alanında daha önceki planlarda yer alan ve ortaya konulan sorunların üstesinden gelebilmek amacıyla uygulanmaya başlayan araştırma projeleri sayesinde daha etkili ve verimli çalışmalar hayata geçmiştir ve geçmeye de devam etmektedir. Bu araştırma projeleri sayesinde kamusal alandaki sosyal hizmet ve yardım çalışmaları daha erişilebilir bir hale gelmiştir. Özellikle gelişen bilimsel erişim yolları sayesinde ihtiyaçların karşılanması daha da hızlanmıştır.

Onuncu Kalkınma Planı’nda daha önceki yıllarda ortaya konulan sorunlar ile mücadelenin önemi bir kez daha yinelenmiştir. Öyle ki bir önceki plandan bahsedilerek bu sav ortaya konmuştur.

Onuncu Kalkınma Planı'nda "Ekonomik kriz döneminde dünyada genel olarak sosyal harcamalar azalırken ülkemizde bu alanda yapılan harcamaların artması, sosyal yardımların gerek kapsam gerekse miktar bakımından artış göstermesi ve yoksullukla mücadelede kurumsal kapasitenin geliştirilmiş olması, krizin yoksulluk ve gelir eşitsizliği üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak gelir dağılımında iyileşme kaydedilmiştir. Kadın, çocuk, engelli ve yaşlıların ekonomik ve sosyal hayatta daha fazla yer almalarına ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesine yönelik önemli adımlar atılmış, geri kalmış bölgelerimizde sosyal içermenin sağlanması kapsamında Sosyal Destek Programı (SODES) başta olmak üzere bölgesel sosyal kalkınma programları uygulanmıştır. Bununla birlikte önümüzdeki dönemde sosyal harcamalarda denetimin artırılması ve destek uygulamalarının, vatandaşları üretim sürecine daha fazla dahil edecek şekilde iyileştirilmesi gereği bulunmaktadır." (Onuncu Kalkınma Planı 2013: 24) ifadeleri ile sosyal hizmet ve yardımların önemi ortaya konmuştur.

Onuncu Kalkınma Planı'nda durumun analizini yapmak amacı ile kullanılan "Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde aile eğitim programları başlatılmış, ailelere yönelik danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmış, yoksul aileler için sosyal yardımlar artırılmış, sosyal yardım ve hizmetlerde aile temelli bir yaklaşıma geçilmiş ve aile sorunlarının tespiti amacıyla araştırmalar artırılmıştır." (Onuncu Kalkınma Planı, 2013:40) ifadelerinden sonra kadınların işgücüne ve toplumsal yaşama katılımının artırılmasına yönelik olarak pozitif ayrımcılık ilkesi hayata geçmiştir. Daha sonra ise "Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, kadınların sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamdaki rolünün güçlendirilmesi, aile kurumunun korunarak statüsünün geliştirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin kuvvetlendirilmesi temel amaçtır." (Onuncu Kalkınma Planı 2013: 40) ifadeleri ile sosyal hizmet ve yardımlarının temel amacı ortaya konmuştur.

Ayrıca sosyal ve ekonomik politikaların ailenin bütünlüğünün korunması temel amaç edinerek hazırlanması ve uygulamaya konulması, boşanma aşamasında olan çiftlere öncelikle uzlaştırıcı yolların sunulabileceği bir aile danışmanlığı hizmeti, boşanma aşamasında olan çiftlere gerekli rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin ulaştırılması ve sürecin en doğru bir şekilde atlatılmasına yardımcı olunması, ebeveynlerden her ikisinin de çalıştığı durumlarda çocukların bakımının en

doğru ve eksiksiz bir şekilde yapılması amacı ile kreş ve gündüz bakım hizmetlerinin geliştirilmesi, kadına karşı son zamanlarda artan şiddet olayları ile mücadelede erken önlemlerin alınmasına yönelik olarak gerekli eğitim çalışmalarının çocukluk dönemi itibari ile verilmesi, toplumsal yaşam içerisinde sosyal hayata katılımın her iki cinsiyet düzeyinde de gerçekleşebilmesi amacı ile gerekli yatırım çalışmalarının yapılması, çocuk ve gençlerin hizmetlere ulaşımında karşılaştıkları sorunların çözümlenmesi, alınan hizmetlerin kalitesinin ve etkinliğinin artırılması, bölgeler arasında cinsiyete, ekonomiye, eğitime, vb. gibi etkenlere bağlı olan gelişmişlik farkının en aza indirgenmesi, özellikle başta muhtaç durumda bulunan çocuklar olmak üzere tüm çocukların iyi olma hallerinin devamının sağlanması, gençlerin kaynak kullanımında etkin bir şekilde rol almalarının sağlanması, ekonomik yoksulluk içerisinde bulunan çocukların yoksulluklarının giderilmesi, çocukların sokakta çalışmalarının engellenmesi, çocukların ve gençlerin kötü alışkanlıklardan uzak durmalarının sağlanması, sosyokültürel etkinliklerin sosyalizasyonu kolaylaştırıcı etkilerinin göz önüne alınarak çoğaltılması ve katılım düzeyinin artırılması, çocuklara karşı yaşanan ihmal veya istismar durumlarında çocukların haklarının korunması ve gerekli iş ve işlemlerin en adaletli şekilde gerçekleştirilmesinin sağlanması, yaşlılara ve engellilere yönelik sunulan hizmet modellerinin iyileştirilmesi ve genişletilmesi, gelir durumunda yaşanan adaletsizliğin olabildiğine engellenmesi, fırsat eşitliğinin tüm alanlarda hakim olması, sosyal hizmet ve yardımlardan faydalananların bir standart etrafından buluşturulması, sosyal hizmet ve yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında görev alan personel ve diğer gereksinim duyulan teçizat eksiklikleri, dezavantajlı gruplar içerisinde önceliklerin belirlenmesi ve sosyal hizmet politikalarının özellikle bu alanlara yoğunlaşarak yaygınlaştırılması gibi konularda dikkatli davranılmasına ve neler yapılabileceğine dair uygulamalar yer almış olup toplumsal yaşam içerisindeki sosyalizasyon uyumsuzluklarının önüne geçmek amaçlanmıştır.

Özellikle ihtiyaçların karşılanmasında dezavantajlı gruplarında aktif bir şekilde roller üstlenerek sorumluluk altına girmeleri, bireysel özgüvenlerin kazanımlarına ve ilerleyen dönemlerde ihtiyaçlı duruma düşmenin engellenmesini sağlamaktadır.

Bütün hizmet modellerinde öncelikle ihtiyaçlarının karşılanmasının aile yanında sağlanmasıdır. Bu kapsamda bireysel ruhsal değişikliklerin yaşanması engellenmektedir.

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, kamusal yatırımlar, hizmet binalarının yanı sıra daha çok sorun odaklı hareket edildiğinden araştırmalara yapılmıştır. Öncelikli sorunların temelden analizlerinin yapılarak gerekli iyileştirme çalışmalarının yapılabilmesi, ayrıntılı analiz çalışması gerektiğinden bu çalışmalara malî anlamda ciddi yatırımlar yapılmış ve halen de devam etmektedir. Araştırmanın sonucu beklenmeden iyileştirme çalışmaları kısım kısım gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle bu dönemde sosyal hizmet ve yardımlar açısından görülen yatırımların sadece kamusal hizmet binaları ile ilgili olan bölümleri araştırmamızda yer edinmiştir. Bilinmelidir ki hem kamusal hizmet binaları yatırımları hem de araştırma yatırımları birleştiğinden aşağıdaki bölümlerde yer alan bütçelerin birkaç kat fazlası dezavantajlı gruplara sosyal hizmet çalışmaları kapsamında ayrılmıştır.

Tablo 47. 2014 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı	2013 sonuna kadar	2014 yatırımı
			Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2014K170010	Etüd-Proje	Muhtelif	2014	2014	1.500	-	1.500
2006K171210	Çocuk Yuv. Ço. Genç. Mrk. Kreş Gün. Bak. Evi	Muhtelif	2006	2016	158.266	41.158	18.888
1992K171000	Özr. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1992	2016	126.500	10.550	6.860
2000K171660	Toplum Mrk.	Muhtelif	2000	2016	180.212	23.189	35.304
1991K171310	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1991	2016	330.256	56.772	44.561
2013K170070	Kadınlar İçin Sığınma Evi	Muhtelif	2013	2016	1.802	360	559
Toplam					798.536	132.029	77.672

*Kaynakça: DPT 2014 Yılı Yatırım Programı.

Onuncu Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2014 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **798.536.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2014 yılı için bu projelere **77.672.000 (%9,7)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 48. 2015 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı	2014 sonuna kadar	2015 yatırımı
			Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2015K170010	Etüd-Proje	Muhtelif	2015	2015	2.650	-	2.650
2013K170070	Kadınlar İçin Sığınma Evi	Muhtelif	2013	2016	2.024	575	559
2006K171210	Çocuk Yuv. Ço. Genç. Mrk. Kreş Gün. Bak. Evi	Muhtelif	2006	2018	168.138	59.661	19.157
1992K171000	Özr. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1992	2016	126.960	8.945	1.433
2000K171660	Topum Mrk.	Muhtelif	2000	2017	180.053	28.839	33.816
1991K171310	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1991	2018	372.098	87.498	38.757
Toplam					851.923	185.518	96.372

*Kaynakça: DPT 2015 Yılı Yatırım Programı.

Onuncu Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2015 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **851.923.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2015 yılı için bu projelere **96.372.000 (%11,3)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 49. 2016 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı	2015 sonuna kadar	2016 yatırımı
			Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2016K170190	Etüd-Proje	Muhtelif	2016	2016	3.690	-	3.690
2013K170070	Kadınlar İçin Sığınma Evi	Muhtelif	2013	2016	2.194	1.413	781
1991K171310	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1991	2019	403.470	52.424	40.000
1992K171000	Özr. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1992	2018	125.300	23.771	25.149
2000K171660	Toplum Mrk.	Muhtelif	2000	2019	299.244	46.934	33.744
2006K171210	Çocuk Yuv. Ço. Genç. Mrk. Kreş Gün. Bak. Evi	Muhtelif	2006	2018	142.389	41.161	23.469
Toplam					976.287	165.703	126.833

*Kaynakça: DPT 2016 Yılı Yatırım Programı.

Onuncu Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2016 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **976.287.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2016 yılı için bu projelere **126.833.000 (%13)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Tablo 50. 2017 Yılı Yatırım Programı

Proje No	Projenin adı	Yeri	İşin Tarihi		Proje toplamı	2016 sonuna kadar	2017 yatırımı
			Başlama	Bitiş	Toplam	Toplam	Toplam
2017K170050	Etüd-Proje	Muhtelif	2017	2017	4.824	-	4.824
1991K171310	Huz. Yaş. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1991	2019	468.827	94.416	50.000
1992K171000	Özr. Bak. ve Reh. Mrk.	Muhtelif	1992	2019	242.855	55.869	28.320
2000K171660	Toplum Mrk.	Muhtelif	2000	2019	364.882	59.543	34.165
2006K171210	Çocuk Yuv. Ço. Genç. Mrk. Kreş Gün. Bak. Evi	Muhtelif	2006	2019	211.262	38.912	26.209
Toplam					1.292.650	248.740	143.518

*Kaynakça: DPT 2017 Yılı Yatırım Programı.

Onuncu Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler alanında (dezavantajlı gruplara yönelik olarak) 2017 yılı içerisinde başlaması / bitirilmesi planlanan projeler için toplam **1.292.650.000** Türk Lirası tutarında yatırım bütçesi planlanmış olup 2017 yılı için bu projelere **143.518.000 (%11)** Türk Lirası ödenek ayrılmıştır.

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi halen devam etmektedir.

BÖLÜM 4

PLANLI KALKINMA DÖNEMİ SOSYAL HİZMET ALANINDAKİ MEVZUAT ÇALIŞMALARI

Temeli, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan öncesine dayanan ve halen devam eden toplumsal yapımızdaki yardımlaşma anlayışı, Cumhuriyetin kurulması ile birlikte devlet yönetim şekline de (sosyal devlet anlayışının benimsenmesi) yansımıştır.

İhtiyaç sahiplerine yardım edebilmek için birçok kamu kurum ve kuruluşunun yanı sıra dernek, vakıf vb. yapılanmalar hem Osmanlı Devleti zamanında hem de Cumhuriyet'in ilanından sonra söz konusuydu. Ancak ilerleyen zamanlarda bu yapılanmalar arasında bir birliktelik söz konusu olmadığından ve mükerrer yardımlar yaşandığından zorluklar (kaynakların tüm ihtiyaç sahiplerine ulaştırılamaması ve verimli kullanılamaması gibi) ortaya çıkmaya başlamıştır. Mükerrer yardımlar nedeni ile yaşanan en büyük zorluk, bazı ihtiyaç sahiplerinin aldıkları yardım miktarını az bularak daha fazlasını istemeleri ve almaları nedeni ile bütün ihtiyaç sahiplerine güçlükle ulaştırılmasıdır. Kaynak azlığı nedeni ile de birçok kişiye yetersiz cevap verilmesi ya da hiç cevap verilememesi nedeni ile toplumsal anlamda da sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Cumhuriyetin kuruluş yılları ve sonrasındaki yaklaşık 40 yıl oldukça zorlu geçmiştir. Özellikle Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında bir toparlanma istenirken İkinci bir Dünya Savaşı'nın yaşanması ile birlikte toplumsal yapımız sosyoekonomik anlamda oldukça ciddi yara almıştır (savaşa doğrudan katılmamamıza rağmen etkileri doğrudan olmuştur). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra değişen dünya düzeninde yeni kurulan bir devlet olarak diğer toplumlar tarafından kabul görmek ve onların arasına eşit şartlarla katılabilmek amacı ile birçok devlet politikası planlanmış ve uygulamaya konmuştur. Bu planlar arasında Cumhuriyet'in kuruluşundan 40 sene sonrasına denk gelen Kalkınma Planları en çok bilineni ve düzenli olanıdır.

1963 yılından itibaren T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan ve dönemin yetkililerinin onayı ile yürürlüğe giren Kalkınma Planları, mevcut ekonomik koşullar içerisinde toplumsal yaşamın iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacı ile birçok teşvik çalışmaları eşliğinde uygulanan politikalar içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Her ne kadar Cumhuriyet'in kuruluşundan oldukça ilerisinde bir zamanda uygulamaya girmiş olsa da kamusal anlamda yapılacak çalışmaların düzeni açısından faydalı olmuştur.

Kalkınma Planları sayesinde yatırımlar daha programlı ve etkin bir şekilde uygulamaya girmiş ve kaynaklar etkili bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. 1963 öncesinde kamusal anlamda yapılan çalışmalarda bir karışıklık ve verimsizlik söz konusu idi. Kaynakların kullanımına ilişkin belirginlik, "Planlı Dönem" olarak adlandırılan Kalkınma Planları sayesinde olmuştur.

Toplumsal ve bireysel refah düzeyinin artırılması anlamında bütün programlar, Kalkınma Planları içeriğinde yer alarak oluşturulan bütçe çerçevesinde uygulamaya girmiştir / girmesi istenmiştir. Çalışmamızın ilgili bölümünde görüldüğü üzere istenen bütçe ile harcanan bütçe arasında fark olduğu görülmektedir. Ancak bu farkın kaynağına ilişkin net bir bilgiye Kalkınma Planları Yatırım Programlarında da bulunamadığından o dönemlerde yaşanan politik ve ekonomik çıkmazlar olduğu tahmin edilmektedir.

Çalışmamızın bu bölümünde Kalkınma Planları zamanında mevzuat açısından çocuk hizmetlerine yönelik doğrudan veya dolaylı (dezavantajlı çocuklar dahil tüm çocukların refahı düşünülerek yapılan maddî ve manevî yardımlar) yapılan çalışmalar değerlendirilecektir. Özellikle Kalkınma Planları'nda sık sık bahsedilen ve bireysel ve toplumsal kalkınma yolunda her bireyin ihtiyaçlarının maddi ve manevi anlamda karşılanması gerekliliği adına yapılan çalışmalar, yasal zeminde kronolojik açıdan incelenecektir. Bu çalışmalar arasında kanun, kanun hükmünde kararname, yönetmelik ve genelge yer almaktadır. Ayrıca çocukların aile birlikteliğinin sarsılması sonucunda dağılması ile adlî işlemlerin yürütülmesi ve bu çocukların muhtaç duruma düşmelerini engellemek amacı ile maddî olarak desteklenebilmeleri ve çocukların diğer adlî iş ve işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi için yapılan çalışmalara da yer verilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki çalışmamızın bu

bölümünün kapsadığı zaman diliminde çocuk hizmetlerine ilişkin olarak kurulan kuruluşların iç işleyişlerine (personel, malî harcama vb.) dair de yönetmelikler çıkarılmış olmasına rağmen çalışmamızda yer verilmemiştir. Yapılan mevzuat çalışmaları ihtiyaca binaen gerçekleşmiş olup günün değişen şartlarına göre değişiklikler / iyileştirmeler yapılarak süregelmiştir.

4.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1963-1967) Mevzuat Çalışmaları

3017 sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kuruluş ve Personel Yasası'na eklenen bir maddeyle, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü şöyle tanımlanmıştır: “Her türlü sosyal yardım ve sosyal güvenlik hizmetlerini düzenlemek, korumaya muhtaç çocuklarla sakatlar ve ihtiyarların, bakım, yetiştirilme ve rehabilitasyonunu ve çalışma gücünden yoksun fakir kimselerin sosyal güvenliğini sağlamak ve Sosyal Hizmetler Enstitüsü'nün idarî ve bilimsel işlerini kovalama ve denetimini yapmakla görevlidir.” (Fişek'ten Akt: Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü 2010).

8 Nisan 1965 tarih ve 11974 sayılı Resmi Gazete'de, özeti, resmî evlilik dışı gerçekleşen doğumlarda çocukların soybağı açısından mağduriyet yaşamalarını engellemek olan ve “*Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girdiği 4/10/1926 tarihinden bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar evlendirmeye selahiyetli mercî önünde yapılmış bir akde dayanmıyarak birleşip karı - koca halinde yaşamış olan ve evlenmelerine kanunî bir engel bulunmıyanlardan doğan çocuklar nesebi sahih olarak ve bu birleşmeler de tarafların rızası ile evlilik olarak tescil edilir. Karı – koca gibi yaşamaları ölüm ve ayrılık sebepleriyle devam etmemiş olanların, karı – koca halinde yaşadıkları zaman içinde doğmuş olan çocukları dahi yukarıdaki hükümlere göre nesebi sahih olarak ana ve babalarının adları gösterilmek suretiyle baba hanesine tescil edilir.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**554 sayılı Tescil Edilmeyen Birleşmeler İle Bunlardan Doğan Çocukların Cezasız Tescili Hakkında Kanun**” çıkarılmıştır.

17 Nisan 1965 tarih ve 11978 sayılı Resmi Gazete'de, özeti, resmî evlilik dışı gerçekleşen doğumlarda çocukların soybağı açısından nesebinin tesisinin sağlanarak mağduriyet yaşamalarını engellemek olan ve “*12 Eylül 1962 tarihinde Brüksel'de*

imzalanan <<Meşru Olmayan Çocukların Ana Bakımından Nesebinin Tesisine ait Sözleşme>>nin onaylanması uygun bulunmuştur.” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “578 sayılı Meşru Olmayan Çocukların Ana Bakımından Nesebinin Tesisine Ait Sözleşmenin Onaylanmasının uygun Bulunduğuna Dair Kanun” çıkarılmıştır.

3 Mayıs 1965 tarih ve 11988 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, resmî evlilik dışı gerçekleşen doğumlarda çocukların soybağı açısından yaşanacak mağduriyetlerin önüne geçebilmek amacı ile uygulanacak iş ve işlemleri belirtmek olan “**Tescil Edilmeyen Birleşmelerle Bunlardan Doğan Çocukların Cezasız Tescili Hakkındaki 554 Sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

11 Ekim 1965 tarih ve 12123 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, resmî evlilik dışı gerçekleşen doğumlarda çocukların soybağı açısından mağduriyet yaşamalarını engellemek olan “**6/4718 sayılı Meşru Olmayan Çocukların Ana Bakımından Nesebinin Tesisine Dair Sözleşmenin Onaylanmasına Dair Karar**” çıkarılmıştır.

1 Kasım 1966 tarih ve 12440 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çalışan annelerinin çocuklarının bakımının en uygun şekilde sağlanabilmesi amacı kurulan kurum ve kuruluşların işleyişinin belirlenmesi olan ve “*Kreş ve Gündüz Bakımevleri, değişen hayat şartlarının yığınladığı, ekonomik ve sosyal ortamın getirdiği aile sorunlarını çözümlenmek, çocuğun ve ailenin refahını geliştirmek maksadıyla çalışan ananın çocuğuna gündüz bakımı hizmetini sağlamak amacıyla kurulmuş yerlerdir. Bebeklerin ve küçük çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimlerini sağlar. Toplumun ve bireylerin kişisel problemlerinde azaltıcı ve giderici ödev yaparak eğitim örgütlerine yardımcı olur.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına Bağlı Kreş ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

28 Aralık 1967 tarih ve 12788 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çeşitli nedenlerle aile yanında ihtiyaçları karşılanamayıp bakımı sağlanamayan dezavantajlı çocukların devlet koruması altına alınarak korunma ve bakım ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile hizmet vermek üzere kurulan kurum ve kuruluşların işleyişlerini belirlenmesi olan ve “*Çocuk Bakımı Yurtları (Yuvaları) beden, ruh ve ahlak gelişimleri tehlikede olup ana ve babasız, ana ve babası belli olmayan, ana ve babası tarafından terk edilen, ana ve babası tarafından ihmal edilip fuhşa, dilenciliğe, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanmaya veya serseriliğe*

*sürüklenmek tehlikesine maruz bulunan, 0-6 yaş arasındaki çocuklara aile ocağı vazifesini görmek ve onların bakım ve eğitimlerini sağlamak, sıhhi bakım yanında, sosyoekonomik ve pisişik nedenler etkisiyle intibakları bozulmuş, özel olarak sevgi ve şevkat yoksunluğu duyan çocuklara normal ve ölçülü bir bakım ve yetiştirmeği sağlayacak bir ev havası içinde sıhhatli bir kişilik geliştirmesine önem verir ve çocuğu topluma faydalı bir insan olmaya hazırlamak amacını güder.” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Çocuk Bakımı Yurtları (Yuvaları) İç Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.*

4.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1968-1972) Mevzuat Çalışmaları

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde bir önceki dönemden farklı olarak 1964 yılında yapımına başlanan ve 1968 yılı itibari ile hizmete giren Sosyal Hizmetler Akademisi'nin işleyişine dair yönetmelik çıkarılmıştır. Bir önceki dönemden farklı olmasının nedeni, önceki dönemde çıkarılan kanun ve yönetmelikler, dezavantajlı çocukların durumlarının düzeltilmesinde izlenmesi gereken yol ve yöntemlerden (yapılacak yardım türünün belirlenmesi) bahsederken farklı olan yönetmelikte bu çocuklara ulaşmada izlenecek yol ve yöntemlerden (tespit aşamasında kurumsal bir çalışma yapılması) bahsedilmiştir. 15 Nisan 1969 tarih ve 13175 sayılı Resmi Gazete'de, özeti, dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacı ile tespitinin yapılması olan ve amacı “**(a) Türkiye'nin koşullarını ve sorunlarını kavrayabilmek için gerekli temel bilgilere ve sosyal hizmetin bütün metodlarında yeteri kadar bilgi ve beceriye sahip olan; (1) Köy ve şehirde, kamu sektörü ile özel sektör ve gönüllü kurumlarda ve çeşitli alanlarda doğrudan doğruya sosyal hizmet yapabilecek, (2) Çeşitli düzeylerdeki sosyal hizmet politikası ve planlamasına katılabilecek, (3) 3. maddede belirtilen sosyal hizmet konu ve alanlarında düzenleyici, planlayıcı, uygulayıcı, eğitici ve araştırmacı olarak çalışabilecek, Sosyal Hizmet Mütahassısı yetiştirmek; (b) Sosyal hizmet alanında bilimsel araştırmalar yapmak ve yayında bulunmak, (c) Süresi 3 yıl olan orta dereceli öğretim ve eğitim programı düzenliyerek Sosyal Yardımcı yetiştirmek, (d) Sosyal hizmet alanında çalışmakta olanların bilgi ve becerilerini geliştirmek üzere çeşitli kurslar, seminerler ve konferanslar düzenlemek...**” (2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Sosyal Hizmetler Akademisi Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

17 Ekim 1969 tarih ve 13329 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, resmî evlilik dışı gerçekleşen doğumlarda çocukların soybağı açısından mağduriyet yaşamalarını engellemek olan “*6/12149 sayılı Evlilik Dışı Çocukların Tanınmalarını Kabule Yetkili Makamların Yetkilerinin Genişletilmesi hakkında Karar*” çıkarılmıştır.

4.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1973-1977) Mevzuat Çalışmaları

23 Ağustos 1973 tarih ve 14634 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı grupta yer alan çocukların maddî ve manevî her türlü ihtiyaçlarının bir devlet kurumu tarafından karşılanması olan ve öncelikle isim değişikliğinin “*30 Haziran 1921 tarihinde kurulan <<Türkiye Himayeî Etfal Cemiyeti>>nin adı <<Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu>>na çevrilmiştir.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen ve amacı “*Kurum, çocukların memlekete ve insanlığa yararlı olacak şekilde yetişmelerini sağlamak, haklarını ve sağlıklarını korumak amacıyla kurulmuştur. Çocukların yuvalarda ve gündüz bakım evlerinde korunması esas itibariyle (0-6) yaştaki çocukları öngörmektedir. Genel olarak (12) yaşına kadar çocukların korunması, maddî ve manevî desteklenmesi de Kurumun amaçları arasındadır. Küçük yaştan beri Kurumun kuruluşunda yetiştirilmiş olanlarla Kurumun işlevlerinde çalışanlarla diğer kimsesiz çocuklar, yönetim kurullarında gerekli görülen durumlarda (18) yaşına kadar barındırılabilir ve yardım yapabilir. Bu gibiler Kurumun iş yerlerinde çalıştırılabilir.*” (3. mad.) şeklinde ifade edilen “*7/6805 sayılı Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Tüzüğü*” çıkarılmıştır.

4.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1979-1983) Mevzuat Çalışmaları

7 Eylül 1978 tarih ve 16397 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çalışan annelerin mesai saatleri içerisinde çocuklarının belirli saatler arasında bir kurum veya kuruluş tarafından ihtiyaçlarının karşılanması olan ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı olarak hizmet vermek üzere kurulup “*0-2 yaş arası (3 yaşından gün almamış) çocukların bakıldığı yer kreş; 3 yaşından ilköğretim yaşına kadar olan çocukların bakıldığı, eğitildiği yer gündüz bakımevi.*” (3. mad.) şeklinde ifade edilen “*Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kreş ve Gündüz Bakımevleri İşletme Yönetmeliği*” çıkarılmıştır.

7 Eylül 1978 tarih ve 16397 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, 6 yaşına kadar olan ve dezavantajlı grupta yer alan çocukların maddî ve manevî ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile kurulan çocuk yuvalarının işleyişinin belirlenmesi olan ve “*Çocuk Bakım Yurtlarındaki hizmetin tür ve niteliğini, bunların uygulanmasındaki esasları, kurum personelinin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemek, çağdaş anlayış ve koşullara uygun düzeyde bir sosyal hizmet kurumu işletmeciliği sağlamaktır.*” (2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Çocuk Bakımı (Yurtları) İç Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

21 Kasım 1979 tarih ve 16816 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çocukların her türlü adlî iş ve işlemlerinde görev alacak mahkemenin sorumluluklarını belirlemek olan ve “*15 yaşını bitirmeyen küçükler tarafından işlenen genel mahkemelerin görevine giren ağır cezalı suçlara ilişkin davalar illerdeki çocuk mahkemelerinde; bunun dışında kalan suçlara ilişkin davalar ilçe ve merkez ilçe çocuk mahkemelerinde görülür.*” (6. mad.) şeklinde ifade edilen “**2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun**” çıkarılmıştır.

14 Kasım 1980 tarih ve 17160 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, yürürlük tarihinin değiştirilmesi olan ve “*Bu kanun yayım tarihinden bir yıl sonra yürürlüğe girer.*” (1979 tarihli 2253 sayılı Kanun, 46. mad.) şeklinde olan ifadesinin “*Bu kanun yayım tarihinden iki yıl sonra yürürlüğe girer.*” (1980 tarihli 2240 sayılı Kanun, 1. mad.) şeklinde değiştirilen “**2340 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 46 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun**” çıkarılmıştır.

10 Kasım 1981 tarih ve 17510 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çocuk mahkemelerinde görev alacak hakimlerin niteliklerine ilişkin değişikliklerin yer aldığı “**2552 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun**” çıkarılmıştır.

31 Mayıs 1982 tarih ve 17710 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, Çocuk Mahkemelerinin işleyişlerinin belirlenmesi olan ve “*bu yönetmeliğin amacı, çocuk mahkemeleri tarafından haklarında tedbir uygulanmasına karar verilen veya şartla*

salıverilen küçüklerin yapılacak gözetimleri ile korunmaya muhtaç küçüklerin denetimlerini; gözetim ve denetim görevlilerinin nitelik ve görevlerini düzenlemektir.” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

13 Ocak 1983 tarih ve 17927 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, kreş ve gündüz bakımeviden faydalanacak olan çocuk gruplarının miktarından ve öncelikli olarak bu hizmetten faydalanma durumunu belirlemek olan “**Sosyal Sigortalar Kurumu Kreş ve Gündüz Bakımevi Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

27 Mayıs 1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, korunmaya muhtaç çocukların yanı sıra toplumsal yaşamda dezavantajlı durumda bulunan bütün bireylerin her türlü maddî ve manevî ihtiyaçlarının karşılanmasında daha koordineli bir şekilde çalışma yürütülmesi olan ve “*bu kanunun amacı, korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, sakat, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu**” çıkarılmıştır.

17 Kasım 1983 tarih ve 18224 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, Sosyal Hizmetler Kanunu’nun uygulanması / yürütülmesi için oluşturulacak olan kurum / kuruluşun görev, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi olan “**İl Sosyal Hizmetler Kurulunun Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

17 Kasım 1983 tarih ve 18224 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocuklardan durumunun uygun olduğu yapılan meslekî çalışmalarla ortaya konulan çocukların aile ortamında yetişmesini sağlamak amacı ile belirli süre bir ailenin yanında gelişiminin sağlanmasına yardımcı olmak olan koruyucu aile hizmetinin esaslarının belirlenmesi olan ve “*amacı, korunmaya muhtaç çocuklara götürülen koruyucu aile hizmetinin tür ve niteliğini, uygulama esaslarını, sosyal hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ile koruyucu ailenin yetki ve sorumluluklarını belirlemek, hizmetin etkin bir şekilde yürütülmesini*

sağlamaktır.” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Koruyucu Aile Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

28 Kasım 1983 tarih ve 18235 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, devlet koruması altında bulunan dezavantajlı çocukların bir meslek ve iş sahibi olabilmeleri için gerekli çalışmaların yapılabilmesi olan ve “*bu yönetmeliğin amacı, Yetiştirme Yurdunda korunup da herhangi bir nedenle öğrenime devam etme imkanı bulamayan korunmaya muhtaç çocukların bir iş ve meslek sahibi olabilmelerini sağlamak üzere Kamu ve Özel İşyerlerinde ücret karşılığı çalıştırılma esaslarını belirlemektir.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Korunmaya Muhtaç Çocukların İş ve Meslek Sahibi Olabilmeleri İçin İşyerlerinde Çalıştırılma Esaslarına İlişkin Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

28 Kasım 1983 tarih ve 18235 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların maddî ve manevî ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmasını sağlamak amacı ile bu çocukların tespitinin yapılması olan ve “*bu yönetmeliğin amacı, korunmaya muhtaç çocukların tespiti, incelenmesi, korunma kararlarının ve gerekli tedbirlerin alınması ve kaldırılmasına ilişkin esasları belirlemektedir.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti İnceleme – Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

6 Aralık 1983 tarih ve 18243 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların maddî ve manevî ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmasını sağlamak amacı ile tespiti yapıp koruma ve bakım altına alınanların barınma ihtiyaçlarını karşılayacak kurum / kuruluşun işleyişinin belirlenmesi olan ve “*13 – 18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi yapmak ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı Yetiştirme Yurtlarını kapsar.*” (2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Yetiştirme Yurtları Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

6 Aralık 1983 tarih ve 18243 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların maddî ve manevî ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmasını sağlamak amacı ile tespiti yapıp koruma ve bakım altına alınanların

barınma ihtiyaçlarını karşılayacak kurum / kuruluşun işleyişinin belirlenmesi olan ve “0 - 12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının bedensel, eğitsel, psikososyal gelişimlerini sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla yükümlü olan, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı Çocuk Yuvalarını kapsar.” (2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Çocuk Yuvaları Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

23 Aralık 1983 tarih ve 18260 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların maddî ve manevî ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmasını sağlamak amacı ile tespiti yapıp koruma ve bakım altına alınanların barınma ihtiyaçlarını karşılarken ekonomik anlamda gelir elde etmelerini sağlamalarını kolaylaştırmak olan ve “*bu yönetmeliğin amacı, korunmaya ve bakıma alınmış olup iş görme gücüne sahip ve istekli olanların, buldukları sosyal hizmet kuruluşlarının uygun görülen hizmetlerinde çalıştırılmalarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Korunmaya ve Bakıma Alınmış Olup İş Görme Gücüne Sahip ve İstekli Olanların Buldukları Sosyal Hizmet Kuruluşlarının Uygun Görülen Hizmetlerinde Çalıştırılmalarına İlişkin Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

26 Aralık 1983 tarih ve 18263 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, kreş ve gündüz bakımevlerinin devlet hizmetinin yanı sıra özel sektörün de desteği ile genişlemesinin usul ve esaslarının belirlenmesi olan ve “*Gerçek kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişilerine ait Kreş ve Gündüz Bakımevlerinin kuruluş ve işleyişlerine ilişkin esasları, izin, açılış, çalışma, personel şartları, ücret tarifeleri, denetim ve kapatılma işlem ve usullerini belirlemek, çağdaş anlayışa uygun düzeyde hizmet vermelerini sağlamaktır.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

Planlı Kalkınma Dönemlerinde bazı yıllarda uygulanması düşünülen planların veya programların hazırlanması istenilenden uzun süreli çalışmalar sürdüğü için bu yıllar, Planlı Kalkınma Dönemleri arasında bir boşluk oluşmasına neden olmuştur. Boşluk oluşturulan bu yılların bazılarında da mevzuat çalışmalarına ara verilmemiş ve gerekli çalışmalar geciktirilmemeye çalışılarak gerçekleştirilmiştir.

1 Ekim 1984 tarih ve 18532 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocuklardan durumunun uygun olduğu yapılan meslekî çalışmalarla ortaya konulan çocukların aile ortamında yetişmesini sağlamak amacı ile belirli süre bir ailenin yanında gelişiminin sağlanmasına yardımcı olmak olan koruyucu aile hizmetinin esaslarının belirlenmesi olan ve “*koruyucu aile, Mahkemece hakkında korunma kararı alınan korunmaya muhtaç çocuğun, aile ortamında yaşamını sağlayan öz anne – baba yerini alabilecek geçici veya sürekli, ücretli veya gönüllü bakımını İl Müdürlüklerinin denetiminde, bu yönetmelikle belirlenen esas ve usullere göre gerçekleştiren aileyi ifade eder.*” (5. mad.) şeklinde ifade edilen “**Koruyucu Aile Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

1 Ekim 1984 tarih ve 18532 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların maddî ve manevî ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmasını sağlamak amacı ile tespiti yapıp koruma ve bakım altına alınanların barınma ihtiyaçlarını karşılayacak kurum / kuruluşun işleyişinin belirlenmesi olan ve “*amacı, Yetiştirme Yurtlarındaki hizmetin tür ve niteliğini, işleyişine dair esasları, kuruluş ve personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir. Bu yönetmelik, 13 – 18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi yapmak ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı Yetiştirme Yurtlarını kapsar.*” (1. ve 2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Yetiştirme Yurtları Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

19 Kasım 1984 tarih ve 18580 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların maddî ve manevî ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmasını sağlamak amacı ile tespiti yapıp koruma ve bakım altına alınanların barınma ihtiyaçlarını karşılayacak kurum / kuruluşun işleyişinin belirlenmesi olan ve “*0 - 12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını doldurup orta ve yüksek öğrenime devam edenlerle, tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda olanlardan Kurumca himaye olunan kız çocuklarının bedensel, eğitsel, psikososyal gelişimlerini sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı Çocuk Yuvalarını kapsar.*” (2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Çocuk Yuvaları Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

4.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1985-1989) Mevzuat Çalışmaları

21 Mart 1986 tarih ve 19054 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, spastik engelli çocukların rehabilitasyonlarının yerine getirilmesinde özel merkezlerin çalışma usul ve esaslarının belirlenmesi olan ve “*Spastik Çocuklar Rehabilitasyon Merkezi, doğum öncesi, doğum anı ya da sonrasında herhangi bir nedenle beyin hareket merkezinde meydana gelen arıza sonucu ortaya çıkan kasıtlı hareket felci olan 0-14 yaş spastik çocuklara tedavi ve rehabilitasyon hizmeti veren gündüzlü kuruluştur.*” (4. mad.) şeklinde ifade edilen “**Spastik Çocuklar Özel Rehabilitasyon Merkezleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

14 Haziran 1986 tarih ve 19134 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından sunulan hizmetlerin, başta çocuklar olmak üzere tüm ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması prosedür açısından zaman zaman yaşanan zorlukların üstesinden gelebilmek ve ihtiyaç sahiplerine yardımların daha kısa sürede ulaştırılmasını sağlamak amacı ile oluşturulan bir yapılanma olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlıkları’nın çalışma usul ve esaslarının belirlenmesi olan ve “*bu kanunun amacı, fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlara yardım etmek ve sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir. Fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvelik kuruluşlarına tabî olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan (2022 sayılı Kanuna göre aylık alan kişiler dahil) vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişiler bu Kanun kapsamı içindedir.*” (1. ve 2. mad.) şeklinde ifade edilen “**3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu**” çıkarılmıştır.

17 Temmuz 1986 tarih ve 19167 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’nun maddî anlamda yürüyebilmesi açısından gerekli olan malî kaynakların kullanımının usul ve

esaslarının belirlenmesi olan “*Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Yönetmeliği*” çıkarılmıştır.

17 Temmuz 1986 tarih ve 19167 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’na istinaden kurulan sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlıkları’nın diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından da desteklenmesine yönelik olarak “*1986/11 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile ilgili Başbakanlık Genelgesi*” yayınlanmıştır.

28 Eylül 1986 tarih ve 19235 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların gelişimlerini ailelerinin yanında sağlamak ve ihtiyaç sahibi kişilerinin ihtiyaçlarını asgarî düzeyde karşılayarak temel yaşamsal koşullarının oluşturulmasını sağlamak amacı ile maddî ve manevî anlamda desteklenmesinin belirlenmesi olan ve “*bu yönetmeliğin amacı, yoksulluk içinde olup da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve hayatlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken kişilere ve ailelere kaynakların yeterliliği ölçüsünde aynı ve nakdî yardım yapılmasına dair esas ve usulleri düzenlemektir.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “*Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aynî ve Nakdî Yardım Yönetmeliği*” çıkarılmıştır.

8 Ocak 1987 tarih ve 19335 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, zihinsel engelli çocuklarının rehabilitasyonlarının sağlanmasına hizmet vermek üzere kurulan merkezlerin çalışma usul ve esaslarının belirlenmesi olan ve “*bu yönetmelik, zeka bölümü 25’den 50’ye kadar olan 6 – 12 yaşları arasındaki zihinsel özürlülerin azami 24 yaşına kadar rehabilitasyonunu sağlamakla görevli olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı gündüzlü, yatılı veya gündüzlü ve yatılı Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezlerini kapsar.*” (2. mad.) şeklinde ifade edilen “*Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği*” çıkarılmıştır.

23 Ağustos 1987 tarih ve 19553 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çocukların boş zamanlarını daha etkin ve verimli bir şekilde geçirebilmelerini sağlamak üzere kurulan kurum veya kuruluşların çalışma usul ve esaslarının belirlenmesi olan ve “*2828 sayılı Kanununun 9 uncu maddesinin (c) bendi uyarınca, 6 – 12 yaş grubu*

çocukların boş zamanlarını uygun program düzenleyerek değerlendiren ve bu suretle bakım ve korunmalarını sağlayan çocuk kulüplerinin kuruluş ve işleyişlerine dair esasları, açılış, izin, çalışma, personel şartları, ücret tarifeleri, denetim ve faaliyetlerini durdurma işlem ve usullerini belirlemek, çağdaş anlayışa uygun düzeyde hizmet vermelerini sağlamaktır.” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

19 Kasım 1987 tarih ve 19639 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, kurumlararası işbirliğinin sağlanmasına yönelik olan “Mahalli mülki amirler, sağlık kuruluşları ve köy muhtarları ile genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları ile diğer kamu kurumları yardıma muhtaç aile ve kişileri Kuruma ve İl Müdürlüklerine bildirmek ve sosyal incelemelerinin yapılması için işbirliğinde bulunmakla yükümlüdürler.” (19235 sayılı Resmi Gazete, 7. mad.) şeklinde olan madde, “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aynî ve Nakdî Yardım Yönetmeliğinin 7 nci Maddesinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Yönetmelik**” ile yürürlükten çıkarılmıştır.

13 Şubat 1988 tarih ve 19724 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, zihinsel engelli çocuklarının rehabilitasyonlarının sağlanmasına hizmet vermek üzere kurulan özel merkezlerin çalışma usul ve esaslarının belirlenmesi olan ve “bu yönetmelik, 3 – 21 yaş arası zihinsel özürlülerin rehabilitasyonunu sağlamak için gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri tarafından açılan gündüzlü, yatılı, gündüzlü ve yatıl veya seanslı Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezlerini kapsar.” (2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Zihinsel Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

4 Temmuz 1989 tarih ve 20215 sayılı Resmi Gazete’de, “bu kanunun amacı, fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlara yardım etmek ve sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir.” (19134 sayılı Resmi Gazete, 1. mad.) olan maddesinin “bu kanunun amacı, fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye’ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti

pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir.” (1.mad.) şeklinde değiştirilmesini sağlayan “3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında 3582 sayılı Kanun” çıkarılmıştır.

31 Ağustos 1989 tarih ve 20268 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, kreş ve gündüz bakımevleri hizmetinden faydalanacak olan çocukların belirlenmesine yönelik olarak **“Kreş ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliği’nin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Bir Madde İlavesi ve Bir Madde Kaldırılmasına Dair Yönetmelik”** çıkarılmıştır.

4.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1990-1994) Mevzuat Çalışmaları

20 Ocak 1990 tarih ve 20408 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, kreş ve gündüz bakımevleri hizmetinden faydalanacak olan çocukların belirlenmesine yönelik olarak **“3 Aralık 1983 tarih ve 18240 sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanarak Yürürlüğe Giren Kreş ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliği’nin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Yönetmelik”** çıkarılmıştır.

6 Mart 1990 tarih ve 20453 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, kreş ve gündüz bakımevleri hizmetinden daha fazla çocuğun faydalanabilmesi amacı hizmet ağının genişletilmesine yönelik olarak **“3 Aralık 1983 tarih ve 18240 sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanarak Yürürlüğe Giren Kreş ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliği’nin Bir Ek Maddesinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik”** çıkarılmıştır.

26 Eylül 1990 tarih ve 20647 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, aile yapısının sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda iyileştirici mevzuat çalışmalarına öncülük / rehberlik etmek üzere oluşturulan kurulun görevlerinin belirlenmesi olan ve **“(a) kurumun görevleri içinde yer alan araştırma ve projelerinin öncelik sırasını tespit etmek, uygulanacak projeleri karara bağlamak, (b) sosyal amaçlı vakıf, dernek, federasyon ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapılmasına karar vermek, (c) sosyal, ekonomik ve kültürel faktörler itibarıyla aile yapısına etkili olabilecek yayınlar konusunda görüş bildirmek ve gerekirse bu görüşleri basın-yayın araçları yoluyla**

duyurmak, (d) kurum görev alanına giren mevzuat ve konularda görüş bildirmek, (e) başkanlığın hazırlayacağı kısa ve uzun vadeli faaliyet plan ve programları ile uygulamalar hakkında görüş ve tavsiyelerde bulunmak, (f) mevzuatla verilen diğer görevleri yapmaktır.” (3. mad.) şeklinde ifade edilen “**Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Aile Araştırma Kurulu Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

23 Mart 1991 tarih ve 20823 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nün teşkilat işleyişine dair bazı görev, yetki ve sorumlulukların eklenmesi olan “**2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bazı Maddelerin Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 3703 sayılı Kanun**” çıkarılmıştır.

13 Eylül 1993 tarih ve 21697 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, başta kadının toplumsal yaşam içerisinde haklarının korunması ve kullanılmasına dair olmak üzere aile yapısının korunması ve gerektiğinde desteklenmesi amacı ile yapılacak çalışmaların belirlenmesi olan ve “*amacı, kadın haklarını korumak ve geliştirmek, kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasî yaşamdaki işlevlerini güçlendirmek, eşit haklara sahip bireyler olarak toplumsal yaşamda yer almalarını ve kalkınma sürecine etkin katılımlarını gerçekleştirerek kalkınmanın nimetlerinden eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak, aileyi korumak ve desteklemek, sosyal hizmetleri Devletin temel ilke, politika ve planlarına uygun olarak yürütmek için Başbakanlığa bağlı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı’nın kurulmasına, teşkilat ve görevlerine ilişkin esasları düzenlemektir.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**514 Sayılı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname**” çıkarılmıştır.

14 Ekim 1993 tarih ve 21728 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocuklardan durumunun uygun olduğu yapılan meslekî çalışmalarla ortaya konulan çocukların aile ortamında yetişmesini sağlamak amacı ile belirli süre bir ailenin yanında gelişiminin sağlanmasına yardımcı olmak olan koruyucu aile hizmetinin esaslarının belirlenmesi olan ve “*korunmaya muhtaç çocuklara götürülen koruyucu aile hizmetlerinin uygulama esaslarını, Sosyal Hizmetler ve Çocuk*

Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ile koruyucu ailenin yetki ve sorumluluklarını belirlemek, hizmetin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır.” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Koruyucu Aile Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

29 Aralık 1993 tarih ve 21803 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların gelişimlerini ailelerinin yanında sağlamak ve ihtiyaç sahibi kişilerinin ihtiyaçlarını asgarî düzeyde karşılayarak temel yaşamsal koşullarının oluşturulmasını sağlamak amacı ile maddî ve manevî anlamda desteklenmesinin belirlenmesi olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aynî ve Nakdî Yardım Yönetmeliğinin bazı maddelerinde aynî ve nakdî yardım türünün çeşidi ve miktarı ile ilgili olarak düzenleme yapılan “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aynî ve Nakdî Yardım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

6 Şubat 1994 tarih ve 21841 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, işitme engellilerin rehabilitasyonlarına yönelik olarak hizmet vermek üzere kurulan özel merkezlerin çalışma esaslarının belirlenmesi olan ve “*amacı, gerçek kişilerce ve özel hukuk tüzel kişilerince açılacak olan İşitme ve Konuşma Özürlüler Rehabilitasyon Merkezlerinin kuruluş ve işleyişini, izin, açılış, çalışma, personel standardını, ücret tarifelerini, denetim, devir ve kapatma işlem ve esaslarını belirlemektir.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü İşitme ve Konuşma Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

2 Mart 1995 tarih ve 22218 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, korunmaya muhtaç çocukların korunma durumlarının sonlanması ile birlikte ekonomik anlamda geçimlerini sağlayabilecek bir işe yerleştirilmelerinin şartlarının belirlenmesi olan ve “*bu tüzük, korunmaya muhtaç çocukların, korunmaları sona erdikten sonra işe yerleştirilmelerinin esas ve usullerini, kamu kurum ve kuruluşlarının bu konudaki yükümlülükleriyle sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuyla diğer kurumlar arasındaki eşgüdümün sağlanmasına ilişkin hükümleri düzenler.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin 95/6542 sayılı Tüzük**” çıkarılmıştır.

13 Kasım 1995 tarih ve 22462 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altına alınan çocukların barınma ihtiyaçlarının karşılanmasında kurumsal

açından görev, yetki ve sorumlulukların belirlenmesi olan ve “*amacı, yetiştirme yurtlarındaki hizmetin türü, niteliği ve işleyişine ilişkin esaslar ile kuruluş ve personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir. Bu yönetmelik 13 – 18 yaş ve 18 yaşın üzerinde korunma kararı devamını gerektiren koşulları taşıyan korunmaya muhtaç çocukları; Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek, korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmakla görevli ve yükümlü olan sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı yetiştirme yurtlarını kapsar.*” (1. ve 2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

4.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1996-2000) Mevzuat Çalışmaları

8 Ekim 1996 tarih ve 22781 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çalışan annelerinin çocuklarının bakımının en uygun şekilde sağlanabilmesi amacı kurulan kurum ve kuruluşlar ile çocukların boş zamanlarını daha etkin ve verimli bir şekilde geçirmelerini sağlayacak kurum ve kuruluşların işleyişinin usul ve esaslarının belirlenmesine yönelik “**Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

10 Nisan 1997 tarih ve 22960 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocuklardan durumunun uygun olduğu yapılan meslekî çalışmalarla ortaya konulan çocukların aile ortamında yetişmesini sağlamak amacı ile belirli süre bir ailenin yanında gelişiminin sağlanmasına yardımcı olmak olan koruyucu aile hizmetinden faydalanan ailelerin ve çocukların maddî olarak desteklenmesine yönelik olarak iyileştirmelerin yapıldığı “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Koruyucu Aile Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

10 Nisan 1997 tarih ve 22960 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların gelişimlerini ailelerinin yanında sağlamak ve ihtiyaç sahibi kişilerin ihtiyaçlarını asgarî düzeyde karşılayarak temel yaşamsal koşullarının oluşturulmasını sağlamak amacı ile maddî ve manevî anlamda desteklenmesinin belirlenmesi olan yönetmelikte iyileştirmelerin yapıldığı “**Sosyal**

Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aynî ve Nakdî Yardım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik” çıkarılmıştır.

15 Mayıs 1997 tarih ve 22990 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocukların maddî anlamda desteklenmesi amacı ile verilen harçlıkların iyileştirilmelerin yapıldığı “***Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmeliğin Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik***” çıkarılmıştır.

17 Ocak 1998 tarih ve 23233 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, aile yapısının birlikteliğinin korunması olan ve çeşitli tedbir kararlarının yer aldığı “***4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun***” çıkarılmıştır.

7 Ocak 1999 tarih ve 23576 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların maddî ve manevî ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmasını sağlamak amacı ile tespiti yapıp koruma ve bakım altına alınanların barınma ihtiyaçlarını karşılayacak kurum / kuruluşun işleyişinin belirlenmesi olan ve “*0 - 12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını doldurup orta ve yüksek öğrenime devam edenlerle, tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda olanlardan Kurumca himaye olunan kız çocuklarının bedensel, eğitsel, psikososyal gelişimlerini sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı Çocuk Yuvalarını kapsar.*” (18580 sayılı Resmi Gazete, 2. mad.) şeklinde olan maddenin “*0 - 12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklar ile gerektiğinde 12 yaşını doldurup, tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda olanlardan Kurumca himaye olunan kız çocuklarının bedensel, psikososyal ve duygusal gelişimlerini sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmekle yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı Çocuk Yuvalarını kapsar.*” (2. mad.) şeklinde değiştiğini bildiren “***Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği***” çıkarılmıştır.

16 Şubat 2000 tarih ve 23966 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocukların maddî anlamda desteklenmesi amacı ile verilen harçlıkların iyileştirilmelerin yapıldığı “***Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik***” çıkarılmıştır.

11 Temmuz 2000 tarih ve 24106 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, ihtiyaç sahiplerine ulaşımda daha etkili ve verimli olabilmek amacı ile bir merkezin işleyişinin belirlenmesi olan ve “*toplum merkezi, Hızlı toplumsal değişme, kentleşme ve göçün yarattığı sorunlar doğrultusunda, bireylerin, grupların, ailelerin ve toplumun sorunlarla baş edebilmeleri ve bireylerin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacıyla; koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, bir arada ve en kolay ulaşılabilir biçimde, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve gönüllüler ile işbirliği ve eşgüdüm içinde sunmakla görevli ve yükümlü bulunan toplum merkezlerini ifade eder.*” (4. mad.) şeklinde ifade edilen “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

12 Eylül 2000 tarih ve 24168 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocukların maddî anlamda desteklenmesi amacı ile verilen harçlıkların iyileştirilmelerinin yapıldığı “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

5 Ekim 2000 tarih ve 24191 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çalışan annelerinin çocuklarının bakımının en uygun şekilde sağlanabilmesi amacı ile kurulan kurum ve kuruluşlar ile çocukların boş zamanlarını daha etkin ve verimli bir şekilde geçirmelerini sağlayacak kurum ve kuruluşlarda görevlendirilecek personellere yönelik “**Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

2 Aralık 2000 tarih ve 24248 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocuklardan durumunun uygun olduğu yapılan meslekî çalışmalarla ortaya konulan çocukların aile ortamında yetişmesini sağlamak amacı ile belirli süre bir ailenin yanında gelişiminin sağlanmasına yardımcı olmak olan koruyucu aile hizmetinden faydalanan çocukların sağlık tedavilerinde yapılması gereken hususların belirlenmesine yönelik olarak bazı maddelerin eklendiği “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Koruyucu Aile Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

4.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (2001-2005) Mevzuat Çalışmaları

30 Eylül 2001 tarih ve 24539 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çocukların sokaktaki tehlikelerden korunmalarını sağlamak üzere merkezlerin kurulması olan ve *“amacı, sosyal tehlikelerle karşı karşıya olan sokakta yaşayan çocuklar ile sokakta çalıştırılan çocuk ve gençlerin rehabilitasyonları ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamakla görevli, Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin kuruluş ve çalışma esaslarını, hizmet standartlarını belirlemek, ilgili kişiler ve kurumlar arasında eşgüdümü sağlamak ile hizmetin en etkili ve verimli şekilde yürütülmesine ilişkin kuralları saptamaktır.”* (1. ve 2. mad.) şeklinde ifade edilen **“Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği”** çıkarılmıştır.

18 Ocak 2003 tarih ve 24997 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, aile yapısı birlikteliğinin gerekli destekler ile korunmasını sağlamak ve yapının devam ettirilmesinin aile üyelerine zarar verici durumlara gelmesini engellemek adına yapılması gereken çalışmaların belirlenmesi üzerine kurulacak olan mahkemenin görevlerinin belirlenmesi olan **“4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun”** çıkarılmıştır.

30 Nisan 2004 tarih ve 25448 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çocukları sokaktaki tehlikelere maruz bırakan nedenlerin araştırılması ve gereken çalışmaların planlanmasını sağlamak üzere bir kurul kurulmasını sağlayan **“805 sayılı Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Bir Meclis Araştırması Komisyonu Kurulmasına İlişkin Karar”** çıkarılmıştır.

13 Kasım 2004 tarih ve 25642 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, aile yapısının korunması amacı ile bir yapılanmanın kurulması ve işleyişinin belirlenmesi olan ve *“amacı, ülkemizdeki sosyal sorunların tespiti ve çözümü ile Türk ailesinin bütünlüğünün korunması, güçlendirilmesi ve sosyal refahının artırılmasına yönelik ulusal ve uluslararası bilimsel araştırmalar yapmak veya yaptırmak, projeler geliştirmek, desteklemek, bunların uygulamaya konulmasını sağlamak ve aileye yönelik millî bir politikanın oluşmasına yardımcı olmak üzere, Başbakanlığa bağlı Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nün kurulması ile teşkilât, görev ve*

yetkilerine dair esasları düzenlemektir.” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “5256 sayılı Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun” çıkarılmıştır.

9 Aralık 2004 tarih ve 25665 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’nun uygulanması amacı ile kurulan Vakıf Başkanlıklarının daha koordineli bir şekilde çalışmasını sağlamak amacı ile bir yapılanmanın çalışma esaslarının belirlenmesi olan ve “*amacı, 29.5.1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun uygulanmasını sağlamak üzere Başbakanlığa bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünün kurulması, teşkilâtı, görev ve yetkilerine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun**” çıkarılmıştır.

13 Mart 2005 tarih ve 25754 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, başta engelli çocuklar olmak üzere engelli bireylerin gelişimlerini sağlamak amacı ile kurulan özel merkezlerin işleyiş esaslarının belirlenmesi olan ve “*amacı; gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişileri tarafından açılan özel rehabilitasyon ve eğitim merkezlerinin açılış izni, çalışma şartları, personel istihdamına ilişkin şartlar, merkezde uygulanacak rehabilitasyon ve eğitim hizmetlerinin niteliği, fiziksel durumu, donanımı, ücret tarifesi ile merkezin işleyiş ve denetimi, faaliyetlerinin durdurulmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Rehabilitasyon: Özürlü bireyin fonksiyon kayıplarının giderilmesi veya geriye kalan güç ve yeteneklerinin geliştirilerek fiziksel, psikolojik, eğitimsel, gelişimsel, sosyal ve mesleki yönden mevcut kapasitelerini en üst düzeye çıkarılması için yapılan çalışmaların ve yardımların tümünü; Gelişimsel Rehabilitasyon: Doğuştan gelen veya erken yaşta edinilmiş gelişim geriliklerinin, erken çocukluk döneminin özelliği olan uyum ve gelişime yatkınlıktan yararlanılarak, hedefe yönelik uygulamalar aracılığıyla, gelişimsel kapasitelerinin en üst sınırına ulaşmasına yardım etmeyi hedefleyen programların tümünü; Bireysel Rehabilitasyon ve Eğitim Planı: Her bir özürlü birey için yazılı olarak mesleki personel tarafından geliştirilmiş olan; bireyin performansını, kısa ve uzun dönemli amaçlarını, bireye sağlanabilecek rehabilitasyon ve eğitim hizmetlerini içeren planı, ifade eder.” (1. ve 4. mad.)*

şeklinde ifade edilen “*Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özel Rehabilitasyon ve Eğitim Merkezleri Yönetmeliği*” çıkarılmıştır.

25 Mart 2005 tarih ve 25766 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çeşitli nedenlerle sokakta yaşamaya mecbur bırakılmış kimsesiz çocukların mağduriyetlerinin giderilmesi amacı ile sosyal hizmet modellerinden faydalandırılması yönünde yayınlanan Başbakanlık Genelgesi, “*Son yıllarda başta büyük şehirlerimiz olmak üzere, göç alan kentlerimizde, sokakta yaşayan ve çalıştırılan çocukların durumu önemli bir sosyal sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Sokakta yaşayan, her türlü madde bağımlılığına açık olan ve bir kısmının hırsızlık, gasp, kapkaç gibi olaylara da karıştırıldığı bilinen bu çocuklarımızın, tedavi, rehabilitasyon ve eğitimleri sağlanarak topluma kazandırılmaları ancak etkin ve kalıcı önlemlerle mümkün görülmekte, sorunun temelden çözümü için de; ulusal ve yerel düzeyde plânlı ve organize uygulamaların derhal başlatılması zorunlu bulunmaktadır. Bu amaçla, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun bağlı olduğu Bakanlığın koordinatörlüğünde, Adalet Bakanı, İçişleri Bakanı, Milli Eğitim Bakanı ve Sağlık Bakanı’nin katılımıyla bir komite kurulmuş, kısa, orta ve uzun vadeli stratejilerin belirlenmesi çalışmalarına başlanmıştır.*” ifadeleri ile önemini ortaya koymuştur.

31 Mayıs 2005 tarih ve 25772 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların gelişimlerini ailelerinin yanında sağlamak ve ihtiyaç sahibi kişilerinin ihtiyaçlarını asgarî düzeyde karşılayarak temel yaşamsal koşullarının oluşturulmasını sağlamak amacı ile maddî ve manevî anlamda desteklenmesinin belirlenmesi olan yönetmelikte yer alan bazı tanımlamaların değiştirilmesine yönelik olarak “*Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*” çıkarılmıştır.

15 Temmuz 2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çocukların herhangi bir mağduriyet yaşamaları durumunda çocuğun yararının düşünülerek hareket edilmesi ve mağduriyetlerinin giderilmesinde ve çocuklar hakkında tüm adli iş ve işlemlerde başvurulabilecek kanun olan ve “*amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir. Kanun, korunma ihtiyacı olan*

çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsar.” (1. ve 2. mad.) şeklinde ifade edilen “5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu” çıkarılmıştır.

20 Ağustos 2005 tarih ve 25912 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocukların maddî anlamda desteklenmesi amacı ile verilen harçlıkların iyileştirilmelerin yapıldığı **“Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”** çıkarılmıştır.

20 Ağustos 2005 tarih ve 25912 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocukların maddî anlamda desteklenmesi amacı ile verilen harçlıkların iyileştirilmelerin yapıldığı **“Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”** çıkarılmıştır.

21 Ağustos 2005 tarih ve 25913 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’nun uygulanması amacı ile kurulan Vakıf Başkanlıklarının daha koordineli bir şekilde çalışmasını sağlamak amacı ile bir yapılanmanın çalışma esaslarının belirlenmesi olan ve “Bu Yönetmeliğin amacı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun çalışma usul ve esaslarına ilişkin hususları düzenlemektir.” (1. mad.) şeklinde ifade edilen **“Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”** çıkarılmıştır.

1 Temmuz 2006 tarih ve 26215 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların gelişimlerini ailelerinin yanında sağlamak ve ihtiyaç sahibi kişilerin ihtiyaçlarını asgarî düzeyde karşılayarak temel yaşamsal koşullarının oluşturulmasını sağlamak amacı ile maddî ve manevî anlamda desteklenmesinin belirlenmesi olan yönetmelikte yer alan bazı tanımlamaların değiştirilmesine yönelik olarak **“Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”** çıkarılmıştır.

24 Aralık 2006 tarih ve 26386 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çocukların herhangi bir mağduriyet yaşamaları durumunda çocuğun yararının düşünülerek hareket edilmesi ve mağduriyetlerinin giderilmesinde ve çocuklar hakkında tüm adli iş ve işlemlerde başvurulabilecek kanun olan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun uygulanmasında kolaylıkların sağlanması amacı ile hazırlanan ve “*amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.*” (Devlet Bak., 1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik**” ve “*amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınması ile Çocuk Koruma Kanununun uygulanmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.*” (Adalet Bakanlığı 1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

30 Aralık 2006 tarih ve 26392 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocuklardan durumunun uygun olduğu yapılan meslekî çalışmalarla ortaya konulan çocukların aile ortamında yetişmesini sağlamak amacı ile belirli süre bir ailenin yanında gelişiminin sağlanmasına yardımcı olmak olan koruyucu aile hizmetinin yürütülmesinden sorumlu meslek elemanının belirlenmesine yönelik olarak “**Koruyucu Aile Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

4.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (2007-2013) Mevzuat Çalışmaları

10 Şubat 2007 tarih ve 26430 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çeşitli nedenlerle suça karışmış / karışma ihtimali yüksek çocukların rehabilitelerinin gerçekleştirilebilmesi amacı ile “*suça yöneldikleri tespit edilen çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 7-18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet*

*kuruluşlarını ifade eder.” (1. mad.) şeklinde ifade edilen Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinin ve “Duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını giderme amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanuncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder.” (1. mad.) şeklinde ifade edilen Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerinin oluşturulması amacı ile alt bentlerin eklendiği “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında 5579 sayılı Kanun**” çıkarılmıştır.*

4 Mayıs 2007 tarih ve 26512 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, aile yapısının korunmasına yönelik olarak çıkarılan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun bazı maddelerinde değişikliklerin gerçekleştiği “**Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında 5636 sayılı Kanun**” çıkarılmıştır.

5 Ekim 2007 tarih ve 26664 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, başta çocuklar olmak üzere tüm engellilerin engel türlerinin tespit edilerek en uygun hizmet modelinin hayata geçirilebilmesi amacı ile çıkarılan yönetmeliğin bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına yönelik olarak “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Tesbiti, İncelenmesi, Bakım ve Rehabilitasyonuna Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

7 Ekim 2007 tarih ve 26666 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu hizmetlerinin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında gittikçe gelişen toplumsal yaşamın şartlarına uyum sağlamak amacı ile kurulan ve “*Toplumun ve ailenin gelişmesi için; bireyin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacıyla koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, gerekirse diğer kuruluşlar ve gönüllülerle işbirliği içerisinde sunmakla görevli bulunan gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder.” (4. mad.) şeklinde ifade edilen “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.*

1 Mart 2008 tarih ve 26803 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, aile içerisinde uygulanan şiddetin önlenmesi ve aile yapısının korunmasına yönelik olarak çıkarılan Ailenin Korunmasına Dair Kanunu uygulanmasına yönelik olarak “**Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

15 Mart 2008 tarih ve 26817 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, Özel Rehabilitasyon Merkezleri’nin kapatılmasına yönelik olarak “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özel Rehabilitasyon ve Eğitim Merkezleri Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

5 Ekim 2008 tarih ve 27015 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların maddî ve manevî ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmasını sağlamak amacı ile tespiti yapıp koruma ve bakım altına alınanların barınma ihtiyaçlarını karşılayacak yeni bir kurum / kuruluşun işleyişinin belirlenmesi olan ve “*amacı; hakkında korunma/tehdit kararı bulunan çocukların toplum içinde yetiştirilmelerinin sağlanabilmesi için, çocuk evlerinin açılması, evlerde verilen hizmetin türü, niteliği, işleyişi, personelin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esasları belirlemektir. Yönetmelik, 24/5/1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile 3/7/2005 tarih ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında korunma ya da tedbir kararı verilen 0–18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmak, izlemek ve desteklemekle görevli ve yükümlü olan çocuk evlerini kapsar.*” (1. ve 2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

12 Kasım 2008 tarih ve 27052 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çalışan annelerin çocuklarının zamanlarını geçirebilecekleri ve çocukların boş zamanlarını daha etkili ve verimli kullanabilmeleri için etkinliklerin gerçekleştirileceği merkezlerin işleyiş esaslarının belirlendiği yönetmelikte değişiklik yapılmasına yönelik olarak “**Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri İle Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

28 Şubat 2009 tarih ve 27155 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, başta çocuklar olmak üzere tüm engellilerin engel türlerinin tespit edilerek en uygun hizmet modelinin hayata geçirilebilmesi amacı ile çıkarılan yönetmeliğin bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına yönelik olarak “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Tespiti, İncelenmesi, Bakım ve Rehabilitasyonuna Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

25 Temmuz 2009 tarih ve 27299 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların maddî ve manevî ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmasını sağlamak amacı ile tespiti yapıp koruma ve bakım altına alınanların barınma ihtiyaçlarını karşılayacak yeni bir kurum / kuruluş olan Çocuk Evleri Yönetmeliğinin bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına yönelik olarak “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

4 Eylül 2009 tarih ve 27339 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çeşitli nedenlerle suça karışmış / karışma ihtimali yüksek çocukların rehabilitelerinin gerçekleştirilebilmesi amacı ile kurulan kurum / kuruluşun işleyişin belirlenmesine yönelik olarak ve “*amacı, suça sürüklenen veya ceza infaz kurumundan salıverilen çocuklardan haklarında bakım tedbiri/korunma kararı verilen çocukların rehabilitasyonu amacıyla oluşturulacak koruma bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin; çalışması, hizmet standardı, ilgili kişi ve kurumlar arasında eşgüdüm ve koordinasyonu ile hizmetin etkin ve verimli yürütülmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Bu Yönetmelik suça sürüklenen veya ceza infaz kurumundan salıverilen çocuklardan haklarında bakım tedbiri/korunma kararı verilen çocukların; temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya bir sonraki sosyal hizmet modeline hazır hâle gelmelerini sağlamak amacıyla oluşturulan ve/veya işbirliği protokolü ile işletilen koruma bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin, kuruluş, teşkilat ve işleyişi ile ilgili iş ve işlemleri kapsar.*” (1. ve 2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

3 Eylül 2010 tarih ve 27691 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, engellilere ve ailelerine yönelik olarak rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunulmasına yönelik olarak hazırlanan ve “*amacı; bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeni ile yaşama gereklerine uyamama durumunda olan özürlü bireylerin, tespitini, incelenmesini, bakımını ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlandırılmalarını, özürlü ve özürlü ailelerine danışmanlık hizmetini, bu hizmetlerin niteliğine ve işleyişine ilişkin usul ve esasları, personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir. Bu Yönetmelik, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı yatılı, gündüzlü ya da yatılı ve gündüzlü hizmet veren merkezler ile bakım, rehabilitasyon ve aile danışmanlığı hizmetleri ile ilgili iş ve işlemleri kapsar.*” (1. ve 2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürülülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

8 Haziran 2011 tarih ve 27958 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun lağvedilerek yerine modern yaşamın şartlarına uyumlu bir şekilde çalışıp ihtiyaçlara cevap verme konusunda hiçbir şekilde sorun yaşamaması öngörülen bir yapılanmanın kurulmasına yönelik olarak “**633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname**” çıkarılmıştır. Çıkarılan bu kararname ile daha önce Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme çatısı altında olmayıp Başbakanlık çatısı altında bulunarak işlerin yürütmesinde sorunların yaşandığı bazı birimlerin tek bir çatı altında toplanması sağlanmıştır.

6 Temmuz 2011 tarih ve 27986 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çalışan annelerin çocuklarının zamanlarını geçirebilecekleri ve çocukların boş zamanlarını daha etkili ve verimli kullanabilmeleri için etkinliklerin gerçekleşeceği merkezlerin işleyiş esaslarının belirlendiği yönetmelikte değişiklik yapılmasına yönelik olarak “**Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri İle Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

2 Kasım 2011 tarih ve 28103 (mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de, özeti, 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun

Hükmünde Kararname'nin de içinde bulunduğu ve değişikliklerin yapıldığı "***Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 662 sayılı Kanun Hükmünde Kararname***" çıkarılmıştır.

20 Mart 2012 tarih ve 28239 sayılı Resmi Gazete'de, özeti, aile yapısının korunmasına yönelik olarak yapılacak çalışmaların çerçevesinin biraz daha genişletilerek kadınların pozitif ayrımcılık ilkesi doğrultusunda korunmasına yönelik olarak "***amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.***" (1. mad.) şeklinde ifade edilen "***6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun***" çıkarılmıştır.

4 Nisan 2012 tarih ve 28254 sayılı Resmi Gazete'de, özeti, çocukların haklarının her türlü mercide savunulması ve gerekenlerin yapılmasına yönelik olarak çıkarılan mevzuatlara ek olarak "***çocuk haklarının korunması, kullandırılması ve geliştirilmesine ilişkin konularda idarî ve yasal düzenlemelere ilişkin çalışmalar yapmak ve önerilerde bulunmak, kaydedilen gelişmeler hakkında kamuoyunun aydınlatılması amacıyla yapılacak çalışmaları değerlendirmek, çocuk hakları konusunda alınabilecek önlemlere ilişkin tavsiyelerde bulunmak, bu konuya ilişkin strateji belgesi ve eylem planları hazırlamak ve onaylamak, çocuk hakları konusunda kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonu sağlamak üzere "Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu" (Kurul) oluşturulmuştur.***" şeklinde ifade edilen "***2012/9 sayılı Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu Hakkında Başbakanlık Genelgesi***" çıkarılmıştır.

23 Mayıs 2012 tarih ve 28301 sayılı Resmi Gazete'de, özeti, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun uygulanmasında yaşanan zorlukların giderilmesine yönelik olarak "***Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik***" çıkarılmıştır.

4 Ekim 2012 tarih ve 28431 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çeşitli nedenlerle mağdur durumuna düşmüş çocuklar ile sağlıklı iletişimin kurulması amacı ile merkez kurulmasına yönelik olan ve “*Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın her türlü tehlikeden korunarak bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı, eğitilmiş ve topluma yararlı bireyler olarak sosyal hayatta yerlerini almaları, Hükümetimizin temel hedefleri arasında bulunmaktadır. Bu hedef doğrultusunda; çocuklarımızı koruyup kollamaya yönelik mevzuat ve düzenlemeler yürürlüğe konularak, oluşturulan altyapı çerçevesinde yürütülen uygulamaların geliştirilmesi için çalışmalar devam etmektedir. Çocuğun beden veya ruh sağlığına zarar veren ya da zarar verme riski taşıyan, fiziksel, duygusal, zihinsel veya cinsel gelişimini olumsuz etkileyen durumlar, çocuğa karşı kötü muamele şeklinde tanımlanmaktadır. Kötü muamelenin istismar ya da ihmal olmak üzere iki farklı boyutu bulunmaktadır. Ülkemizde istismara uğrayan çocuk ve/veya ailesi, yaşanan olumsuzlukları pek çok sebeple gizleme eğilimindedir. Bu sebeple de istismara uğrayan çocuğa verilmesi zorunlu olan hukuki, tıbbi, ruhsal ve sosyal destek aksayabilmektedir. Mağdur çocukların; kolluk kuvvetleri, adli merciler ve sağlık kurumları tarafından ayrı ayrı değerlendirilmesi ve bu süreçte yaşadıklarını defalarca dile getirmek zorunda bırakılması, gizliliğin yeterince sağlanamaması, ilgili kurumlarda çocukla görüşme yapanların; çocuğun ruhsal durumunu gözeterek görüşme yapabilecek yeterlilikte eğitime sahip olmaması halinde, çocuğun uğradığı travma şiddetlenmektedir. Yukarıda belirtilen hususlar dikkate alınarak; çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere; Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) kurulması ve bu merkezlerin işleyişinin Sağlık Bakanlığınca koordine edilmesi gerekli görülmüştür. “ şeklinde önemi dile getirilen “**2012/20 sayılı Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) hakkında Başbakanlık Genelgesi**” çıkarılmıştır.*

14 Aralık 2012 tarih ve 28497 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocuklardan durumunun uygun olduğu yapılan meslekî çalışmalarla ortaya konulan çocukların aile ortamında yetişmesini sağlamak amacı ile

belirli süre bir ailenin yanında gelişiminin sağlanmasına yardımcı olmak olan koruyucu aile hizmetinin işleyiş usul ve esaslarının belirlenmesi olan ve “*amacı, korunmaya muhtaç çocukların korunmalarını gerektiren süre içerisinde aile ortamında yetiştirilmesine yönelik olarak koruyucu aile hizmetlerinin uygulama esaslarını, Bakanlık ile koruyucu ailenin yetki ve sorumluluklarını belirlemek, hizmetin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Koruyucu Aile Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

9 Şubat 2013 tarih ve 28554 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı hizmetlerinin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında etkin rol oynayacak bir merkezin kurulması ve esaslarının belirlenmesi olan ve “*amacı, sosyal hizmet müdahalesinin ve takibinin gerçekleştirilmesi, çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı bireylere ve ailelerine koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirici, rehberlik ve danışmanlık odaklı sosyal hizmetlerin, hizmete erişim kolaylığı esasıyla bir arada ve gerektiğinde kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler ile işbirliği içinde sunulduğu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı sosyal hizmet merkezlerinin, kuruluş ve işleyişine, yürütecekleri hizmetlere ilişkin usul ve esaslar ile merkezde çalışan personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

1 Ağustos 2013 tarih ve 28725 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı hizmetlerinin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında etkin rol oynayacak bir merkezin kurulması ve esaslarının belirlenmesi olan Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği’nin görev alacak personelin niteliğine ilişkin değişiklik yapılmasına yönelik olarak “**Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

4.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (2014-2018) Mevzuat Çalışmaları

12 Haziran 2014 tarih ve 29028 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı hizmetleri kapsamında kurum koruma ve bakımı altına alınan çocukların reşit olarak kuruluş bakımından ayrılmalardan sonra ekonomik olarak sorun yaşamalarını engellemek adına herhangi bir devlet kurumunda eğitim

durumlarına uygun işe yerleştirilmesinin esaslarının belirlenmesi olan ve “2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu veya 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca haklarında korunma veya bakım tedbir kararı alınmış olup fasılalı olarak geçen yararlanma süreleri ile dahîl iki yıldan az olmamak üzere, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sosyal hizmet modellerinden yararlanan çocuklardan reşit olduğu tarih itibarıyla bu hizmetlerden yararlanmaya devam eden ve on sekiz yaşını doldurduğu ve korunma veya bakım tedbir kararının sona erdiği tarihten itibaren iki yıl içinde Bakanlığa başvuran kişi” (4. mad.) şeklinde hak sahibinin ifade edildiği “**Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında Tanınan İstihdam Hakkının Kullanımına İlişkin Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

24 Ocak 2015 tarih ve 29246 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, koruma ve bakım altında bulunan çocuklardan durumunun uygun olduğu yapılan meslekî çalışmalarla ortaya konulan çocukların aile ortamında yetişmesini sağlamak amacı ile belirli süre bir ailenin yanında gelişiminin sağlanmasına yardımcı olmak olan koruyucu aile hizmetinin işleyiş usul ve esaslarının belirlenmesi olan Koruyucu Aile Yönetmeliği’nin bazı maddelerinde değişikliğin yapıldığı “**Koruyucu Aile Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

3 Mart 2015 tarih ve 29284 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, dezavantajlı durumda bulunan çocukların gelişimlerini ailelerinin yanında sağlamak ve ihtiyaç sahibi kişilerinin ihtiyaçlarını asgarî düzeyde karşılayarak temel yaşamsal koşullarının oluşturulmasını sağlamak amacı ile maddî ve manevî anlamda desteklenmesinin belirlenmesi olan ve “yoksulluk içinde olup temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve hayatını sürdürmekte güçlük çeken çocuk ve gençlerin bakımı konusunda ailelerin desteklenmesi amacıyla verilecek sosyal ve ekonomik destek hizmetine ilişkin esas ve usullerin düzenlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.” (1. mad.) ve “Bu yönetmelik, Genel Müdürlük tarafından yardıma muhtaç olduğu tespit edilen ailelerin çocukları ile haklarında korunma / bakım tedbiri kararı alınmış ve reşit olarak sosyal hizmet kuruluşlarından ayrılan gençlere yapılan sosyal ve ekonomik destek hizmetleri ile evlenme yardımına ilişkin usul ve esasları kapsar.” (2. mad.) şeklinde ifade edilen “**Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

29 Mart 2015 tarih ve 29310 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, suça sürüklenen veya sürüklenme ihtimali bulunan çocuklar ile psikolojik desteğe ihtiyacı olan çocukların davranışlarının düzelmesi amacı ile desteklenmesinin sağlanmasına yönelik hizmet vermek üzere kurulan merkezlerin işleyiş esas ve usullerinin belirlenmesi olan ve “*amacı, suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlere, Bakanlığa bağlı olarak geçici süre ile hizmet veren Çocuk Destek Merkezlerinin çalışma usul ve esasları ile hizmet standartlarını belirlemektir.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilen “**Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği**” çıkarılmıştır.

30 Nisan 2015 tarih ve 29342 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çalışan annelerin çocuklarının zamanlarını geçirebilecekleri ve çocukların boş zamanlarını daha etkili ve verimli kullanabilmeleri için etkinliklerin gerçekleşeceği merkezlerin işleyiş esaslarının belirlendiği yönetmelik olan “**Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri İle Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

12 Aralık 2015 tarih ve 29560 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, ailenin yapısının korunmasına yönelik olarak çıkarılan Ailenin Korunmasına Dair Kanunun uygulanmasında kolaylıklar sağlayan yönetmeliğin yürürlükten kaldırılmasına yönelik olarak “**Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik**” çıkarılmıştır.

29 Mart 2016 tarih ve 29668 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çocukların başta cinsel anlamda olmak üzere istismara uğramalarının önlenmesine yönelik bir kurulun oluşturulmasına dair “*Başta cinsel istismar olmak üzere çocuklara yönelik her türlü istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci, İktüzük’ün 104 ve 105’inci maddeleri uyarınca bir Meclis araştırması açılmasına, bu araştırmayı yapacak Komisyonun 15 üyeden kurulmasına, Komisyonun çalışma süresinin Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Katip Üye seçimi tarihinden başlamak üzere 3 ay olmasına ve gerektiğinde Ankara dışında da çalışmasına, Genel Kurulun 24.03.2016 tarihli 61’inci Birleşiminde karar verilmiştir.*” ifadesi ile ortaya konulan “**1108 sayılı Başta Cinsel İstismar Olmak**

Üzere Çocuklara Yönelik Her Türlü İstismar Olaylarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Bir Meclis Araştırması Komisyonu Kurulmasına İlişkin Karar” çıkarılmıştır.

8 Eylül 2016 tarih ve 29825 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, çalışan annelerin çocuklarının zamanlarını geçirebilecekleri ve çocukların boş zamanlarını daha etkili ve verimli kullanabilmeleri için etkinliklerin gerçekleşeceği merkezlerin işleyiş esaslarının belirlendiği yönetmeliğin bazı maddelerinin değiştiiğine dair olan ***“Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri İle Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik***” çıkarılmıştır.

20 Ekim 2017 tarih ve 30216 sayılı Resmi Gazete’de, özeti, korunma ve bakım altına alınan çocukların işe yerleştirilmelerine yönelik olarak çıkarılan 10/2/1995 tarih ve 95/6542 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 7/3/2016 tarih ve 34781 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulunca 11/9/2017 tarihinde kararlaştırılarak çıkarılan ***“Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzüğün Yürürlükten Kaldırılması Hakkında 2017/10839 sayılı Tüzük***” ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Planlı Kalkınma Dönemi’nin politik, ekonomik ve toplumsal açıdan sağladığı yararlıardan daha önce bahsetmiştik. Planlı Kalkınma Dönemi’nde yapılan mevzuat çalışmaları da oldukça yoğun bir şekilde ilerlemiştir. Günün değişen şartlarına, hayat standartlarının değişkenliğine göre kişilerin ihtiyaçlarına en uygun şekilde cevap verebilmek ve hem memnuniyeti sağlamak hem de ihtiyaç durumlarının en aza indirgenmesi amacı ile sürekli olarak değişiklikler yaşanmıştır. Özellikle son 20 yıllık dönemde dünya düzeninde daha iyi yerlerde olabilmek amacı ile yapılan düzenlemeler, mevzuatların sık sık değişmesine neden olmuştur. Ayrıca hizmet verilen grupların farklılığı nedeni ile de zorluklar yaşanmıştır.

BÖLÜM 5

KALKINMA PLANLARI KAPSAMINDA ÇOCUK ALANINDA SOSYAL HİZMET ÇALIŞMALARI

Planlı dönemler, Türk politik hayatı açısından büyük öneme sahip dönemlerdir. Kamusal hizmetlerin bir düzen içerisinde halka sunulması konusunda öncü rol, 1963'ten itibaren hayatımıza giren Kalkınma Planlarına aittir.

1963 yılı, Türk politikası tarihi açısından bilindiği üzere çok önemli gelişmelerin yaşandığı döneme rast gelmektedir. Yaklaşık 3 yıl öncesinde demokrasinin ilk defa duraksadığı 1960 yılından sonra anayasal açıdan oldukça liberal bir çalışma yapılmıştır. 1961 Anayasası, Cumhuriyet'in kurulmasından sonraki en özgürlükçü yasa olarak halen yerini korumaktadır. Ancak bireysel anlamda bu özgürlükçülük planlara pek yansıtılmamıştır. Şöyle ki, Kalkınma Planları'nın başlıca amacı, ilk 40 yıl kadar toplumun hep beraber kalkınması açısından bireylerin bazı haklarından feragat etmeleri ile kendini ortaya koymaktaydı. 2000'li yıllara doğru daha özele inerek bireye önem verilmeye başlanmıştır. Her ne kadar önceki planlarda da bireye önem verilse de geniş çerçevede bakıldığından bu önem pek de dikkat çekmemekteydi. 2000'li yıllardan sonra gözle görülür bir öneme bürünen ve Kalkınma Planları'nda geniş yer bulan bireysel hak ve özgürlükler, devlet politikalarının da başlıca amacı olmuştur.

1963 yılından itibaren Türk politikasında yer almaya başlayan planlar sayesinde her ne kadar malî anlamda büyük yol katedişlerden bahsedilemese de çalışmaların seyri bilinmeye başlanmıştır. Özellikle yatırımların malî açıdan denetim altına alınması ile kamusal hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında büyük yol katedilmiştir denilebilir.

Kalkınma Planları'nda malî anlamda projenin bütçesi ile dönem içerisinde harcanan tutarın arasında fark bulunmasının nedeni elbette ki politik açıdan yaşanan değişimlerin ekonomiyi etkilemiş olmasıdır. “Yakın tarih” olarak adlandırılan dönemde Türk politik hayatı oldukça hareketli geçmiştir. Bu hareketlilik ekonomiyi de ciddi anlamda etkilemiş ve bütün kamusal hizmetlerde Kalkınma Planları'na

rağmen düzen sağlanmakta zorluk yaşanmıştır. Özellikle sosyal politikaların risk altında olduğu veya olabileceği düşünülen gruplar üzerinde yoğunlaşması da bu zorlukları ortadan kaldırmamıştır. 1980 sonrasında yaşanan ekonomik sorunlar sonucu, sosyal hizmet ve yardım çalışmalarında risk altında olarak değerlendirilen gruplara yönelik hizmetlere ağırlık verilmiştir. Ancak verimlilik durumu günün şartlarında çok da etkili olmamıştır. Çünkü Çoban ve Özbesler'e göre, Türkiye'de sosyal hizmet ve yardım uygulamalarında yapılan aile yardımları ve aynî nakdî yardımlardan söz edilebilse de bunların yeterli olmadığını ve aileyi güçlendirmekten çok, bağımlı kılıcı bir pozisyonda tuttuğunu söylemek mümkündür (2009: 35).

Ayrıca politik anlamda yaşanan istikrarsızlıklar sonucunda da aileye yönelik bütüncül bir boyutta politika üretememek, uygulamalara olumsuz yansımıştır. Ailelerin ihtiyaçlarının tam anlamıyla tespit edilememesi sonucunda toplumsal yaşamda istenilen düzen ve ekonomik refah sağlanamamıştır. Bir ülkenin bütüncü ve sağlam ulusal bir aile politikasına sahip olması ailelerin sorun çözüme yeteneklerini ve becerilerini arttırmaktadır. Bu durum ise hem toplumda sağlıklı bireylerin var olmasına hem de kamunun yükünün azalmasına neden olduğu için özellikle önem taşımaktadır (Demirkan'dan akt. Çoban ve Özbesler 2009: 38). Dumon aile politikalarını, aileyi sürekli gelir sahibi yapacak ekonomik önlemler ve iş bulma (istihdam) politikaları; eğitim ve danışma hizmetleri gibi, aile hayatını geliştirmeye ve rahatlatmaya yönelik hizmetler ve ailenin yerini tutacak veya onun yerini alabilecek önlemler olarak adlandırılan ve aile bireylerinin ayrı ayrı ya da yarı zamanlı olarak yaptığı işleri devralacak hizmetler ile aile dışı kurumsal yapıların oluşturulmasını (kreşler, çocuk yuvaları, koruyucu aile hizmeti, yaşlı bakımı gibi) öngören önlemler olmak üzere üç boyuttan oluşan bir biçimde sınıflandırmıştır (Çoban, Özbesler 2009: 39).

Çalışmamızın ana konusunu oluşturan ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın önemli bir hizmet kolu olan çocuk hizmetleri, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana büyük öneme sahip olan ve Kalkınma Planları'nın başlangıcından bu yana görüleceği üzere sürekli çalışma yapılan bir alan olagelmıştır.

Sosyal hizmet ve yardımlar alanında en çok yer edinen çalışmalar çocuk hizmetlerine aittir. “Toplumun çekirdeği” olarak adlandırabileceğimiz çocuklarımızın geleceği açısından kamusal alanda gerekli düzenlemelerin yapılması ve muhtaçlık durumlarının oluşmasının önüne geçilmesi büyük öneme sahiptir. Her ne kadar önlem alınsa da zaman zaman yaşanan sorunların çözüme kavuşturulması da aynı derecede öneme sahip olup büyük çalışmalar gerektirmektedir.

Günümüzde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında mağdur (ihmal, istismar, şiddet vd.) çocuklara yönelik çalışmalar büyük bir titizlik içerisinde yürütülmektedir. Cumhuriyet sonrası dönemde çocuklara yönelik yapılan sosyal hizmet ve yardım çalışmaları, birçok vakıf, dernek, devlet kurum ve kuruluşları gibi yapılanmaların zaman zaman birbirinden habersiz bir şekilde yürümekteydi. Fayda düzeyi açısından zaman zaman mükerrer yardımların yapılması, ekonomik anlamda artıları da beraberinde getirdiğinden ulaşılan muhtaç kişi sayısını etkilemekteydi. Gerçek ihtiyaç sahibi kişi sayısı, mükerrer yardımlar nedeni ile tam olarak tespit edilemiyordu ya da gerçek ihtiyaç sahibi her kişiye ulaşmak güçleşiyordu. Kaynak kullanımında yaşanan bu sorunların çözüme kavuşturulması için tek bir elden yönetim ve denetim mekanizmasının oluşturulmasının gerekliliği Cumhuriyet tarihi boyunca dile getirilmiştir.

Planlı Kalkınma dönemlerine kadar sosyal hizmet ve yardım çalışmalarının çok farklı kanallar aracılığı ile ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması, devlet politikalarında bu alanda zayıflığın görülmesinden kaynaklanmaktadır. Planlı Kalkınma dönemlerinde de tam olarak denetim ve kontrol mekanizmasının kurulduğu söylenemez (halen tek bir sistem üzerinde kontrol mekanizması kurulması çalışmaları devam etmektedir). Günümüzde dahi belediyelerin kullandığı sistem ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kullandığı sistem arasında farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca yapılan yardımların zaman zaman sistem üzerinden kontrol edilememesi tekrarlara neden olmaktadır. Bu ise kaynakların verimli bir şekilde ihtiyaç sahibi kişilere ulaşmasına engel olmaktadır.

Kamusal alanda yapılan çalışmalarda bu denli çokluğun oluşmasını engellemek ve gerçek anlamda mağduriyetlerin giderilmesini sağlamak amacı ile devlet çatısı altında birleştirilmesi kararlaştırılmış ve bu anlamdaki bakanlık, ilk

olarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı olarak kurulmuştur. Daha sonraki süreçte Başbakanlığa bağlı olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olarak hizmetine devam etmiş ve son olarak da 2011 yılı itibari ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak hizmetlerine devam etmektedir.

Çalışmamızın son bölümünde çocuk hizmetlerinin tarihçesinden kısaca bahsedip günümüzdeki çalışmalar güncel mevzuatlar çerçevesinde ayrıntılandırılacaktır. Özellikle başta Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu iken sonradan uzun yıllar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve sonrasında “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu” adı ile hizmet veren yapılanmanın “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı”na dönüşmesi ile hizmet ağının genişlemesi ve bu ağın belki de en önemli parçası olan çocuklara yönelik hizmetlerden bahsedilecektir.

5.1. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu

Önceki sayfalarda bilgi vermeye çalıştığımız Kalkınma Planları’nda sosyal hizmet ve yardım çeşitleri, hep Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesi altında ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır. Ancak bu dönemde diğer devlet kurumlarının da sosyal hizmet çalışmaları da devam etmiştir.

Sosyal hizmet alanında yapılan çalışmaların yetersizliği ve çok başlılığı nedeni ile 1983 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) 2828 sayılı kanun ile kurulmuştur. 24/05/1983 tarih ve 2828 sayılı Kanun numarası ile yürürlüğe giren Sosyal Hizmetler Kanunu, birinci maddesinde belirttiği “*korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetler eve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile bu faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemek*” (2828 Sosyal Hizmetler Kanunu 1983) amacı ile yürürlüğe girmiştir.

Kanunun 3. maddesi çalışmamızın konusu olan çocukla ilgilidir: “Korunma ihtiyacı olan çocuk, beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsî güvenlikleri tehlikede olan

- Ana veya babasız, ana ve babasız,
- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,

- Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen,
- Ana veya babası tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu” ifade eder (2828 SHK 1983).

Kanunun ilgili maddesi çocuğun hangi durumlarda muhtaç durumuna düşüp devlet güvencesi altına alınması gerektiğini açıkça ortaya koymuştur.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesinde çocuklara ilişkin oluşturulan kurumsal yapıları *“Çocuk Yuvaları, 0 – 12 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psikososyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını; Yetiştirme Yurtları, 13-18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını; Kreş ve Gündüz Bakımevleri, 0-6 yaş grubundaki çocukların bakımlarını gerçekleştirmek, bedensel ve ruhsal sağlıklarını korumak ve geliştirmek ve bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla kurulan ve yatılı olmayan sosyal hizmet kuruluşlarını; Çocuk Destek Merkezleri, suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelere karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını; Çocuk Evleri, 0-18 yaşlar arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı ev birimlerini; Çocuk Evleri Sitesi, korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluşu; Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlükleri ise, çocuk evlerinin illerde planlanması, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlemler ile harcamaların yapılması, takibi,*

denetlenmesi ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan merkezleri ifade eder.” (1983) ifadeleri ile ortaya koymaktadır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nda sosyal hizmet ve yardımların tek bir çatı altında denetim ve kontrol mekanizması içerisinde yürütülmesi amacıyla yönelik olarak *“Bu kanun kapsamına giren sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetler, Devletin denetim ve gözetiminde, sivil toplum kuruluşları ile halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülür. Sunulacak bakım ve diğer hizmetlerin kapsamı ve bu hizmetleri verecek olan gerçek ve tüzel kişilerin izin, çalışma usül ve esasları ve diğer hususlar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir. Sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliği tesis edilerek güç birliği sağlanır ve mevcut kaynaklara en verimli şekilde işlerlik kazandırılır.” (2828 SHK 1983: 4. mad.)* ifadeleri yer almıştır.

Ayrıca 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nda sosyal hizmet ve yardımların ulaştırılmasında öncelikli grubun korunmaya ihtiyacı olan çocuklar olduğu da belirtilmiştir. Bu çocukların ihtiyaç durumlarına, yaşlarına, cinsiyetlerine, psikolojik özelliklerine, varsa engel türlerin ve birbirileri ile ilişkilerine göre uygun kuruluş türlerine bakımlarının sağlanması amacı ile yerleştirilir. Kuruluş bakımına alınan bu çocukların yetiştirilmeleri Türk örf ve adetlerine, inançlarına, Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun ve çevresine ve kendisine saygı duyup güvenen ve geçimini sağlayacak iş ve meslek edinecek şekilde sağlanır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için yapılması gereken her türlü çalışmayı içinde barındırmaktadır. Bu çalışmalardan ilki çocuğun tespit aşaması ile ilgilidir.

Sosyal Hizmetler Kanunu’na göre ihtiyaç sahibi dezavantajlı gruplara hizmet veren sosyal hizmet kuruluşları, hizmetlere ihtiyacı olan kişileri tespit etmekle yükümlüdür. Özellikle çocukların tespit edilip koruma altına alınması, ilgili kanunla güvence alınmıştır. Korunma ihtiyacı olan çocukların kurum bakımına alınıp yetiştirilmeleri ve yaşları reşit oluncaya kadar kurum bakımında kalmaları, reşit olunca da bir meslek sahibi edindirilmeleri yönündeki yasal güvence, çocukların

tekrar muhtaç duruma gelmelerini engellemiştir. Çocukların koruma altına alınması, ileride de anlatılacağı üzere ilgili mahkemeye sunulacak sosyal inceleme sonucunda sağlanır. Koruma altına alınan çocuk ile ilgili yetki kuruma ilgili kanunla verilmiştir: *“Haklarında korunma, bakım veya barınma tedbiri kararı alınarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na ait sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilmiş olan çocukların, yüksek yararları gözetilmek kaydıyla, eğitimleri ile hayat veya beden bütünlüklerinin korunması açısından zorunlu olan hallerde, veli veya vasiye ait yetkiler çocuğun bulunduğu yer sosyal hizmet kuruluşunun belirlenecek yetkilisi veya sorumlusu tarafından kullanılır. Yapılan iş ve işlemler hakkında veli veya vasiye derhal bilgi verilir. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Adalet Bakanlığının görüşü alınarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.”* (2828 SHK 1983; Ek Madde 9-(Ek:6/2/2014-6518/22 md.)).

Koruma altına alınan çocuklardan durumlarının müsait olanı (uygun bir aile yanına verilebilir) çeşitli incelemeler sonucunda aile yanına verilmesi 2828 sayılı kanunla uygun görülmüştür: *“Mahkemece korunma kararı alınan korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi bu kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda olduğu kadar Kurumun denetim ve gözetiminde bir “Koruyucu Aile” tarafından da yerine getirilebilir. Koruyucu aileye, korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımı ve yetiştirilmesine karşılık olarak ikinci fıkra kapsamında ödeme yapılabileceği gibi koruyucu aile bu işi gönüllü olarak da üstlenebilir.”* (2828 SHK 1983:23. mad.).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nda koruma altına çocuğun ne kadar süre koruma altında olacağı yönünde yasal düzenlemedeki yaş sınır, çocuğun reşit olmasına kadar olan süredir. Ancak çocuğun korunma altına alınmasına neden olan şartlarda hiçbir değişme olmadığı takdirde koruma kararının devam etmesi uygun görülebilir. Ancak belirtmek gerekir ki bunun için gerekli bazı ön koşullarda belirlenmiştir:

- 18 yaşını tamamlamış olan korunmaya ihtiyacı olan çocuklardan
 - Ortaöğretime devam edenlerin 20 yaşına kadar,
 - Yükseköğretime devam edenlerin 25 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.

- Öğrenimine devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş çocukların bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.
- Bedensel, zihinsel ve ruhsal engellikleri nedeniyle sürekli bakıma ihtiyacı olan ve çalışmaktan aciz olan çocukların korunma kararları uzatılabilir (2828 SHK 1983: 24. mad.).

Hakkında korunma kararı verilen çocukların yaşını doldurmaları veya öğrenim durumlarının sonucunda kurum bakımında ayrılmaları, kurum ile olan ilişkilerinin sonlandığı anlamına gelmemektedir. İhtiyaç duyulan her türlü durumda kurum ile ilişkileri sonucunda yardım alabilmektedirler.

Koruma altına alınan çocukların eğitim, sağlık, barınma, vd. gibi her türlü ihtiyaçları ilgili kurum tarafından karşılanır. Bu çocukların korunma kararı 18 yaşına kadar devam eder ancak çocuğun korunma altına alınma nedenleri ortadan kalkmışsa da kurum yetkilileri tarafından ilgili mahkemeden korunma kararının kaldırılması yönünde talepte bulunulur ve korunma kararı kaldırılır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda kurumun işleyişine dair geniş bilgi bulunmaktadır. Sosyal hizmet merkezinin ve diğer bağlı kuruluşların açılış ve kapanış iş ve işlemleri, kurum ve kuruluşların iş ve işleyişlerinin denetlenmesi, görevli personeller ile ilgili iş ve işlemler, doğal afet anlarında kurumsal görev ve yetkiler, kuruma yapılacak olan bağışlar ve kullanımları, kurumda bakım altında iken hayatını kaybedenlerin mirasları ve kullanımları, kamu adına mağduriyetlerin oluşması durumunda adli işlemler, çocukların kurum bakımından sonraki yaşamlarında edilebilecek yardım türleri gibi konular kanun içerisinde yer almıştır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na dönüşmesine kadar yürürlükte kalmıştır.

5.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (633 sayılı KHK)

Değişen dünya düzeninde hem sosyal hizmet ve yardımların daha etkin bir şekilde kullanılması ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması hem de bu yardımların

ulaşmasında kullanılan yetki düzeyinde modernleşme ve gelişmeye bağlı olarak daha örgütlü bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmuştur. 1983 yılından bu yana hizmet vermekte olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Başbakanlığa bağlı bir genel müdürlük olarak verdiği hizmetlerde zamanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeterlilik gözlemlenememiştir. Bunun sonucunda da daha örgütlü bir yapılanma ile bu hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması kararlaştırılmıştır.

“Sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ulusal düzeyde politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek; sosyal ve kültürel dokudaki aşınmalara karşı aile yapısının ve değerlerinin korunarak gelecek nesillere sağlıklı biçimde aktarılmasını sağlamak üzere, ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının artırılmasına yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak; çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunarak sağlıklı gelişimini temin etmek üzere, ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak; toplumun sosyal yardım ve korunmaya ihtiyaç duyan kesimlerine yönelik yardım faaliyetlerini düzenli ve etkin biçimde yürütmek; yoksullukla mücadeleye ilişkin ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak...” (633 KHK 2011:2. mad.) görevleri ile *“Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulması; 6/4/2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu’na 3/6/2011 tarihinde kararlaştırılmış ve 8/06/2011 tarih ve 27958 sayılı mükerrer yayınlı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.”* (633 KHK 2011).

633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’ndaki bütün kurum ve kuruluşlar kapatılmış olup bütün yetkiler Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na devredilmiştir. Teşkilat yapısı bakanlık nezdine çıkınca hizmet kollarında çeşitlilik görülmüştür:

- Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü,
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü,
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü,
- Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü,
- Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü,
- Denetim Hizmetleri Başkanlığı,
- Strateji Geliştirme Başkanlığı,
- Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı,
- Hukuk Müşavirliği,
- Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı,
- Personel Dairesi Başkanlığı,
- Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı,
- Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği,
- Özel Kalem Müdürlüğü.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile teşkilat yapılanmasında genişleme görülmesinin yanı sıra sosyal hizmet ve yardım türlerinin iş ve işlemlerinde belirginlikler ve çalışmalarda kolaylıklar oluşmaya başlamıştır. Bu yapılanma sayesinde hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine sunumunda zamandan ve usulden tasarruf sağlanmaktadır.

Başbakanlığa bağlı bir genel müdürlük olarak hizmet vermekte iken bakanlığa dönüşüm ile birlikte her bir hizmet kolunun ayrı bir genel müdürlük statüsünde kendi çalışma sistemini oluşturup hizmet vermeye başlaması, olumlu gelişmeler arasındadır. Böylelikle her bir alanda, ilgili birimler, çalışmalarına yönelik geliştirici uygulamaların planlanmasında ve uygulanmasında daha etkin ve verimli bir şekilde görev almaktadırlar. Ayrıca uygulamalar esnasında görülen eksikliklerin daha iyi tespit edilmesi ve daha kısa sürede tamamlanması açısından bakanlık teşkilatlanması fayda sağlamaktadır.

İhtiyaç sahipleri açısından da büyük kolaylığın yaşandığı söylenebilir. İhtiyaç sahibi dezavantajlı bireyler, ihtiyaç durumlarında muhatap olması gereken ilgili kişilere daha kısa sürede ulaşmakta ve sorunlarını çözüme kavuşturmaktadırlar.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, hizmet sunumundaki geniş ağı ile toplumun her kesimine rahatlıkla hizmet vermektedir. İhtiyaç sahibinin durumunun ilgili yasal mevzuatlara uygunluğuna göre her sosyal tabakadan kişiye yardım yapılabilir.

Çalışmamızın ana konusunu oluşturan çocuklara yönelik sosyal hizmet çalışmaları da 633 sayılı KHK'nın 8. maddesinde "Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü" olarak yer almıştır.

5.2.1. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Günümüzün değişen toplumsal yapısında önemli rolü bulunan "aile" yapılanmasında da zamanla değişiklikler meydana gelmiştir. Özellikle birkaç yıl öncesinde kadar "geniş aile" olarak adlandırılan ve anne, baba ve çocukların yanında diğer akrabaların da bulunduğu aile tipinden başlayan kopuşla sadece anne, baba ve çocukların bulunduğu aile tipine göre yaşanan değişim, çoğu zaman bireysel anlamda ve aile birlikteliği anlamında yaşanan sorunlarla mücadelede yetersiz kalınmasına neden olmaktadır.

Küresel anlamda ortaya çıkan başta ekonomik olmak üzere sosyal sorunlar, aile yapısında değişimlere yol açmıştır. Özellikle ekonominin neden olduğu sorunlar neden ile derin yoksulluklar oluşabilmektedir. Aile yapısında meydana gelen değişimler, aile içerisindeki rol dağılımını da olumsuz etkilemiştir. Önceleri aile büyükleri ile birlikte kalındığında aile içerisindeki rol dağılımında büyüklerin rolü, hane içerisinde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşıldığında olayı çözümü kavuşturmaktı. Ancak aile yapısının küçülmesi ile bu rol bazı hanelerde tamamen kaybolmuş ve aile birlikteliği bu nedenle tehlikeye düşmüştür. Aile içerisinde karşılaşılan ebeveynler arasındaki sorunlarda her birey kendinden taviz vermeden olayın çözüme kavuşmasını istemekte ebeveyn ile çocuk arasındaki sorunlarda ise direkt olarak ebeveynin sözü geçmekte ve çocuk ihmal edilmektedir.

Çocukların aile içerisinde karşılaştıkları bu gibi sorunlarda mağdur duruma düştükleri bilinen bir gerçektir. Öyle ki zaman zaman ebeveynlerin çocuğa şiddet uygulamasına kadar varan bir mağduriyetten söz edilebiliyor. Başta psikolojik bir şekilde başlayan şiddet zamanla fiziksel bir biçim almaktadır.

Çocuğun mağduriyetine sebep olan tek şey psikolojik veya fiziksel şiddet değildir. Çocuğun hane içerisinde ihtiyaçlarının (hayatî önem taşıyan) karşılanmaması da mağdur duruma düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca sadece hane içerisinde değil hane dışında da herhangi bir şiddet durumu ile karşılaşması, ebeveynlerinin boşanması, ebeveynlerinden herhangi birinin vefat etmesi, ebeveynleri tarafından terk edilme, hane içerisinde veya hane dışında fizikî (cinsel) istismar durumuna maruz kalması, zorla bir fiili işlemeye zorlanması, sokakta veya herhangi bir işte zorla çalıştırılması, çeşitli haklarının (sağlık, eğitim vb.) elinden alınması, vb. gibi durumlar sonucunda çocuk mağdur duruma düşebilir.

Çocukların yaşadığı bu olumsuzluklardan sonra muhtaçlık durumunun iyileştirilmesi amacıyla birçok vakıf, dernek, ve devlet kamu kurum ve kuruluşları Cumhuriyetin kuruluşundan beri birlikte hareket etmektedir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi bu çalışmaların tek elden yürütülmesi, karmaşıklığın giderilmesinde ve çalışmaların etkin ve verimli bir şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında faydalı sağlayacaktır. Cumhuriyet sonrasında başta Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu olarak hizmet vermeye başlayan çocuklara yönelik hizmetler, sonrasında Sosyal hizmetler Genel Müdürlüğü olarak hizmetine devam etmiş, Başbakanlığa devredilmiş ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü olmuştur. Ancak 2000'lerde küresel anlamda ve toplumsal yapıda meydana gelen değişimler, sosyal hizmet çalışmalarının sunumunda da daha fazla gelişmeyi zorunlu kılmıştır. Böylece 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, çatısı altında birçok hizmet türünü barındırmaya da başlamıştır.

Dezavantajlı çocuklara yönelik hizmet vermek üzere Cumhuriyetten önce 1917 yılında İstanbul'da İstanbul Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuş ve yaklaşık 4 yıl sonra kamu yararına çalışan bir cemiyet olarak tanınmıştır. Sonrasında çocukların sağlıklarına yönelik uygulamalar başlamıştır.

1925 yılında Cemiyet'in çalışmaları sonucunda ilk olarak Ankara'da yuva hizmeti verilmeye başlamıştır. Ayrıca aynı yıllarda başlayarak ihtiyaç sahibi çocuklara gıda, giyim ve çeşitli yardımlar Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından ulaştırılmıştır.

1928’li yıllarda sadece çocuklara yönelik olarak verilen hizmetin yetersizliği göz önüne alınarak aynı cemiyet, dezavantajlı durumda olan kadınlara (savaşta eşini kaybetmiş, çocuklarını kaybetmiş vb.) da yardım eli uzatma kararı almıştır.

Cumhuriyet sonrasında uzunca bir dönem dezavantajlı çocukların ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile birçok yerli ve yabancı kurum ve kuruluşan bağışlar toplanmaya çalışılmış, yerli üretim bazı ürünlerin gelirlerinin çocuklar adına kullanılmasına karar verilmiş ve bazı ürünlerin kullanımının sırf bu yüzden teşvik edildiği görülmüştür. Sonraki yıllarda ise iyileştirme çalışmaları sürmüştür.

Bu kapsamda Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında sahibi dezavantajlı çocuklara hizmet vermek üzere 633 sayılı KHK’nın 8. maddesi ile faaliyete girmiştir:

“Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün görevleri şunlardır:

- a) Bakanlığın çocuklara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek,
- b) Çocuklara yönelik sosyal hizmetler konusunda politika ve stratejiler belirlenmesine ilişkin çalışmaları koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek,
- c) Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce çocuklara yönelik yürütülen sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak,
- d) Çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı gelişimi için gerekli önleyici ve telafi edici mekanizmaları oluşturmak ve uygulamaya koymak,
- e) Geçici ya da sürekli olarak aile ortamından mahrum kalan veya yüksek yararı ailesinin yanında bulunmamayı gerektiren çocuklara, özel bakım ve koruma hizmet sunmak,
- f) Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetleri, habersiz denetimleri de kapsayacak şekilde yerinde denetlemek, tespit edilen aksaklıklara ve yetersizliklere karşı gerekli önlemleri ivedilikle almak,

- g) Özel surette korunması gereken çocuklara en nitelikli hizmetin verilebilmesini teminen, fizikî altyapı, nitelikli personel yetiştirilmesi ve istihdamı gibi hususlarda her türlü önlemi almak,
- h) Özel surette korunması gereken çocukların ilgili mevzuat uyarınca işe yerleştirilmesi işlemlerinde koordinasyonu sağlamak
- i) Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetler konusunda kamu kurum ve kuruluşlarıyla gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, bu alandaki gönüllü girişimleri teşvik edici mekanizmaları geliştirmek ve uygulamak,
- j) Özel surette korunması gereken çocuklar sorununda toplumsal duyarlılığı ve dayanışmayı güçlendirici faaliyet, proje ve kampanyalar düzenlemek,
- k) Evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetlerini koordine etmek,
- l) 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda belirlenen tedbirleri yürütmek ve koordinasyonunu sağlamak,
- m) Bakan tarafından verilen benzerî görevleri yapmak” (633 KHK 2011:8. mad.).

Çocukların yaşadıkları olumsuzluklarla mücadele edebilmek ve çocukların haklarını korumak adına Türk yetkili makamları, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’yi 09/12/1944 tarihinde 4058 sayılı Kanunla onaylamış ve 27 Ocak 1995 tarih ve 22184 sayılı Resmi Gazete’de 94/6423 sayılı karar ile kabulünü gerçekleştirerek yürürlüğe koymuştur.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, aile içerisindeki her bireyin eşit ve devredilemez haklara sahip olduğunu kabul ederek oluşturulmuş ve bu kapsamda sözleşmeyi kabul eden tüm taraf devletlerin hazırladığı “*çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımından tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu fikri çerçevesinde, çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul ederek, çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi göz önünde tutarak; “bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar*

her insan çocuk sayılır”, “Taraş devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocucağa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler”, “Çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırımı veya cezaya tabî tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alır”, “Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idarî makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir”, “Çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler”, “Bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla her türlü yasal, idarî ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraş Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar”, “Bu Sözleşmenin çocucağa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocucağa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsaa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.” (Çocuk Hakları Sözleşmesi 1989) kuralları çerçevesinde kabul edilmiştir.

Yukarıda sadece birkaç maddeye yer verilmiş olup Sözleşme'nin bütününde çocukların yaşamına dair tüm detaylar incelikle düşünülmüş ve gerekli çalışmalar planlanmıştır. Ayrıca “Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 29 Kasım 1985'te kabul edilen 40/33 sayılı Beijing (Pekin) Kurullarınca (Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgarî Standart Kurallar) gençlerin, insanî gelişme sürecinin erken aşamalarında bulunmaları nedeniyle, fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişme açısından özel bakıma ve yardıma, barış, özgürlük, değer ve güvenlik koşullarında yasal korumaya gereksinimleri olduğu kabul edilmiştir.” (Tomanbay 2011: 3-4).

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Uluslararası Antlaşmalar, Anayasa, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (Mülga durumuna düşmüş olmasına rağmen zaman zaman bazı iş ve işlemlerde faydalanılmaktadır), 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (633 sayılı KHK) çerçevesinde çalışmalarını yürütmektedir.

Bu çalışmalar, taşra teşkilatlanmasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı İl Müdürlükleri ve kuruluşları aracılığı ile yürütülmektedir.

5.2.1.1. Dezavantajlı Çocuklara Yönelik Hizmet Modelleri

Çalışmamızın bu bölümü toplumsal yaşam içerisinde bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişimlerini tamamlamaları risk altında bulunup koruma altına alınan veya destek görmesi gereken çocuklara yönelik Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı İl Müdürlükleri tarafından sunulan hizmet türlerini içermektedir.

5.2.1.1.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti

Sosyal hizmet çalışmaları içerisinde maddî anlamda yapılan yardımlar diğer yardım türlerine göre daha da göz önünde olup ihtiyaç duyulan yardım türleridir. Özellikle sürekli halde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılan yardım türleri bu konuda öncülük arz etmektedir.

Sosyal hizmet ve yardım türleri içerisinde en çok bilinen ve en çok faydalanıcıya sahip olan hizmet, Sosyal ve Ekonomik Destek hizmetidir. *“Yoksulluk içinde olup temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve hayatını sürdürmekte güçlük çeken çocuk ve gençlerin bakımı konusunda ailelerin desteklenmesi amacıyla verilecek sosyal ve ekonomik destek hizmetine ilişkin esas ve usullerin düzenlenmesi amacıyla”* hazırlanan Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, 3 Mart 2015 tarihli ve 29284 sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe girmiştir.

Sosyoekonomik anlamda geçimini sağlamakta çeşitli zorluklar (ebeveynlerin evlilik ahitlerinin sonlanması, ebeveynlerden herhangi birinin vefat etmesi, babanın engelli olması nedeni ile geçimini sağlayacak yeterlilikte olmaması gibi nedenlerle ihtiyaçları karşılanamayan çocuklarda muhtaçlığın oluşması vb.) nedeni ile güçlük çeken ailelerde, çocukların korunmaya muhtaç duruma düşmesini engellemek ve

gelişimlerini ailelerinin yanında daha sağlıklı geçirebilmelerini sağlamak amacı ile çocuğun bakımını sağlayacak yeterlilikteki ihtiyaçlarının maddî anlamda devlet tarafından karşılanması, sosyal ve ekonomik destek hizmet kapsamındadır. Sosyal ve ekonomik destek hizmetinde yapılan maddî yardım, çocuğun yaş ve eğitim durumuna göre miktar açısından değişiklik göstermektedir.

Yönetmeliğin kapsamı sadece kimsesiz veya aile yanında kalıp mağduriyet yaşayan çocukları değil devlet tarafından koruma altına çocuklar da kurum bakımından ayrıldıktan sonra bu yönetmelik gereği yardım alabilmektedirler. Ancak bu yardım, ekonomik anlamda kendi bireysel kazançlarını sağlamaya başlamaları ile sonlanmaktadır. Böylece hem kurum ile olan ilişkileri süreklilik kazanmış oluyor hem de sosyoekonomik anlamda destek görmüş olmaktadırlar. Ayrıca ilgili yönetmeliği 13. maddesi 5. fıkrası gereğince “*korunma/bakım tedbiri kararlı olup yükseköğrenimine devam edecek olan veya devam eden öğrencilerin kayıt ve harç giderleri belirlenen tarifeler üzerinden ödenir.*” (SED 2015:13. mad.) ifadesi ile eğitim ve öğretim konusunda da destek olduğu belirtilmiştir. Yönetmeliğin 18. maddesi gereğince kurum bakımından faydalanan kız çocuklarından korunma kararı devam edenlere en yüksek Devlet memuru aylığının bir buçuk katı kadar çeyiz yardımı yapılmaktadır.

Koruma altına alınan çocukların hizmetten faydalanmaları, Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği'nin 4. maddesinde “*bakım tedbiri kararı, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 22. maddesinin birinci fıkrası ile 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, görevli ve yetkili mahkeme tarafından çocuk hakkında alınan kararı ifade eder.*” (SED 2015:4. mad.) şeklinde ifade edilmektedir.

Yönetmelik kapsamında sadece maddî anlamda yardım yapılmamaktadır. İlgili müracaatçının kendisi ile ilgili kişisel sorunları, çocuğun eğitim durumuna ilişkin sorunları, ailenin psikososyal destek ihtiyacının olması, yaşamış olduğu çevre ve kendi iradesi dışında oluşan sorunların çözümü ve ihtiyaçlarının karşılanmasında kişisel bilgi ve becerilerinin kullanılmasına rehberlik etmek de yönetmelik kapsamında değerlendirilmektedir. Şöyle ki, ihtiyaç sahibi kişilerin yaşadıkları hanenin durumunun yaşanabilir düzeyde olmasını sağlamak da Sosyal ve Ekonomik

Destek hizmeti içerisinde değerlendirilmektedir. Kişilerin kendi kendilerine yeterlilik kazanmalarına yardımcı olmak, bu kapsamda önleyici, koruyucu, iyileştirici ve yönlendirici çalışmalar ve kişilerin hayat standartlarının yükseltilmesine yönelik çalışmalar yapmak da Sosyal ve Ekonomik Destek hizmeti içerisinde yer almaktadır.

Sosyal ve Ekonomik Destek hizmeti, dezavantajlı kişilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında kriz durumunu engellemek ve sonrasında bu kişilerin kendi kazançlarını sağlayabilecek yeterliliğe sahip olmalarını sağlamak amacıyla uygulanmaktadır. Amacın kişilerin muhtaçlık durumlarının ortadan kaldırılmasında dezavantajlı kişileri de sorumluluk sahibi yaparak kendi kazançlarını sağlayacak yeterliliğe sahip olmalarını sağlamak olması nedeniyle yapılan yardım miktarı düşüktür. İlgili yönetmelikte “*Muhtaç durumda bulunan çocuğun ailesi veya yakınları ile ekonomik desteğe ihtiyaç duyan gençlerin, en kısa sürede kendi imkanlarıyla yaşamlarını sürdürebilecekleri koşullara kavuşturulması esastır.*” (SED 2015:5. mad.) ifadesi ile yer bulan amaç, belirli zaman aralıklarında hizmetin geçerli olacağını ortaya koymaktadır. Sosyal ve Ekonomik Destek hizmeti, ailelere aylık periyotlar halinde yapılan maddî yardım şeklinde sunulmaktadır.

Sosyal ve Ekonomik Destek hizmeti, öncelikli olarak ihtiyaç sahibi çocuk ve ailelerin tespit edilmesi ile sunulmaya başlar. SED hizmetinden faydalanmada öncelik, korunmaya muhtaç çocuk ve dezavantajlı durumda olan gençlerdir. Ancak ifade etmek gerekir ki bu hizmetten en geç 18 yaşına kadar yararlanılabilir. 18 yaşından sonra hizmetten faydalanabilmek için eğitime devam etme şartı konulmaktadır. Yaşını doldurmasına karşın hiçbir destek almadığı takdirde eğitime devam edemeyecek olan çocukların, eğitim şartlarının yerine getirilmesi veya meslek edinme kursuna devam etmesi (kurs süresince) halinde hizmetten faydalanmaya devam etmesi uygun görülür.

Sosyal ve Ekonomik Destek hizmetinden faydalanan ihtiyaç sahipleri, yardımın amacına uygun kullanılıp kullanılmadığına dair, faydalanıcının durumunun değişip değişmediğine dair veya ihtiyaç durumunun artmasına göre farklı durumlar açısından altı aylık periyotlar halinde ziyaret edilir ve durumu tekrar değerlendirilir.

Sosyal ve Ekonomik Destek hizmetinden faydalanma süresine onay, yardımın süresinin 12 ayı geçmediği durumlarda illerde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü

ile ilçelerde sosyal hizmet merkezi müdürü; yardımın süresi 12 ayı geçeceği durumlarda ise illerde vali ile ilçelerde kaymakam tarafından verilir. Yapılan yardımların süresi iki yılı geçemeyecek şekilde düzenlenir.

Sosyal ve Ekonomik Destek hizmetinden her çocuğun kendi yaş ve eğitim durumuna göre farklı farklı faydalandığı belirtmiştir. İlgili yönetmeliğe göre bu miktarlar;

- Okul öncesi çocuklar ile okula devam etmeyen çocuklar için ekonomik destek tutarının % 50'si,
- 1 ila 8 inci sınıfa devam edecek çocuklar için ekonomik destek tutarının %75'i,
- 9 ila 12 nci sınıfa devam edecek çocuklar için ekonomik destek tutarının %80'i,
- Bakım tedbiri kararlı iken yaş sınırlarını tamamlamaları nedeniyle, sosyal hizmet kuruluşlarından veya koruyucu aile yanından ayrılanlar için ekonomik destek tutarının %40'ı oranındadır (SED 2015:13. mad.).

Sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanan kişilerin yardımları, ayın 15'ine kadar ödenir. Bu ödemeler, 18 yaşına kadar olanlarda bu kişinin ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü olan kişilere, 18 yaşını aşan kişilerde ise ya bireyin kendisine ya da ailesine yapılır.

Sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanmada ikamet durumu gözetilmektedir. İhtiyaç sahibinin ikamet ettiği adresin bağlı bulunduğu Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü / Sosyal Hizmet Merkezi dışında bir başka mahalli idareden sosyal ve ekonomik destek yardımı alınamaz. Ancak kişinin ikametgah bilgilerinin mahkeme kararı ile gizlendiği durumlarda ikamet şartı aranmaksızın gerekli iş ve işlemler gerçekleştirilir.

Sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanmak üzere başvuran ihtiyaç sahiplerinden;

- T.C. Kimlik numarasını beyan,
- Hizmetten faydalanacak olan çocuğun öğrenim belgesi,
- Gerekli görülmesi halinde sağlık raporu,

İncelemenin sağlıklı sonuçlanabilmesi amacı ile gerekli görüldüğü takdirde ailenin durumuna göre başka belgeler de istenebilir.

Kısaca Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden,

- Hanede anne-baba birlikteliğinin sonlandığı çocuklar,
- Eşlerden herhangi birinin cezaevine girdiği,
- Babanın engelli olduğu için çalışamaz durumda olduğu tam teşekküllü hastaneden alınacak Sağlık Kurulu Raporu ile tespit edilenler,
- Standart ve düzenli geliri olmayanlar,
- Annesi ve babası olmayan çocuklar faydalanabilir.

Sosyal ve ekonomik destek hizmeti, gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırıldığında oldukça etkili bir hizmet türüdür. Ancak her türlü yardım gibi sosyal ve ekonomik destek hizmeti de suiistimallere uğramakta ve ihmal edilmektedir. Özellikle yukarıda faydalanma şartlarından bazıları suiistimal edilerek hizmetten yararlanmak üzere başvuru yapılmakta hatta zaman zaman faydalanılmaktadır.

Sosyal hizmet ve yardımlarda bütün etkin denetim mekanizmalarına rağmen zaman zaman yaşanan sorunlar / aksaklıklar nedeni ile suiistimallerin önüne geçilememektedir. Bu gibi durumların yaşanmaması adına sosyal politikalarda daha ayrıntılı ve etkili yöntemlerin kullanılması ve ihtiyaç sahiplerinin sosyoekonomik durumlarının iyileştirme çalışmalarının genişletilmesi faydalı olacaktır.

5.2.1.1.2. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Günümüzün değişen aile yapısı ile aile büyüklerinin tecrübeli desteğinden yoksun kalan bazı aile bireyleri, birbirlerine ve çocuklarına karşı sorumsuz tavırlar içerisine girmekte ve çocuklarını mağdur durumuna düşürmektedirler. Bu gibi durumlarda bu çocukların sağlıklı yetişebilmeleri açısından bir koruma sistemi tarafından kuşatılması oldukça fayda sağlamaktadır.

İlk kez 19. yüzyılda devletin, çocukların bir koruyucusu olarak yasa yapma hakkı olduğu düşüncesi yeni ve radikal bir fikir olarak ortaya çıkmıştır (Postman'dan akt. Yolcuoğlu, 2009:44). Aslında bu fikir, ihtiyaç sahibi çocuklar açısından oldukça hayati önemde bir yer edinmiştir. Özellikle aile bireylerini kaybetmiş çocuğun devlet

koruması altına alınması, hayatının değişim noktası olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle de çocuğun hayatındaki bu değişimi gerçekleştirmenin en meşru yolu, yasal düzenlemeler yapmaktır.

ocuk koruma sistemleri, ülkelerde yaşanan sosyal sorunlar, gler, mülteci sorunları, işsizlik ve yoksulluk gibi çocukların iyilik halini tehdit eden risk faktörleri karşısında, onların gereksinimlerini karşılamak ve ocuk ihmallerini önlemek hedefiyle, ağdaş toplumsal refah sistemlerinde yerlerini almışlardır (Yolcuoğlu, 2009:48). Özellikle gelişmiş ülkelerdeki koruma sistemleri, dünyanın birçok ülkesinde örnek teşkil etmekte ve değişimlerin temelini oluşturmaktadır. Öyle ki Birleşmiş Milletler ocuk Hakları Sözleşmesi de bu kapsamda hazırlanmıştır.

Türkiye’de kendi öz ailesi yanında bakımı sağlanamayan, ailesi yanında olmasına rağmen ihmal edilen, yoksulluktan dolayı sağlıklı gelişimi risk altında bulunan, olumsuz yaşam koşullarında yaşamaya çalışan, buna karşılık korunma kararı bulunmayan, kamunun herhangi bir Şekilde ilgi alanında olmayan çok sayıda ocuk bulunmaktadır (Yolcuoğlu 2009: 43). Yolcuoğlu’na göre, ülkemizde var olan korunması gereken çocuklar sorunu, toplumsal değişme, sosyoekonomik değişmeler, g, kentleşme, işsizlik ve yoksulluk gibi toplumsal değişmeye ol aan yapısal etmenlerle ailelerin durumu ve özelliklerinin (aile yapısı ve işlevleri vb.) etkileşiminin bir ürünüdür (2009: 45).

Gelenekselci etkisinde değişime uyum sağlamada zorlanan Türk toplumsal yapısı, çeşitli tavizler vermekte ve bunları sonradan tekrar kazanamamaktadır. Bu ise ailelere olumsuz yansımalar olarak geri dönmektedir. Özellikle çoğu zaman ebeveynler tarafından çocuğun takip ve kontrolünde zorlanılması sonucu zararlı alışkanlıkların çocuğu etkisi altına alması bu değişim sorununun ciddi bir sonucudur.

En çok çocukların ihmal / istismar edildiği toplumsal yapımız itibari ile yasal düzenlemelerin zorunluluğu Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren önemli bir yer edinmiştir. Ancak sistematik çalışmaların yerini bulması günümüzde dahi zaman zaman sorunlarla karşılaşmaktadır. Cumhuriyet sonrasında ihtiyaç sahibi dezavantajlı çocukların ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile birçok dernek, vakıf, kurum veya kuruluş imkanları lsnde yardım eli uzatmaktaydı. Ancak bu durum,

bahsettiğimiz üzere suiistimallerin yaşanmasına ve gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşılmasına engel olmuştur.

Bu olumsuzlukların önüne geçebilmek amacı ile her dönem daha da verimli ve etkin olabilmek için çalışmalar planlanmış ancak çeşitli nedenlerle uygulamada zorluklar yaşanmış ve yarım kalmıştır. Özellikle Türk sosyoekonomik ve politik yapısının kendini toparlama ve kendi milli kimliği çerçevesinde toplumsal yapısını yeniden şekillendirme dönemi olarak ifade edebileceğimiz Cumhuriyetin ilk 50 yılı, oldukça yoğun çalışmalar ışığında geçmiştir. Bu dönemde hem ekonomik hem toplumsal hem de kültürel anlamda kalkınmaların yaşanmaya çalışılması sonucu, zaman zaman istenmeyen sonuçlarla da karşılaşmıştır. Tam da bu noktada ihtiyaç sahibi olmayan bazı kişilerin ihtiyaçlı gibi davranıp gerçek ihtiyaç sahiplerine yardımların ulaştırılmasını engellemeleri sonucunda, devlet elinin bir şekilde olayları kendi avucuna alma gereksinimi kendini göstermiştir.

Tarihsel dönüşümü içerisinde ifade etmek gerekirse son olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında ihtiyaç sahiplerine sosyal yardımlar ulaştırılmaktadır.

Bu sosyal yardımlardan belki de en önemlisi çocuklara yönelik olarak yer almaktadır. Çocuklara sosyal yardım kolaylıkla ulaştırılmasının ve çocuğun doğru ve sağlıklı gelişiminin sağlanması için yasal zeminlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda 1983'te çıkarılan Sosyal Hizmetler Kanunu (Mülga olmasına rağmen bazı maddeleri halen önemini koruduğundan faydalanılmaktadır), kullanımda olan 1982 Anayasamız, Türk Medeni Kanunu, ailenin korunmasına yönelik yürürlükte olan kanunlar ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, yönetmelikler ve genelgeler bulunmaktadır.

Çalışmamızın ana konusunu oluşturması nedeni ile bu bölümde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu irdelenecektir.

“Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek” (5395 ÇKK, 2005:1. mad.) amacı ile kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, “korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile

suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri” (5395 ÇKK 2005: 2. mad.) kapsar.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, ülkemizde çocuklar hakkında işlem yapılırken başvurulacak kaynak olarak yer almaktadır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, çocuk yaş sınırını 18 olarak belirlemiş ve bu yaşın altındaki tüm kız ve erkek çocukları kanunun koruması altındadır.

Kanunun 3. maddesinde uygulamaya dönük tanımlarda; “*çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda, 1. Korunma ihtiyacı olan çocuk; bedensel, zihinsel, ahlakî, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmâl veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu, 2. Suça sürüklenen çocuk; kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade eder.*” (5395 ÇKK 2005) şeklinde yer almıştır.

Kanunun uygulanmasında, çocuğun yararı düşünülerek haklarının güvence altına alınması amacı ile çocuğun yaşam, gelişme, koruma ve katılım haklarının insan haklarına istinaden adil bir şekilde hızlıca teminat altına alınması, çocuğun yararı için soruşturma veya kovuşturma süresince en uygun hizmet modelinin uygulanmasına özen gösterilmesi, çocukla ilgili alınan kararın uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine, eğitim durumuna, kişiliğine ve toplumsal rollerinde zarar görmeyecek şekilde geliştirici desteklerin verilmesi, çocukla ilgili yapılan iş ve işlemlerde çocuğun bilgilerinin saklanması ilkeleri gözetilmektedir.

Çocuğun, aile yanında bakım modeli, toplum temelli bir çocuk bakımı modeli olarak çocuk koruma sistemi içinde önemli bir yer tutmaktadır (Yolcuoğlu 2009: 43). Bu nedenle 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında hakkında bakım tedbiri kararı alınan çocukların barınma imkanlarının karşılandığı kurumu bakımı, ilgili kanun içeriğinde alınabilecek en son tedbir kararı olarak yer almıştır: “*Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi...*” (5395 ÇKK 2005: 4. mad.). Çünkü çocuğun sağlıklı psikososyal ve ruhsal gelişimini tamamlayabilmesinin en doğru yolu, aile içerisinde yaşamını sürdürmesinden

geçmektedir. Özellikle çocukların kurum bakımında birden fazla çocukla aynı ortamı paylaşmaları nedeni ile birebir bir ilgiden / sevgiden mahrum kalmaları, değişik psikolojik sorunlar yaşayan çocuklar ile aynı ortamı paylaşmaları, yeterli olmayan sosyalizasyon süreci, vb. gibi nedenlerden dolayı çocukların ruhsal durumlarında zaman zaman tehdit edici değişimler gözlemlenmektedir. Bu nedenle ilgili kanun da çocuğun yüksek yararının öncelikle aile yanında sağlanmaya çalışılması ile ilgili temel üzerine kurulmuştur.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesi çocukla ilgili alınabilecek tedbir kararlarını içermektedir:

*“Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan; a) **Danışmanlık tedbiri**, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda, çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye; b) **Eğitim tedbiri**, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına, iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait iş yerlerine yerleştirilmesine; c) **Bakım tedbiri**, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi halinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine; d) **Sağlık tedbiri**, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına; e) **Barınma tedbiri**, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir.” (5395 ÇKK 2005:5. mad.).*

Tüm kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, kolluk kuvvetleri ve adlî merciler, korunma ihtiyacı olan çocuğu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bildirmekle yükümlüdür. Çocukla ilgili herhangi bir ihmal / istismar

durumunun anlaşılması / görülmesi üzerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na gerekli bildirimler yapılır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ise illerde İl Müdürlüğü, ilçelerde Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü aracılığı ile çocukla ilgili gerekli iş ve işlemleri başlatır. Çocukla ilgili gerekli görüldüğü takdirde yapılan meslekî çalışmaya istinaden veya meslekî çalışma yapılmadan önce koruyucu ve destekleyici tedbir kararı, çocuğun ebeveynlerinin, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine veya Çocuk Hakimi tarafından kendiliğinden alınır. Çocukla ilgili tedbir kararı yine çocuk hakimi tarafından kaldırılır.

Çocukla ilgili bir veya birden fazla koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınabilir. Çocukla ilgili alınan tedbir kararı çocuğun onsekiz yaşına gelmesi ile son bulur. Ancak bakım tedbirinde durumun değerlendirilmesine bağlı olarak tedbir kararı uzatılabilir veya karar değişikliği de ihtiyaca göre yaşanabilir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki kanun gereği “*Mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir.*” (5395 ÇKK 2005: 7. mad.).

Hakkında tedbir kararı verilen çocuğa ilişkin yapılan meslekî çalışmalar ile ilgili olarak kararı veren hakime üçer aylık periyotlarla bilgi verilir. Hakim, yapılan çalışmalara istinaden kendiliğinden kararı kaldırabilir.

Korunma ihtiyacı olan çocuklardan durumunun acil olanlarına yönelik çalışmalarla ilgili olarak da çocuğun kuruluş bakımına alındıktan sonra en geç beş gün içinde çocuk hakimine müracaat edilerek korunma kararı verilmesi talep edilir. Çocuk hakimi de durumun aciliyetine istinaden üç gün içerisinde korunmaya yönelik kararı verir. Acil olarak istenilen korunma kararının geçerlilik süresi tuz günle sınırlıdır. Bu süre zarfında çocuğun durumu ile ilgili olarak meslekî çalışmalar tamamlanır ve korunma kararının uzatılması ya da sonlanmasına dair mahkemeye bilgi verilir / talepte bulunulur.

Bakım tedbiri kararı verilen çocuklar, beden ve ruh sağlıklarına uygun kuruluşa yerleştirilir ve korunma ve bakım ihtiyacı giderilir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, genel itibari ile suça sürüklenen çocuklara yönelik olarak düzenlenmiştir. Çocuğun ifadesinin alınması, çocuk hakkında uygun tedbir kararının verilmesi ve uygulanması, çocuğun suç işlemesi halinde uygun hareket tarzının belirlenmesi gibi konuların yanı sıra çocuklara yönelik olarak hizmet vermek üzere kurulan Çocuk Mahkemeleri'ne yönelik bilgiler (adlı personeller, mahkeme görevlileri vb. gibi) de kanun kapsamında belirtilmiştir. Tek hakimden oluşan çocuk mahkemesinin yanı sıra bir başkan ile yeteri kadar üye ile birlikte kurulan çocuk ağır ceza mahkemeleri de kanun kapsamındadır.

Bu mahkemeler, görev alanlarına giren konulara göre suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakarlar. Öncelikle 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan tedbirler ile diğer kanunlarda yer alan tedbirlerin uygulanması ile görevlidirler.

Cumhuriyet başsavcılıklarında bir çocuk bürosu bulunmaktadır ve burada görevli savcılar, kanunla belirlenen *“suça sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturma işlemlerini yürütmek, çocuklar hakkında tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin tedbir alınmasını sağlamak, korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklardan yardıma, eğitime, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak, bu gibi durumları çocukları korumakla görevli kurum ve kuruluşlara bildirmek, bu kanunla ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir.”* (5395 ÇKK 2005: 30. mad.) görevlerini yerine getirmekle yükümlüdürler.

Sadece mahkemelerde çocuklara yönelik birimler kurulmamaktadır. Güvenliğimiz adına hizmet veren güvenlik güçlerinde de çocukla ilgili birimler kurulmakta ve hizmet vermektedir. Bu birimin görevi de Çocuk Koruma Kanunu kapsamında belirlenmiştir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında çocukla ilgili meslekî çalışmaların temelinde başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nda görevli olan sosyal çalışma görevlileri bulunmaktadır. Sosyal çalışma görevlisinin yerine getireceği meslekî çalışmaya istinaden çocukla ilgili tüm yasal iş ve işlemler yerine getirilmektedir. Yani kısacası sosyal çalışma görevlileri, çocukların hayatının değişmesini sağlayan zemini hazırlayan kişilerdir. Sosyal çalışma görevlisinin meslekî çalışmasının sonucuna göre Çocuk Mahkemesi'nden talebi doğrultusunda çocukla ilgili iş ve işlemler gerçekleştirilmektedir.

Çocuklarla ilgili alınması kararı verilen ancak hükmün açıklanmasının ötelenmesi durumunda çocuklar denetim altına alınır. Mahkemelerin denetimli serbestlik biriminin yanı sıra çocuğun durumuna göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı görevlileri de denetim görevini yerine getirirler.

Denetim görevlileri, çocukla ilgili iş ve işlemlerin gerçekleşmesinden önce veya gerçekleşmesi esnasında danışmanlık görevi görerek çocuğun yüksek yararına uygun hizmet modelleri çerçevesinde yönlendirmeler yapmaktadır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, birçok eleştiriyi de beraberinde getirmektedir. Bazı akademik araştırmacılar ve hukukî isimlere göre bu kanun, çocuğu korumaktan ziyade bir çeşit ceza yöntemi belirlemektedir. Eleştirilere karşılık olarak hiçbir ifade kullanılmayacaktır ancak ilgili kanun incelendiğinde suça sürüklenen çocuklara yönelik bir hizmet kanunu olarak görev yaptığı düşünülecektir. Öyle ki birçok maddenin başlangıcında suça sürüklenen çocuklara yönelik atıflarda bulunarak mağdur çocukların göz ardı edilmesi, düşüncemizi kuvvetlendirmektedir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun ifade ettiğimiz göz ardı edilen yönünün yanı sıra bir koruma kanunu olması nedeni ile oldukça fayda sağladığı bilinen bir gerçektir. Her ne kadar kanunun uygulanmasına yönelik yönetmelik, mevzuat sistemi içerisinde yer alsa da kendisinden önceki Sosyal Hizmetler Kanunu'ndan mevzuat açısından çok da ileri düzeyde olduğu söylenemez.

5.2.1.1.3. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları Müdürlükleri

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında hakkında “bakım” tedbiri kararı uygulanan çocukların korunma ve bakım ihtiyaçlarının karşılandığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı alt hizmet kuruluşlarından belki de en önemli yapılanması olarak hizmet sunan birim Çocuk Yuvaları ve bir üst grubu olan Yetiştirme Yurtları’dır.

Çocuk yuvaları, 0-12 yaş aralığında veya kız olması halinde 12 yaşından büyük olup korunma halinin devamının gerektiği durumlarda bakım ve korunma ihtiyaçlarının karşılandığı kuruluşlardır.

Çocuk yuvalarının hizmet süresi Cumhuriyet’ten öncesine dayanmaktadır. Günümüzde 1999 yılında yayınlanan yönetmelik çerçevesinde hizmet vermektedir. Yönetmelik, “0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklar ile gerektiğinde 12 yaşını doldurup, tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda olanlardan Kurumca himaye olunan kız çocuklarının, bedensel, psikososyal ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmekle yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’ne bağlı çocuk yuvalarını kapsar.” (ÇYY 1999: 2. mad.) şeklinde kapsamını belirlemiştir. Yönetmelik aynı zamanda 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 15. maddesine istinaden hazırlanmıştır.

Yetiştirme Yurtlarının kuruluşu ise, Cumhuriyet’e kadar dayansa da güncel anlamdaki yönetmelik 13/11/1995 tarih ve 22462 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik”e dayanmaktadır. Yönetmelik kapsamını “13-18 yaş ve 18 yaşın üzerinde korunma kararının devamını gerektiren koşulları taşıyan korunmaya muhtaç çocukları; Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek, korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmakla görevli ve yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı yetiştirme yurtlarını kapsar.” (YYKİİY 1995:2. mad.) şeklinde belirlemiştir. Yönetmelik aynı zamanda 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 15. maddesine istinaden hazırlanmıştır.

Çocuk Yuvalarında / Yetiştirme yurtlarında ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası ya da her ikisi de belli olmayan (terkedilmiş), ana veya babası tarafından ihmal edilen, çeşitli sosyal tehlike ve zararlı alışkanlıklara karşı korunmasız bırakılan çocuklar, ilgili mahkemenin vereceği karara istinaden korunma altına alınarak bakım ve korunma ihtiyaçları giderilir.

Çocuk Yuvalarında / Yetiştirme yurtlarında müdür, müdür yardımcısı, sosyal çalışmacı, psikolog, öğretmen, doktor, hemşire, teknik personel, vd. gibi işlerde görev alacak personellerin niteliği Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından belirlenir ve gerekli atamalar gerçekleştirilir.

Çocuk Yuvalarında / Yetiştirme yurtlarında genel işleyişe dair üst talimatlar Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından verilir. Özelde ise talimatlar, kuruluşun Genel Müdürlük talimatlarının dışına çıkmadan kendi içerisinde işleyişine başkan olarak müdürün görevli olduğu, müdür yardımcısı, öğretmen, psikolog, sosyal çalışmacı ve doktorun yer aldığı; ayrıca gerekli görüldüğü takdirde çocukları temsilen bir çocuğun (çocuk temsilcisi, kuruluştaki kalan çocukların seçtiği bir temsilci çocuktur) katıldığı komisyon tarafından belirlenir. Ayrıca yurttaki kalan çocuklara dair bilgi alışverişinin yapıldığı ve çocuk hakkında kararların verildiği bir organ olarak görev yapan komisyon, “Koordinasyon ve Değerlendirme Komisyonu” olarak görev yapar ve müdürün olağanüstü toplantı çağrılarında üç ayda bir toplanır.

Oluşturulan bu komisyonda çocukların yetiştirilmesinde Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı ve topluma yararlı bireyler olmaları amacı ile yıllık çalışma programı hazırlayıp Kuruluş Müdürlüğüne vermek ve altı ayda bir bunun değerlendirmesini gerçekleştirerek İl Müdürlüğüne bildirmek, dönem içerisinde gerçekleştirilen etkinliklerin verimliliğini gözden geçirmek, çocukların kuruluş içerisinde ve okul hayatındaki gereksinimlerini değerlendirmek ve çözüm önerileri ortaya koymak, çocukların ilgi ve yeteneklerine göre meslek sahibi edinmelerine yönelik değerlendirmeler yapmak, çocukların ilgi ve yeteneklerine göre eğitim durumlarına yönelik değerlendirmeler yapmak, kuruluşun hizmetlerine yönelik verimliliğin artırılması amacı ile hizmet içi eğitim programları tertiplemek, çocuk temsilcisinin seçiminde gerekli koordinasyonu sağlamak, kuruluş ve gönüllü kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği sağlanarak çocukların toplumsal yaşama

adaptasyonlarına ve kişisel becerilerine yönelik çalışmalar ve bunların esaslarını belirlemek görevleri yerine getirilmektedir.

Oluşturulan komisyonun dışında kuruluşlarda vakaların tartışılıp değerlendirildiği ve karara bağlandığı toplantılar da gerçekleştirilmektedir. Bu toplantılarda da başta psikolojik ve fiziksel olmak üzere diğer türlü sorunları nedeniyle kuruluş içerisinde uyum sorunu yaşayıp diğer çocukları rahatsız eden çocukların durumu ele alınır. Bu çocukların kuruluş içerisinde uyum sorunu gidermek ve bireysel sorunlarını çözmek amacı çalışmalar belirlenir ve bu çalışmalar değerlendirilir. Ayrıca sorun yaşayan çocukların kuruluş değişikliğinin faydalı olacağı yönünde getirilen kanaat, yapılan çalışmalar ışığında Genel Müdürlük makamına bildirilir ve gereğinin yapılması yönünde talepte bulunulur.

Kuruluş koruma ve bakımına alınan çocuğun uyumuna kolaylık sağlamak, kuruluş bakımından ayrıldıktan sonraki yaşamlarında kendilerine ve topluma faydalı bireyler olarak hazırlamak, çeşitli etkinliklere katılımını sağlayarak psikososyal ve toplumsal gelişimlerini yönlendirmek, çocuğun geleceğine ilişkin ailesi ile ilgili çalışmalar yapmak ve kuruluşun işleyişine dair verimliliği artırıcı çalışmaları araştırmak üzere başta sosyal çalışmacı olmak üzere diğer nitelikli personelin oluşturduğu sosyal servisler bulunmaktadır.

Kuruluş koruma ve bakımında bulunan çocuklar yaş ve eğitim niteliklerine göre uygun gruplara ayrılmaktadır. Bu şekilde kendi akranları ile birlikte geçireceği zamanın ve gelişiminin verimliliğini artırmak amaçlanmaktadır. Bu gruplar, kuruluşun fizikî ve teknik niteliğine göre farklılaşabilmektedir. Oluşturulan bu gruplardan da sorumlu öğretmenler (esas olan) bulunmaktadır. Bu sorumlular, çocukların başta özbakım becerileri olmak üzere kişisel gelişimlerine yardımcı olmak, çocukların beceri ve yeteneklerine göre yönlendirmeler yaparak bu amaçla çalışmalar yapmak, çocukların okul veya iş yerlerine devamını sağlamak üzere kontrol ve denetimlerini sağlamak, “Koordinasyon ve Değerlendirme Komisyonu”nda yer alarak paylaşımlarda bulunmak, çocuklara yönelik hizmet içi eğitimler düzenlemek, sosyal servis elemanları ile birlikte koordinasyon sağlamak ve çocukla ilgili çalışmalar yapmak, yıllık bazda çalışmalar planlamak, bu çalışmaları

müdürün onayını aldıktan sonra uygulamak ve aylık periyotlarla bu çalışmalarını raporlamak grup sorumlusunun yükümlülüğündedir.

Çocuk Yuvalarında / Yetiştirme yurtlarında görev alan diğer doktor, hemşire, diyetisyen vd. görevliler kendi alanları doğrultusunda görev yapmaktadırlar.

Kuruluştaki çocukların 7 gün 24 saat korunma ve bakım ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla mesai saatleri dışında kalan bölümlerde nöbet usulü çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu nöbetler, nitelikli personeller (sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, öğretmen vb.) tarafından yerine getirilmektedir. Nöbetlerle ilgili genel hususlar Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmekte olup diğer işleyişine dair hususlar Kuruluş Müdürü tarafından belirlenir.

Nöbet tutan personel, günün nöbetçi amiri olarak görev yapar ve kuruluşun o günkü çalışma programının uygulanmasını sağlar. Ayrıca nöbet süresi boyunca müdür adına yetkili olduğundan çocukların gereksinimlerini karşılamak amacıyla tüm sorumluluğu taşır.

Kuruluş koruma ve bakımı altında bulunan çocuklar, sosyal servis çalışanlarının uygun görmesi ve müdürün onaylaması halinde çocuğun izinli verilmesinin uygun olacağı belirlenen kişilerin yanına izinli olarak verilebilir. Bu izinler, çocuğun eğitim durumunu veya işyerindeki düzenini etkilemeyecek şekilde düzenlenir. İzin süresi olarak 70 gün belirlenmiştir. İzinli verilecek çocuk hakkında izin tutanağı hazırlanır ve çocuğun dosyasına iliştilir. İzin süresi izin raporunda yer alır ve bitiminde teslim edilmeyen çocuğun ailesine yazılı tebligat ile teslim edilmesi istenir. Yazılı tebligata rağmen 15 gün içinde teslim edilmeyen çocuklardan durumunun uygun olanı hakkında meslekî çalışma yapılır ve çocuğun korunma kararının kaldırılması istenmek üzere İl Müdürlüğüne gönderilir. Durumu korunma kararının kaldırılmasına uygun olmayanlar ise ilgili makamlara bildirilir ve dönüşü sağlanır.

Çocuğun kuruluştan izinsiz ayrılması durumunda öncelikle çocuğun ailesine ve ilgili makamlara (üst makamlar, adli merciler, kolluk kuvvetleri vb.) bilgi verilir. Çocuğun nerede olduğu tespit edilmesi halinde teslimi istenir. Teslim edilmeyen veya nerede olduğu belli olmayan çocukların korunma kararının kaldırılması uygun

görülenler hakkında yapılan meslekî çalışmalar yerine getirilir ve korunma kararı kaldırılır. Ancak nerede olduğu bilinmeyen çocuk hakkında ilgili makamlara verilen bilgi üzerine 5 yıl boyunca sonuç alınmaması halinde koruma kararı kaldırılır.

Çocukların kişisel gelişimlerine katkı sağlamak üzere düzenlenen çeşitli etkinliklerin yanı sıra kuruluş içerisinde de çeşitli sorumluluklar yüklenmektedir. Kendi özel alanlarının düzenini sağlamak ve kuruluş içerisinde ortak alanlarının düzenine yardımcı olmak adına yüklenen bu sorumluluklar Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmeliğin 46. maddesinde yasal bir şekilde yer almaktadır: *“Çocukların sorumluluk duygusunu geliştirmek, kuruluşu benimsemelerine yardımcı olmak ve kendi işlerini kendilerinin yapabilmelerine olanak sağlamak amaç ile idare tarafından hazırlanan bir plan ve program dahilinde; kişisel kullanım alanlarının tertip ve düzenine tamamen, genel kullanım alanlarının tertip ve düzenine ise kısmen yardımcı olmaları, kuruluş hizmetine katılımları sağlanır. Kuruluşun kapasite ve fizikî şartları göz önünde bulundurularak görevlendirilecek hizmetli personel, çocukların eksik bıraktıkları işleri tamamlar.”* (YYKİİY 1995: 46. mad).

Kuruluştaki korunma ve bakım altında olan çocukların tüm ihtiyaçları kuruluş tarafından karşılanmaktadır. Özellikle gıda, ulaşım, giyim, eğitim, sağlık vb. gibi giderleri kuruluş bütçesinden karşılanır. Ayrıca bu çocukların özel harcamaları için de harçlık verilmektedir. Çocuklar bu harçlıkları kendi tasarrufları altın kullanmaktadır ancak durumun ihmal edilmesini önlemek amacı ile çocuktan sorumlu olan kişi, çocuğun ekonomik kaynakları doğru kullanımı sağlamak amacı ile bilgilendirilir. Aylık olarak belirlenen harçlığını kullanmayan çocukların harçlıkları, çocuk adına açılan banka hesabına yatırılır.

Görüldüğü üzere Çocuk Yuvalarında / Yetiştirme Yurtları, ihtiyaç sahibi çocuklar için sadece barınacak bir mekan olarak değil aynı zamanda toplumsal ve kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak her türlü çalışma gerçekleşmekte ve yardımcı olunmaktadır. Her ne kadar aile yanında sağlanan bakım kadar etkili olmasa da benzer ortamın sağlanması için tüm imkanlar değerlendirilmektedir.

5.2.1.1.4. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlükleri

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında hakkında “bakım” tedbiri kararı uygulanan çocukların korunma ve bakım ihtiyaçlarının karşılandığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı alt hizmet kuruluşlarından bir diğeri Çocuk Evleri’dir.

Çocuk Evleri, Yetiştirme Yurtları’ndan farklı olarak “*hakkında korunma/tehdit kararı bulunan çocukların toplum içinde yetiştirilmelerinin sağlanabilmesi için...*” (ÇEÇUEHY 2008: 1. mad.) şeklinde ifadesi ile ortaya koymuştur.

Çocuk Evlerine ilişkin yasal düzenlemelerden ilki olarak 1983 yılında yürürlüğe giren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanuna bakmak gerekir: 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 3. maddesinde “*Çocuk Evleri, 0-18 yaşlar arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı ev birimlerini ifade eder.*” (1983) ifadesi ile kuruluş amacını ortaya koymaktadır.

Çocuk Evleri, toplumsal yaşam içerisinde kendini farklı göstermeden (hiçbir reklam, tanıtım vb. görseli bulunmayan) kurum bakımının sağlandığı bir kampüs / toplu yaşam alanı değil de daha çok farklı yerleşkelerde oluşturulan hizmet kuruluşudur. Çocuk Evleri, çocukların toplu yaşam alanlarından oldukça farklı bir yerleşim biriminde daha düzenli bir şekilde toplumsal hayata uyum sağlayabilmelerini sağlamak amacı ile şehrin kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun yerlerinde oluşturulmuştur.

Çocuk Evleri’nin işleyişine dair yönetmelik “05/10/2008 tarih ve 27105 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”tir.

Çocuk Evleri, genel yapılanma olarak 5 ile 8 çocuğun bir arada olduğu hizmet kuruluşudur. Birden fazla yapılanmada bir üst birim olan Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü oluşturulur ve tüm çocuk evleri bu müdürlüğe bağlanır: Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlükleri ise, “*çocuk evlerinin illerde planlanması, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlemler ile harcamaların yapılması, takibi, denetlenmesi ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan merkezleri ifade eder.*” (2828 SHK 1983) ifadeleri çocuk evlerinin bağlı

olduğu üst yapılanmayı ifade etmektedir. Bu müdürlük, evlerde gerçekleşmesi planlanan çalışmaların uygulanmasından sorumlu olarak görev yapar. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nün görevleri arasında çocukların toplumsal yaşam içerisindeki rollerini yönlendirmek, çocukların kişisel gelişimlerine uygun yönlendirici etkinlik çalışmaları yapmak, çocuk evlerinin verimliliğini arttırıcı çalışmalar düzenlemek, çocuk evlerinde kalan çocukların her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak, çocukların okula devamının kontrolünü sağlamak, çocuk evlerinde görev alacak personelin niteliğini belirlemek ve bu personellerin yeterliliğini sağlayıcı faaliyetleri düzenlemek yer almaktadır.

Çocuk evlerinde görev alacak personel İl Müdürlüğü tarafından belirlenmekte olup Çocuk Evleri'nde diğer kuruluşlardan farklı olarak daha az sayıda personel görev yapmaktadır. Öncelikle bakım elemanı ya da bakıcı anne olarak görev yapan personel, çocukların gelişiminden ve bakımından sorumlu olan kişiyi ifade eder. Bu kişiler, evde çocukların kişisel bakımlarının yanı sıra temizlik, yemek gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına da yardımcı olurlar. Bu kişilerin amiri ise çocuk evi sorumlusudur. Çocuk evi sorumlusu, evde verilen hizmetin koordinasyon kurulunda alınan kararlar doğrultusundaki verimliliğine yönelik çalışmalardan sorumlu kişiyi ifade eder. Çocuk evi sorumlusu, İl Müdürlüğü tarafından belirlenir ve evin ve çocukların tüm sorumluluğunu üstlenir. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü tarafından belirlenen etkinliklerin yerine getirilmesi ve çocuklar üzerinde verimliliğin arttırılması gibi görevleri de yerine getirir.

Çocuk evi sorumluları, çocukların ihtiyaçlarının karşılanması, çocukların ev içinde veya dışında toplumsal alandaki davranışlarını gözlemleyerek raporlaştırmak ve ilgili makamlara bildirmek, evin işleyişinin sağlanması, çocukların kuruluş bakımından ayrıldıktan sonraki yaşamına kolaylık sağlanması gibi görevleri yerine getirmektedir. Ayrıca çocukla ilgili diğer meslekî çalışmaları da yerine getirmekle yükümlü olup çocukların sorumluluk bilincini kazandırıcı rolleri çocuklara yüklemektedir.

Çocuk Evleri'nde kalacak olan çocukların seçimine yönelik ilgili yönetmelikte;

- Koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetinden yararlandırılmayacak çocuklara öncelik tanımak,
- Çocuklar arasında cinsiyet, yaş ve kardeş olma durumunu değerlendirmek,
- Aynı evde kalması uygun bulunan en küçük ve en büyük çocuk arasındaki yaş farkının en fazla 3 yaş olmasını, seçilecek çocukların kardeş olması durumunda ise yaş farkı aramamak (ÇEÇUEHY 2008:5. mad.)

hususları yer almaktadır. Ancak bunlara ek olarak, çocuk evlerinin konumu itibari ile toplumsal yaşama uyum sağlamada zorlanmayacak çocuklara da öncelik verilmektedir.

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde çocukların farklı ihtiyaçlarının karşılanması üzerine personel görevlendirilmektedir. Bu personeller müdürün onayı ile çocukların her türlü ihtiyacının (maddî ve manevî) karşılanması ile yükümlüdür. Ayrıca sadece kuruluş bakımı süresi boyunca değil kuruluş bakımından ayrıldıktan sonraki süreçte de destek olunmaktadır.

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde görevli personeller, başta meslekî anlamda yeterliliği olan sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğretmeni olmak üzere alanında uzman kişilerden oluşur. Bu kişiler, çocuklarla ilgili tüm meslekî çalışmalarını yerine getirmektedirler. Bu çalışmalar arasında çocukların ailelerine izinli verileceği süre ve uygunluk durumu, çocuğun psikolojik ve psikososyal gelişimine yönelik çeşitli etkinlikler düzenleyerek 2rehberlik, takip ve izleme, evlerde çocuklar arasında uyumun kolaylaştırılması, çocuğun kuruluş bakımından sonraki yaşantısına hazırlanması, çocuk evlerinde görevli sorumluların niteliklerini ve çalışmalarını belirlemek, çocuk evleri arasında etkileşimin artırılmasına yönelik etkinliklerin planlanması, çocukların sağlık sorunlarının tedavi süreçlerinde takip ve kontrol, çocukların korunma ihtiyaçlarının devamlılığın kontrolü, çocukların gönüllü ailelerin yanına verilmesinin uygunluğunun araştırılması, verilmesi ve denetim ve takibi yer almaktadır.

Çocuk Evleri, fizikî anlamda çocukların rahat edebileceği bir şekilde düzenlenir ve çocuklar yerleştirilir. Çocuk evlerinde, çocukların sosyalizasyonunu sağlamak amacı ile farklı etkinliklere yer verilir.

Çocuk Evlerinden izinsiz ayrılan çocukların firarına ilişkin bilgi ilgili makamlara (başta Çocuk Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü olmak üzere) bildirilir ve kuruluş bakımının sonlanmasının uygun görüldüğü çocuklarda bakım tedbir kararının iptali istenir. Ancak korunma kararının kaldırılmasının uygun görülmediği durumlarda çocuğun kuruluşa teslimine 5 yıl içinde hiçbir şekilde sonuç alınmazsa korunma kararı iptal edilir.

Çocuk Evleri ve Koordinasyon Merkezi Müdürlükleri, çocukların aile ortamına benzer bir yapılanma içerisinde korunma ve bakım ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile kurulmuş olması nedeni ile şehrin farklı bölgelerinde yer almaktadır. Sosyalizasyon süreçlerinin daha hızlı bir şekilde gerçekleştiği de bir diğer faktördür.

Çocuk Evleri'nin kuruluş amacı itibari ile diğer kuruluşlardan farklı olması korunma altında bulunan çocuklar için avantajlı bir hizmet modelidir. Ancak her çocuğun bu hizmetten faydalandırılması, çeşitli nedenlerle mümkün olmamaktadır. Bu nedenle her şehirde çocuk evi sayısında farklılıklar görülmektedir. Öyle ki aynı şehir içerisinde dahi zaman zaman yeni çocuk evlerinin açılması veya aksine bazı çocuk evlerinin kapatılması durumları söz konusu olabilmektedir.

Çocuk Evleri hizmet modelinin genişletilmesinden ziyade çocukların aile yanına yerleştirilmesi politikası, öncelikli politika olarak önemini korumaktadır. Bu nedenle çalışmaların planlanması bu yönde ağırlık kazanmaktadır.

5.2.1.1.5. Çocuk Destek Merkezleri Müdürlükleri

Çocuk Destek Merkezleri, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun ve Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği'nin 3. maddesinde *“suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelere karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içinde aile, yakın çevre ve*

toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder.” (2828 SHK 1983, ÇDMY 2015) ifadesi ile kuruluş amacını ortaya koymaktadır. Çocuk Destek Merkezleri'nin kuruluş amacı olarak çocuğun yüksek yararı, her iki yasal düzenlemede de yer almıştır.

Çocuk Destek Merkezleri, 2015 yılında çıkarılan yönetmelikten önce Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ve Bakım, Sağlık ve Rehabilitasyon Merkezleri olarak farklı isimlerle hizmet vermekteydi. İlgili yönetmelik bu merkezlerin tek bir çatı altında birleştirilmesini sağlamıştır.

Çocuk Destek Merkezleri'nin daha önce bahsettiğimiz Yetiştirme Yurdu ve Çocuk Yuvaları'ndan farkı, Çocuk Destek Merkezleri'nde koruma altına alınması uygun görülen çocukların, potansiyel anlamda çeşitli nedenlerle (bağımlılık, ruh hali bozukluğu, engellilik vs. gibi) kendisine ve çevresine zarar verebilme ya da çeşitli nedenlerle bakımında desteğe ihtiyaçlarının bulunmasıdır. Ayrıca bu merkezlerin yerleşim bilgilerinin gizliliği (tanıtıcı reklam, tabela vb. yer verilmez) bulunmaktadır. Diğer yatılı kuruluşlar ile ortak olarak çocukların yüksek yararının ön planda olması, ilgili yönetmeliğe göre burada yetişen çocukların özel hayatın gizliliğine dayalı esasların uygulanması, dezavantajlı durumda bulunanların ihtiyaçlarının giderilmesi gibi durumlar söz konusudur.

Çocuk Destek Merkezleri'nin çalışma usul ve esasları, diğer yatılı çocuk kuruluşlarına göre çok olmasa da farklılıklar bulunmaktadır. Çocuk Destek Merkezleri belli bir alanda ihtisaslaşmış olmaları nedeni ile her çocuğun kabulü yapılamamaktadır. Bu merkezlerde çocukların durumlarına göre öncelikli alanlar oluşturulmakta ve çocuklar buralara yerleştirilmektedirler.

Çocuk Destek Merkezleri'nde en fazla on çocuğa olmak üzere bir danışman (çocuğun merkezdeki uyumunu kolaylaştırmak üzere çocuğa yönelik çalışmalar / yönlendirmeler yapmak ve çocuğun takip ve kontrolünü sağlamak üzere) görevlendirilir. Bu danışmanlar, çocukların merkezden hizmet alış süresini ve hizmet modelinin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Çocuk ile tedaviye yönelik çalışmalar / etkinlikler arasındaki iletişimi bu danışmanlar sağlamaktadır.

Çocuk destek merkezlerinden hizmet almakta olan çocukların bilgilerinin gizliliği nedeni ile diğer yatılı kuruluşlarda olduğu gibi hiçbir şekilde merkezde yürütülen çalışma / araştırmada çocukların bilgilerine yer verilmez.

Çocuk destek merkezlerinde çocukların korunma ve bakım ihtiyaçlarının yanı sıra merkeze sevklerine uygun hizmet modellerinden yararlandırılırken aynı zamanda daha etkin ve verimli zaman geçirmelerini ve kişisel gelişimlerini sağlamak amacı ile ilgilerine ve becerilerine göre etkinlik programları uygulanmaktadır.

Çocuk destek merkezleri ihtisaslaşmalarına bağlı olarak üst talimatları (kuruluşun işleyişine ve hizmetlerine dair standartlar) Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden alırken kuruluşun işleyişine dair talimatlar öncelikle müdür tarafından verilir.

Çocuk destek merkezleri, ihtisaslaşması nedeni ile her şehirde bulunmamaktadır. Bu nedenle bazı şehirlerde çocuk destek merkezine yerleştirilmesi uygun görülen çocukların iş ve işlemleri için en yakın şehirdeki merkez ya da Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün uygun gördüğü bir merkeze yerleştirilmesi gerçekleştirilir.

Kuruluşun genel işleyiş yapısı diğer yatılı çocuk kuruluşlarına benzerlik göstermektedir. Farklı olarak her çocuk için ayrı bir çalışma planı hazırlanır ve uygulamaya konulur. Çocuğun ihtiyacına yönelik olarak çocuk ile beraber danışmanı tarafından belirlenen program, merkez müdürü tarafından da onaylandığı takdirde uygulamaya girer. Programın uygulanma aşamalarında mahkemeye de bilgi verilmektedir. Program dahilinde sürekli olarak değerlendirilen çocuğun durumu (hizmet modelinin faydalılığının görülmesi), danışmanın meslekî çalışmalarına istinaden mahkemeye de bilgi verilmek sureti ile değiştirilebilir (korunma kararının kaldırılması veya devam ettirilmesi istenebilir).

Çocuk destek merkezlerinde kalan çocukların korunma kararının sonlanması ile tekrar ailelerinin yanına gideceği bilindiğinden öncelikle çocuğun önceki yaşadığı yere dair ayrıntılı bilgi edinme çalışmaları yürütülmektedir. Bu çalışmalar sonucunda çocuğun kuruluş bakımından ayrılmasından sonra tekrar eski alışkanlıklarını

edinmesini engellemek amacı ile psikososyal veya sosyoekonomik destek uygulaması gerçekleştirilmektedir.

Ancak bazı nedenlerden dolayı uygulanması istenen çalışmalar gerçekleştirilememektedir. Bu nedenle çocuğun merkezden ayrılmasından sonraki yaşamına yönelik diğer hizmet modelleri uygulamaya girmektedir. Böylelikle çocuğun kuruluş bakımından sonra da takibi ve denetimi gerçekleştirilebilmektedir.

Çocuk destek merkezlerinde çocukların sonraki yaşamına yönelik kolaylıkların sağlanması amacı ile çeşitli etkinlikler / programlar da uygulanmaktadır. Bu sayede çocukların dışarıda kendisi bekleyen yaşamına denetim ve gözetim altında adapte olması sağlanmaktadır.

Çocuk destek merkezleri, hangi durumda olsun alanında ihtisaslaşması sayesinde ihtiyaç sahibi bazı çocuklara verdiği hizmetler nedeniyle oldukça yararlı bir kuruluştur.

5.2.1.1.6. Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Hizmetleri

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında hakkında bakım tedbiri kararı alınan çocuklar için en uygun hizmet modeli, araştırmalar neticesinde uygun görülen çocuğun “aile yanında gelişim” fikri çerçevesinde hareket edilmesine yönelik ortaya konulan koruyucu aile veya evlat edinme hizmetidir.

Çocukların psikososyal gelişimlerinin bir aile ortamında şekillenmesi gerekliliği, bu hizmet modellerinin devreye girmesini sağlamıştır. Bu nedenle 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda çocukların öncelikle aile yanında bakım ihtiyacının karşılanmasının sağlanması ve gerekliliği takdirde kuruluş bakımına alınmasından söz edilmekte olup çocukların koruyucu aile veya evlat edinme hizmetinden faydalandırılması amacı ile yeterliliğe sahip ailelerin de bu hizmetten faydalandırılması için çalışmalar titizlikle ilerlemektedir. Ayrıca Türk Medeni Kanunu’nun 347. maddesi de çocuğun bir aile yanına yerleştirilmesini teşvik etmektedir: “*Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hakim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir.*” (4721 TMK 2001: 347. mad.).

Titiz çalışmalar sonucunda olumlu dönütlerin alındığı hizmet modelinin ağının genişletilmesi ile çalışmalar devam etmektedir ancak yasal süreçlerden olan ailenin bir süre incelenmesi zorunluluğu, öncelikle personel azlığı nedeni ile tam olarak yerine getirilememekte ve çocuğun aile yanına yerleştirilmesi uzun zamanlar alabilmektedir. Ayrıca sosyokültürel yapıda görülen bazı sorunlar da hizmet ağının genişlemesine engel olmaktadır.

Özellikle toplumsal önyargılar nedeni ile aileler üzerinde oluşan olumsuz psikososyal ruh hali, birçok kişinin hizmetten faydalanmak üzere başvuru yapmasını engellemektedir. Bütün olumsuzluklara rağmen koruyucu aile veya evlat edinme hizmet modellerinin geliştirilmesi ve genişletilmesi için bütün teşvik çalışmaları devam etmektedir.

Koruyucu Aile

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve diğer birçok yasal mevzuatlar, aile birlikteliğinin korunması ve çocukların aile yanında yetiştirilmesinin hem bireysel anlamda hem de toplumsal anlamda daha faydalı olduğu fikri çevresinde birleşmişlerdir.

Öncesinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü sonrasında ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı “**aile yanında gelişim**” fikri çerçevesinde bir hizmet modelinin geliştirilmesi için gerekli çalışmaları düzenlemiş ve ilerleyen zamanlarda da hizmet modelinin geliştirilmesi ve ağının genişletilmesi için çalışmaları devam ettirmektedir.

Çeşitli nedenlerle ailesinin yanında bakımı gerçekleştirilemeyen çocukların bir aile ortamında korunma ve bakım ihtiyaçlarının gelişimlerine engel olmayacak sağlıklı bir şekilde karşılanması amacı ile uygulanan hizmet modeli, 14/12/2012 tarih ve 28497 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Koruyucu Aile Yönetmeliği’ne göre hizmet vermektedir. Yönetmeliğin amacı ise 1. maddesinde “*korunmaya muhtaç çocukların korunmalarını gerektiren süre içerisinde aile ortamında yetiştirilmesine yönelik koruyucu aile hizmetlerinin uygulama esaslarını, Bakanlık ile koruyucu ailenin yetki ve sorumluluklarını belirlemek, hizmetin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamak*” (KAY 2012: 1. mad.) şeklinde ifade edilmektedir. “*Çocuğun durumuna en uygun koruyucu aile seçimini, koruyucu ailenin eğitimini, sorumluluklarını, idare*

ile olan ilişkilerini, hizmetin işleyişini, koruyucu aileye talep halinde bu hizmetin karşılığı olarak yapılacak ödemeler ve izlemeye ilişkin esasları kapsar.” (KAY 2012: 2. mad.) şeklinde ifade ile de kapsamını belirlemiştir.

Koruma altına alınan çocuklardan durumlarının müsait olanı (uygun bir aile yanına verilebilir) çeşitli incelemeler sonucunda aile yanına verilmesi 2828 sayılı kanunla da uygun görülmüştür: *“Mahkemece korunma kararı alınan korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi bu kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda olduğu kadar Kurumun denetim ve gözetiminde bir “Koruyucu Aile” tarafından da yerine getirilebilir. Koruyucu aileye, korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımı ve yetiştirilmesine karşılık olarak ikinci fıkra kapsamında ödeme yapılabileceği gibi koruyucu aile bu işi gönüllü olarak da üstlenebilir.” (2828 SHK 1983: 23. mad.).*

Hakkında bakım tedbiri uygulanan çocuğun gelişiminde en uygun hizmet modellerinden olan koruyucu aile hizmet modeli, çocuğa öz ailesinin sağlayabileceği koşulları sağlamak üzere hizmete talip olmaktadır. Çocukları ihtiyaç duyduğu kendilerini koruyacak, sevecek, güvenini kazanacak, onu destekleyecek, maddî ve manevî psikososyal ve sosyokültürel ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir aile ortamı, koruyucu aile hizmet modeli sayesinde karşılanmaktadır.

Yönetmelik çerçevesinde koruyucu ailelere hizmet süresince Bakanlık tarafından da maddî ve manevî destek sağlanmaktadır. Koruyucu aile hizmetinden faydalandırılacak çocuk, çocuk yuvası müdürlüğünün önerisi ve hizmetin yürütülmesini sağlayan görevliler tarafından gerçekleştirilecek çalışmalar (çocuğun korunma altına alınma nedeni ile gelişiminin takip edilmesine istinaden talepte bulunan aile ile çocuk arasında uyumluluk göz önüne alınarak) sonucunda komisyonun onayı ile belirlenmektedir. Ayrıca uyumluluk açısından hizmetten yararlandırılacak çocuğun yaşına göre davranabilecek yaşta yeterliliğe sahip müracaatçılar olmasına da dikkat edilmektedir.

Koruyucu aile hizmetinden faydalanacak kişilerin statüsü, çocuğun ihtiyacına göre belirlenmektedir. İlgili yönetmelik gereği çocuğun kuruluş bakımına alınmadan direkt olarak bir aile yanına kısa bir süreliğine yerleştirilmesi geçici süreli koruyucu aile; bedensel ve zihinsel sağlığı yerinde bir çocuğun kuruluş bakımına alındıktan sonra yapılan çalışmalar sonucunda aile yanına yerleştirildiği statü süreli koruyucu

aile; bedensel ve ruhsal sağlık yönünde sorunları bulunan çocuğun, bu alanda eğitim olarak yeterlilik edinen ailenin yanına yerleştirildiği uzmanlaşmış koruyucu aile statüsü olarak belirlenmektedir.

Koruyucu aile hizmetinden faydalanabilmek için ilgili yönetmeliğin 8. maddesine bakmak gerekir:

- (1) Koruyucu ailenin,
 - Türk vatandaşı olması ve Türkiye’de sürekli ikamet etmesi,
 - 25-65 yaş aralığında bulunması,
 - En az ilkokul düzeyinde eğitim almış olması,
 - Düzenli gelire sahip olması gerekir.
- (2) uzmanlaşmış koruyucu aileler ile geçici koruyucu aileler için birinci fıkranın (a), (b) ve () bentlerine ek olarak; bu kapsamdaki çocuklara yardımcı olabilecek Bakanlıkça belirlenen lisans eğitimini almış veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana-baba eğitimleri, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini almış olmak gerekir.
- Başvuru sahipleri evli iseler eşleriyle birlikte, koruyucu aile olmak üzere yerleşim yerlerindeki il müdürlüklerine başvurabilirler.
- Başvuru ve çocuğun aile yanına yerleştirildiği tarih itibarıyla birinci fıkranın (b) bendindeki yaş aralığında olmak gerekir. Bunun tespitinde, eşler arasındaki yaş farkının on yaş veya daha az olması halinde yaşı küçük olan eşin yaşı, bunun haricindeki durumlarda eşlerin yaş ortalaması esas alınır.
- Akrabası veya yakın evre koruyucu aile modeli hariç olmak üzere ocuk ile koruyucu aile olacak eşlerden yaşı küçük olan arasındaki yaş farkı 18 yaştan az olamaz.
- Öncelikle akrabalara ya da belli bir süredir devam eden ana-baba-ocuk ilişkisinin kurulduğu yakın evre ailelerden uygun olanlara koruyucu aile olmaları yönünde teklifte bulunulur. Bu kişilerin koruyucu aile olmak istemesi durumunda, yapılacak sosyal inceleme sonucuna göre Komisyon

tarafından uygun görülmesi halinde yaş ve eğitim şartı aranmaz (KAY 2012).

Koruyucu aile hizmetinden üzere il müdürlüklerine yapılan başvuruya istinaden ilk ön görüşme gerçekleştirilir. Bu görüşmelerde ailelerden bilgi alınarak çocukla ilgili bilgiler (özel bilgileri hariç) ailelere verilmektedir. Sonrasında ise faydalanmakta kararlı olan ailelerden T.C. Kimlik numarası beyanı, vesikalık fotoğraf, öğrenim durum belgesi, gelir belgesi, sağlık durum belgesi gibi çeşitli belgeler istenir.

Belgelerin tamamlanması üzerine ailelerin başvuruları, ilgili çalışmalar yapmak, değerlendirilmek ve karar verilmek üzere alınır. Aileler ile ilgili yapılan meslekî çalışmaya istinaden ailenin statüsü belirlenir ve hizmetten faydalanma durumu hakkında aileye bilgi verilir.

Ailelerin hizmetten faydalanma statülerine göre Genel Müdürlük tarafından belirlenip uygulanan bazı eğitimleri alması gerekmektedir. Bu eğitimler sonucunda aileye statülerine uygun katılım belgesi verilir.

Koruyucu aileler, çocuğun hizmetten faydalanmasının uygunluğunun izlenmesi amacı ile belirli periyotlarla ya da olağanüstü bir şekilde ziyaret edilmekte ve çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Koruyucu aile hizmetinden faydalandırılacak kişilerin belirlenmesinin komisyon tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmiştik. Komisyonun ayrıca çocuğun aile yanına yerleştirilip koruyucu ailelerden geri alınmasına kadar olan süreçteki iş ve işlemler ve koruyucu aile statüsünün iptal edilmesi gibi konularda da yetkisi bulunmaktadır.

Koruyucu aile hizmetinden faydalandırılması uygun görülmeyen kişilere yazılı olarak bilgi verilir. Kişilerin duruma itiraz etmesi halinde ise ilk kararı veren / vereler dışında kişi / kişiler yeniden değerlendirmede bulunur ve karar yine yazılı olarak bildirilir.

Koruyucu aile olmaya uygun bulunan kişiler ile çocuk arasında uyumun güçlenmesi adına birlikte zaman geçirmeleri sağlanır. Uyum süreci sonunda her iki tarafında istemesi halinde il müdürlüğü ile koruyucu aile arasında sözleşme

imzalanmaktadır. Çocuğun aile yanına yerleştirildiğine ilişkin belgelerin Genel Müdürlüğe bildirilmesi ile hizmet süresi yasal olarak başlar. Bir koruyucu aile yanına yeterliliğin bulunması halinde en fazla üç çocuk yerleştirilebilir. Ancak çocukların kardeş olma durumları söz konusu olduğunda sayı açısından herhangi bir sınırlandırma olmayabilir.

Ayrıca koruyucu ailelerin kendi öz çocuklarının da bulunması halinde durumun değerlendirilmesine bağlı olarak çocuk yerleştirilmesi yapılabilir (en fazla üç olan kural uygun görülmeyebilir.).

Koruyucu aile yanına verilecek çocuklarda, suç mağduru ile suça karışan çocuğun aynı aileye verilmemesine, özel bakım gerektiren çocuk ile diğer çocukların aynı oramda bulunmamasına özen gösterilir. Özellikle uzmanlaşmış koruyucu aile hizmetinden faydalandırılacak çocukların tek olarak yerleştirilmesi esas olarak belirlenmiştir. Ancak çocuğun yararına uygun olacağı kanaati oluşması halinde en fazla iki çocuk yerleştirilmesi yapılır. *“Yanına çocuk yerleştirilen aileye; standardı Genel Müdürlükçe belirlenen ve üzerinde çocuğun da ismi bulunan fotoğraflı Koruyucu Aile Kimlik Kartı verilir. Bu kartlar il müdürlüklerince düzenlenir. Koruyucu Aile Hizmeti kapsamında işbirliği ya da protokol yapılan yerlerde bu kartın gösterilmesi zorunludur.”* (KAY 2012: 14. mad.).

Koruyucu ailelerin yükümlülükleri de yönetmelik çerçevesinde belirlenmiştir. Aile yanına yerleştirilen çocukların her türlü ihtiyaçlarının karşılanması, çocukların gelişimlerine katkı sunacak ilgi ve yeteneklerine uygun eğitim ve öğretimlerini sağlamak, görüşülmesinde il müdürlüğünce sakınca görülmeyen kişiler dışında çocuğun yabancı kişiler ile iletişime geçmesini il müdürlüğünden habersiz şekilde gerçekleştirmemek, çocuğu hiçbir şekilde çalıştırmamak, çocukla ilgili her türlü değişikliği il müdürlüğüne bildirmek, il müdürlüğü tarafından düzenlenen eğitimlere katılmak, iletişim bilgilerini il müdürlüğüne bildirmek, çocuğun yararını gözeten her türlü çalışmayı desteklemek gibi koşulları sağlamakla yükümlüdürler.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların talep etmesi ve uygun görülmesi halinde öz ailesine izinli olarak verilmesi mümkündür. Çocuğun koruyucu aileden alınması ve öz ailesine teslimi ve öz aileden alınıp koruyucu aileye teslim edilmesi İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir.

Koruyucu aile yanına verilen çocuklar, düzenli periyotlarla izlenir ve çocuğun yararı açısından uygun hizmet modelinden faydalandırılması amacı ile çalışma yürütülür. Çocuk koruyucu aile yanına verildiği ilk yıl, her ay olmak üzere izlenirken ikinci yıldan sonra izlemeler biraz daha seyrekleştirilir. Bu süreçte öz aile de çocuğun yeniden öz ailesine döndürülmesi gibi hizmet modeli de tekrar tekrar değerlendirilir.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların yasal sorumluluğu kuruma ait olmakla birlikte aileler sadece bakım görevini yerine getirmektedirler. Ailelerin çocukların bakımlarını yerine getirirken maddî anlamda zorlanmalarını engellemek amacı ile Sosyal Hizmetler Kanunu'nda koruyucu aile yanına verilen çocukların maddî anlamdaki giderlerinin karşılanması hususunda madde yer almıştır: *“Koruyucu aile hizmeti kapsamında aile yanına yerleştirilen çocukların bakım, eğitim, kurs, okul, yemek ve taşıma servisi, harçlık ve benzeri ihtiyaçları esas alınarak koruyucu ailelere, bu giderlerin tamamına karşılık toplu bir ödeme yapılmasına veya her bir gider türü için ayrı ayrı yapılacak ödemelerin kapsamına, ödeme tutarlarına, yapılacak, ödemelerin usul ve esası ile koruyucu ailelerin seçimine, çocukla ilgili sorumluluklarına ve hizmetin işleyişine ilişkin usul ve esaslar, Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından çıkarılan yönetmelikle belirlenir ve bu kapsamda verilecek ödemelerden hiçbir kesinti yapılmaz.”* (2828 SHK 1983: 23. mad. / Değişik ikinci fıkra: 6/2/2014-6518/18. mad.).

Koruyucu aile yanında bulunan çocuğun bütün sorumluluğu aile de olmasına rağmen çocukla ilgili her türlü değişiklik il müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir. Çocuğun sağlık açısından sorun yaşadığında uygulanacak tedavi şeklinin belirlenmesinden çocuğun koruyucu aile ile birlikte tatile gidebilmesine kadar bütün eylemlerde İl Müdürlüğünün onayı istenir.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun ve ailenin hizmetten faydalanmasının sonlandırılması halleri yönetmelikle belirlenmiştir:

- Koruyucu ailenin 15 inci maddede belirtilen yükümlülükleri yerine getirmemesi,

- Çocukla koruyucu aile arasındaki sağlıklı iletişimin yapılan meslekî çalışmalara rağmen kurulamaması veya devam ettirilememesi,
- Koruyucu aile tarafından çocuğun istismar edildiğinin tespit edilmesi,
- Koruyucu ailenin, çocuğun öz ailesi ile ilişkilerini zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunduğu ve bu doğrultuda ifadeler kullanıldığının belirlenmesi,
- Çocuk için hizmetten beklenen yararın gerçekleşmediğinin yapılan izlemelerde tespit edilmesi,
- Çocuğun koruyucu aileye yerleştirilme nedeninin ortadan kalkması,
- Çocuğun yararlanacağı hizmet modelinin değişmesi veya koruma kararının kaldırılması,
- Koruyucu ailenin herhangi bir nedenle hizmet vermekten vazgeçmesi (KAY 2012:20. mad.).

Çocuğun koruyucu aileden geri alınmasına karar verildikten sonra çocuk durum için hazırlanır ve en uygun zamanda prosedürler yerine getirilerek hizmet sonlandırılır. Hizmetin sonlanması ile koruyucu aile ile imzalanan anlaşma ve koruyucu aile kimlik kartı da geçerliliğini yitirir.

Koruyucu ailenin çocuğu vermek istememesi üzerine gerekli tedbirler alınarak gerekirse kolluk kuvvetlerinden destek alınır. Geri alınan çocuk kendisine uygun hizmet modellerinden yararlandırılmaya devam eder. Eğer ki uygun şartlar oluşmuş ise öz ailesine teslimi gerçekleştirilir yoksa bir başka koruyucu aile için süreç başlatılır.

Koruyucu aile statüsü; çocuğun uygun koşullar altında yetiştirilmesinin sağlanmaması, gelişimine uygun olmayan tutum ve davranışlar içerisinde olduğu gözlemlenmesi, yapılan rehberlik çalışmalarına olumlu dönütler alınmaması, koruyucu ailelerin kendilerine verilmesi düşünülen çocukları üç kereden fazla reddetmesi gibi durumlarda iptal edilmektedir. Koruyucu aile statüsünü kaybeden ailelere ilişkin bilgiler Genel Müdürlük ve diğer il müdürlüklerine bildirilerek haberdar edilir ve bir daha bu hizmet modelinden yararlanamaz.

Çocukların gereksinim duydukları sevgi ve şefkati gördükleri ve ihtiyaçlarının karşılandığı aile ortamında gelişimlerini tamamlamak üzere sunulan

koruyucu aile hizmet modeli, çocuk açısından oldukça faydalı bir hizmet modelidir. Aile açısından da hiçbir çocuğu olmayan aileler açısından oldukça faydalıdır. Hem çocuğun hem de ailenin karşılıklı olarak gereksinim duydukları bazı ihtiyaçlarının karşılanması, karşılıklı ilişkiler açısından da önem arz etmektedir. Ailenin ihtiyaç duyduğu çocuk sevgisi bu hizmet modeli sayesinde karşılanmaktadır.

Koruyucu aile hizmet modeli oldukça faydalı olmasının yanı sıra yasal mevzuat açısından sorumluluğu oldukça fazladır. Özellikle diğer hizmet modelleri ile karşılaştırıldığında oldukça dikkat isteyen çalışmaların gerektiği görülmektedir.

Koruyucu aile hizmet modeli, bahsettiğimiz yanlarının yanı sıra aile birlikteliğinin korunması açısından da büyük öneme sahiptir. Bu nedenle bu hizmet modeli sadece bireysel anlamda değil toplumsal anlamda da gelişime katkı sağlamaktadır.

Evlat Edinme

Evlat edinme hizmeti, çocuğun aile yanında gelişiminin sağlanması fikrinin bir diğer hizmet modelidir. Evlat edinme hizmeti, koruyucu aile hizmetine benzer olmakla birlikte çocuğun yasal sorumluluğunun bir süre sonra aileye bırakılması iki hizmet modelini birbirinden ayırmaktadır.

Evlat edinme hizmet modelinde de koruyucu ailede yaşan prosedürler yaşanmaktadır. Ailenin hizmetten faydalanmak üzere yaptığı başvuru üzerine uygunluk durumuna yönelik çalışmalar başlar. Yapılan meslekî çalışmalar sonucunda uygun çocuğun evlat edinmesi sağlanır. Ancak evlat edinme ile birlikte işlemler sonlanmayıp çocuğun aile yanında bir süre daha izlenmesi ve ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığı veya aile içerisindeki uyumu kontrol ve takip edilir. Bu kontrol ve takibe göre uygulanan meslekî çalışmalara göre çocuğun tam olarak aileye bırakılması sağlanır.

8/12/2001 tarih ve 24607 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “4721 sayılı Türk Medenî Kanunu” ile hakkında bakım tedbiri kararı bulunan çocuklardan durumunun uygun olanının gelişimini daha sağlıklı gerçekleştirebilmesi amacı ile bir aileye verilmesine yönelik ayrıntılı maddeler yer almaktadır: 305. madde “*Bir küçüğün evlat edinilmesi, evlat edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş*

olması koşuluna bağlıdır. Evlat edinmenin her halde küçüğün yararına bulunması ve evlat edinen diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi de gerekir.“, 306. madde “Eşler, ancak birlikte avlat edinebilirler; evli olmayanlar birlikte evlat edinemezler. Eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir. Eşlerden biri, en az iki yıldan beri evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşuluyla diğerinin çocuğunu evlat edinebilir.“, 307. madde “Evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlat edinebilir. Otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlat edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi halinde, tek başına evlat edinebilir.”, 308. madde “Evlat edinilenin, evlat edinenden en az 18 yaş küçük olması şarttır. Ayırt etme gücüne sahip olan küçük, rızası olmadıkça evlat edinilemez. Vesayet altındaki küçük, ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlat edinilebilir.”, 309. madde “Evlat edinme, ana ve babasının rızasını gerektirir. Rıza, küçüğün veya ana ve babasının oturdukları yer mahkemesinden sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirilir. Verilen rıza, evlat edinenlerin adları belirtilmemiş veya evlat edinenler henüz belirlenmemiş olsa dahi geçerlidir.“, 310. madde “Rıza, küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilemez. Rıza, tutanağa geçirilme tarihinden başlayarak altı hafta içinde aynı usulle geri alınabilir. Geri almadan sonra yeniden verilen rıza kesindir.”, 311. madde “Aşağıdaki hallerde ana ve babadan birinin rızası aranmaz: 1. Kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunuyorsa; 2. Küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmiyorsa.”, 312. madde “Küçük, gelecekte evlat edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilir ve ana ve babanın birinin rızası eksik olursa, evlat edinenin veya evlat edinmede aracılık yapan kurumun istemi üzerine ve kural olarak küçüğün yerleştirilmesinden önce, onun oturduğu yer mahkemesi bu rızanın aranıp aranmamasına karar verir. Diğer hallerde, bu konudaki karar evlat edinme işlemleri sırasında verilir. Ana ve babadan birinin küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesi sebebiyle rızasının aranmaması halinde, bu konudaki karar kendisine yazılı olarak bildirilir.”,

313. madde “Evlat edinmenin altsoyu bulunmaması koşuluyla ergin veya kısıtlı aşğıdaki hallerde evlat edinilebilir: 1. Bedensel veya zihinsel özü sebebiyle, sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlat edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmekte ise, 2. Evlat edinen tarafından, küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş ise, 3. Diğer haklı sebepler mevcut ve evlat edinilen, en az beş yıldan beri evlat edinen ile aile halinde birlikte yaşamakta ise. Evli bir kimse ancak eşinin rızasıyla evlat edinilebilir. Bunlar dışında küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.”, 314. madde “Ana ve babaya aile olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer. Evlatlık, evlat edinenin mirasçısı olur. Evlatlık küçük ise evlat edinenin soyadını alır. Evlat edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir. Ergin olan evlatlık, evlat edinilme sırasında dilerse evlat edinenin soyadını alabilir. Eşler tarafından birlikte evlat edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin adları yazılır. Evlatlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlatlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir. Evlat edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz.”, 315. madde “Evlat edinme kararı, evlat edinenin oturma yeri; birlikte evli edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilir. Mahkeme kararıyla birlikte evlatlık ilişkisi kurulmuş olur. Evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde evlat edinmeye engel olmaz. Başvurudan sonra küçük ergin olursa, koşulları daha önceden yerine getirilmiş olmak kaydıyla küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümler uygulanır.”, 316. madde “Evlat edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlat edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilir. Araştırmada özellikle evlat edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlat edinenin eğitime yeteneği, evlat edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerekir. Evlat edinenin altsoyu varsa, onların evlat edinme ile ilgili tavır ve düşünceleri de değerlendirilir.”, 317. madde “Yasal sebep bulunmaksızın

rıza alınmamışsa, rızası alınması gereken kişiler, küçüğün menfaati bunun sonucunda ağır biçimde zedelenmeyecekse, hakimden evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilirler.”, 318. madde “*Evlat edinme esas ilişkin diğer noksanlıklardan biriyle sakatsa, Cumhuriyet savcısı veya her ilgili evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir. Noksanlıklar bu arada ortadan kalkmış veya sadece usule ilişkin olup ilişkinin kaldırılması evlatlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecek olursa, bu yola gidilmez.”*, 319. madde “*Dava hakkı, evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak bir yıl ve her halde evlat edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşer.”*, 320. madde “*Küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri, ancak Bakanlar Kurulunca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılır. Aracılık faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin hususlar tüzükle düzenlenir.”* (4721 TMK 2001).

Türk Medeni Kanunu’nda yer alan maddeler, çocuğun doğum anından sonra aile yanına verilecek sürecin başlangıcından aile yanına verilmesine ve sonrasında takip ve kontrol işlerine dair ayrıntılı olarak bilgi vermiştir.

Çocuğun aile yanında bakımının en sağlıklı gelişimi olacağı düşüncesinden hareketle hazırlanan ve uygulamada olan hizmet modelinden faydalanmak üzere başvuran müracaatçı sayısının oldukça fazla olduğunu söylemek mümkündür. Ancak aile yanına verilen çocuğun ve verildiği ailenin izlenmesi konusunda yeterli personele sahip olamama nedeni ile başvuran kişi sayısı ile hizmetten faydalanan kişi sayısı arasında oldukça fark görülmektedir. Personel sayısının artırılması durumunda diğer ailelerinde hizmetten faydalanmak üzere izlenmesi sürecinin başlaması ve sağlıklı bir şekilde ilerlemesi söz konusu olacağından öncelikle mevcut durumdaki ailelerin korunması ve çocukların gelişiminin takip edilmesi önem arz etmektedir.

Çocukların aile yanına yerleştirilmesi, diğer hizmet modellerine göre daha da önemli bir konuma sahiptir. Kurum bakımında alanında uzman kişilerin gözetiminde korunma ve bakım ihtiyacı giderilen çocuğun evlatlık olarak verileceği kişi / kişilerin de özellikle sağlık, ekonomik, psikolojik ve sosyoekonomik durumunun dikkatle incelenmesi, gözlemlenmesi ve periyotlarla takip edilmesi gereklidir. Çünkü aile yanına verilen çocuğun aile içerisinde maddî ve manevî ihtiyaçlarının karşılanması, hiçbir şekilde ihmale / istismara uğramaması büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle

bu alanda yapılan çalışmalar daha uzun süreli bir döneme yayılmaktadır. Ne yazık ki personel yetersizliği de bu durumu etkileyince süreç bazı illerde daha da uzayabilmektedir.

Koruyucu aile ve evlat edinme hizmet modelleri, çocuğun aile yanında gelişimini tamamlaması açısından oldukça faydalı hizmetler olarak görülmektedir. Ancak meslekî anlamda yapılan çalışmalar, ailelerin tercihleri, kanunî düzenlemeler ve hizmetin ilk sunulmaya başlandığı andan itibaren edinilen tecrübeler, hizmetin geniş anlamda sunulması açısından toplumsal anlamda halen yetersizliklerin görüldüğünü ortaya koymuştur. Öncelikli olarak çocukların konumlarının aile içerisinde zamanla azalan ölçüde değişmeye başlaması, toplum içerisinde hem ailenin ebeveynlerine hem de çocuğa yönelik yanlış algılar sonucu ortaya çıkan tutum ve davranışlar, ailenin ekonomik durumunun çocuğa yeterli düzeyde yansıtılmaması (aile içerisinde öz çocuk var ise çocuklar arasında ayırım yapılmakta üvey olana karşıt davranışların yaşanması), ebeveynler arasında çocuktan kaynaklı olmasa da çocuğa aksettirilen sorunlar ve çocuğun bu durumdan etkilenerek ruhsal ve psikososyal gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlayamaması ve en önemlisi de hizmet modelinin toplumun tümü tarafından tam olarak benimsenmemesi gibi nedenlerden dolayı faydalanmak isteyenler üzerinde dikkatli (daha uzun süren çalışmalar) çalışmaların yapılması gerekliliği halen devam etmektedir.

5.2.1.1.7. Kreş ve Gündüz Bakım Evi Hizmeti

Eğitim hakkı bütün bireylerin anayasal hakkıdır. Yaşı kaç olursa olsun bütün bireyler, istedikleri ve uygun şartlar yerine getirildiği takdirde eğitim hakkından faydalanabilir. Özellikle çocukların gelişimlerinin en önemli evrelerinde, gelişimlerine katkı sağlayabilecek bir sürecin işlenmesi açısından bazı kurum ve kuruluşların hizmet vermesi büyük öneme sahiptir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, dezavantajlı durumda bulunan ailelerin çocuklarının eğitimlerinin de hiçbir aksamaya maruz kalmadan devam edebilmesi amacı ile her türlü tedbiri anayasal çerçevede almıştır. Eğitim kademesinin ilk basamaklarından sayılan “Kreş ve Gündüz Bakımevi” hizmet modeli de bunlardan biridir.

Özellikle çocukların kendi yaşlıları ile aynı ortamda rahatça vakit geçirebileceği ve gelişimine fayda sağlayacak biçimde etkinlikler içerisinde bulunabileceği bir hizmet modelinin uygulamada olması oldukça faydalıdır. Bu hizmet modelinden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, tespit edilen durumlar dahilinde ücretsiz olarak faydalandırmaktadır. 30/04/2015 tarih ve 29342 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “**Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik**”e göre 0-36 aylık çocuklara kreş hizmeti, 6-12 yaş grubu çocuklara çocuk kulübü şeklinde hizmet veren kuruluşların işleyişin dair yönetmeliğin 50. maddesinde ihtiyaç sahibi ailelerin çocuklarının mağduriyetlerini engellemek amacı ile “*Kuruluşların kapasitelerinin yüzde üçü, il müdürlüğüne tespit edilecek çocukların ücretsiz yararlanması için ayrılır.*” ifadesi yer almaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kreş ve Gündüz Bakımevi ile Çocuk Kulübü hizmetinden ihtiyaç sahibi kişilerin ücretsiz olarak faydalanabilmesi amacı ile ailenin durumunun tespit edilmesi, öncelikle yapılması gereken çalışmalar arasındadır.

Kreş ve Gündüz Bakımevi hizmetinden ücretsiz olarak faydalanabilecek çocuklar;

- Ekonomik yoksulluk içerisinde bulunan ailelerin çocukları,
- Ebeveynlerinden herhangi bir vefat etmiş veya ikisi de vefat etmiş olanlar,
- Ebeveyni engelli olan çocuklar,
- Kadın konukevinde koruma altında bulunan veya bu kurumlardan ayrılan kadınların çocukları,
- Cezaevinde anneleri ile birlikte kalan çocuklar,
- Ekonomik durumlarına bakılmaksızın şehit ve çocukları,
- Tek bir ebeveyni ile yaşayan çocuklar.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın uhdesinde bulunan kontenjanların kullanımına izin vermeyen kuruluşlar hakkında denetimler yapılır ve idarî ve para

cezası uygulanır. Bu nedenle her kuruluşun ücretsiz çocuk bulundurması, kendi lehine bir durum ortaya koymaktadır.

5.2.1.1.8. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlıkları Hizmetleri

1983 yılında Sosyal Hizmetler Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte, sosyal hizmet ve yardım uygulamalarında istenilen çalışmalar mevzuat yapısının uygun olmaması nedeni ile gerçekleşmemiştir. Özellikle yoksul kesimin desteklenmesi konusunda ilgili yasal düzenleme yetersiz kalmakta idi.

Sosyal hizmet ve yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılıp muhtaçlıklarının giderilmesi amacı ile gerekli mevzuat çalışmalarının tamamlanması yaklaşık 3 yıl sürmüştür. 14/06/1986 tarihli ve 19134 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, *“Fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik”* (3294 SYDTK 1986: 1. mad.) amacını taşımaktadır.

Yoksulluğun bir kültür olarak toplumsal yaşantımıza yerleşmesini engellemek, ihtiyaç sahibi dezavantajlı kişilerin refah seviyelerini yükseltmek ve bu kapsamda yapılacak olan çalışmaların birlikteliğini sağlamak üzere koordine ve planlanan çalışmaların etkin ve verimli bir şekilde gerçekleşmesini ve kaynakların etkin ve verimli bir şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasını sağlamak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlıklarının görevidir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlıkları, illerde Vali başkanlığından ilçelerde kaymakam başkanlığında mütevelli heyeti ile beraber belirli periyotlarla toplanır ve yardıma muhtaç olduğu tespit edilen kişilere uygun görülen yardım miktarını kararlaştırırlar.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlıklarının çocuklara ilişkin yardım türleri oldukça çeşitlidir. Ayrıca Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

tarafından sunulan hizmetin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması daha kısa zaman almaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlıkları tarafından kullanılmak üzere bir veri tabanının oluşturulması, hemen hemen bütun Kalkınma Planları ve Yatırım Programlarında yer almıştır. Yardımların mükerrer bir şekilde yapılmasını engellemek adına sistemin kurulması ve işlerlik kazanmasına yönelik mevzuat çalışmasına 633 sayılı KHK'da da yer verilmiştir. Bu sistem sayesinde kontrol edilebilirlik artacak ve kişilere ihtiyaç düzeylerine göre yardımlar yapılmaktadır. Kişilerin bir başka kurum veya kuruluştan aldıkları yardımlar ile sahip oldukları maddi varlıkları sistem üzerinden kontrol edilerek suiistimallerin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlıkları tarafından çocuklara yönelik hizmetler kısaca tablodaki gibidir:

Şartlı Eğitim ve Sağlık Yardımı	Şartlı Eğitim ve Şartlı Sağlık Yardım Programları (ŞESY) kapsamında yapılan yardımlar, fayda sahibi kişilerin önceden belirlenmiş birtakım şartları yerine getirmeleri ile sağlanan düzenli ve nakdi yardım programlarıdır. ŞESY kapsamında, diğer yardımlardan farklı olarak, şartlılık ilkesi ile yoksul kişilerin temel eğitim ve temel sağlık hizmetlerine katılmaları sağlanarak kronik yoksulluk ile daha etkin bir şekilde savaşabilmek amaçlanmaktadır. Dünyanın birçok farklı ülkesinde de örnekleri olan Şartlı Nakit Transferi yardım programları, bu özelliği ile diğer yardım programlarında farklılaşmaktadır.	Başvuru Dosyası Açılması Hane Ziyareti Talebinin Dilekçe İle Alınması Sözleşme İmzalanması Yardımanın Mütevelli Heyet Toplantısında Görüşülmesi Ptt Tarafından İki Ayda Bir Ödeme	ŞEY programı kapsamında şartlar sağlandığı durumda her takip ayı için; ilköğretim erkek çocuklarına aylık 35 TL, ilköğretim kız çocuklarına aylık 40 TL, ortaöğretim erkek çocuklarına aylık 50 TL, ortaöğretim kız çocuklarına aylık 60 TL ödeme yapılır.
Öksüz, Yetim ve Asker Çocuğu Yardım Programı (ÖYAÇ)	Öksüz/yetim yardım programına başvuru, öncelikle çocuğun sağ olan anne veya babası tarafından yapılır. Anne ve babanın her ikisinin de ölmüş olduğu durumda başvurunun, çocuğun yasal velisi/vasisi tarafından (resmi vasilik belgesi veya adrese dayalı nüfus kayıt sisteminde beraber yaşadıklarına dair belge ile birlikte başvurmak kaydıyla) yapılması gerekmektedir.	Başvuru Dosyası Açılması Hane Ziyareti Talebinin Dilekçe İle Alınması Sözleşme İmzalanması Yardımanın Mütevelli Heyet Toplantısında Görüşülmesi Ptt Tarafından İki Ayda Bir Ödeme	Aylık 100 Tl Olmak Üzere İki Ayda Bir Ptt İle Ödenmektedir.

SONUÇ

Toplumsal yaşantımızda yüzyıllardan beri önemli bir yer edinen yardımlaşma olgusu, Cumhuriyetin kurulmasından sonra da yerini korumuştur. Özellikle Cumhuriyetin kurulduğu yıllar düşünüldüğünde muhtaç kişilerin fazlalığı ve bu kişilere yardım edebilecek kişilerin yine ekonomik durumu nispeten daha iyi sayılabilecek kişilerin olması nedeni ile yardımlaşma kendini göstermeye devam etmiştir.

Toplum içerisindeki yardımlaşma anlayışı, Cumhuriyetin kurulması ile birlikte bir politik uygulama halini de almıştır. Sosyal devlet anlayışı gereği, muhtaç kişilerin ihtiyaçlarının giderilmesi önemli bir uygulamadır. Yönetim erkinin bu politik tutumu, hem politik açıdan hem de toplumsal açıdan toplum tarafından istenilen ve beklenen bir tutumdur.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra yaklaşık 40 yıl boyunca kaynakların kullanımından istenilen sistematize politik adımlar atılamamıştır. Bu ise kaynakların muhtaç kişilerin tamamına ulaştırılamamasına ve birçok kişinin mağdur bir şekilde yaşamını sürdürmesine neden olmuştur. Bu nedenle “Planlı Kalkınma Dönemleri” hem muhtaç kişilere ulaşmada hem de kaynakların kullanımında büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Sosyal hizmet alanında birçok devlet de sosyal devlet anlayışı gereği çeşitli tespit yolları sonucunda ihtiyacı olanlara yönelik yardımlar yapmaktadır. Bu kaynakların etkin ve verimli bir şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılıp kullanılması ve muhtaçlıklarının giderilmesi, toplumsal yaşantımız açısından önemli bir politikadır. Ancak muhtaç kişilerin tespitinde ve muhtaçlıklarının giderilmesinde zaman zaman en gelişmiş devletlerde bile eksikler / sorunlar yaşanabilmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde, çalışmamızın konusunu oluşturan ve özellikle toplum içerisinde çok önemli yeri bulunan çocukların muhtaç duruma düşmeleri durumunda faydalanabilecekleri ve muhtaçlıklarını giderebilecek sosyal hizmet modellerinin bir bütün içerisinde anlatılması önem arz etmektedir. Çalışmamızın hedef noktası ise daha sistematik bir çalışma prensibinin benimsendiği Planlı Kalkınma Dönemi’ndeki çocuk alanındaki sosyal hizmet çalışmalarınıdır

Sosyal refah devleti anlayışı kalkınma planlarımızın genel perspektifi olmuştur. Bu kapsamda gerek kişisel gerekse toplumsal kalkınma ön planda tutulmuştur. İlk üç planda sosyal hizmete muhtaç kişi ve grupların ihtiyaçlarının çözümü için zaman zaman kurumsallaşma denemeleri olmuştur. Ancak bu denemeler spesifik çözümlerin ötesine geçememiştir. Özellikle dördüncü kalkınma planı döneminde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kurulması sosyal hizmet alanında bir milat olmuştur. Bu zamana kadar sosyal sorunlar dar kapsamlı küçük kuruluşların (çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi vb) açılmasıyla çözülmeye çalışılmıştır. Ancak kurumsallaşma da daha profesyonel bir vizyon oluşturan bu adım sonraki kalkınma planlarında da kendini hissettirmiştir.

İlk üç kalkınma planında sosyal hizmetlerin kapsamı çok sınırlı ele alınmıştır. Sadece yoksulluk, yaşlı, engelli ve çocuk özelinde kurum bakımı hizmetine odaklanılmıştır. Ancak dördüncü ve sonraki planlarda kurum bakımının yanında toplumsal katılım ve eşitlik gibi kavramlara ağırlık verilmiştir. Bununla birlikte sosyal hizmet kavramı yoksulluk, yaşlı, engelli ve çocuk alanlarının dışına çıkarılarak kadın, aile, toplum gibi daha geniş bir bakış açısı oluşturulmuştur.

Planlı Kalkınma Dönemi'nde çıkarılan Resmi Gazetelerde yer alan mevzuatlar incelendiğinde dolaylı ya da doğrudan olarak çocuk hizmetlerine yönelik olarak yaklaşık 180 mevzuat çalışması olduğu görülmüştür.

Her ne kadar politik açıdan oldukça çalkantılı dönemlerin yaşandığı doğru olsa da toplumsal yaşantımızın aksayan yönleri olabildiğince ihmal edilmemeye çalışılmıştır. Özellikle son yarım yüzyılda büyük politik dönüşümlerin gerçekleştiği gerçeği karşısında çalışmamızda yer vermediğimiz malî (kurum işleyişi açısından) mevzuatlar ile birlikte yaklaşık 250 mevzuat çalışmasının olması, olumlu bir göstergedir.

Toplumsal yapının dinamik olması ve sürekli değişmesiyle birlikte sosyal sorunlarda çeşitlenmektedir. Gelişen her sosyal sorun, müdahale edilmediği sürece toplumda bozulmalara yol açar. Ancak, özellikle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kuruluşundan sonra bu sorunlara daha profesyonel yaklaşım sağlanmıştır. Bu profesyonel yaklaşım sayesinde toplumsal sorunlar neticesinde

oluşan ihtiyaçların giderilmesi olabildiğince kısa bir sürede gerçekleşen mevzuat güncellemeleri / geliştirmeleri / düzenlemeleri sayesinde mümkün olmuştur.

Çalışmamızın özünü oluşturan çocukların muhtaçlığı konusu, bilindiği üzere toplumsal yaşantımızda üzerinde en fazla durduğumuz konudur. Özellikle muhtaç durumda olanların ihtiyaçlarının karşılanması, bir üst güce gereksinimi zorunlu kılmıştır. Toplumsal yardımlaşma ve dayanışma anlayışı içerisinde birçok faydalı şeylerle karşılaşılsa da zaman zaman bir üst gücün varlığı, muhtaçlıkların giderilmesinde daha etkin ve güçlü bir yardım ve dayanışma algısını oluşturmuştur.

Çalışmamızda ortaya koymaya çalıştığımız çocuk alanındaki sosyal hizmet çalışmaları, değişen dünya düzeninde muhtaç çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasında devlet gücünün sürekli kendini gösterdiği ve göstereceğini ortaya koymuştur. Ayrıca malî anlamda da her alanda muhtaç kişilere ulaşmada devlet olarak gereğinin yerine getirileceği de ortaya konulmuştur.

Görüldüğü üzere Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklara yönelik oldukça kapsamlı yardım çalışmaları yapılmaktadır. Özellikle ihtiyaç sahiplerine yardımların ulaştırılması anlamında yapılan oldukça ayrıntılı uygulamalar ile birçok mağduriyetin önüne geçilmektedir. Her ne kadar bu aşamaya gelene kadar birçok karmaşıklık veya olumsuzluklarla karşılaşmış olsa da bundan sonraki süreçte her şeyin daha sistematik olarak ilerleyeceği ve ilerlemesi için gereken bütün çalışmaların hem pratik zeminde hem de yasal zeminde yapılacağından şüphe yoktur. Öyle ki Avrupa standartlarında çağın gereklerine uyumlu bir devlet olma yolunda ilerlerken toplumsal yaşamın her türlü ihtiyaçlarına cevap vermek oldukça önem arz etmektedir. Gerek geleneksel aile yapısının sorunlar karşısında çözüm yolu geliştirecek kültürel olgunluğa sahip olması gerekse de genelde sosyal hizmete özelde ise çocuk alanında vizyon ortaya koyabilecek profesyonel kurumsallaşmanın olması ülkemiz için bir avantajdır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere gerek kültürel gerekse kurumsal altyapımızın sosyal sorunlar karşısında ki sorun çözme kabiliyetini korumak önemlidir. Şöyle ki değişen ve çeşitlenen sosyal sorunların gerek toplumsal gerek ailevi gerekse bireysel odaklı tahribatlarına karşın yeni adımlar ve stratejiler geliştirmek gerekmektedir.

Çalışmamızın özünü oluşturan çocuklar özelinde ilerleyen dönemde hazırlanacak gerek perspektif planlar gerekse de kalkınma planlarında göz önünde bulundurulması gereken hususlardan bahsetmek gerekmektedir.

Çocuklarımızın yaşamış oldukları problemlerin birçok kaynağı vardır. Bu problemler psikolojik ve ruhsal kaynaklı bireysel problemler olmakla birlikte toplumsal değişimle birlikte sosyal çevre kaynaklı da olabilir.

Sosyal çevre kaynaklı problemlerin kaynağında aile bulunmaktadır. Aile içi roller de ebeveynlerin ya çok korumacı olması ya da çok ilgisiz olması çocukların sorun yaşamasına sebebiyet vermektedir. Korumacı aile yapısında çocuklar kendileriyle ilgili karar verebilecek olgunluğa erişememekte ve sorun çözme kabiliyetini kazanamamaktadır. İlerleyen yaşlarında bu nedenle oluşan özgüven eksikliği başarısız bir bireyin ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. İlgisiz ebeveyn sorunu çocuk açısından belki de en tehlikeli sorun kaynağıdır. Bireysel olarak bizzat çocuğu takip etmeyen ve olumlu yönlendirmelerde bulunmayan anne ve babalar bununla birlikte çocuğun temas halinde bulunduğu sosyal çevrelerini de takip etmemektedir. Bu durumda çocuk yalnız başına kalmakta ve her türlü risklere açık hale gelmektedir. Bu nedenle aile içi rollerin insanların zihninde yerleşmesini sağlayacak tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirler aile eğitimleri olabileceği gibi geleneksel aile yapısını anlatan basılı ve görsel materyallerle de eğitici yapımlar olabilir. Ayrıca mevcut kurumsal altyapının, koruyucu ve önleyici nitelikte ailelerin yakından takibinin yapılabileceği şekilde dönüşümünün sağlanması önemlidir. Bu kapsamda uygulamaya geçirilen ve şu an için yetersiz kalan “Aile Destek Projesi”nin ilerleyen dönemde güçlendirilerek geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Bununla birlikte sorunu kendinde görmeyen ailelerin çözüme katkıda bulunabilmeleri için aile danışmanlığı hizmetlerinin tanıtımı ve yaygınlaştırılması da alınacak tedbirlerden birisidir.

Sosyal kaynaklı problemlerde birisi de kentleşme ve imar problemidir. Ülkemiz hızlı nüfus artışıyla birlikte ortaya çıkan konut ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla imar planlarında yatay mimariden dikey mimariye dönüşümü uygulamaya geçirmiştir. Ancak imar planları yapılırken şehir planlama birimleri konut stoğunu ön planda tutarken sosyal donatılar konusunda minimum ölçülerde tedbirler

düşünmüşlerdir. Çocuklar mevcut kentsel yapı içerisinde dışarıya çıkamamakta adeta evlerine hapsolmuş şekilde yaşamaya mahkûm edilmiş olmaktadır. Bu durum çocukların sosyalleşmesinin önündeki en büyük engellerden birisidir. Bu sorunu çözebilmek için çocukların kendilerini geliştirebilecekleri, boş zamanlarını kontrollü ortamlarda geçirebilecekleri ve oyun oynayabilecekleri sosyal donatıların hazırlanacak yeni imar planlarında ön plana alınması önemlidir.

Teknolojik gelişmeler sonucu ortaya çıkan iletişim imkânları hepimizin hayatını kolaylaştıracak ürünlerle kendini göstermektedir. Teknolojik imkânları yetişkinle kullandığı gibi çocuklarda kullanmaktadır. Teknolojinin hayatımıza bu denli girdiği bir ortamda çocuklarımızı bu imkânlardan soyutlamak elbette imkânsızdır. Ancak alınacak tedbirlerle çocukların teknolojik kaynakları kontrollü kullanmalarına yönelik tedbirler alınmalıdır. Yine günümüzde çocukların en çok tercih ettiği şey bilgisayar oyunlarıdır. Kurulacak bir kurumsal mekanizma ile şiddete, cinselliğe ve madde kullanımını özendirmeye yönlendiren oyunların kullanımının sınırlandırılmasına ya da tamamen yasaklanmasına yönelik tedbirler de alınmalıdır.

Çocukların sorunlarıyla ilgili alınabilecek tedbirler ve çözüm önerilerini içeren birçok akademik çalışma yapılabilir.

Unutulmamalıdır ki toplumsal sorunların çözümü, iyi yetiştirilmiş bir nesille mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

Ailenin Korunmasına Dair 4320 sayılı Kanun (1998, 17 Ocak). Resmi Gazete (Sayı:23233). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında 5636 sayılı Kanun (2007, 4 Mayıs). Resmi Gazete (Sayı:26512). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik (2008, 1 Mart). Resmi Gazete (Sayı:26803). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 sayılı Kanun (2012, 20 Mart). Resmi Gazete (Sayı:28239). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik (2015, 12 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:29560). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair 4787 sayılı Kanun (2003, 18 Ocak). Resmi Gazete (Sayı:24997). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 662 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (2011, 2 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:28103). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri Hakkında 5256 sayılı Kanun (2004, 13 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:25642). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Altay, Şakir (1983). *Hukuk ve Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Barker, Robert Lee (2003). *The Social Work Dictionary*, New York: NASW Press.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Aile Araştırma Kurulu Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği (1990, 26 Eylül). Resmi Gazete (Sayı:20647). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Başta Cinsel İstismar Olmak Üzere Çocuklara Yönelik Her Türlü İstismar Olaylarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Bir Meclis Araştırması Komisyonu Kurulmasına İlişkin Karar (2016, 29 Mart). Resmi Gazete (Sayı:29668). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Birleşmiş Millet Genel Kurulu (1989). Çocuk Hakları Sözleşmesi, 20 Kasım 1989 tarihli onay ve 2 Eylül 1990 günü yürürlüğe giriş.

Çengelci, Ethem (1985). Türkiye’de Sosyal Yardımlar: Bir Model Geliştirme Denemesi, Doktora Tezi (Yayınlanmamış), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çoban, Arzu, İçağasıoğlu Özbesler Cengiz (2009). Türkiye’de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, Yıl:11, Cilt:5, Sayı:18, S:31-42, Ankara.

Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Bir Meclis Araştırması Komisyonu Kurulmasına İlişkin 805 sayılı Karar (2004, 30 Nisan). Resmi Gazete (Sayı:25448). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Çocuk Bakımı Yurtları (Yuvaları) İç Yönetmeliği (1967, 28 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:12788). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Çocuk Bakım Yurtları İç Yönetmeliği (1978, 7 Eylül). Resmi Gazete (Sayı:16397). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği (2015, 29 Mart). Resmi Gazete (Sayı:29310). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu Hakkında 2012/9 sayılı Başbakanlık Genelgesi (2012, 4 Nisan). Resmi Gazete (Sayı:28254). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

- Çocuk İzlem Merkezi Hakkında 2012/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi (2012, 4 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:28431). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (2006, 24 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:26386). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik (2006, 24 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:26386). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2012, 23 Mayıs). Resmi Gazete (Sayı:28301). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında 2253 sayılı Kanun (1979, 21 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:16816). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 2340 sayılı Kanunun 46 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun (1980, 14 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:17160). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (1982, 31 Mayıs). Resmi Gazete (Sayı:17710). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği (2001, 30 Eylül). Resmi Gazete (Sayı:24539). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Çocuk Yuvaları Yönetmeliği (1983, 6 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:18243). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Çocuk Yuvaları Yönetmeliği (1984, 19 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:18580). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Duyan, Veli (2012). *Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*, Ankara: Öz Baran Ofset.

Duyan, Veli Özbulut, Mahmut ve Sayar, Özge Özgür. (2008). *Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak*, 1.Baskı, Ankara: Öncü Basımevi.

Evlilik Dışı Çocukların Tanınmalarını Kabule Yetkili Makamların Yetkililerinin Genişletilmesi Hakkında Sözleşmenin Onaylanmasına Dair 6/12149 sayılı Kararname (1969, 17 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:13329). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Gürcan, Ayşen (2010). *Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü Türkiye'deki Kamusal Sosyal Yardım Alanlarının Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü Araştırması*, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Politikalar Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara: Ermat Matbaacılık.

İl Sosyal Hizmetler Kurulunun Kuruluş Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik (1983, 17 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:18224). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Koçyıldırım Gökten, Sayar Özge Özgür, Tufan Beril (2009). *Sosyal Bir Hak Olarak Sosyal Hizmet. Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara: Belediye-İş Sendikası Yayın.

Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (2009, 4 Eylül). Resmi Gazete (Sayı:27339). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Korunmaya Muhtaç Çocuklarla Kreş ve Gündüz Bakımevleri Hakkında Yönetmelik (1980, 4 Şubat). Resmi Gazete (Sayı:16895). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespit İnceleme – Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik (1983, 28 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:18235). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Korunmaya Muhtaç Çocukların İş ve Meslek Sahibi Olabilmeleri İçin İşyerlerinde Çalıştırılma Esaslarına İlişkin Yönetmelik (1983, 28 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:18235). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Korunmaya Muhtaç Çocukların İŖe YerleŖtirilmesine İliŖkin Tüzüğü'nün Yürürlükten Kaldırılması Hakkında 2017/10839 sayılı Tüzük (2017, 20 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:30216). EriŖim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Korunmaya ve Bakıma AlınmıŖ Olup İŖ Görme Gücüne Sahip ve İstekli Olanların Buldukları Sosyal Hizmet KuruluŖlarının Uygun Görülen Hizmetlerinde ÇalıŖtırılmalarına İliŖkin Yönetmelik (1983, 23 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:18260). EriŖim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Koruyucu Aile Yönetmeliğinde DeęiŖiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2006, 30 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:26392). EriŖim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Koruyucu Aile Yönetmeliğinde DeęiŖiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2015, 24 Ocak). Resmi Gazete (Sayı:29246). EriŖim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Koruyucu Aile Yönetmeliği (1983, 17 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:18224). EriŖim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Koruyucu Aile Yönetmeliği (1984, 1 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:18532). EriŖim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Koruyucu Aile Yönetmeliği (1993, 14 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:21728). EriŖim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Koruyucu Aile Yönetmeliği (2012, 14 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:28497). EriŖim adresi: www.resmigazete.gov.tr

KreŖ ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin DeęiŖtirilmesi Hakkında Yönetmelik (1989, 31 Ağustos). Resmi Gazete (Sayı:20268). EriŖim adresi: www.resmigazete.gov.tr

KreŖ ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliği'nin DeęiŖtirilmesine Dair Yönetmelik (1990, 20 Ocak). Resmi Gazete (Sayı:20408). EriŖim adresi: www.resmigazete.gov.tr

KreŖ ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliği DeęiŖiklięi (1990, 6 Mart). Resmi Gazete (Sayı:20453). EriŖim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Meşru Olmayan Çocukların Ana Bakımından Nesebinin Tesisine Dair Sözleşmenin Onaylanmasına Dair 6/4718 sayılı Karar (1965, 11 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:12123). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

National Association of Social Workers (1996). Code Ethics, Washington, DC: Author.

Özcan, Salih, Şahin Ayhan, Zengin Eyüp (2012). Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yönetim ve Ekonomi*, Cilt 19, Sayı 2, ss.133-142.

Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik (1987, 23 Ağustos). Resmi Gazete (Sayı:19553). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik (1983, 26 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:18263). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik (1996, 8 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:22781). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2000, 5 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:24191). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri İle Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2008, 12 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:27052). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri İle Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2011, 6 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı:27986). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik (2015, 30 Nisan). Resmi Gazete (Sayı:29342). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2016, 8 Eylül). Resmi Gazete (Sayı:29825). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına Bağlı Kreş ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliği (1966, 1 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:12440). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Zihinsel Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (1988, 13 Şubat). Resmi Gazete (Sayı:19724). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Selcuk Ozan ve Güzel, Bekir (2016). Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:9, Sayı:46, ss.461-467.

Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli Hakkında 2005/5 sayılı Başbakanlık Genelgesi (2005, 25 Mart). Resmi Gazete (Sayı:25766). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler Akademisi Yönetmeliği (1969, 15 Nisan). Resmi Gazete (Sayı:13175). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği (2013, 9 Şubat). Resmi Gazete (Sayı:28554). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2013, 1 Ağustos). Resmi Gazete (Sayı:28725). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında Tanınan İstihdam Hakkının Kullanımına İlişkin Yönetmelik (2014, 12 Haziran). Resmi Gazete (Sayı:29028). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aynî ve Nakdî Yardım Yönetmeliği (1986, 28 Eylül). Resmi Gazete (Sayı:19235). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi Yönetmeliği (1987, 8 Ocak). Resmi Gazete (Sayı:19335). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair 3703 sayılı Kanun (1991, 23 Mart). Resmi Gazete (Sayı:20823). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aynî ve Nakdî Yardım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (1993, 29 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:21803). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü İşitme ve Konuşma Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (1994, 6 Şubat). Resmi Gazete (Sayı:21841). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Koruyucu Aile Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik (1997, 10 Nisan). Resmi Gazete (Sayı:122960). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Aynî ve Nakdî Yardım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik (1997, 10 Nisan). Resmi Gazete (Sayı:22960). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği (1999, 7 Ocak). Resmi Gazete (Sayı:23576). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

- Sosyal Sigortalar Kurumu Kreş ve Gündüz Bakımevi Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Yönetmelik (1983, 13 Ocak). Resmi Gazete (Sayı:17927). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aynî ve Nakdî Yardım Yönetmeliği'nin 7 nci Maddesinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Yönetmelik (1987, 19 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:19639). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği (2000, 11 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı:24106). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2000, 12 Eylül). Resmi Gazete (Sayı:24168). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Koruyucu Aile Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik (2000, 2 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:16816). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özel Rehabilitasyon ve Eğitim Merkezleri Yönetmeliği (2005, 13 Mart). Resmi Gazete (Sayı:25754). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2005, 31 Mart). Resmi Gazete (Sayı:25772). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2005, 20 Ağustos). Resmi Gazete (Sayı:25912). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aynî ve Nakdî Yardım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2006, 1 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı:26215). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında 5579 sayılı Kanun (2007, 10 Şubat). Resmi Gazete (Sayı:26430). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Tesbiti, İncelenmesi, Bakım ve Rehabilitasyonuna Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik (2007, 5 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:26664). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği (2007, 7 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:26666). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özel Rehabilitasyon ve Eğitim Merkezleri Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik (2008, 15 Mart). Resmi Gazete (Sayı:26817). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (2008, 5 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:27105). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Tespiti, İncelenmesi, Bakım ve Rehabilitasyonuna Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik (2009, 28 Şubat). Resmi Gazete (Sayı:27155). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2009, 25 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı:27299). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik (2010, 3 Eylül). Resmi Gazete (Sayı:27691). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2011, 24 Nisan). Resmi Gazete (Sayı:27914). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (2015, 3 Mart). Resmi Gazete (Sayı:29284). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (2006). 2006 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara; *Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü Türkiye'deki Kamusal Sosyal Yardım Alanların Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü Araştırması*, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Politikalar Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara: Ermat Matbaacılık.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Yönetmeliği (1986, 17 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı:19167). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri Hakkında 5263 sayılı Kanun (2004, 9 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:25665). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (2005, 21 Ağustos). Resmi Gazete (Sayı:25913). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü Türkiye'deki Kamusal Sosyal Yardım Alanların Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü Araştırması, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Politikalar Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara: Ermat Matbaacılık.

Spastik Çocuklar Özel Rehabilitasyon Merkezleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik (1986, 21 Mart). Resmi Gazete (Sayı:19054). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Sürsavur, Latife (2018). Üniversite Öğrencilerinin sosyal Hizmet Mesleğine ve Sosyal Çalışmacılara İlişkin Farkındalıklarının İncelenmesi: Ankara Üniversitesi Örneği, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmış), Sivas.
- Şener, Ülker (2010). *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları*, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. Ankara.
- Tescil Edilmeyen Birleşmelerle Bunlardan Doğan Çocukların Cezasız Tescili Hakkındaki 554 sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (1965, 3 Mayıs). Resmi Gazete (Sayı:11988). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Tomanbay, İlhan (2011). *Avrupa Birliği Ülkelerinde Çocuk Koruma Anlayışı ve Türkiye'deki Çocuk Koruma Kanunu*, Ankara: SABEV.
- Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Tüzüğü'nün Onanmasına Dair 7/6805 sayılı Kararname (1973, 23 Ağustos). Resmi Gazete (Sayı:14634). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1962). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), 3 Aralık 1962 tarih ve 11272 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1968). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan2.pdf>, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1972). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977), 16/10/1962 tarih ve 77 sayılı Kanun gereğince Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 26/10/1972 tarih ve 15. Birleşiminde onay, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1978). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), 16/10/1962 tarih ve 77 sayılı Kanun gereğince Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 29-30/11/1978 tarih ve 15. Birleşiminde onay, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1984). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989), 16/10/1962 tarih ve 77 sayılı Kanun gereğince

Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 13/7/1984 tarih ve 90. Birleşiminde onay, Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1989). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), 30/10/1984 tarihli ve 3067 sayılı Kanun gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 22/6/1989 tarihli ve 107. Birleşiminde onay, Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1995). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), 30/10/1984 tarihli ve 3067 sayılı Kanun gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 18/07/1995 tarihli ve 142. Birleşiminde onay, Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2000). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), 30/10/1984 tarihli ve 3067 sayılı Kanun gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 27/06/2000 tarihli ve 119. Birleşiminde onay, Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2006). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013), 1 Temmuz 2006 tarih ve 26215 sayılı Resmi Gazete, Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2013). Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018), 30/10/1984 tarihli ve 3067 sayılı Kanun gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 01/07/2013 tarihli ve 127. birleşiminde onay, Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1963). 1963 Yılı Yatırım Programı, Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1964). 1964 Yılı Yatırım Programı, Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1965). 1965 Yılı Yatırım Programı, Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1966). 1966 Yılı Yatırım Programı, Ankara.

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1967). 1967 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1968). 1968 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1969). 1969 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1970). 1970 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1971). 1971 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1972). 1972 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1973). 1973 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1974). 1974 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1975). 1975 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1976). 1976 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1977). 1977 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1979). 1979 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1980). 1980 Yılı Yatırım Programı, Ankara.

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1981). 1981 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1982). 1982 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1983). 1983 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1985). 1985 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1986). 1986 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1987). 1987 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1988). 1988 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1989). 1989 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1990). 1990 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1991). 1991 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1992). 1992 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1993). 1993 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1994). 1994 Yılı Yatırım Programı, Ankara.

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1996). 1996 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1997). 1997 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1998). 1998 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1999). 1999 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2000). 2000 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2001). 2001 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2002). 2002 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2003). 2003 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2004). 2004 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2005). 2005 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2007). 2007 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2008). 2008 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2009). 2009 Yılı Yatırım Programı, Ankara.

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2010). 2010 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2011). 2011 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2012). 2012 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2013). 2013 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2014). 2014 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2015). 2015 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2016). 2016 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2017). 2017 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2018). 2018 Yılı Yatırım Programı, Ankara.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı web 1 (2018),
www.kalkinma.gov.tr/Pages/60OncesiDonem.aspx, Erişim Tarihi:
19/03/2018.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı web 2 (2018),
www.kalkinma.gov.tr/Pages/60SonrasiDonem.aspx, Erişim Tarihi:
19/03/2018.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı web 3 (2018),
www.kalkinma.gov.tr/Pages/PlanlarinNiteligiveDPTninIslevleri.aspx, Erişim
Tarihi: 19/03/2018.

Yetiştirme Yurtları Yönetmeliği (1983, 6 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:18243).
Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

Yetiştirme Yurtları Yönetmeliği (1984, 1 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:18532). Erişim
adresini: www.resmigazete.gov.tr

Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik (1995, 13 Kasım).
Resmi Gazete (Sayı:22462). Erişim adresini: www.resmigazete.gov.tr

Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmeliğin Bir Maddesinde
Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (1997, 15 Mayıs). Resmi Gazete
(Sayı:22990). Erişim adresini: www.resmigazete.gov.tr

Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik
Yapılmasına Dair Yönetmelik (2000, 16 Şubat). Resmi Gazete (Sayı:23966).
Erişim adresini: www.resmigazete.gov.tr

Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik
Yapılmasına Dair Yönetmelik (2005, 20 Ağustos). Resmi Gazete
(Sayı:25912). Erişim adresini: www.resmigazete.gov.tr

Yolcuoğlu, İsmet Galip (2009). Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak
Değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*,
Yıl:11 Cilt:5 Sayı 18, ISSN:1303-0256, S:43-58.

Zengin, Oğuzhan, Çalış, Nurullah (2017). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki
Uygulamaları ve Çalışma Koşulları, Toplum ve Sosyal Hizmet. *Hacettepe
Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü
Dergisi*, Cilt:28, Sayı:1, S:47-67.

7355 sayılı Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kurulmasına Dair Kanun (1959, 22 Haziran).
Resmi Gazete (Sayı:10233). Erişim adresini: www.resmigazete.gov.tr

554 sayılı Tescil Edilmeyen Birleşmeler ve Bunlardan Doğan Çocukların Cezasız
Tescili Hakkında Kanun (1965, 8 Nisan). Resmi Gazete (Sayı:11974). Erişim
adresini: www.resmigazete.gov.tr

- 578 sayılı Meşru Olmayan Çocukların Ana Bakımından Nesebinin Tesisine Ait Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun (1965, 17 Nisan). Resmi Gazete (Sayı:11978). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- 2552 sayılı Çocuk Mahkemeleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Kanunu (1981, 10 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:17510). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- 1982 Anayasası (1982, 9 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:17863). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (1983, 27 Mayıs). Resmi Gazete (Sayı:18059). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu (1986, 14 Haziran). Resmi Gazete (Sayı:19134). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında 3582 sayılı Kanun (1989, 4 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı:120215). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- 514 sayılı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1993, 13 Eylül). Resmi Gazete (Sayı:21697). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- 94/6423 sayılı Karar (1995, 27 Ocak). Resmi Gazete (Sayı:22184). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- 95/6542 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmelerine İlişkin Tüzük (1995, 2 Mart). Resmi Gazete (Sayı:22218). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu (2001, 8 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:24607). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (2005, 15 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı:25876). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında
Kanun Hükmünde Kararname (2011, 8 Haziran). Resmi Gazete (Sayı:27958).
Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı: Murat ÖZDEMİR

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 29/10/1973 - SİVAS

e-posta: shumurat@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
İlkokul	Danışment İlkokulu	1985
Ortaokul	Behrampaşa Ortaokulu	1988
Lise	Ticaret Lisesi	1991
Üniversite	Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu	1997

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
1998 - 2010	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	Sosyal Çalışmacı
2010 – 2012	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu 80.Yıl Kız Yetiştirme Yurdu ve 0-6 Yaş Çocuk Yuvası Müdürlüğü	Kuruluş Müdür Yardımcısı
2012 – 2014	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sevgi Evleri Müdürlüğü	Kuruluş Müdür Yardımcısı
2014 -	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Kuruluş Müdürü